MICHAEL ONDAATJE

KAČIŲ STALAS

Romano *Anglas ligonis* autorius

TYTO ALBA

MICHAEL ONDAATJE

KAČIŲ STALAS

ROMANAS

Iš anglų kalbos vertė
Marius Burokas

VILNIUS 2013

UDK 821.111(71)-31
On-06

Michael ONDAATJE
THE CAT'S TABLE
Alfred A. Knopf, New York 2011

Knyga išleista Lietuvos Respublikos kultūros rėmimo fondui parėmus

Copyright © 2011 by Michael Ondaatje
© Marius Burokas, vertimas į lietuvių kalbą, 2013
© Asta Puikienė, viršelio dizainas, 2013
© „Tyto alba", 2013

ISBN 978-9986-16-954-3

Quintinui, Griffinui, Kristin ir Estai,
Anthony'ui ir Constance

Tokius aš ir matau Rytus... visada matau juos iš mažos valtelės... Niekur nei žiburėlio, nei šlamesio, nei garso... Mes kalbėjomės pašnibždomis, labai tyliai, tarytum bijodami pažadinti žemę... Jie toje trumpoje valandėlėje, kai atsimerkiau ir pažvelgiau į juos jaunomis akimis. Aš atėjau pas juos po grumtynių su jūra...

JOSEPH CONRAD, *JAUNYSTĖ*[*]

---

* Vertė Romualda Zagorskienė, kn: Džozefas Konradas, Radjardas Kiplingas, *Apysakos. Apsakymai*, PLB, V.: Vaga, 1990.

Jis nepratarė nė žodžio. Visą kelią žiūrėjo pro automobilio langą. Du suaugusieji priekyje tylutėliai kalbėjosi. Jei būtų norėjęs, būtų galėjęs nuklausyti, apie ką, bet jam tai nerūpėjo. Kurį laiką, kol važiavo apsemtu keliu, o taip nutikdavo, kai išsiliedavo upė, jis girdėjo ratų taškomo vandens garsą. Jie įvažiavo į Fortą, automobilis tyliai praslydo pro paštą, pro bokštą su laikrodžiu. Šią nakties valandą eismo Kolombe beveik nebuvo. Jie nuvažiavo Atstatymo keliu, pro Šventojo Antano bažnyčią, ir jis pamatė paskutinius maisto prekystalius: kiekvienas buvo apšviestas plikos lemputės. Automobilis įsuko į didžiulę tamsią uosto erdvę; tik tolumoje, ties prieplauka, matėsi švieselių virtinė. Jis išlipo ir sustojo šalia šilto automobilio.

Girdėjo iš tamsos lojant valkataujančius uosto šunis. Aplinkui beveik nieko nebuvo matyti, tik išskydusioje sieros lempų šviesoje šmėžavo krovikai, traukiantys bagažo vežimėlių virtines, ir keletas susibūrusių draugėn šeimų. Jie visi ėjo link laivo.

Tą naktį, kai dar beveik nieko nenutuokdamas apie pasaulį jis įlipo į pirmąjį ir vienintelį savo gyvenime laivą, jam buvo vienuolika metų. Atrodė, prie kranto glaudžiasi miestas, apšviestas geriau už bet kurią gyvenvietę ar kaimelį. Jis užkopė trapu žiūrėdamas tik sau po kojomis – priešais neegzistavo nieko – ir ėjo, kol prieš akis iškilo tamsus uostas ir jūra. Toliau dūlavo kitų

laivų siluetai, juose pamažu žiebėsi šviesos. Jis stovėjo vienišas, uosdamas kvapus, paskui per triukšmą ir grūstį grįžo prie borto į prieplaukos pusę. Gelsvas švytėjimas kilo virš miesto. Jam jau atrodė, kad tarp jo ir visa, kas ten vyksta, spėjo iškilti siena. Stiuardai ėmė nešioti užkandžius ir gėrimus. Jis suvalgė keletą sumuštinių, nulipo į savo kajutę, nusirengė ir šmurkštelėjo po antklode ant siauro gulto. Jis dar niekada nemiegojo po antklode, na, gal kartą, Nuvara Elijoje. Miegas visiškai neėmė. Kajutė buvo žemiau vandens linijos ir neturėjo iliuminatoriaus. Šalia gulto jis užčiuopė jungiklį, paspaudė jį; pagalvę ir galvą staiga užliejo šviesa.

Jis neužlipo į denį paskutinį kartą žvilgtelėti į krantą ar pamojuoti giminaičiams, atvežusiems jį į uostą. Girdėjo dainuojant ir įsivaizdavo neskubrų, o vėliau nekantrų šeimų atsisveikinimą virpulį keliančiame nakties ore. Aš net dabar nežinau, kodėl jis pasirinko vienatvę. Galbūt atvežusieji jį į „Oronsėjų" jau buvo išvykę? Kine artimieji atsiplėšia vienas nuo kito raudodami, laivas atsišvartuoja nuo kranto, o keleiviai godžiai žvelgia į tolstančius veidus, kol dar gali išskirti juos minioje.

Bandau įsivaizduoti, kas buvo tas berniukas laive. Gulėdamas įsitempęs ant siauro gulto, šis žalias žiogelis, svirplelis, galbūt dar nė nesuvokė savęs, tarsi nė pats nežinodamas, atsitiktinai, būtų buvęs slapčiomis nugabentas į ateitį.

Jį staiga pažadino koridoriumi lakstantys keleiviai. Jis apsirengė ir išėjo iš kajutės. Kažkas vyko. Girti riksmai aidėjo naktyje, juos bandė perrėkti komandos. Antrojo denio viduryje jūreiviai gaudė locmaną. Skrupulingai išplukdęs laivą iš uosto (jam reikėjo meistriškai išlaviruoti tarp nuskendusių laivų ir senojo bangolaužio) ir nusprendęs atšvęsti, jis per daug išgėrė. O dabar, panašu, nenorėjo išlipti iš laivo. Dar nenorėjo. Dar valandė-

lę kitą pabus laive. Bet „Oronsėjus“ nekantravo išplaukti lygiai dvyliktą, o locmano vilkikas laukė prie vaterlinijos. Įgula mėgino priversti locmaną nulipti virvinėmis kopėčiomis, bet šis galėjo nukristi ir užsimušti, tai pagavo jį tinklu ir saugiai nuleido už borto. Locmanas, regis, dėl to nė kiek nesutriko, bet nutikimas įsiutino ant tiltelio susirinkusius *Orient Line* atstovus baltomis uniformomis. Vilkikui atsišvartavus pasigirdo drąsinantys keleivių šūksniai. Laiveliui tolstant į tamsą girdėjosi dvitakčio variklio burzgimas ir slopi locmano daina.

Išplaukiame

KAS NUTIKO MANO GYVENIME, iki patekau į šį laivą? Kelionė upe skobta kanoja? Kateris Tirikunamalajos uoste? Mūsų horizonte nuolat šmėžavo žvejų laivai. Bet aš net įsivaizduoti negalėjau šių rūmų, kuriais man buvo skirta perplaukti vandenyną, didybės. Ilgiausios kelionės mano gyvenime buvo pasivažinėjimas automobiliu į Nuvara Eliją ir Hortono lygumas, dar traukiniu į Džafną – įlipome į jį septintą ryto, o išlipome vėlyvą popietę. Į kelionę buvome pasiėmę sumuštinių su kiaušiniais, talagulių – saldžių sezamo sėklų rutuliukų, kortų malką ir nuotykių knygelę berniukams.

Bet dabar buvo nuspręsta, kad plauksiu į Angliją laivu, keliausiu vienas. Nebuvo nė užsiminta, kad tai neįprasta ar pavojinga, kad manęs laukia nuotykiai, todėl būsima kelionė nekėlė nei džiaugsmo, nei baimės. Manęs neperspėjo, kad laive bus septyni deniai, sutalpinantys daugiau nei šešis šimtus žmonių, įskaitant kapitoną, devynis virėjus, inžinierius ir veterinarą, kad jame įrengta nedidelė kalėjimo kamera ir chloruoto vandens baseinai, kartu su mumis plauksiantys per du vandenynus. Teta atsainiai pažymėjo kalendoriuje mano išvykimo datą ir perspėjo mokykloje, kad pasibaigus mokslo metams išvyksiu. Apie tai, kad praleisiu tris savaites jūroje, buvo kalbama kaip apie paprasčiausią dalyką; tiesą sakant, net nustebau sužinojęs, kad gi-

minaičiai teiksis mane lydėti į uostą. Maniau, įlipsiu į autobusą, paskui Borelos sankryžoje persėsiu į kitą.

Tiesa, vienas bandymas supažindinti mane su kelionės aplinkybėmis vis dėlto buvo. Paaiškėjo, kad dama, vardu Flavija Prins, kurios vyras pažinojo mano dėdę, plauks tuo pačiu laivu, todėl kartą ji buvo pakviesta arbatos ir supažindinta su manimi. Ji turėjo plaukti pirmąja klase, bet pažadėjo užmesti akį ir į mane. Aš atsargiai paspaudžiau jai ranką, apmaustytą žiedais ir apkarstytą apyrankėmis, ir ponia Prins nusisuko tęsti pokalbio, kurį ateidamas buvau nutraukęs. Visą kitą laiką praleidau klausydamasis savo dėdžių ir skaičiuodamas, kiek sumuštinukų jie prarijo.

Paskutinę dieną susiradau tuščią egzaminų knygelę, pieštuką, drožtuką, perpieštą pasaulio žemėlapį ir susidėjau viską į savo lagaminėlį. Išėjau į lauką, atsisveikinau su generatoriumi ir išsikasiau radijo, kurį kažkada išardžiau, nesugebėjau vėl surinkti ir užkasiau po velėna, detales. Atsisveikinau su Narajanu, pasakiau „sudie“ Ganepalai.

Jau įlipus į automobilį man paaiškino, kad, perplaukę Indijos vandenyną, Arabijos jūrą, Raudonąją jūrą ir Sueco kanalu įplaukę į Vidužemio jūrą, mes vieną gražų rytą prisišvartuosime mažoje Anglijos prieplaukoje, ir ten mane pasitiks mama. Labiausiai kėlė nerimą ne kelionės tolybė ir jos kerai, o tai, kaip mama sužinos, kada tiksliai atvyksiu į tą nežinomą šalį.

Ir kaip aš mamą atpažinsiu.

IŠGIRDAU PO DURIMIS KIŠANT RAŠTELĮ. Jame buvo užrašyta mano vieta laivo restorane – prie septyniasdešimt šeštojo stalo. Kito gulto savininkas taip ir nepasirodė. Apsirengiau ir išėjau. Nebuvau įpratęs prie trapo, todėl lipau juo atsargiai.

Valgomajame prie septyniasdešimt šeštojo stalo sėdėjo devynetas žmonių, du iš jų – maždaug mano amžiaus berniukai.

– Mes, regis, atsidūrėme prie „kačių stalo", – tarė moteris, vėliau prisistačiusi panele Lasketi. – *Mažiausiai* privilegijuotoje užstalėje.

Buvo visiškai akivaizdu, kad sėdime labai toli nuo kapitono stalo, esančio kitame valgomojo gale. Vieno iš užstalėje sėdinčių berniukų vardas buvo Ramadinas, kito – Kasijus. Pirmasis sėdėjo tykiai, o antrasis žvelgė su pašaipa, ir mes pabrėžtinai stengėmės vienas kito nepastebėti, nors aš ir pažinau Kasijų. Lankėme tą pačią mokyklą, jis buvo metais už mane vyresnis ir jau liūdnai pagarsėjęs – kartą jį keliems mėnesiams pašalino iš mokyklos. Buvau įsitikinęs, kad kalbėtis pradėsime negreit. Bet man patiko kitkas: prie stalo sėdėjo keletas įdomių suaugusiųjų. Pavyzdžiui, botanikas, arba siuvėjas, turintis Kendyje savo krautuvėlę. O įdomiausias – pianistas, džiaugsmingai prisipažinęs, kad „ritasi žemyn".

Jis buvo vardu ponas Mazapa. Vakarais grodavo laivo orkestre, o dieną duodavo fortepijono pamokas. Todėl keliavo su

nuolaida. Po mūsų pirmųjų pietų jis dažnai džiugino Ramadiną, Kasijų ir mane pasakojimais apie savo gyvenimą. Būtent Mazapos draugijoje, jam linksminant mus nesuprantamais ir dažnai nepadoriais dainų tekstais, mes pamažu suartėjome. Nes buvome drovūs ir susikaustę. Nė vienas iš mūsų net nelinktelėjo kitiems, kol ponas Mazapa nepriglobė po savo sparneliu ir nepasakė: nežiopsokite, dairykitės ir klausykite, nes ši kelionė jus daug ko išmokys. Taigi dienai baigiantis suvokėme, kad smalsauti galime ir visi kartu.

Kitas įsimintinas „kačių stalo" personažas buvo ponas Nevilas, į pensiją išėjęs laivų ardytojas, grįžtantis į Angliją po keliolikos Rytuose praleistų metų. Mes dažnai dairėmės šio stambaus geraširdžio vyriškio. Jis puikiai nusimanė apie įvairių laivų sandarą ir buvo išardęs daugybę garsių laivų. Kitaip nei ponas Mazapa, ponas Nevilas pasižymėjo kuklumu ir apie praeitį prabildavo nenoriai, nebent būtum žinojęs, kaip jį pakurstyti. Jei į mūsų klausimų krušą jis nebūtų atsakinėjęs taip neapsimestinai kukliai, nebūtume patikėję nė vienu jo žodžiu ir taip juo nesižavėję.

Be to, laive jam buvo atviros visos durys, nes jis *Orient Line* užsakymu atliko kažkokius saugumo tyrimus. Jis supažindino mus su variklių skyriaus ir katilinės komanda, ir galėjome stebėti, kas ten vyksta. Palyginti su pirmąja klase, variklių skyrius, beveik nugrimzdęs į Hadą, tvoskė nepakeliamu karščiu ir purtėsi nuo kurtinančio triukšmo. Dvi valandas trukęs pasivaikščiojimas su ponu Nevilu po visus „Oronsėjaus" užkaborius atskleidė visas pavojingas – ir ne tokias pavojingas – laivo vietas. Jis paaiškino mums, kad ore besisūpuojančios gelbėjimo valtys tik *atrodo* pavojingos, ir mes su Kasijumi bei Ramadinu įjunkome į jas landžioti: tai buvo puiki vieta šnipinėti keleivius. Tiesą sakant, panelės Lasketi pastaba apie „mažiausiai privilegijuotą

užstalę“, neturinčią jokios socialinės svarbos, įtikino mus, ir visai pamatuotai, kad tokie svarbūs asmenys kaip ekonomas, vyriausiasis stiuardas ar kapitonas tiesiog mūsų nepastebi.

Netikėtai sužinojau, kad laivu plaukia Emilė de Saram, mano tolima giminaitė. Deja, jos prie „kačių stalo“ nepasodino. Daugybę metų iš Emilės sužinodavau, ką apie mane galvoja suaugusieji. Pasakodavau jai savo nuotykius ir klausydavausi, ką ji apie juos mano. Ji sąžiningai sakydavo, kas jai patinka, o kas ne, ir, kadangi buvo vyresnė už mane, ja tikėjau ir ėmiau iš jos pavyzdį.

Neturėjau nei brolių, nei seserų – artimiausi giminės buvo vien suaugusieji. Ištisas tuntas nevedusių dėdžių ir padėties bei paskalų glaudžiai siejamų lėtapėdžių tetų. Buvo vienas turtingas giminaitis, bet jis uoliai laikėsi atokiai. Niekas jo nemėgo, bet visi gerbė ir nuolat apie jį kalbėdavo. Šeimos nariai priekabiai apžiūrinėdavo jo kasmet pareigingai siunčiamus kalėdinius atvirukus, taip pat nuodugniai buvo aptariami jo augančių vaikų veidai nuotraukoje ar namo, dunksančio antrame plane kaip nebyli pagyra, dydis. Aš augau esant tokioms šeimos nuostatoms ir, kol neatitrūkau nuo artimųjų, jos vertė mane būti atsargų.

Bet mano gyvenime visada buvo Emilė, mano *machang**, ilgą laiką gyvenusi beveik šalimais. Mes turėjome panašią vaikystę – tėvai arba išvykę, arba susipykę. Manau, jai buvo sunkiau nei man – tėvui verslas sekėsi nekaip, ir šeimynykščiams nuolat grėsė jo įniršis. Žmona pakluso jo taisyklėms. Iš šykščių Emilės pasakojimų žinojau, kaip jis mėgsta bausti. Net suaugę svečiai greta jo jausdavosi nejaukiai. Tik vaikai, trumpam atsidūrę tuose namuose švęsti kieno nors gimtadienio, džiaugdavosi jo nenu-

* *Machang* (sinhalų k.) – daugiaprasmis žodis, reiškiantis pusbrolį ar pusseserę, bet gali reikšti ir artimą draugą, sielos brolį, draugišką kreipinį, pvz., „bičiuli!“ (Čia ir toliau – *vert. past.*)

spėjamu elgesiu. Būdavo, švytruoja pro šalį, pasako kokį juoką ir įstumia mus į baseiną. Emilė jam esant visada užsisklęsdavo savyje, net kai jis su meile apglėbdavo ją ir versdavo šokti, basas jos pėdas pastatęs sau ant pusbačių.

Jis dažnai išvažiuodavo su reikalais arba tiesiog pradingdavo. Nebuvo jokio kelrodžio, kuriuo Emilė galėtų kliautis, tad, manau, jai teko pačiai save susikurti. Ji buvo laisvos dvasios, man patiko jos nutrūktgalviškumas, nors Emilė nuolat įsiveldavo į kokius nors nuotykius. Laimei, senelė galų gale sumokėjo už jos mokslą viename Pietų Indijos pensione, kad ji galėtų išvažiuoti toliau nuo tėvo akių. Ilgėjausi jos. O kai ji grįžo vasaros atostogų, matėmės retai, nes Emilė vasarai įsidarbino Ceilono telefonų bendrovėje. Rytais jos paimti atvažiuodavo tarnybinis automobilis, o vakarais jos viršininkas, ponas Vidžebahu, parveždavo atgal. Ponas Vidžebahu, kaip slapčia man atskleidė Emilė, pasak gandų, turėjo tris sėklides.

Tačiau labiausiai mus suartino jos plokštelių kolekcija – gyvenimai ir aistros, surimuoti ir suspausti į dvi ar tris dainos minutes. Didvyriški angliakasiai, džiovos kamuojamos virš lombardų gyvenančios merginos, aukso ieškotojai, garsūs kriketo žaidėjai ir netgi posakis, kad daugiau bananų jie nebeturi*. Ji manė mane esant svajoklį ir išmokė šokti, laikyti ją už liemens, kai ji siūbuoja iškeltomis rankomis, išmokė šokinėti per sofą ir ant jos – kad ši pasvirtų ir apsiverstų nuo mūsų svorio. Vėliau Emilė staiga dingdavo, vėl grįždavo į mokyklą, vėl į Indiją, apie ją nieko nebūdavo girdėti, tik motinai ateidavo vienas kitas laiškas, juose ji maldaudavo atsiųsti daugiau pyragaičių per belgų konsulatą, tuos laiškus jos tėtušis reikalaudavo skaityti garsiai, išdidžiai, visiems kaimynams.

* „Yes! We Have No Bananas“ – daina, pirmą kartą įrašyta 1922-aisiais Franko Silverio ir Irvingo Kono (Cohno) ir daugelį kartų perdainuota kitų dainininkų.

Kai Emilė užkopė į „Oronsėjaus“ denį, nebuvau jos matęs jau dvejus metus. Ji stulbinamai pasikeitė – pagražėjo, išryškėjo veido bruožai, įgijo grakštumo, kurio anksčiau nė nenutuokiau ją turint. Jai buvo septyniolika, ir mokykla, nusprendžiau aš, apmalšino jos šėlą: kalbėjo ji dabar su akcentu, tęsdama žodžius, ir man tai patiko. Kartą ji sučiupo mane pasivaikščiojimo denyje už peties – kaip tik bėgantį pro šalį – ir mudu pasikalbėjome, o tai suteikė man pranašumo prieš dvejetą naujų laive įgytų draugų. Bet dažniau Emilė aiškiai leisdavo suprasti nepageidaujanti mano draugijos. Ji turėjo savų kelionės planų – prieš ateinančius dvejus metus Anglijos mokykloje norėjo pasimėgauti likusiomis laisvės savaitėmis.

Tylenio Ramadino, nenustygstančio Kasijaus ir mano draugystė vis tvirtėjo, nors daug ką vienas nuo kito slėpėme. Na, aš tai tikrai slėpiau. Kairė mano ranka niekada nežinojo, ką daro dešinė. Gyvenimas išmokė apdairumo. Internatinėse mokyklose, kuriose mokėmės, bausmės baimė išugdė mus meistriškais melagiais – išmokau laiku nutylėti teisybę. Paaiškėjo, kad ne visus bausmėmis galima priversti būti absoliučiai sąžiningus. Atrodo, mus nuolat lupo – tai už prastus pažymius, tai už kokius nors nusižengimus (tris dienas prasivoliojome izoliatoriuje, apsimetę sergantys kiaulyte; nepataisomai sugadinome mokyklos vonią, tirpindami joje rašalo granules, iš kurių ketinome gaminti rašalą aukštesniosioms klasėms). Baisiausias budelis buvo pradinių klasių auklėtojas tėvas Barnabas – jis iki šiol klaidžioja mano atminties užkaboriais, apsiginklavęs savo mėgstamu bausmės įnagiu – suaižėjusia bambukine lazda.

„Oronsėjus“ suteikė progą pabėgti nuo visų taisyklių. Ir aš atradau save šiame tariamai išgalvotame pasaulyje, apgyvendintame laivų ardytojų, siuvėjų ir kitų suaugusių keleivių, kurie per

vakarines linksmybes svirdinėjo po denį užsimaukšlinę didžiules žvėrių galvas, šoko su veik neįžiūrimais sijonais pasidabinusiomis moterimis, o visi laivo orkestro muzikantai, įskaitant ir poną Mazapą, grojo ant pakylos apsirengę vienodais prinokusių slyvų spalvos kostiumais.

VĖLŲ VAKARĄ, kai ypač gerbiami pirmosios klasės keleiviai pakildavo nuo kapitono stalo, kai baigdavosi šokiai ir nusiėmę kaukes šokėjai tik vangiai judėdavo vienas kito glėbyje, kai stiuardai surinkdavo pamirštus gėrimo stiklus, pelenines ir, įsirėmę į metro pločio šepečių kotus, šluodavo įvairiaspalves popierines girliandas, tada išvesdavo pasivaikščioti kalinį.

Paprastai tai įvykdavo prieš vidurnaktį. Būdavo giedra, denis spindėdavo mėnulio šviesoje. Jis išnirdavo su sargyba; vienas sargybinis vesdavo jį prisirakinęs, kitas su lazda eidavo iš paskos. Nežinojome, kuo jis nusikalto. Manėme jį esant žmogžudį, ką gi dar? Painesnių nusikaltimų – iš aistros ar dėl politikos – tuomet dar neateidavo į galvą. Jis atrodė stiprus, atšiaurus, vaikščiojo basas.

Šiuos vidurnakčio pasivaikščiojimus aptiko Kasijus, ir dažnai tą valandą mes atsirasdavome ten. Jis galėtų, svarstydavome, kartu su jį prisirakinusiu sargybiniu peršokti turėklus ir dingti tamsiuose vandenyse. Įsivaizdavome, kaip jis įsibėgėja ir šoka į mirtį. O galvojome taip, nes buvome dar visai jauni – vien mintis apie *grandines,* apie *nelaisvę* dusino. Mūsų amžiuje tokia mintis buvo nepakeliama. Vos prisiversdavome apsiauti sandalus eidami pietauti ir kas vakarą, valgydami prie mūsų stalo, įsivaizdavome basą kalinį, ryjantį išėdas iš metalinio dubenėlio.

Prieš apsilankymą kilimais išklotame pirmosios klasės hole, kur turėjau susitikti su Flavija Prins, buvau paprašytas deramai apsirengti. Nors ji ir pažadėjo kelionės metu užmesti į mane akį, iš tiesų matėmės tik keletą kartų. O dabar mane kvietė popiečio arbatos, be to, raštelyje buvo patariama apsivilkti švarius išlygintus marškinius ir apsimauti kojines. Į „Verandos" barą atskubėjau punktualiai, lygiai ketvirtą.

Iš pradžių ji žvelgė į mane tarsi pro apsuktą teleskopą. Nė nenutuokdama, kad galiu perskaityti jos veido išraiškas. Teta sėdėjo prie mažo staliuko ir iš paskutiniųjų stengėsi palaikyti pokalbį, bet mano nervingi vienskiemeniai atsakymai jai negelbėjo. Ar patinka kelionė? Ar susiradau draugų?

Susiradau porą, atsakiau. Vienas vardu Kasijus, o kitas – Ramadinas.

– Ramadinas... Iš musulmonų šeimos, tų, kurie žaidžia kriketą?

Atsakiau nežinąs, bet būtinai paklausiąs. Tiesą sakant, manišKis Ramadinas neturėjo jokių fizinių gabumų. Jis dievino saldumynus ir sutirštintą pieną. Tai prisiminęs, įsikišau į kišenę keletą sausainių, kai ponia Prins stengėsi atkreipti padavėjo dėmesį.

– Su tavo tėvu susipažinau, kai jis buvo dar visai jaunas... – pradėjo ji ir nutilo.

Linktelėjau, bet daugiau ji tėvo neminėjo.

– Teta... – prasižiojau, pagaliau įsitikinęs, kad taip į ją derėtų kreiptis. – Ar žinote apie kalinį?

Paaiškėjo, kad tuščios šnekos jai taip pat nemielos kaip ir man, todėl ji nusiteikė ilgesniam pokalbiui, nei tikėjosi.

– Išgerk dar arbatos, – sumurmėjo.

Išgėriau, nors arbata man nepatiko. Ji prisipažino girdėjusi apie kalinį, nors tai ir turėtų būti laikoma paslaptyje.

– Jis labai akylai saugomas. Tu nesijaudink. Laive netgi esama labai aukšto rango britų kariškio.

Nekantriai palinkau į priekį.

– Aš mačiau jį, – išpyškinau. – Jis vaikšto naktį. Akylai saugomas.

– Nejaugi... – nutęsė ji: mano tūzas, taip lengvai ištrauktas iš rankovės, apstulbino ją.

– Sako, jis padarė kažką siaubinga, – pridūriau.

– Taip. Sako, jis nužudė teisėją.

Štai kur tikras tūzas. Taip ir likau sėdėti išsižiojęs.

– Teisėją anglą. Tikriausiai man nederėtų daugiau apie tai kalbėti, – pridūrė ji.

Mano dėdė, motinos brolis, globojęs mane Kolombe, taip pat buvo teisėjas, tiesa, ceilonietis, ne anglas. Anglui teisėjui niekada nebūtų leista vadovauti teismui saloje, taigi nužudytasis veikiausiai buvo atvykėlis, o gal jį pasikvietė kaip patarėją ar konsultantą... Šį bei tą atskleidė tetulė Flavija Prins, kai ką išmąsčiau pats, padedamas Ramadino, pasižymėjusio blaiviu ir logišku protu.

Kalinys tikriausiai nužudė teisėją, kad tas nepalaikytų kaltintojo. Kaip norėjau tą akimirką pasikalbėti su dėde iš Kolombo! Jaudinausi, kad ir jo gyvybė pavojuje. *Sako, jis nužudė teisėją!* Sakinys aidėjo galvoje.

Dėdė buvo stambus geraširdis žmogus. Mamai prieš keletą metų išvažiavus į Angliją, gyvenau su juo ir jo žmona Boralesgamuvoje ir, nors nė karto su juo nebuvome ilgai – nei trumpai – nuoširdžiai kalbėjęsi, nors dėdė visada buvo pernelyg užsiėmęs, iš jo sklido meilė ir rūpestis, su juo jaučiausi saugus. Grįžęs namo ir įsipylęs džino, leisdavo man sumaišyti jį su toniku. Tik vieną kartą esu pridaręs jam rūpesčių. Jis pirmininkavo nagrinėjant sensacingą žmogžudystės bylą, į kurią buvo įsipainiojęs vienas kriketo žaidėjas, ir aš prasitariau draugams, kad teisiamasis nekaltas, o paklaustas, iš kur žinau, atsakiau girdėjęs iš dėdės. Ne tyčia melavau, o tik norėjau sutvirtinti savo tikėjimą didvyriu kriketo žaidėju. Dėdė, apie tai išgirdęs, tik nusijuokė, bet griežtai paprašė manęs daugiau taip nedaryti.

Po dešimties minučių, grįžęs į D denį, aš jau džiuginau Kasijų ir Ramadiną pasakojimu apie belaisvio nusikaltimą. Pasakojau apie tai prie baseino ir prie stalo teniso stalų. Tik vakarop panelė Lasketi, nugirdusi pasakojimo nuotrupas, įspraudė mane į kampą ir kiek atšaldė tikėjimą tetulės Flavijos žodžiais. „Gal nužudė, o gal ir ne, – tarė ji. – Niekada netikėk paskalomis.“ Tada ėmiau galvoti, kad Flavija Prins gerokai perdėjo nusikaltimą, pakėlė kartelę, taip sakant, – juk nusikaltėlį mačiau aš, tad ji parinko teisėjo nužudymą – nusikaltimą, su kuriuo galėjau tapatintis. Jei motinos brolis būtų buvęs vaistininkas, būtų parinkusi vaistininką.

Tą vakarą parašiau pirmąsias eilutes mokyklos egzaminų sąsiuvinyje. „Delilos“ salone kilo triukšmas – lošiant kortomis, vienas iš keleivių užpuolė savo žmoną. Pašaipos pasirodė esančios per skaudžios. Iš pradžių bandė ją smaugti, paskui šakute pradūrė ausį. Man pavyko prisiplakti prie ekonomo, siauru koridoriumi vedančio į ligoninę nukentėjusią moterį – prie ausies

ji laikė prispaudusi servetėlę. Vyras, trenkęs durimis, užsidarė kajutėje.

Nepaisydami po šio įvykio įvestos komendanto valandos, mes su Ramadinu ir Kasijumi naktį išslinkome iš kajučių, nusėlinome pavojingais blausiai apšviestais trapais ir ėmėme laukti pasirodant kalinio. Buvo beveik vidurnaktis, visi rūkėme vyteles, nusilaužę nuo pintos kėdės: padegdavome ir įtraukdavome dūmą. Sergančiam astma Ramadinui šis užsiėmimas ne itin patiko, bet Kasijus užsibrėžė tikslą iki kelionės pabaigos surūkyti visą kėdę. Po valandos tapo aišku, kad naktinis kalinio pasivaikščiojimas atšauktas. Mus supo aklina tamsa, bet jau įgudome rasti joje kelią. Tyliai įslydome į baseiną, vėl prisidegėme vyteles ir išsitiesėme ant nugarų. Nejudrūs, nebylūs it lavonai žvelgėme į žvaigždes. Atrodė, tarsi plūduriuotume jūroje, o ne uždarame baseine vandenyno viduryje.

Stiuardas mane perspėjo, kad turiu kambario draugą, tačiau kurį laiką gretimas gultas stovėjo laisvas. Galop trečiąją naktį, vis dar plaukiant Indijos vandenynu, kajutėje staiga įsižiebė šviesa ir pasirodė vyras. Jis prisistatė ponu Hasčiu. Po pažastimi nešėsi sulankstomą kortų stalelį. Pažadino mane ir užkėlė ant viršutinio gulto.

– Keletas bičiulių ateis palošti, – tarė. – O tu miegok.

Palaukiau, norėdamas pasižiūrėti, kas ateis. Po pusvalandžio prie stalelio jau sėdėjo ketvertas vyrų ir tyliai, susikaupę lošė bridžą. Jiems vos užteko vietos. Nenorėdami manęs trikdyti, jie kalbėjosi pusbalsiu, ir netrukus, besiklausydamas jų statymų, užmigau.

Rytą prabudau vienas. Kortų stalelis buvo sulankstytas ir atremtas į sieną. Ar Hastis miegojo? Ar jis visateisis keleivis, ar laivo komandos narys? Hastis pasirodė esąs „Oronsėjaus“ šunidės prižiūrėtojas, jo darbas buvo ne iš sunkiųjų – didžiumą laiko praleisdavo skaitydamas ar be jokio noro vedžiodamas šunis po nedidelį aptvarą denyje. Todėl dienai baigiantis būdavo sukaupęs daugybę neišeikvotos energijos. Po vidurnakčio prie jo prisidėdavo draugai. Vienas iš jų, ponas Invernio, padėdavo šunidėje. Kiti du dirbo laivo radistais. Kasnakt jie palošdavo porą valandų ir tyliai išsiskirstydavo.

Retai kada likdavome su ponu Hasčiu vienudu. Grįžęs vidurnaktį, jis manydavo, kad man reikia ilsėtis, todėl retai užmegzdavo pokalbį, be to, netrukus susirinkdavo ir jo draugužiai. Daug klajojęs po Rytus, Hastis įprato dėvėti sarongą* ir paprastai sėdėdavo jį apsivyniojęs net atėjus draugams. Visiems susirinkus, pasiimdavo keturis stikliukus ir butelį arako**. Butelį ir stikliukus statydavo ant grindų, ant staliuko dėdavo tik kortas. Aš persisverdavau iš savo neaukšto gulto ir matydavau išskleistas kortas. Stebėjau dalijimus, klausiausi statymų. *Praleidžiu... Viena vynų... Praleidžiu... Dvi gilių... Du ne koziriai... Praleidžiu... Trys būgnai... Praleidžiu... Trys vynai... Praleidžiu... Keturi būgnai... Praleidžiu... Penki būgnai... Dvigubinu... Dar dvigubinu... Praleidžiu... Praleidžiu... Praleidžiu...* Jie retai kalbėdavosi. Pamenu, vienas į kitą kreipdavosi tik pavardėmis: „pone Tolrojau", „pone Invernio", „pone Hasti", „pone Bebstokai", – kaip jūrų akademijos kursantai iš devyniolikto amžiaus.

Tiesa, vėliau, kai susidurdavome su ponu Hasčiu, jis elgdavosi visai kitaip. Peržengęs kajutės duris tapdavo savim pasitikinčiu plepiu. Postringaudavo apie tarnybos prekybiniame laivyne negandas, nuotykius su buvusia žmona, aistringa jojike, ir prisirišimą prie skalikų – mėgstamiausios šunų veislės. Bet vidurnaktį, kajutės prieblandoje, ponas Hastis tapdavo pašnabždūnu – po trečios prie kortų stalelio praleistos nakties jis pakeitė ryškiai gelsvai šviečiančią lemputę į blausią melsvą. Aš grimzdavau į pusiausnūdą, o apačioje pilstydavo gėrimą, būdavo laimimi roberiai, iš rankų į rankas keliavo pinigai, ir mels-

* Sarongas – sijonas iš stačiakampio medžiagos gabalo, juo apsivyniojamos strėnos; dėvimas Malajų salyno salose, Indijoje.

** Arakas – azijiečių auksiškai geltonos spalvos alkoholinis gėrimas, gaminamas distiliuojant susifermentavusių ryžių, cukranendrių, melasos arba papildomai įpiltų cukrinių palmių – *Arenga saccharitera* (Šri Lanka, Bangladešas, Indija) sulčių raugą. Arakas dar daromas iš palmių sulčių, datulių, sorų ir kitų cukringų augalų.

voje šviesoje regėjosi, tarsi viskas vyktų akvariume. Baigę lošti, jie išeidavo į denį parūkyti, po pusvalandžio ponas Hastis tykiai įsmukdavo į kajutę, kurį laiką skaitydavo, o paskui užgesindavo naktinę lempelę.

Berniukui, kurio laukia draugai, miegas yra kalėjimas. Naktis versdavo nekantrauti, tad keldavomės dar prieš saulėtekiui užliejant laivą. Mums knietėjo kuo greičiau pratęsti visatos tyrinėjimus. Gulėdamas ant gulto, išgirsdavau negarsų Ramadino beldimą į duris. Sutartą beldimą, nors, tiesą sakant, to nė nereikėjo – kas tokią valandą daugiau belsis? Du bilstelėjimai, ilga pauzė, dar du bilstelėjimai. Jei neišlipdavau iš gulto ir neatidarydavau durų, išgirsdavau teatrališką kostelėjimą. O jeigu ir tada neatsiliepdavau, išgirsdavau sušnabždant: „Maina“ (Varnėne), – tokią pravardę buvau gavęs.

Prie laiptų susitikdavome Kasijų ir netrukus basi vaikštinėdavome pirmosios klasės denyje. Šeštą ryto pirmosios klasės denis buvo niekieno nesaugomas, o mes atsirasdavome ten pirmajam spinduliui dar nė neblykstelėjus horizonte, dar prieš imant mirgėti ir automatiškai išsijungiant denio šviesoms. Nusivilkdavome marškinius ir kaip trys adatos nerdavome į auksaspalvį pirmosios klasės baseiną – nė lašas neištikšdavo.

Jei pavykdavo išsislapstyti visą valandą, gaudavome progą prasmukti į atvirą denį, kuriame jau būdavo patiekti pusryčiai, prisikrauti į lėkštes maisto ir sprukti su sidabriniu indu sutirštinto pieno, tokio tąsaus, kad viduryje styrodavo šaukštas. Prisigrobę įslysdavome į slėptuvę, vieną iš kabančių gelbėji-

mo valčių, ir rydavome nukniauktą maistą. Vieną rytą Kasijus išsitraukė salone rastą *Gold Leaf* cigaretę ir ėmė mokyti mus rūkyti.

Ramadinas mandagiai atsisakė – jį kamavo astma, tą jau buvome pastebėję ir mes, ir kiti „kačių stalo" bendrai. (Astma jį kamavo ir po keleto metų, kai susitikome Londone. Tuo metu mums buvo po trylika keturiolika metų ir, stengdamiesi prisitaikyti naujoje šalyje, vos nepametėme vienas kito iš akių. Net tada, kai matydavau jį su tėvais ar seserimi Masume, jis nuolat būdavo pasigavęs kokį apylinkėje siaučiantį gripo ir peršalimo virusą. Anglijoje vėl pradėjome draugauti, bet buvome jau pasikeitę, patekę į žemiškos tikrovės pinkles. Taip nutiko, kad tuo metu labiau suartėjau su jo seserimi – Masė nuolatos lydėdavo mus pasivaikščiojimuose po Pietų Londoną – Hern Hilo velodromą, į Brikstono *Ritzy*, o paskui į *Bon Marché*, kur lyg apsvaigę lakstydavome tarp maisto ir drabužių prekystalių. Kartais sėdėdavome su Mase ant ankštos sofos jos tėvų namuose Mil Hile ir apsimesdavome žiūrintys per televizorių nesibaigiančias golfo rungtynes, o pledu pridengti mūsų delnai ieškodavo vienas kito. Vieną ankstyvą rytą ji atsėlino į kambarį viršuje, kur miegojome mudu su Ramadinu, ir, prispaudusi pirštą prie lūpų, prisėdo šalia. Ramadinas miegojo savo lovoje. Bandžiau atsisėsti, bet ji delnu pastūmė mane atgal, atsisagstė pižamą ir parodė neseniai išdygusias krūtis, šviesiai žalsvas nuo už lango augančių medžių šešėlių. Tą akimirką pasigirdo Ramadino kosulys, gargesys, miegodamas jis atsikrenkštė, o Masė, pusnuogė, įsibauginusi, bebaimė, žvelgė į mane apimta jausmų, kurių vedamas būdamas trylikos ir ryžtiesi tokiems poelgiams.)

Lėkštes, peilius ir šakutes, pasivogtus kartu su maistu, palikdavome gelbėjimo valtyje ir smukdavome atgal į savo denį. Vėliau, per saugumo mokymus, nuleidus valtis į vandenį, stiu-

ardas rado mūsų daugkartinių pusryčių pėdsakus, ir kapitonas kurį laiką ieškojo laive zuikio.

Dar nebuvo nė aštuonių, kai peržengėme ribą tarp pirmosios ir turistinės klasės. Apsimetėme, kad svyruojame kartu su laivu. Ilgainiui man ėmė net patikti šis lėtas krypuojančio laivo valsas. O tai, kad plaukiau vienas, neskaitant Flavijos Prins ir Emilės, esančių kažkur toli, buvo didžiulis nuotykis. Nebuvau atsakingas šeimai. Galėjau eiti, kur noriu, ir daryti, ką įsigeidęs. Kasdien reikėdavo iškrėsti ką nors draustina. Diena vos išaušo, ir tam prieš akis dar buvo marios laiko.

Mano tėvai išsiskyrė ramiai, be triukšmo ir santykių aiškinimosi, bet savo skyrybų neslėpė. Pateikdavo savo bendrą gyvenimą kaip klaidingą žingsnį, o ne siaubingą nelaimę. Todėl sunku pasakyti, kiek šis skyrybų prakeiksmas paveikė mane. Neprisimenu, kad tai būtų mane slėgę. Rytais berniukas išeidavo pro duris ir įsitraukdavo į besiplečiančio pasaulio sūkurį. Tiesa, mano vaikystė buvo pilna pavojų.

Pradėjęs mokytis Šventojo Tomo koledže Maunt Lavinijoje, labai pamėgau plaukioti. Man patiko viskas, kas susiję su vandeniu. Mokyklos kieme buvo nutiestas betoninis latakas, juo per musonines liūtis kliokdavo vanduo. Latakas tapo keleto koledžo mokinių žaidimų vieta. Šokdavome į lataką, leisdami vandens srovei mus nešti, vartyti ir mėtyti iš vieno šono į kitą. Už keturiasdešimt penkių metrų kybodavo virvė – ją nusičiupę, išlipdavome. O dar už penkiolikos metrų latakas jungėsi su nuotekų vamzdžiu, išnykstančiu po žeme, neperžvelgiamoje tamsoje. Kur jis vedė, taip ir nesužinojome.

Mūsų buvo gal trejetas ar ketvertas; vienas po kito švilpdavome latako vandenimis žemyn – galvos vos kyšojo virš vandens. Žaidimas buvo skirtas drąsiems: reikėjo sučiupti virvę, išlipti, pliaupiant lietui bėgti atgal ir kartoti viską iš naujo. Kartą niurktelėjau po vandeniu prieš pat virvę ir nespėjau jos įsitverti. Virš

vandens kyšojo tik ranka, o mane patį nepermaldaujama srovė nešė į požeminį vamzdį. Tą dieną Maunt Lavinijoje, siaučiant kovo musonams, manęs laukė neišvengiama mirtis – tarsi išpranašauta astrologo. Man buvo devyneri, o jau ketinau nerti į požeminę tamsą. Bet staiga kažkas sučiupo mane už rankos ir ištraukė iš vandens. Vyresnis mokinys mus atsainiai apibarė ir dingo lietuje, nė neatsisukęs patikrinti, ar paklausėme jo perspėjimo. Kas jis? Turėjau jam padėkoti. Bet aš, permirkęs, žiopčiodamas gulėjau žolėje.

Koks tada buvau? Nepamenu savo išvaizdos ir todėl nesuvokiu, koks tada buvau. Jei tektų sugalvoti vaikišką savo nuotrauką, būčiau basakojis vaikis su šortais, medvilniniais marškinėliais, su keletu kaimo draugų bėgantis palei apipelijusią sieną, skiriančią mūsų namą su sodu Boralesgamuvoje nuo Aukštutinio kelio. O gal būčiau vienas – namuose laukčiau jų ateinant, dairydamasis į dulkėtą gatvę.

Ar kas suvokia, kokie laimingi būna sulaukėję, mažai prižiūrimi vaikai? Vos žengus pro duris, tėvų pančiai nukrisdavo. Nors tarpusavyje mes tikriausiai bandėme savo jėgomis išsiaiškinti ir suvokti suaugusiųjų pasaulį, spėliojome, kas jame vyksta ir kodėl. O trapu užkopę į „Oronsėjų“ pasijutome supami vien suaugusiųjų.

Mazapa

Ponas Mazapa prisigretina prie manęs – kaip tik aiškinu nukriošusiam keleiviui šezlongo išlankstymo dviem judesiais meną, – paima už parankės ir nusiveda pasivaikščioti.

– *Nuo Načezo iki Mobilio*, – perspėja jis mane, – *nuo Memfio iki Sent Džou...*

Ir nutyla, mėgaudamasis mano sumišimu.

Staiga išdygdamas, ponas Mazapa visada užklumpa iš netyčių. Man baigus pliuškentis baseine, jis sučiumpa mano slidžią ranką, laiko prispaudęs prie bortelio ir pritūpęs sako:

– Paklausyk, keistuoliuk, *moterys tau meilikaus ir šaudys akutėmis...* Dalydamasis patirtimi, noriu tave apsaugoti.

Tačiau man vienuolika ir aš nesijaučiu apsaugotas, jo perspėjimai skamba tarsi būsimi įžeidimai. Į mūsų trijulę jis kreipiasi dar niūriau, apokaliptiškai: „Grįžau namo iš paskutinio plaukiojimo, žiūriu – ogi mano arklidėje naujas mulas bestovįs. Suprantate, kur lenkiu?“ Mes nesupratome. Kol jis nepaaiškino. Nors dažniausiai jis kalbasi tik su manimi, tarsi iš tiesų būčiau kažkuo išskirtinis ir jam reikėtų padaryti man įspūdį. Galbūt šiuo požiūriu jis teisus.

Maksas Mazapa nubusdavo vidurdienį ir valgydavo vėlyvus pusryčius „Delilos“ bare. „Duokite porą vienaakių faraonų ir gazuoto vandens, gerai?“ – prašydavo jis, kramtydamas koktei-

lio vyšnias ir laukdamas kiaušinienės. Pavalgęs užsisakydavo puodelį kavos, nusinešdavo jį į šokių salę, prie pianino, ir pasistatydavo ant natų.

Štai ten, baksnodamas pianino klavišus, jis ir supažindindavo visus, kas pasipainiodavo, su svarbiomis ir kebliomis būties smulkmenomis. Kartais protindavo mus, kada dėvėti skrybėlę, kartais mokydavo rašybos: „*Neįmanoma* kalba, ta anglų. *Neįmanoma!* Pavyzdžiui, „Egiptas". Niekaip neparašysi. Bet aš jus tuoj išmokysiu. Tiesiog kartokite sau: „Elena graži ir papus turi atsakančius, sunkius."

Ir tikrai – šio sakinio niekada nepamiršau. Net dabar prieš rašydamas stabteliu, kol mintyse sudėlioju žodį „Egiptas" iš pirmųjų raidžių.

Tačiau dažniausiai jis dalydavosi muzikos žiniomis, aiškindavo trijų ketvirtinių metro subtilybes ar niūniuodavo dainelę, nugirstą iš patrauklaus soprano užkulisiuose ant laiptų. Klausydavomės nenuoseklios, karštligiškos jo biografijos. „Važiavau traukiniu ir galvojau apie tave", – niurgzdavo jis, o mes manėme girdintys jo vienišos, iškankintos širdies raudą. Dabar suvokiu, kad Maksas Mazapa mėgavosi melodijos ir kompozicijos niuansais. Ne visi jo kryžiaus keliai buvo nueiti dėl nelaimingos meilės.

Jis buvo pusiau sicilietis, pusiau nežinia kas, pasakė tai pats savo neatsekamu akcentu. Dirbo Europoje, buvo trumpam užsukęs į abi Amerikas ir dar toliau ir šiek tiek įsijautė – atsipeikėjo gyvendamas tropikuose, virš kažkokio uosto baro. Jis išmokė mus „Honkongo bliuzo"* priedainį. Mokėjo daugybę dainų ir pasakojimų, kuriuose tiesa ir pramanai buvo taip glaudžiai susipynę, kad nesugebėdavome atskirti viena nuo kita. Mus, tris

* Kompozitoriaus, pianisto, dainininko ir aktoriaus Hovardo Hoglando (Hogio) Karmaiklio (Howard Hoagland (Hoagy) Carmichael; 1899–1981) daina.

nekaltus geltonsnapius, buvo lengva apmulkinti. Be to, dainose, kurias ponas Mazapa vieną popietę niūniavo, pasilenkęs prie pianino klavišų, vandenyno atspindimai saulės šviesai teliūskuojant ant šokių salės grindų, buvo įsipynusių ir mums visai nežinomų žodžių.

Kekšė. Gimda.

Jis kalbėjosi su trimis pradedančiais bręsti berniukais ir tikriausiai suprato, kokį įspūdį mums daro. Bet savo jauniesiems klausytojams jis porindavo ir apie muzikanto garbę, o didžiausias jo didvyris buvo Sidnis Bešė*: kartą, koncertuodamas Paryžiuje, šis buvo apkaltintas sugrojęs ne tą natą. Atsakydamas į kaltinimus, Sidnis iškvietė įžeidėją į dvikovą, kilusiose peštynėse sužeidė praeiviui šlaunį, buvo įgrūstas į cypę, o vėliau deportuotas. „Didysis Bešė... Jums, vaikinai, dar daug teks nugyventi, – sakė Mazapa, – kol sutiksite kitą tokį principų gynėją.

Mus priblokšdavo ir užburdavo karštos beribės meilės dramos Mazapos dainose, atodūsiuose ir pašnekesiuose. Manėme, kad dėl lemtingo jo karjeros nuosmukio kalta apgavystė ar pernelyg audringa meilė moteriai.

Kaskart, kai mėnuo jaunas,
Sakau, kaskart, kai mėnuo jaunas,
Iš tos kalės gimdos pasrūva kraujas.

Tą vakarą Mazapos dainuojamuose posmuose slypėjo kažkas nežemiška ir neišdildoma – kad ir ką reikštų dainos žodžiai. Išgirdome ją tik kartą, bet posmas išliko mumyse it suakmenėjusi, neabejotina tiesa, atstumianti tiesmukumu netgi dabar, kaip ir tada. Posmas (vėliau išsiaiškinau, kad jį parašė Dželis

* Sidney Bechet (1897–1959) – pirmasis garsus JAV džiazo saksofonininkas, klarnetininkas ir kompozitorius.

Rolis Mortonas*) buvo neperšaunamas ir neperšlampamas. Tuomet to nežinojome, mus trikdė tiesmukas tekstas – paskutinės eilutės žodžiai, stebinantis lemtingas rimas, taip taupiai pasigirstantis po pakartojimų pradžioje. Nuo Mazapos atsitraukdavome tik staiga suvokę, kad stiuardai, pasilypėję ant kopėtėlių, jau ruošiasi vakaro šokiams: kabina spalvotus prožektorius, kryžiuoja virš salės spalvoto popieriaus girliandas. Jie staigiais truktelėjimais skleidė didžiules baltas staltieses ir klojo jas ant medinių stalų. Kiekvieno stalo viduryje pastatydavo vazą su gėlėmis – salė tapdavo jauki ir romantiška. Ponas Mazapa neidavo su mumis. Jis likdavo sėdėti prie pianino, žvelgdamas į klavišus, lyg nepastebėdamas aplink kuriamos maskuotės. O mes žinojome: šįvakar su orkestru jis gros visai ne tai, ką grojo mums.

~

Pono Mazapos sceninis vardas, arba slapyvardis, kaip jis sakydavo, buvo Sanis Midouzas**. Pradėjo taip vadintis nuo tada, kai klaida įsivėlė afišoje, skelbiančioje apie jo koncertą Prancūzijoje. Galbūt rėmėjai norėjo išvengti viduržemiško pavardės skambesio. „Oronsėjuje“, kur jo pianino pamokos buvo anonsuojamos laivo biuletenyje, jis taip pat buvo vadinamas „Saniu Midouzu, pianino virtuozu“. O prie „kačių stalo“ jis buvo tiesiog Mazapa, nes žodžiai „saulėta“ ir „pieva“ niekaip nederėjo prie jo prigimties. Jis neatrodė nei sklidinas optimizmo, nei veślus ar išpuoselėtas. Tiesa, Mazapos aistra muzikai gerokai pagyvindavo mūsų užstalę. Kartą per visus priešpiečius jis links-

* Ferdinand Joseph LaMothe aka Jelly Roll Morton (1890–1941) – JAV regtaimo ir džiazo kompozitorius, pianistas.

** *Sunny meadows* (angl.) – saulėta pieva.

mino mus pasakojimu apie „Didžiojo Bešė“ dvikovą Paryžiuje, 1928-aisiais, auštant, virtusią tikru susišaudymu, – Bešė iššovė į Makendriką, kulka kliudė šmeižiko skrybėlę ir tęsė savo skrydį, kol įsmigo į šlaunį kažkokiai prancūzei, ramiai einančiai į darbą. Ponas Mazapa pavaizdavo kovą naudodamasis druskine ir pipirine, o kulkos trajektoriją nubrėžė gabaliuku sūrio.

Vieną vakarą jis pasikvietė mane į kajutę pasiklausyti įrašų. Bešė, pasakojo Mazapa, grojo *Albert System* klarnetu, garsėjusiu skaidriu ir sodriu skambesiu. „Skaidriu ir sodriu“, vis kartojo jis. Muzikantas uždėjo plokštelę ir muzikai skambant šnabždėjo, pabrėždamas neįtikėtinas melodijos vingrybes ir užraitymus:

– Girdi, kaip jis *iškrato* garsą?

Aš nieko nesupratau, bet klausiausi it užburtas. Kiekvieną kart, kai Bešė priversdavo melodiją suskambėti, „sužibti it saulės spinduliui miško laukymėje“, pasak Mazapos, jis duodavo man ženklą. Paskui Mazapa pasirausė vaškuotame lagamine, išsitraukė bloknotą ir perskaitė, ką Bešė yra sakęs vienam savo mokiniui. *Šiandien užduosiu tau vieną natą*, – sakė jis. – *Pažiūrėsim, keliais būdais gali ją sugroti: suurgzk ją, išterliok, suplok, pagaląsk, daryk su ja, ką nori. Tai tas pats, kas kalbėti.*

O tada Mazapa papasakojo man apie šunį.

– Jis užlipdavo ant scenos su Bešu ir, šeimininkui grojant, tylutėliai urgzdavo panosėje... Būtent todėl Bešas ir susipyko su Diuku Elingtonu*. Diukas nenorėjo, kad Gūla trainiotųsi po sceną ir nukreiptų dėmesį nuo jo balto kostiumo.

Taigi, dėl Gūlos Bešė paliko Elingtono grupę ir atidarė pietietišką siuvyklą – drabužių taisyklą ir valyklą, kurioje nuolat grumdėsi muzikantai.

* Edward Kennedy (Duke) Ellington (1899–1974) – amerikiečių džiazo pianistas, kompozitorius ir orkestro vadovas. Žinomas kaip viena įtakingiausių džiazo, o gal ir visos amerikiečių muzikos figūrų.

– Tada jis įrašė savo geriausius dalykus – „Juodąją lazdą“ ir „Meilutę“. Kada nors tu juos visus turėtum nusipirkti.

Paporindavo jis ir apie lovos reikalus:

– O, Bešė mėgo kartotis, vis grįždavo prie tos pačios moters... Daug įvairiausių moterų bandė pakišti jį po padu. Bet jis, kaip pats supranti, nuo šešiolikos metų buvo keliaujantis muzikantas, spėjo prisižiūrėti margiausių kraštų ir visokio plauko moterų.

Kraštų ir moterų! *Nuo Načezo iki Mobilio...*

Aš klausiausi, linkčiojau, nieko nesuprasdamas, o ponas Mazapa spaudė prie širdies plokštelę, tą gyvenimo būdo ir muzikinio talento pavyzdį, tarsi ovalų šventojo paveikslėlį.

C denis

Aš sėdėjau ant gulto, spoksodamas į duris ir metalinę sieną. Vėlyva popietė, kajutėje karšta. Tik čia ir šiuo laiku galėjau pabūti vienas. Didžiąją dalį dienos praleisdavau su Ramadinu ar Kasijumi, kartais su Mazapa ar kitais „kačių stalo" bičiuliais. Apačioje dažnai šnabždėdavosi kortuotojai. O aš troškau mintimis sugrįžti atgal. Sugrįžti ir prisiminti, kaip malonu justi vienatvę ir smalsulį. Vėliau atsiguldavau aukštielninkas ir žiūrėdavau į lubas už pusmetrio nuo nosies. Jaučiausi saugus, nors ir plaukiau per vandenyną.

Kartais, prieš užslenkant sutemoms, nuklysdavau į C denį – tuo metu ten nieko nebūdavo. Prieidavau prie turėklų, siekiančių man krūtinę, ir stebėdavau, kaip palei laivą sūkuriuoja jūra. Retkarčiais ji pakildavo beveik iki denio, tarsi ketintų mane pasiglemžti. Aš nė nekrusteldavau, nors krūtinę spaudė baugulys ir vienatvė. Tą patį jausmą patirdavau pasiklydęs siaurose Petos turgaus gatvelėse ar stengdamasis prisitaikyti prie naujų, dar nežinomų mokyklos taisyklių. Kai prieš akis netyvuliuodavo vandenynas, nejusdavau ir baimės, bet dabar, prieblandoje, vanduo kyla, banguoja, apglėbęs laivą iš visų pusių. O aš, nepaisydamas baimės, stoviu, žvelgdamas į tamsą, slenkančią pro šalį, draskomas noro žengti atgal ir troškimo pulti į tamsius vandenis.

Dar gyvendamas Ceilone kartą mačiau, kaip atokioje Kolombo uosto dalyje pjaustė keleivinį lainerį. Visą popietę stebėjau, kaip melsva acetileno liepsna raižo jo šonus. Suvokiau, kad laivą, kuriuo dabar plaukiu, taip pat galima supjaustyti į gabalus. Vieną dieną, susidūręs su ponu Nevilu, – o jis tuos dalykus išmanė, – timptelėjau jį už rankovės ir paklausiau, ar mums negresia pavojus. Jis atsakė, kad „Oronsėjus" – sveikas, tvirtas laivas, pačiame jėgų žydėjime. Antrojo pasaulinio karo metais jis plukdydavo kareivius, ir ant vienos triumo sienos iki šiol puikuojasi didžiulis baltai rausvas piešinys – kažkokio kareivio nutapytos nuogos moterys, apsižergusios kulkosvaidžių stovus ir pabūklus. Tą piešinį vis dar galima pamatyti, nors apie jį niekas nežino – laivo vadovybė niekada nenusileidžia į triumą.

– Tačiau pavojus mums negresia?

Jis pasisodino mane greta ir vieno iš brėžinių, kuriuos visą laik nešiodavosi kartu, kitoje pusėje nubraižė graikų karo laivą – trijerą.

– Tai buvo didingiausias jūrų laivas. Bet jo daugiau nebėra. Jis kovėsi su Atėnų priešais, parplukdė nežinomų grūdų ir vaisių, naujų įdėjų – mokslo, architektūros, netgi demokratiją. Be trijeros nieko nebūtų atsiradę. Laivas neturėjo puošmenų, nebuvo išdailintas. Trijera buvo ginklas. Ja plaukė tik irkluotojai ir lankininkai. Tačiau dabar trijerų neliko nė pėdsako, nė gabalėlio. Jų iki šiol ieško – upių sąnašose ir dumble, bet veltui. Laivai buvo meistraujami iš uosio ir skirpsto, kilis tašomas iš ąžuolo, o karkasas išlenkiamas iš žalios pušies. Lentas sujungdavo lininėmis virvėmis. Niekur nė kruopelės metalo. Tokį laivą buvo galima sudeginti ant kranto, o nuskandintas jūroje jis suirdavo. Mūsų laivas patikimesnis.

Pono Nevilo pasakojimas apie senovinį karo laivą mane kažkodėl nuramino. Dabar įsivaizdavau, kad plaukiu ne išpuoštu

ir išdailintu „Oronsėjumi“, o patikimesniu, tvirtesniu laivu. Aš buvau trijeros irkluotojas arba lankininkas. Mes įplauksime į Arabijos jūrą, o vėliau į Vidužemio, ir ponas Nevilas bus mūsų kapitonas.

Tą naktį staiga nubudau pajutęs, kad plaukiame pro salas, kad jos visai šalia, tamsoje. Kitaip tiško bangos į laivo šonus, atsklisdavo aidas, tarsi jos dužtų į sausumą. Įsijungiau lempelę galvūgalyje ir pažvelgiau į pasaulio žemėlapį, persipieštą iš kažkokios knygos. Buvau pamiršęs surašyti į jį pavadinimus. Žinojau tik viena: plaukiame į šiaurės vakarus, tolstame nuo Kolombo.

Australė

Priešaušriu, kai atsikeldavome ir imdavome klaidžioti po, regis, apleistą laivą, iš tamsių didžiulių salonų dvelkdavo vakarykštėmis cigaretėmis, o mes su Ramadinu ir Kasijumi pripildydavome tykią biblioteką dardančių vežimėlių griaudesio. Vieną rytą staiga užklupome mergaitę su riedučiais, ratais lakstančią po medinį viršutinį denį. Regis, ji kėlėsi dar anksčiau nei mes. Visiškai nekreipdama į mus dėmesio, ji lėkė vis greičiau ir greičiau, mostai vis platėjo, tarsi ji būtų tikrinusi, kiek ilgai gali išlaikyti pusiausvyrą. Viename posūkyje, nepavykus šuoliui per lynus, ji įsirėžė į laivagalio turėklus, atsistojo, pažvelgė į prakirstą kruviną kelį ir, žvilgtelėjusi į laikrodį, vėl nušvilpė. Paaiškėjo, kad ji – australė, ir mes buvome pakerėti. Niekada nebuvome regėję tokio atkaklumo. Mūsų šeimų moterys taip nesielgdavo. Vėliau atpažinome ją baseine; ji plaukė taip, kad purslai taškėsi į šalis. Būtume visai nenustebę, jei būtų iššokusi už borto ir kokias dvidešimt minučių plaukusi greta „Oronsėjaus“.

Ėmėme keltis dar anksčiau – norėjome pažiūrėti, kaip ji suka savo penkiasdešimt ar šešiasdešimt ratų. Baigusi ji nusiaudavo riedučius ir nuvargusi, prakaituota, su visais drabužiais palįsdavo po denyje įrengtu dušu. Stovėdavo ten tarp čiurkšlių ir purslų, kresčiodama plaukus į vieną pusę, į kitą, tarsi būtų

gyvūnas su drabužiais. Tai buvo anksčiau nepažintas grožis. Jai nuėjus, sekdavome šlapiais denyje paliktais jos pėdsakais, bematant džiūstančiais kylančios saulės spinduliuose.

Kasijus

SUGALVOK TU MAN PAVADINTI VAIKĄ KASIJUMI, svarstau dabar. Daugumai tėvų neužtektų drąsos taip pavadinti pirmagimį. Nors šrilankiečiams patikdavo derinti klasikinius vardus su sinhalietiškomis pavardėmis – Saliamonų ir Senekų nėra daug, bet pasitaiko. Mūsų šeimos gydytojas buvo vardu Sokratas Gunevardena. Nors ir prastos šlovės romėniškas vardas Kasijus, jis švelnus ir skirtas šnabždėti, o jaunasis Kasijus, su kuriuo susipažinau kelionėje, buvo tikras ikonoklastas*. Niekada nepastebėjau, kad jis būtų palaikęs šio pasaulio galingųjų pusę. Jis įtraukdavo tave į savo suvokimo lauką, ir į hierarchijos piramidę, susiklosčiusią laive, imdavai žvelgti jo akimis. Jis, pavyzdžiui, tiesiog mėgavosi būdamas vienu iš menkųjų prie „kačių stalo".

Kai Kasijus prabildavo apie Šventojo Tomo koledžą Maunt Lavinijoje, jo balse imdavo skambėti pasipriešinimo kovų dalyvio energija. Jis buvo metais už mane vyresnis, mokykloje mus skyrė tikra bedugnė, bet jaunesniems mokiniams Kasijus buvo tikras vilties švyturys, nes jį retai pagaudavo nusikaltimo vietoje. O jei pagaudavo, jo veide nešmėkštelėdavo nė menkiausio sutrikimo ar gėdos šešėlio. Jis ypač išgarsėjo jaunesniesiems mokiniams skirtame tualete keletui valandų užrakinęs „Bambuką"

* Ikonoklastas (gr. *eikōnoklastēs*) – religinių paveikslų ir figūrų garbinimo priešininkas. Čia – autoritetų nepaisantis asmuo.

Barnabą, internato vadovą: taip Kasijus išreiškė pasipiktinimą šlykščiai purvinomis mokyklos išvietėmis. (Tekdavo pritūpti virš pragariškai dvokiančios skylės ir paskui plautis rankas vandeniu iš surūdijusios vaisių sirupo skardinės. Užrašo ant jos – „Iš stipriojo išėjo šis tas saldaus“* – niekados nepamiršiu.)

Kasijus palaukė, kol Barnabas šeštą ryto užėjo į pirmame aukšte esantį tualetą (turėjo įprotį jame patupėti), tada įrėmė į duris metalinį strypą ir užlipdė spyną greitai džiūstančiu cementu. Mes girdėjome, kaip vadovas visu kūnu daužosi į duris. O tada jis ėmė šaukti mus vardais – pradėjo nuo mokinių, kuriais pasitikėjo. Vienas po kito siūlėmės padėti, paskui sliūkinome į mokyklos kiemą nusilengvinti už krūmų, o tada ėjome plaukioti arba pavyzdingai traukėme į septintą ryto prasidedančią namų darbų ruošą – šią pamoką tėvas Barnabas pats ir įvedė mokslo metų pradžioje. Vienas iš darbininkų pagaliau nudaužė cementą kriketo lazda, tačiau tai įvyko tik vakarop. Tikėjomės, kad Barnabas jau bus priduseš nuo dvokiančių garų, jausis nusilpęs ir praradęs amą. Deja, kerštо ilgai laukti neteko. Kasijų išpėrė ir savaitei pašalino iš mokyklos – taip jis tapo tikru žemesniųjų klasių mokinių didvyriu, ypač po ugningos direktoriaus kalbos. Šis per rytines mišias keikė Kasijų ištisas dvi minutes, tartum jis būtų vienas iš puolusių angelų. Žinoma, iš šio nutikimo nepasimokė niekas. Po daugelio metų, kai vienas iš abiturientų paaukojo mokyklai pinigų naujo kriketo paviljono statybai, mano bičiulis Senaka pasakė: „Iš pradžių jiems derėtų pastatyti padorias išvietes.“

Norėdamas būti priimtas į anglišką mokyklą, Kasijus, kaip ir aš, turėjo laikyti paties direktoriaus prižiūrimą egzaminą. Reikėjo atsakyti į keletą aritmetinių su svarais ir šilingais susijusių

* Ts 14, 1, citata iš *Šventasis Raštas*, vertė Antanas Rubšys, Česlovas Kavaliauskas, Vilnius, Katalikų pasaulio leidiniai, 2009.

klausimų, nors žinojome tik rupijas ir centus. Buvo ir keletas bendrojo išsilavinimo klausimų: kiek vyrų sudaro Oksfordo irklavimo komandą ir kas gyveno Davo kotedže*. Mus netgi paprašė išvardyti tris Lordų Rūmų narius. Tą šeštadienio popietę mes su Kasijumi buvome vieninteliai moksleiviai direktoriaus svetainėje, ir jis man šnipštelėjo neteisingą atsakymą į klausimą „Kaip vadinasi moteriškos lyties šuo?“ Jis sušnabždėjo „katė“, o aš taip ir užrašiau. Tiesą sakant, tada jis pirmąsyk su manimi kalbėjosi, ir iš karto pasakė neteisybę. Anksčiau jį pažinojau tik iš nuogirdų. Žemesnėse klasėse visi žinojome, kad Šventojo Tomo mokykloje Kasijus laikomas nepataisomu. Įsivaizduoju, kaip irzo ir raukėsi mokytojai, sužinoję, kad jis atstovaus mokyklai užsienyje.

Kasijaus užsispyrimas pynėsi su gerumu. Nežinia, iš kur jis paveldėjo šias savybes. Jis niekada neminėjo savo tėvų, o jei būtų tekę juos paminėti, būtų sugalvojęs kokį pasakojimą, pabrėžiantį, kad jis esąs ne toks kaip jie. Tiesą sakant, per tą kelionę beveik nesidomėjome vienas kito praeitimi. Tik Ramadinas retkarčiais užsimindavo apie atsargius tėvų patarimus dėl sveikatos. Apie mane jiedu žinojo tik tiek, kad pirmąja klase plaukia mano „tetulė“. Tai Kasijus patarė pasilaikyti praeitį sau. Jam, regis, patiko vaidinti savarankišką. Būtent taip jis įsivaizdavo ir mūsų gaujos gyvenimą laive. Jis taikstėsi su Ramadino pasakojimais apie namus tik todėl, kad žinojo apie bičiulio fizinę negalią. Kasijus buvo švelnusis demokratas. Iš esmės jis maištavo tik prieš Cezario valdžią.

Manau, jo dėka per tas tris savaites gerokai pasikeičiau – į visus mus supančius dalykus jis priversdavo žvelgti pašaipiai, matyti juos apverstus aukštyn kojom. Trys savaitės – niekingas

* *Dove cottage* – šiame name, esančiame Grasmerio miestelyje, daugiau nei aštuonerius metus gyveno poetas Viljamas Vordsvortas (William Wordsworth).

laiko tarpas, bet Kasijaus šnabždesys mano ausyse taip ir nenutilo. Metams bėgant nuolat išgirsdavau apie jį, jo karjerą, bet asmeniškai niekada nebesusitikome. O su Ramadinu matydavomės dažnai – lankydavausi Mil Hile, kur gyveno jo artimieji, su juo ir jo seserimi eidavau į rytinius kino seansus arba irkluotojų lenktynes Erls Korte, ir mes dažnai įsivaizduodavome, ką iškrėstų Kasijus, jei būtų su mumis.

EGZAMINŲ SĄSIUVINIS. NUGIRSTI POKALBIAI
1–11 dienos

– Nežiūrėk į jį, girdi? Selija! Nedrįsk daugiau žvalgytis į tą kiaulę!

– Mano sesers keistas vardas. Masumė. Tai reiškia „tyroji“, „nesuteršta nuodėmės“. Bet gali reikšti ir „bejėgė“.

– Labai apgailestauju, bet man ypač nepatinka Silihamo terjerai.

– Iš pradžių maniau, kad ji emancipuota moteris.

– Kartais vaisiais nuodijame žuvis.

– Kišenvagiai visada dirba per audrą.

– Tas vyriškis gyrėsi galįs pereiti dykumą, kasdien suvalgydamas tik po datulę ir svogūną.

– Kalbos jai sekėsi gerai, turbūt todėl Vaitholas ją ir pasičiupo.

– Ta korta mane sužlugdys!

– Kai tavo vyras pasiūlė man švinktelėjusią austrę, pasakiau, kad tai pavojingiau, nei mylėtis sulaukus septyniolikos!

Triumas

VIENAS IŠ VALGIUSIŲJŲ SU MUMIS prie „kačių stalo“ buvo Laris Danielsas. Kresnas, raumeningas vyras. Visąlaik ryšėjo kaklaraištį ir buvo atsiraitojęs marškinių rankoves. Jis gimė biurgerių šeimoje Kandyje, tapo botaniku ir didžiąją dalį gyvenimo praleido tyrinėdamas miškų ir laukų augmeniją Sumatroje ir Borneo. Tai buvo pirmoji pono Danielso kelionė į Europą. Iš pradžių apie jį žinojome tik viena: Laris iki ausų įsimylėjo mano pusseserę, o ši nė nesivargino su juo pasisveikinti. Todėl jis nėrėsi iš kailio norėdamas susidraugauti su manimi. Manau, matė mane su ja ir jos draugais kvatojantis prie baseino – Emilė ten praleisdavo daugybę laiko. Kartą ponas Danielsas paklausė, ar nenorėčiau apžiūrėti laive esančio jo „sodo“. Pasiteiravau, ar negalėčiau pasikviesti savo bendrakeleivių, ir jis sutiko, nors buvo akivaizdu, kad norėjo matyti tik mane vieną – būtų nuodugniai išklausinėjęs, ką mėgsta ir ko nemėgsta mano pusseserė.

Taip jau susiklostė, kad atsidūrę pono Danielso draugijoje mes su Kasijumi ir Ramadinu nuolat kaulydavome nupirkti egzotinių gaivinamųjų gėrimų, parduodamų bare. Arba įkalbindavome pažaisti su mumis denyje kokį nors žaidimą. Jis buvo protingas, smalsus žmogus, bet mums buvo smagiau varžytis su juo jėga – trise užpuldavome jį ir palikdavome gulintį ant džiuto demblio, o patys, prakaituoti, sprukdavome ir nerdavome į baseiną.

Tik per pietus niekas negalėdavo manęs apsaugoti nuo pono Danielso kamantinėjimų apie pusseserę – kaip tyčia, sėdėjau šalia jo – tekdavo kalbėti tik apie ją, ir apie nieką daugiau. Nuoširdžiai jam galėjau pasakyti tik vieną patikimą dalyką – Emilei patinka rūkyti *Player's* cigaretes. Tik tokias ji rūko jau trejetą metų. Kitus jos mėgstamus ir nemėgstamus dalykus teko laužti iš piršto.

– Jai patinka ledai „Drambliuose", – skiedžiau. – Emilė trokšta vaidinti teatre. Būti aktore.

Šio netikro šiaudo ir nusičiupo Danielsas:

– Laivu plaukia teatro trupė. Gal aš galiu ją supažindinti...

Linktelėjau, tarsi pritardamas, ir kitą dieną pastebėjau Danielsą kalbantis su trimis „Janklos" trupės nariais. Jie plaukė į Europą vaidinti gatvėje ir rodyti akrobatinių triukų, bet kelionėje retkarčiais vaidino ir keleiviams. Kartais, baigiant gerti popiečio arbatą, jie imdavo žongliruoti lėkštelėmis ir puodukais, bet dažniausiai vaidindavo su sceniniais kostiumais ir gausiai nusigrimavę. Jie kviesdavo keleivius prie improvizuotos scenos ir atskleisdavo jų asmeninio gyvenimo paslaptis, kartais priversdami net sutrikti – tai buvo šauniausia. Paprastai jie pranešdavo, kur guli pamesta piniginė ar žiedas, arba papasakodavo keleivį plaukiant į Europą slaugyti sergančio giminaičio. Šiuos dalykus pranešdavo Haiderabado Išminčius purpuriniais dryžiais išpaišytu veidu ir baltai apvedžiotomis akimis – jos atrodė taip, tarsi priklausytų milžinui. Išminčius, po teisybei, keldavo mums siaubą, nes prasibraudavo į minios vidurį ir pranešdavo, kiek vaikų tas ar anas keleivis turi ir kur gimusi jo žmona.

Vieną vėlyvą popietę, klaidžiodamas po C denį, pastebėjau Haiderabado Išminčių – susirietęs po gelbėjimo valtimi, jis grimavosi prieš pasirodymą. Vienoje rankoje laikė veidrodėlį, o

kita paskubomis tepė purpurinius dažus. Haiderabado Išminčius pasirodė esąs lieknas, išdažyta jo galva atrodė per didelė lieknam kūnui. Išminčius tvarkydamasis grimą spoksojo į veidrodėlį ir nė nepastebėjo, kad stoviu už keleto pėdų ir žvelgiu į jį dirbantį prieblandoje po kabančia valtimi. Tada atsistojo, žengė į saulės šviesą, tvykstelėjo grimo spalvos, sužibo velniškai geltonos, įžvalgios akys. Jis dėbtelėjo į mane ir nuėjo, tarsi būčiau tuščia vieta. Tą akimirką turbūt pirmą kartą pažvelgiau į tai, kas vyksta už plono meno šydo, ir kitą kartą pamatęs Išminčių scenoje, pasipuošusį teatriniais drabužiais, jaučiausi daug saugiau. Atrodė, beveik matau, ar bent nujaučiu, jį esant gyvą, sudarytą iš mėsos ir kaulų.

Labiausiai „Janklos" trupę mėgo Kasijus. Jam baisiai kniet ėjo prisidėti prie aktorių, – ypač šis noras sustiprėjo, kai kartą atbėgo susijaudinęs Ramadinas ir papasakojo matęs, kaip vienas iš trupės narių, rodydamas keleiviui kryptį, taip meistriškai jam nusegė laikrodį, kad šis nė nepajuto. Praėjus porai dienų Haiderabado Išminčius žengė tarp žiūrovų ir pranešė, kur galėtų būti to vyro laikrodis, jei šis „kartais" jo pasigedo. Tai buvo nuostabu. Auskaras, lagaminėlis, rašomoji mašinėlė iš liukso kajutės – visa tai buvo nugvelbta ir pateko į Haiderabado Išminčiaus rankas, o šis atskleidė daiktų buvimo vietą jų savininkams. Kai apie šį atradimą papasakojome ponui Danielsui, šis tik nusikvatojo ir pasakė, kad tai labai primena žvejybą su musele.

Bet iš pradžių ponas Danielsas nė nenutuokė apie šią trupės veiklos pusę, todėl tiesiog prisistatė jiems ir paaiškino, kad laivu plaukia jo gera draugė, panelė Emilė de Saram, talentinga mergina, dievinanti teatrą, – ar ji galėtų, jo lydima, apsilankyti trupės repeticijoje? Kiek žinau, po poros dienų jis tikrai ją ten nusivedė, nors nežinau, ar Emilė domėjosi teatru, ar ne. Kad ir

kaip ten buvo, ji susitiko Haiderabado Išminčių ir ėmė gyventi ne tokį gyvenimą, koks jai buvo lemtas.

Ponas Danielsas didelio susidomėjimo mums nekėlė, išskyrus jo silpnybę Emilei. Dabar šio žmogaus draugija gal ir patiktų; mielai pasivaikščiočiau po jo įkurtą botanikos sodą, pasiklausyčiau pasakojimų apie neįprastas augalų savybes, apie palmes, gyvatvores ir paparčius, einant braukiančius mums per rankas.

Vieną popietę jis pasikvietė mus visus tris ir nusivedė ten, kur buvo žadėjęs, – į laivo gelmes. Pro laivo pirmagalį, kur mus pasitiko oro šuoras iš dviejų turbininių ventiliatorių, sujungtų su variklių skyriumi. Ponas Danielsas turėjo raktą, ir taip patekome į triumą – tamsią, keletą aukštų žemyn besitęsiančią prarają. Kažkur apačioje blausiai blykčiojo keletas šviesėlių. Žemyn leidomės metalinėmis kopėčiomis, pritvirtintomis prie sienos, perėjome keletą triumo aukštų, prikrautų dėžių, maišų ir didžiulių, svaigiai kvepiančių kaučiuko luitų. Iš vištų aptvaro pasigirdo gergždžiantis kudakavimas; prajukome išgirdę, kaip mums priartėjus jos staiga nuščiuvo. Girdėjome tarp sienų šniokščiant vandenį – ponas Danielsas paaiškino, kad ten jis įsiurbiamas iš jūros ir gėlinamas.

Kai pasiekėme triumo dugną, ponas Danielsas tvirtai žengė į tamsą. Mes sekėme iš paskos blausių virš galvos kabančių žibintų šviesoje. Paėjęs penkiasdešimt metrų, jis pasuko į dešinę, ir prieš mus atsivėrė piešinys, apie kurį pasakojo ponas Nevilas: moterys, apsižergusios pabūklų vamzdžius. Mane priblokšė jų dydis: dukart stambesnės už mus, jos, nuogutėlės, šypsojosi ir mojo rankomis, o už jų plytėjo dykuma.

– Dėde... Kas tai? – paklausė Kasijus.

Bet ponas Danielsas nė neleidęs stabtelti ginė pirmyn.

Ir staiga priekyje sužibo šilta auksinė šviesa. Priėję arčiau pamatėme tikrą spalvų jūrą. Tai švietė pono Danielso į Europą gabenamas „sodas“. Pastovėjome priešais jį, o tada mudu su Kasijumi ir net Ramadinas ėmėme bėgioti siaurais takeliais, palikę poną Danielsą tupintį ir apžiūrinėjantį kažkokį augalą. Ar didelis buvo sodas? Taip ir neišsiaiškinome, nes nė karto nematėme jo apšviesto viso: saulę atstojantys prožektoriai įsijungdavo ir išsijungdavo patys, paeiliui. Gali būti, kad per visą kelionę į kai kurias sodo dalis iš viso nepatekome. Net nepamenu, kokios jis buvo formos. Dabar regisi, ko gero, būsime jį susapnavę – juk dešimt minučių kelio tamsiu triumu negalėjo atvesti į tokią vietą. Kartkarčiais užeidavo rūkas, ir pasitikdami vandens miglą užversdavome veidus aukštyn. Kai kurie augalai stiepėsi aukščiau už mus. Kiti žėlė visai smulkučiai, nesiekė kulkšnių. Eidami tiesėme rankas ir glostėme paparčių lapus.

– Neliesk! – sušuko ponas Danielsas, čiupdamas mano ištiestą ranką. – Tai *Strychnos nux-vomica**. Būk atsargus – jis kvepia viliojančiai, ypač naktį. Tiesiog gundo perskelti tą žalią kevalą, ar ne? Atrodo kaip Kolombe augančio saldžiojo belo vaisius, bet tai ne jis. Tai strichninas. O šie žemyn žvelgiantys žiedai – angelų trimitėliai, brugmansija. O anie, su į viršų besistiebiančiais žiedais, – velnio trimitai, durnaropė. O čia – *Scrophulariaceae*, žioveinis, taip pat apgaulingai patrauklus. Galva apsisuks tik pauosčius.

Kasijus tyčia giliai įkvėpė, ėmė vaidindamas svyrinėti ir „apalpo“, alkūne sutraiškydamas keletą augalėlių. Ponas Danielsas priėjo ir atitraukė jo ranką nuo nekaltai atrodančio paparčio.

* Nuodingasis činčiberas. Didesnės jo dozės sukelia traukulių priepuolius, nuo kurių žmogus miršta. Strichninas dažniausiai vartojamas ištikus paralyžiui pailgųjų smegenų centrams stimuliuoti.

– Augalai turi nuostabių galių, Kasijau. Štai šio sultys dažo plaukus juodai ir leidžia nagams augti sveikiems ir tvirtiems. O ana tie melsvi...

– Sodas laive! – pono Danielso paslaptis padarė įspūdį net Kasijui.

– Nojus... – tykiai ištarė Ramadinas.

– Taip. Ir nepamirškite, kad jūra, kaip yra sakęs poetas, – taip pat sodas. Dabar ateikite čia. Regis, neseniai mačiau jus rūkančius pintos kėdės vyteles... Šitai jums tiks labiau.

Jis pasilenkė, mes pritūpėme šalia, ir nuskynė keletą širdies formos lapų.

– Tai betelinio pipiro lapai, – tarė dėdamas juos man į delną.

Ponas Danielsas žingtelėjo į priekį, paėmė iš užkaborio šiek tiek gesintų kalkių, sumaišė su arekos gabalėliais, kuriuos laikė džiuto maišelyje, ir padavė mišinį Kasijui.*

Po keleto minučių vėl žingsniavome blausiai apšviestu takeliu, kramtydami betelį. Mums buvo pažįstama ši lengvai svaiginanti medžiaga. Ponas Danielsas buvo teisus – taip Ramadinui daug saugiau, nei rūkyti pintą krėslą.

– Vestuvėse prie kardamono ir kalkių tešlos dar prideda aukso drožlių, – pridūrė Danielsas.

Jis davė mums šiek tiek ingredientų atsargų ir džiovintų tabako lapų: šiuos nusprendėme pasaugoti priešaušrio pasivaikščiojimams, kai galėsime spjaudyti rusvas seiles per turėklus į urduliuojančią jūrą ar rūko sirenomis aidinčią tamsą. Ponas Danielsas vedžiojo mus visokiais takeliais. Jau daugybę dienų plaukėme jūra, ir spalvų gama apsiribojo baltos, pilkos ir melsvos atspalviais bei keletu saulėlydžių. Tačiau dabar, šiame dirbtinai apšviestame sode, augalai tiesiog akino žalumu, mėliu

* Iš betelinio pipiro lapų ir katekinės arekos sėklų Azijoje gaminamas kramtomas stimuliuojantis, antiseptinis, kvėpavimą gerinantis produktas.

ir ryškiu geltoniu. Kasijus paprašė pono Danielso daugiau papasakoti apie nuodus. Vylėmės jį prasitarsiant apie kokį augalą ar sėklą, galinčius numarinti nemėgstamą suaugusįjį, bet ponas Danielsas apie šiuos dalykus vengė kalbėti.

Išėję iš sodo, vėl įžengėme į triumo tamsą. Praeidamas pro piešinį su nuogomis moterimis Kasijus vėl paklausė:

– Kas *tai*, dėde?

O tada metalinėmis kopėčiomis išlipome į denį. Į viršų lipti buvo daug sunkiau, nei leistis. Ponas Danielsas lenkė mus visu laiptatakiu ir, kai išnirome, jau stovėjo, rūkydamas suktinę, susuktą iš balto, o ne, kaip įprasta, rudo popieriaus. Jis stovėjo, pridengęs suktinę delnu, ir staiga leidosi į ilgą paskaitą apie pasaulio palmes, vaizduodamas, kaip jos auga, kaip siūbuoja – kiekviena rūšis ir gentis vis kitaip, – kaip nuolankiai jos lankstosi vėjuose. Jis rodė mums įvairias palmių pozas, kol ėmėme kvatoti. O tada pasiūlė suktinę ir parodė, kaip įtraukti. Kasijus jau seniai svilino ją akimis, bet ponas Danielsas pirma padavė man, ir suktinė ėmė eiti ratu.

– Neįprasta suktinė, – lėtai pratarė Kasijus.

Ramadinas užsitraukė ir paprašė:

– Parodykite palmes dar kartą, dėde.

Ir ponas Danielsas pradžiugino mus dar keliomis būdingomis pozomis.

– Čia, žinoma, skėtinė korifa, – aiškino jis. – Iš jos gaunamos palmių sultys ir cukrus. Ji linguoja štai taip.

O tada pamėgdžiojo karališkąją roistoniją iš Kamerūno, augančią gėluose pelkynuose. Paskui kitą, iš Azorų salų, ir dar vieną, lieknakamienę, iš Naujosios Gvinėjos, – jo rankos virto ilgais lapais. Jis nepamiršdavo parodyti, kaip kiekviena palmė siūbuoja vėjyje: vienos nerimastingai, kitos – pasukdamos kamieną, kad stipriausiam vėjui atsuktų siauriausią jo dalį.

– Aerodinamika – *labai svarbus* dalykas. Medžiai gudresni nei žmonės. Net lelija pranašesnė už žmogų. Medžiai – tarsi skalikai...

Kvatojomės iš jo pozų it pašėlę. Paskui staiga sprukome. Klykaudami prašvilpėme pro moterų badmintono pusfinalį ir kaip trys patrankos sviediniai su visais drabužiais ūžtelėjome tiesiai į baseiną. Netgi įsitempėme į jį keletą šezlongų. Žmonių buvo nemažai, motinos su kūdikiais traukėsi mums iš kelio. Mes iškvėpėme iš plaučių visą orą, nugrimzdome į patį dugną ir stovėjome ten, švelniai mojuodami rankomis, it pono Danielso palmės – gaila, jis mūsų nematė.

Turbininė

MUMS DERĖJO NEITI GULTI ir sužinoti, kas dedasi laive vėlyvą naktį, bet keldavomės prieš saulėtekį ir iki vakaro nusivarydavome nuo kojų. Ramadinas pasiūlė miegoti pokaičio, kaip darydavome vaikystėje. Internate šių popiečio miego valandų negalėjome pakęsti, bet dabar jos pasirodė būsiančios naudingos. Tiesa, kilo tam tikrų nesklandumų. Ramadino gretimos kajutės gyventojai, pasak jo, po pietų imdavo kikenti, dejuoti ir girgždėti, o kajutėje greta manosios įsikūrusi moteris po pietų grieždavo smuiku, ir tas garsas prasiskverbdavo pro metalinę pertvarą. Tik girgžda, niekas nekikena, paaiškinau. Netgi girdėjau, kaip tarp sunkiai pakeliamų cypčiojimų ir žviegesio ji bara save. Karštis šiose iliuminatorių neturinčiose kajutėse tiesiog dusino. Visas pyktis, kurį jaučiau smuikininkei, išblėso, kai supratau – ją taip pat pila prakaitas ir drabužių ji vilki tik tiek, kad atrodytų padoriai. Nė sykio jos nemačiau, nežinau nei kaip ji atrodė, nei ko siekė, grumdamasi su savo instrumentu. Tai nepriminė pono Sidnio Bešė „taisyklingo ir prašmatnaus" skambesio. Ji be paliovos kartojo pavienes natas ir gamas, suklysdavo ir kartojo iš naujo – išmuštais prakaito pečiais ir rankomis, vieniša, ilgas popiečio valandas sunkiai dirbo gretimoje kajutėje.

Mums trūko vienam kito draugijos. Kasijus nusprendė, kad mums reikia nuolatinės būstinės, tad išsirinkome mažą turbininę, kurią buvome perėję su ponu Danielsu leisdamiesi į triumą.

Būtent čia, vėsioje prieblandoje, iš apklotų ir keleto nukniauktų gelbėjimo liemenių įsirengėme guolius. Trupučiuką paplepėję kietai užmigdavome riaumojant turbinoms – taip ruošdavomės artėjančiam vakarui.

Deja, mūsų naktiniai žygiai nenusisekė. Niekada nebuvome tikri dėl to, ką matome, ir mūsų protai veltui stvarstėsi už suaugusiųjų gyvenimo galimybių takelažo. Vieną iš tokių „naktinių sargybų" slapstydamiesi pasivaikščiojimo denio šešėliuose išsirinkome atsitiktinį keleivį ir ėmėme jį sekti – tenorėjome pažiūrėti, kur jis eis. Pasirodo, tai buvo aktorius, vaidinantis Haiderabado Išminčių, jo vardas, kaip mums sakė, buvo Sunilas. Visai nelauktai jis atvedė mus pas Emilę. Ji stovėjo, atsirėmusi į turėklus, balta suknelė jam priartėjus tarsi sušvito tamsoje. Išminčius pridengė ją savo kūnu, Emilė sugniaužė jo pirštus delnuose. Negirdėjome, ar jie kalbasi.

Mes žingtelėjome atgal, į tamsą, ir ėmėme laukti. Pamačiau vyrą nusmaukiant jos suknelės petnešėlę ir priglundant veidu prie odos. O Emilė atlošė galvą, tarsi dairytųsi danguje žvaigždžių, tik vargu ar jų ten buvo.

Tas tris kelionės jūra savaites menu kaip labai ramias ir tykias. Tik dabar, po daugelio metų, vaikų raginamas papasakoti apie kelionę, pamačiau ją jų akimis, ir plaukimas iškilo kaip nuotykis, kaip svarbus ir reikšmingas gyvenimo įvykis. Kaip virsmo, iniciacijos ritualas. O iš tikrųjų šis plaukimas nepridėjo mano gyvenimui didybės, veikiau jos atėmė. Nakčiai artėjant, pasiilgdavau vabzdžių choro, sodo paukščių klyksmų, gekonų cypavimo. O auštant – lietaus šnaresio medžiuose, šlapio asfalto Bulerio kelyje, svylančios virvės dvoko gatvėje* – šiuo aiškiai juntamu kvapu prasidėdavo diena.

Boralesgamuvoje kartais prabusdavau anksti ir tamsiu erdviu bungalu sėlindavau prie Narajano durų. Nebūdavo dar nė šešių. Laukdavau, kol jis išeis, supdamasis į sarongą. Jis linktelėdavo man, ir po keleto minučių tylėdami greitai žingsniuodavome per šlapią žolę. Narajanas buvo augalotas vyras, o aš – aštuonerių ar devynerių berniūkštis. Abu basi eidavome prie medinės pašiūrės sodo gale. Įėjus Narajanas užžiebdavo žvakę, pasilenkdavo, laikydamas rankoje gelsvą liepsnelę, ir trūktelėdavo generatorių užvedančią virvę.

Mano diena prasidėdavo dusliu šio padaro virpesiu ir trate-

* Prie tabako krautuvėlių Šri Lankoje kabodavo smilkstanti kanapinė virvė – cigaretėms prisidegti.

siu, nuo jo sklido gardus benzino ir dūmų kvapas. 1944 metais pagaminto generatoriaus silpnybes ir užgaidas suprasdavo tik Narajanas. Netrukus generatorius nurimdavo, ir mes išeidavome į lauką; priešaušrio tamsoje matydavau dėdės namuose nedrąsiai įsižiebiant šviesas.

Pro vartus išeidavome į Aukštutinį kelią. Keliose jau atidarytose krautuvėse šviesdavo vienišos lemputės. Pas Džinadasą nusipirkdavome po blyną su keptu kiaušiniu ir atsistoję beveik tuščios gatvės viduryje suvalgydavome, prie kojų pasistatę puodelius su arbata. Pro šalį girgždėdavo jaučių tempiami vežimai – vadeliotojai, o ir jaučiai, regis, dar snaudė. Visada pusryčiaudavau su Narajanu, jam užkūrus generatorių. Pusryčių su juo Aukštutiniame kelyje negalima buvo praleisti, nors tai reiškė, kad teks suvalgyti dar vienus, oficialius, pusryčius su šeima. Bet jaučiausi beveik didvyriu, žingsniuodamas su Narajanu blunkančioje tamsoje, sveikindamasis su bundančiais prekiautojais, stebėdamas, kaip jis prisidega suktinę nuo smilkstančios kanapinės virvės, kabančios prie cigarečių pardavėjo prekystalio.

Narajanas ir virėjas Ganepala vaikystėje buvo nuolatiniai mano palydovai, turbūt praleidau su jais daugiau laiko nei su šeima ir daug ko iš jų išmokau. Stebėjau, kaip Narajanas atsuka vejapjovės ašmenis, norėdamas pagaląsti, kaip švelniai delnu tepa savo dviračio grandinę. Kai tik lankydavomės Galėje, su Narajanu ir Ganepala nusileisdavome nuo tvirtovės sienų prie jūros ir plaukdavome tolyn, kad jiedu galėtų prie rifo pasigauti vakarienei žuvies. Vakarais dažnai užsnūsdavau auklės lovos kojūgalyje, ir dėdei tekdavo nešti mane į mano kambarį. Ganepala, kartais niurzglus ir irzlus, buvo perfekcionistas. Pamenu, jei kas nors jo gaminamame maiste pasirodydavo jam įtartina, ištraukdavo įdiržėjusiais pirštais iš puodo ir mesdavo per tris metrus šalin, į gėlių lysves, – vištos kaulelius ar pernokusius

pomidorus tučtuojau suėsdavo valkataujantys šunys, žinoję šį jo įprotį ir nuolat trindavęsi aplinkui. Ganepala ginčydavosi su visais – krautuvininkais, loterijos bilietų pardavėjais, įkyriais policininkais, – bet nujautė esant kitą, nematomą mums, visatą. Virdamas valgyti, jis švilpaudavo įvairiausias paukščių, retai girdimų mieste, bet pažįstamų jam iš vaikystės, treles. Niekas kitas taip nekreipė dėmesio į mus supančius garsus. Vieną popietę jis pažadino mane iš paties įmigio, paėmė už rankos ir privertė išsitiesti ant kelio šalia buivolo mėšlo, gulinčio ten jau keletą valandų. Atsitempė prie pat mėšlo ir privertė klausytis vabzdžių, puotaujančių jame, rausiančių tunelius iš vieno krūvelės galo į kitą. Laisvalaikiu jis mokė mane alternatyvių populiariųjų *baila**, pilnų nešvankybių, liepdamas prisiekti, kad niekam jų nedainuosiu, nes jose minimi žinomi ir gerbiami žmonės.

Narajanas ir Ganepala buvo mano nepakeičiami ir ištikimi gyvenimo vedliai tuo ramiu gyvenimo laikotarpiu ir, manau, jų dėka ėmiau šiek tiek abejoti pasauliu, kuriam priklausau. Jie atvėrė man duris į kitą pasaulį. Kai būdamas vienuolikos palikau šalį, labiausiai ilgėjausi jų. Po begalės metų Londono knygyne atradau indų rašytojo Narajano** knygų. Nusipirkau visas ir ilgai įsivaizdavau, kad jų autorius – mano nepamirštamas bičiulis Narajanas. Jo veidas šmėkščiojo tarp sakinių, įsivaizdavau jo augalotą figūrą, palinkusią virš kuklaus stalelio prie siauro miegamojo lango, kurpiantį skyrių apie Malgudį, kol tetulė nepašaukė ką nors nudirbti. *Kai traukdavau prie upės apsiplauti, gatvės dar skendėdavo tamsoje, tik mūsų gatvelėje šen bei ten mirkčiojo miesto žibintai (jei juose dar nebūdavo pasibaigęs žibalas)... Pa-*

* Populiari Šri Lankos šokių muzika, lydima dainų.

** Rasipuram Krišnasvami Narajan (1906–2001) – garsus indų prozininkas, rašęs apie išgalvotą Indijos miestelį Malgudį. Vienas pirmųjų šios šalies prozininkų, ėmusių rašyti angliškai ir atvėrusių pasauliui Indijos literatūrą.

keliui laukdavo įprasti susitikimai. Pienininkas, tik pradėjęs savo kelią, varydamasis geibią baltą karvutę pagarbiai sveikindavosi ir klausdavo: „Kiek valandų, pone?“ Šiam klausimui nebuvo lemta sulaukti atsakymo, nes laikrodžio nesegėdavau. Panaktinis, sėdintis miesto valdyboje, šūkteldavo iš už savo dangalo: „Ar tai tu?“ Tai buvo vienintelis klausimas, vertas atsakymo. „Taip, aš“, – atsakydavau ir žingsniuodavau toliau.

Žinojau, kad kaip tik tokius dalykus pastebėdavo bičiulis, kai rytais vaikštinėdavome Aukštutiniu keliu. Aš pažinojau buivolų vadeliotoją, pažinojau astmatiką, pardavinėjantį cigaretes.

Staiga vieną dieną degančių kanapių kvapą užuodžiau ir laive. Trumpam stabtelėjau, paskui patraukiau prie trapo, ten kvapas buvo dar stipresnis, padvejojau, kur lipti – aukštyn ar žemyn, ir galiausiai ėmiau kopti laiptais. Kvapas sklido iš koridoriaus D denyje. Stabtelėjau ten, kur jis buvo stipriausias, atsiklaupiau ir patraukiau nosimi ties plyšiu po metalinėmis durimis. Tada tyliai pabeldžiau.

– Kas ten?

Įėjau.

Prie stalo sėdėjo geraširdiškai atrodantis žmogus. Kajutėje buvo iliuminatorius. Jis buvo praviras, ir dūmas nuo svylančios virvės vijosi pro vyriškio petį ir sklaidėsi pro iliuminatorių.

– Ką pasakysite? – paklausė vėl.

– Man patinka šis kvapas. Pasiilgau jo.

Vyras nusišypsojo ir ranka parodė į gultą, kur galiu prisėsti. Jis pravėrė stalčių ir ištraukė maždaug metro ilgio virvės ritinį. Tai buvo ta pati kanapinė virvė, kuri lėtai smilkdavo, pakabinta prie tabako prekystalių Bambalapitijoje ir Petos turguje – tiesą

sakant, visame mieste, nuo jos prisidegdavai nusipirktą cigaretę arba, jei bėgdavai pro šalį ir norėdavai sutrikdyti ramybę, pasinaudodavai virve fejerverkui padegti.

– Man taip pat jo trūks, – tarė vyras. – Kaip ir kitų dalykų. Kalendros lapų. Balzamo. Turiu šių dalykų lagamine. Nes išvykau su visam.

Jis trumpam nusisuko. Tarsi pirmąkart būtų ištaręs tai garsiai.

– Kuo tu vardu?

– Maiklas, – atsakiau.

– Jei pasijusi vienišas, Maiklai, gali visada užsukti.

Aš linktelėjau, išslydau pro duris ir tyliai jas užvėriau.

Jo vardas buvo ponas Fonseka, jis keliavo į Angliją mokytojauti. Fonseka galėjo iš atminties cituoti ištisas įvairių knygų pastraipas ir kiauras dienas sėdėdavo prie stalo, galvodamas apie jas, svarstydamas, ką dar apie jas gali pasakyti. Aš beveik nieko nenutuokiau apie literatūrą, bet jis viliojo mane prie jos neįprastais įdomiais pasakojimais, kaskart sustodamas nebaigęs ir pridurdamas, kad atėjus laikui aš sužinosiąs, kas nutiko vėliau.

– Manau, tau patiks. Galbūt jis suras tą erelį.

Arba:

– Jie ras išeitį iš labirinto padedami žmogaus, kurį netrukus sutiks...

Kartais, naktį, sėlindamas suaugusiųjų pasaulio pėdsakais su Ramadinu ir Kasijumi, aš mėgindavau susikurtu pasakojimu pridengti Fonsekos nebaigtos istorijos griaučius.

Jis buvo itin mielas ir labai tylus. Kalbėdavo lėtai, užsikirsdamas. Bet jau tada iš jo retų gestų supratau – tas žmogus neeilinis. Atsistodavo jis tik būtinybės prispaustas, kaip sergantis katinas. Nebuvo pratęs rodytis viešai, nors kaip tik viešumoje jam ir teks būti, kai taps Anglijoje istorijos ir literatūros mokytoju.

Bandžiau jį keletą kartų išvilioti ant denio, bet jam pakako iliuminatoriaus ir už jo slenkančių vaizdų. Jis turėjo knygų, smilkstančią virvę, Kelani upės vandens buteliuose, taip pat keletą šeimos nuotraukų ir nematė nė mažiausios priežasties palikti šią laiko kapsulę. Jei pasitaikydavo nuobodi diena, užsukdavau į jo prirūkusį kambarį ir anksčiau ar vėliau ponas Fonseka imdavo man garsiai skaityti. Ryškiausiai įsiminė pasakojimų ir eilių anonimiškumas. Rimo vingrybės taip pat buvo naujas potyris. Nė nemaniau jį cituojant eilutes, kruopščiai parašytas prieš daugybę amžių tolimoje šalyje. Ponas Fonseka visą gyvenimą pragyveno Kolombe, jo elgesys ir akcentas buvo tipiški šrilankietiški, jis tik buvo itin apsiskaitęs. Kartais padainuodavo Azorų salų dainą arba pacituodavo airiškos pjesės ištrauką.

Atsivedžiau pas jį ir Kasijų su Ramadinu. Ponas Fonseka susidomėjo jais ir pareikalavo papasakoti apie laive patirtus nuotykius. Mano draugus jis taip pat sužavėjo, ypač Ramadiną. Nuo pono Fonsekos, regis, sklido iš knygų pasisemta ramybė ir pasitikėjimas. Jis nukreipdavo žvilgsnį į neįsivaizduojamus tolius (beveik matei, kaip byra kalendoriaus lapeliai) ir cituodavo eilutes, įbrėžtas akmenyje ar papiruse. Manau, šiuos dalykus atsimindavo tam, kad aiškiau ir skaidriau pats viską suprastų. Kaip užsisagstai striukę, norėdamas išlaikyti šilumą. Ponas Fonseka turbūt nepraturtės. Jo laukė kuklus miesto mokytojo gyvenimas. Tačiau jį gaubė ramybė ir giedra žmogaus, tvirtai pasirinkusio norimą gyvenimo kelią. Tokią ramybę ir tvirtybę teko matyti tik žmonėse, patikimai saugomuose knygų šarvų.

Suvokiu, kokį gailestį ir pašaipą gali sukelti mano aprašymas. Visi tie parudavę *Penguin* leisti Orvelo ir Gisingo* tomeliai, Lukrecijaus vertimai rusvomis briaunomis, kuriuos jis gabenosi

* Džordžas Robertas Gisingas (George Robert Gissing, 1857–1903) – britų rašytojas, išleidęs 23 romanus, dirbęs mokytoju ir korepetitoriumi.

kartu... Jis, matyt, tikėjosi, kad Anglijoje, kur jo lotynų gramatika gali tapti skiriamuoju ženklu, jo lauks kuklus, bet padorus gyvenimas.

Vis spėlioju – kaip jam sekėsi? Kas keletą metų, kai tik prisimenu, einu į biblioteką ir ieškau nuorodų su Fonsekos pavarde. Žinau, kad pirmaisiais metais Anglijoje Ramadinas palaikė su juo ryšį. O aš – ne. Nors suvokiau, kad tokie kaip ponas Fonseka, tarsi nekaltieji riteriai iš daug pavojingesnių laikų, žengė tuo pačiu keliu anksčiau už mus, žengė keliu, kuriuo dabar tenka eiti ir mums, ir kiekviename žingsnyje – nėra ko abejoti – jo laukė anaiptol *ne* eilėraščiai, o pamokos, žiaurios pamokos, kurias teko išmokti širdimi, kaip teko ieškoti gero ir pigaus indų restoranėlio Luišame, atplėšti ir antspauduoti melsvas aerogramas į Ceiloną, o vėliau į Šri Lanką, klausytis įžeidimų ir pašaipų, patirti gėdą dėl garso v tarties ir skubrios šnektos, o svarbiausia – patirti *prisitaikymo* sunkumus ir galų gale būti tyliai priimtam ir tykiai gyventi kokiame nors į šią kajutę panašiame bute.

Matau poną Fonseką vienoje iš angliškų mokyklų – megztinis aklinai susagstytas, ginantis nuo angliškos žvarbos – ir svarstau, ar ilgai jis ten pagyveno, ar tikrai liko „su visam"? Ar galų gale neapsikentė, nors ir vadino Angliją „kultūros centru", ir grįžo namo *Air Lanka* skrydžiu, trunkančiu tik dvi trečiąsias paros, pradėti viską iš naujo, tapti mokytoju kur nors Nugegodoje. *Sugrįžęs iš Londono.* Ar visos įsimintos pastraipos ir europietiško kanono posmai, parsivežti į tėvynę, tapo virvės ritinio ir butelio su upės vandeniu atitikmeniu? Ar jis pritaikė juos, išvertė, reikalavo mokytis kaimo mokykloje, rašė ant lentos, pastatytos saulėkaitoje, aplinkui šaižiai kliegiant džiunglių paukščiams? Ar sumanymas įvesti tvarką Nugegodoje pavyko?

Tuo metu laive jau buvome išlandžioję daugelį vietų – žinojome, kur veda nuo turbinų propelerių nutiesti oro vamzdžiai, kaip įlįsti į žuvies cechą (įšliaužti pro vežimėliams skirtą liuką), nes man patiko stebėti, kaip dirba žuvies darinėtojai. Kartą mes su Kasijumi, norėdami pasižiūrėti į šokančius, įsitaisėme ant siaurų sijų virš pakabinamų banketų salės lubų. Buvo vidurnaktis. Po šešių valandų, pagal mūsų tvarkaraštį, į virtuvę iš šaldiklio bus nešami negyvi paukščiai. Atradome, kad ginklų sandėlio užraktas niekam tikęs, ir, kai ten nieko nebūdavo, vaikštinėdavome po jį, čiupinėdavome revolverius ir antrankius. Išsiaiškinome, kad kiekvienoje gelbėjimo valtyje esama kompaso, burės, guminio plausto ir šokoladukų atsargų – juos, tiesa, pamažu suvalgėme. Ponas Danielsas pagaliau pasakė mums, kur augina nuodingus augalus: atitvertoje savo sodo dalyje. Jis parodė mums *Piper mephisticum**, kuris „aštrina protą". Paaiškino, kad Ramiojo vandenyno salų vadai visada jį vartoja prieš svarbias taikos derybas. O dar ten buvo *curare,* augalas**, slapta augantis po galinga stiprią geltoną šviesą skleidžiančia lempa. Patekę į kraują, aiškino mums ponas Danielsas, jo nuodai sukelia ilgą transą, kurio paskui neprisimeni.

* Juodojo pipiro atmaina.

** Nuodai, gaunami iš kai kurių Pietų Amerikos augalų šaknų ir jaunų ūglių; paralyžiuoja kvėpavimo organų raumenis; vartojami eksperimentinėje medicinoje.

Turėjome ir savo neformalų tvarkaraštį: diena prasidėdavo australei priešaušriu išėjus pasivažinėti riedučiais, o baigdavosi vėlią naktį, po gelbėjimo valtimi laukiant, kol išves pasivaikščioti kalinį. Atidžiai jį apžiūrėdavome. Ant riešų – metaliniai antrankiai, sujungti maždaug penkiasdešimties centimetrų grandine, kad būtų galima judinti rankas. Grandinė užrakinta spyna.

Tylėdami sekdavome jį akimis. Niekada su juo nebendravome. Tik kartą naktį jis stabtelėjo ir įsispoksojo į mus gaubiančią tamsą. Žinojom, kad mūsų nemato. Bet atrodė, kad jaučia mus ten esant, užuodžia kvapą. Sargai mūsų nepastebėjo, tik jis. Kalinys garsiai suurzgė ir nusisuko. Mus skyrė keliolika metrų, jis buvo sukaustytas, bet vis tiek kėlė siaubą.

Užkeikimas

Jei mūsų kelione į Angliją ir domėjosi to meto laikraščiai, tai tik todėl, kad „Oronsėjumi“ plaukė garsus filantropas seras Hektoras de Silva. Jis įlipo į laivą lydimas svitos iš dviejų gydytojų, ajurvedos specialisto, advokato, žmonos ir dukters. Dauguma jų pasiliko viršutiniuose laivo deniuose ir pasirodydavo itin retai. Nė vienas iš svitos nepriėmė kvietimo papietauti prie kapitono stalo. Regis, jie buvo aukščiau to. Nors priežastis greičiausiai buvo ta, kad seras Hektoras, Moratuvos verslininkas, susikrovęs turtus iš brangakmenių, kaučiuko ir prekybos žemės sklypais, buvo kamuojamas pavojingos ir galbūt mirtinos ligos ir plaukė į Europą ieškoti galinčio jį išgelbėti gydytojo.

Nė vienas gydytojas anglas nesutiko atvykti į Kolombą ir imtis jį gydyti, nors siūlomas užmokestis buvo dosnus. Harlio gatvė taip ir liko Harlio gatvėje, nepaisant visų britų gubernatoriaus, pietavusio su seru Hektoru jo rūmuose Kolombe, kvietimų, nepaisant ir to, kad serui Hektorui už labdaringą veiklą Anglijoje buvo suteiktas riterio titulas. Dabar jis sėdėjo didžiuliuose apartamentuose „Oronsėjuje“ nuo visų atsiskyręs ir apimtas vandens baimės. Iš pradžių mums visai nerūpėjo sero Hektoro liga. Prie „kačių stalo“ jį retai minėdavo. Seras Hektoras garsėjo didžiuliais turtais, o tai mums buvo visiškai neįdomu. Bet mūsų

smalsumą sužadino kitkas – sužinojome, kas paskatino jį išsiruošti į šią kelionę.

O nutiko štai kas. Vieną rytą Hektoras de Silva pusryčiavo su draugais savo rūmų balkone. Jie svaidėsi juokeliais – taip pramogauja žmonės, gyvenantys saugų ir patogų gyvenimą. Tą akimirką pro namus ėjo garbus *battaramulle* – vienuolis šventikas. Pamatęs vienuolį, seras Hektoras nusprendė pasišaipyti iš jo vardo ir ištarė:

– Štai eina *muttaraballa.*

Muttara reiškia „šlapintis“, o *balla* – „šuo“. Sujungus: „štai eina sisiojantis šuo“.

Tai buvo sąmojinga, bet nederama replika. Nugirdęs įžeidimą, vienuolis sustojo, parodė į serą Hektorą ir tarė:

– Bus tau *muttaraballa...*

Taip taręs, garbusis šventikas, kuris, pasak gandų, išmanė kerus, patraukė tiesiai į šventyklą, ten sugiedojo keletą mantrų, ir sero Hektoro de Silvos likimas buvo nulemtas, o jo ištaigingas gyvenimas – baigtas.

Nebepamenu, kas papasakojo šios istorijos pradžią, bet mūsų su Kasijumi ir Ramadinu smalsumas bemat įsiliepsnojo, ir imperatoriškąja klase plaukiantis milijonierius užvaldė visas mūsų mintis. Ėmėme šniukštinėti apie jį viską, kas įmanoma. Aš netgi parašiau savo tariamai globėjai Flavijai Prins, ji trumpam susitiko su manimi pirmosios klasės prieangyje ir pareiškė nieko nežinanti. Globėja buvo suirzusi, nes raštelyje buvo užsimenama apie labai skubų reikalą, ir dėl to jai teko nutraukti svarbią bridžo partiją. Bėda ta, kad prie „kačių stalo“ apie tai beveik niekas nesikalbėjo. Arba, mūsų manymu, kalbėjosi per mažai. Todėl prisigretinome prie ekonomo padėjėjo (turinčio, kaip pastebėjo Ramadinas, stiklinę akį), ir šis mums atskleidė daugiau.

Praėjus šiek tiek laiko po susitikimo su garbiuoju šventiku seras Hektoras lipo savo rūmų laiptais. (Ekonomo padėjėjo žodžiais, „leidosi laiptine“.) Laiptų apačioje jo laukė terjeras. Jis buvo šeimos numylėtinis. Serui Hektorui pasilenkus, šunelis šoko jam prie gerklės. Seras Hektoras jį nusiplėšė, bet šuo įkando jam į ranką.

Pora tarnų galų gale sučiupo šunį ir uždarė būdoje. Per tą laiką turtuolio giminaitis gydytojas sutvarkė žaizdą. Paaiškėjo, kad terjeras jau nuo ankstyvo ryto elgėsi keistai: lakstė po virtuvę, painiojosi tarnams po kojų, buvo šluota vejamas iš namų, bet paskutinę akimirką, tykus ir aprimęs, įslydo pro duris ir atsitūpė prie laiptų laukti šeimininko. Per rytinę sumaištį jis niekam neįkando.

Vakarop eidamas pro būdą seras Hektoras pagrasino terjerui aptvarstytu pirštu, o praėjus parai šuo padvėsė nuo pasiutligės. Bet „sisiojantis šuo“ spėjo perduoti tai, kas buvo skirta.

Gydytojai ėjo vienas po kito. Konsultuoti buvo kviečiami visi gerbiami Kolombo daktarai. Seras Hektoras (neskaitant keleto nelegalių ginklų ir brangakmenių prekeivių, garsiai nepasakojančių apie savo turtus) buvo turtingiausias žmogus mieste. Ilguose rūmų koridoriuose daktarai šnabždėjosi, ginčijosi ir tikslinosi pasiutligės gydymo būdus. O ši jau ėmėsi ardyti viršuje gulintį turčiaus kūną. Virusas plito į kitas ląsteles nuo penkių iki dešimties milimetrų per valandą greičiu. Išryškėjo ir kiti simptomai: niežėjimas, deginimas, įkandimo vieta tapo nejautri, bet vandens baimė dar nebuvo pasireiškusi. Dėl palaikomųjų procedūrų ligos vystymasis sulėtėjo – ligoniui gyventi liko dvidešimt penkios dienos. Terjero maita buvo iškasta ir patikrinta, ar tikrai šuo sirgo pasiutlige. Į Briuselį, Paryžių ir Londoną buvo išsiųstos telegramos. „Oronsėjuje“, laive, greičiausiai vyksiančiame į Europą, dėl visa pikta rezervuotos trys kajutės. Laivas

ketino sustoti Adene, Port Saide ir Gibraltare – buvo tikimasi, kad bent viename iš šių uostų lauks gydytojas.

Nuskambėjo ir kitokia nuomonė: serui Hektorui geriau likti namuose, nes galimai sunkios kelionės metu, nesant tinkamos medicininės pagalbos, jo būklė tik pablogėsianti; laivo gydytojas paprastai būdavo žemos kvalifikacijos – koks nors dvidešimt aštuonerių internas, kurio tėvai turi ryšių laivybos bendrovėje. Be to, į namus, stovinčius Moratuvos rajone, kuriame jau daugiau nei šimtmetį įsikūrusi de Silvos šeimos *walauwa**, ėmė plūsti ir ajurvedos specialistai – jie tikino sėkmingai gydantys nuo pasiutligės. Ajurvedininkai tvirtino, kad likęs saloje seras Hektoras po ranka turės visas veiksmingiausias šalies vaistažoles. Senaisiais dialektais, jam pažįstamais iš jaunystės laikų, jie rėksmingai įtikinėjo Hektorą, kad kelionė tik atitolins jį nuo galios ir sveikatos šaltinių. Ligos kilmė esanti vietinė, tai ir vaisto nuo jos ieškoti reikią čia pat.

Vis dėlto seras Hektoras nusprendė plaukti į Angliją. Kartu su turtu, jis įgavo ir nepalaužiamą tikėjimą Europos pažanga. Galbūt tai taps lemtinga jo klaida. Kelionė laivu truks dvidešimt vieną dieną. Seras Hektoras tikėjosi, kad iš Tilberio dokų bus tučtuojau nugabentas pas geriausią Harlio gatvės gydytoją, kur, manė jis, tikriausiai jau bus susirinkusi pagarbi minia, įskaitant ir keletą ceiloniečių, puikiai žinanti apie jo finansines galimybes. Hektoras de Silva buvo perskaitęs vieną rusų romaną ir galėjo sau visa tai įsivaizduoti, o Kolombe jam siūlė pasitikėti kaimo burtininkais, astrologija ir visokiomis vaistažolių lentelėmis, surašytomis raizgiomis keverzonėmis. Augdamas jis susipažino su vietiniais gydymo būdais – įsidūrus koją į jūrų ežį, reikia skubiai apšlapinti sužeistą vietą. Ir štai dabar jam suka galvą, kad nuo pasiutusio

* Taip Šri Lankoje vadinami vietos vadų ir turčių rūmai.

šuns įkandimo padeda juodosios *ummattaka*, arba durnaropės, sėklos, išmirkytos karvių šlapime ir sutrintos – skirta vidiniam vartojimui. O paskui, po paros, jis turėtų išsimaudyti šaltoje vonioje ir išgerti pasukų. Kaimo vietovėse pilna tokių receptų. Veiksmingi gal keturi iš dešimties. Jam to maža.

Vis dėlto Hektoras de Silva įtikino vieną ajurvedininką plaukti kartu ir pasiimti pilną maišą vietinių žolių bei Nepale augančios *ummattaka* šaknų ir sėklų. Taip kartu su dviem žinomais gydytojais į laivą pateko ir ajurvedos žinovas. Medikai gyveno liukse šalia sero Hektoro pagrindinių apartamentų, o jo žmona ir dvidešimt trejų metų duktė dalijosi liuksą kitoje pusėje.

Taigi vandenyno viduryje Moratuvos žolininkas atidarė savo tepalų ir skysčių prikrautą kelioninę skrynelę, išsiėmė durnaropės sėklų, išmirkytų karvės šlapime, sumaišė jas su palmių cukrumi skoniui sušvelninti ir nuskuodė į milijonieriaus kajutę, kad šis prarytų puodelį mišinio, panašaus į mikstūrą nuo kosulio, filantropo reikalavimu, užsigerdamas geru prancūzišku brendžiu. Tai kartodavosi dukart per dieną, kitų pareigų ajurvedininkas neturėjo. Likusią dienos dalį ligonio sveikata rūpinosi du profesionalūs gydytojai, tad Moratuvos žolininkas galėjo šlaistytis po laivą, – nors jam buvo griežtai nurodyta vaikštinėti tik turistinės klasės erdvėje. Vaistininkas turbūt klaidžiojo deniais, gailaudamas dėl kvapų trūkumo kruopščiai išblizgintame laive, kol vieną dieną užuodė pažįstamą rusenančios kanapinės virvės kvapą, atsekė jo šaltinį ketvirtajame denyje, stabtelėjo prie metalinių durų, pabeldė, sulaukė atsakymo, užėjo ir buvo pasveikintas pono Fonsekos ir berniuko.

Kai jis apsilankė, plaukėme jau keletą dienų. Būtent žolininkas atskleidė mums daugiau smulkmenų apie Hektorą de Silvą – iš pradžių nenoriai, bet pamažu išplepėjo daug įdomaus. Vėliau

supažindinome jį su ponu Danielsu, jiedu susidraugavo ir žolininkas buvo pakviestas apžiūrėti sodo – jie praleido ten daugybę valandų ginčydamiesi ir aptarinėdami pražūtingas augalų savybes. Kasijus taip pat susibičiuliavo su žolininku ir tučtuojau išsiprašė iš pietiečio gydytojo betelio lapų, kurių atsargą slapta šis buvo pasiėmęs.

Siurrealistinis pasakojimas apie užkeiktą žmogų mus tiesiog užbūrė. Gaudėme kiekvieną pasakojimo apie serą Hektorą nuotrupą ir nuolat troškome sužinoti ką nors nauja. Prisiminėme išvykimo iš Kolombo naktį ir mėginome prisiminti – ar bent įsivaizduoti – neštuvus ir milijonieriaus kūną, pasvirai nešamą trapu aukštyn. Nežinia, matėme tai ar ne, bet vaizdas neišvengiamai paliko atspaudą mūsų atmintyje. Pirmąkart gyvenime susidomėjome aukštesniųjų klasių likimais: ilgainiui paaiškėjo, kad ponas Mazapa su savo muzikos legendomis, ponas Fonseka su Azorų dainomis ir ponas Danielsas su augalais, iki tol mums atrodę esą pusdieviai, tėra tik menki žmogeliai, kurių dalia – stebėti, kaip šiame pasaulyje iškyla ir žlunga tikrieji šviesuliai.

Popietės

Ponui Danielsui pasiūlius betelio lapų paaiškėjo, kad Kasijui jie tikrai ne naujiena. Kai jis sužinojo važiuosiantis mokytis į Angliją, jau mokėjo pro dantis švirkštelti rusvų seilių srovę ir pataikyti ja, kur panorėjęs, – į veidą plakate, mokytojo kelnių užpakalį, iš pravažiuojančio automobilio lango kyšančią šuns galvą. Ruošdami sūnų į kelionę ir vildamiesi atpratinti jį nuo šio gatvės įpročio, tėvai uždraudė jam pasiimti betelio lapų, bet Kasijus įsigudrino prikimšti savo mėgstamiausios pagalvės užvalkalą ir lapų, ir riešutų. Jausmingai atsisveikindami Kolombo uoste tėvai mojo jam nuo prieplaukos, o Kasijus išsitraukė žalią lapą ir atsakydamas pamojavo juo. Jis taip ir nesužinojo, ar jie tą lapą įžiūrėjo, bet vylėsi, kad perprato jo klastą.

Mums tris dienas uždraudė naudotis baseinu. Kadangi tą popietę, ginkluoti šezlongais ir paveikti pono Danielso „baltojo bidi", gerokai pasiautėjome, mums beliko slankioti aplinkui, apsimetinėjant, kad tuoj imsime ir šoksime į jį. Susirinkę savo būstinėje, turbinėje, nusprendėme sužinoti viską, kas tik įmanoma, apie kitus prie „kačių stalo" sėdinčius keleivius – informaciją rinksime savarankiškai, o vėliau pasidalinsime vieni su kitais. Kasijus pranešė, kad panelė Lasketi, per pietus šalia jo sėdinti geibi moteris, netyčia, o gal ir tyčia, alkūne „užkliudė jo pimpalą". Aš pareiškiau, kad ponas Mazapa, pavirsdamas į Sanį

Midouzą, užsideda akinius juodais rėmeliais tik tam, kad atrodytų mąslesnis ir patikimesnis. Kartą jis išsiėmė juos iš vidinės kišenės ir davė pasižiūrėti – ten pasirodė besąs paprastas stiklas. Visi sutarėme, kad Mazapos praeitis slepia ne vieną mįslę. Pasakodamas anekdotus, jis mėgdavo juos pabaigti tokiu sakiniu: „Kaip pasakyta Rašte, per gyvenimą man teko pašliaužioti ne vienu nutekamuoju vamzdžiu."

Per vieną posėdį turbininėje Kasijus paklausė:

– Pameni išvietes Šventojo Tomo koledže?

Jis gulėjo, atsirėmęs į gelbėjimo liemenę, čiulpdamas sutirštintą pieną iš skardinės.

– Žinai, ką ketinu padaryti prieš išlipdamas iš šio laivo? Kad aš prasmegčiau, bet nusišiksiu į kapitono emaliuotą unitazą.

Aš vėl praleisdavau daug laiko su ponu Nevilu. Jis nuolat nešiojosi laivo brėžinius ir parodė man, kur valgo ir miega mechanikai ir kur yra kapitono kajutė. Paaiškino, kaip į visas patalpas nutiesti elektros laidai ir kaip „Oronsėjaus" apatiniuose deniuose išdėstyti nematomi mechanizmai ir mašinos. Apie tai jau šiek tiek nutuokiau. Už kajutės sienos nuolat sukosi vienas iš laivo varomųjų velenų, ir aš dažnai priglausdavau delną prie nuolat šilto medžio.

O svarbiausia – ponas Nevilas papasakojo man apie tuos laikus, kai buvo laivų ardytoju, apie tai, kaip laivų kapinėse keleivinis laivas išardomas į tūkstančius visiškai nepanašių dalių. Staiga supratau, kad būtent tai ir mačiau atokiame Kolombo uosto užkaboryje – ten į dalis pjaustė laivą. Jis virsdavo naudingu metalu – iš korpuso buvo galima padaryti upinę baržą, o iš kamino – nukalti keletą vandens cisternų. Ponas Nevilas paaiškino, kad ardoma visada atokiausiame uosto kampe. Vertingus lydinius atskiria, medį sudegina, gumą ir plastiką sulydo

ir užkasa žemėje. Porcelianas, metaliniai čiaupai, elektros instaliacija išsaugoma ir vėl panaudojama, tad įsivaizdavau su ponu Nevilu dirbančius raumeningus žaliūkus, sunkiais mediniais kūjais ardančius sienas, ir kitus – plėšiančius metalą, renkančius elektros įrangą ir išsukančius spynas iš durų, it blizgučiais susiviliojusios varnos. Per mėnesį laivas išnykdavo, likdavo tik jo griaučiai kokios nors upės žiotyse, kaulai šuniui pagraužti. Ponas Nevilas vertėsi šiuo amatu visame pasaulyje – nuo Bankoko iki Barkingo. O dabar sėdėjo su manimi, prisimindamas visus uostus, kuriuose jam teko lankytis, ir mąsliai sukiojo tarp pirštų melsvos kreidos gabaliuką.

Be abejo, tai buvo pavojingas darbas, murmėjo jis. Labai skaudu suvokti, kad nieko nėra amžina, net vandenynais plaukiojantis laivas. „Net trijera!“ – pridūrė jis, baksteldamas man alkūne. Jis padėjo ardyti ir „Normandiją“ („patį gražiausią visų laikų laivą“), kai ši, apdegusi ir pusiau nugrimzdusi, gulėjo Hadsono upės vandenyse.

– Tačiau ir *čia* esama grožio... laivų kapinėse randi tai, kam galima suteikti naują gyvenimą, ką galima atkurti kaip automobilio ar traukinio vagono detalę ar padaryti kastuvą. Imi seno gyvenimo dalelę ir pritvirtini ją prie svetimo naujo.

Panelė Lasketi

DAUGELIS PIETAUJANČIŲJŲ PRIE „KAČIŲ STALO“ laikė panelę Lasketi senmerge, o mes trys – galima ištvirkėle (alkūnė Kasijaus tarpkojyje). Ji buvo lanksti, bet išblyškusi kaip balandė. Saulės šviesos ji nemėgo. Matydavome ją sėdinčią tirštame šešėlyje šezlonge ir skaitančią detektyvinius romanus – tik šviesūs spindintys plaukai kibirkščiuodavo savanoriškai pasirinktoje prietemoje. Ji buvo rūkalė. Po pirmo patiekalo ji kartu su ponu Mazapa atsistodavo, atsiprašydavo ir pro artimiausias duris išeidavo į denį. Apie ką jiedu kalbėdavosi, taip ir liko paslaptis. Vienas kitam jie visiškai netiko. Nors juokdavosi ji kimiai, lyg žinotų keletą nešvarių paslapčių. Tai kėlė nuostabą – juk juokas sklisdavo iš trapaus drovuolės kūno. Paprastai jis nuskambėdavo po vieno iš nešvankių pono Mazapos pasakojimų. Panelė Lasketi mėgo dėtis mįslinga. „Kodėl, išgirdusi posakį *trompe l'oeil**, aš būtinai pagalvoju apie austres?“ – kartą nugirdau ją sakant.

Bet mes beveik neturėjome už ko užsikabinti: apie panelės Lasketi praeitį ar karjerą nežinojome ničnieko. Kasdien naršydami po laivą buvome įgudę meistriškai šniukštinėti įkalčius, bet to, ką rasdavome, esmę perprasdavome ne iš karto. Nugirs-

* *Trompe l'oeil* – meno technika, kai pavaizdavus kokį nors realistinį dalyką sukuriama optinė iliuzija, kad pavaizduotasis objektas yra trimatis.

davome ką nors per pietus, pastebėdavome mestą žvilgsnį ar purtomą galvą. „Ispanų kalba – meilės kalba, ar ne, pone Mazapa?“ – klausdavo panelė Lasketi, o jis skersai stalą pamerkdavo jai akį. Tyrinėjome suaugusiųjų pasaulį tiesiog būdami tarp jų. Po truputį ryškėjo to pasaulio dėsniai; kurį laiką visi mūsų apmąstymai rėmėsi pono Mazapos mirktelėjimu.

Vienas iš panelės Lasketi ypatumų buvo pomėgis pamiegoti. Tam tikromis dienos valandomis jai sunkiai pavykdavo nesumerkti akių. Matydavai, kaip ji grumiasi su snauduliu. Ta kova atrodė žaviai, tarsi ji bandytų pasipriešinti nepelnytai bausmei. Štai ji skaito, sėdėdama šezlonge (o mes einame pro šalį), ir galva lėtai knemba ant skaitomos knygos. Panelė Lasketi turėjo vaiduokliškumo – pietaudami išsiaiškinome, kad ji vaikšto miegodama, o laive tai itin pavojinga. Taip visada ir matau ją – baltas potėpis tamsios banguojančios jūros fone.

Kas jos laukė ateityje? Kokia buvo jos praeitis? Ji vienintelė iš sėdinčiųjų prie „kačių stalo“ sugebėdavo priversti mus peržengti ribas, įsivaizduoti kitokį gyvenimą. Prisipažįstu, jei ne Ramadinas, mes su Kasijumi nebūtume švaistę tam jėgų. Ramadinas iš mūsų trijų buvo dosniausias. Be to, pirmąkart pajutome neteisybę kieno nors kito gyvenime. Pamenu, panelė Lasketi turėjo „kiniško parako“ arbatos, plikydavo ją prie stalo puodeliu karšto vandens, o prieš pakildama susipildavo į termosą. Matydavai, kaip nurausta jos skruostai, kai gėrimas išplėšia ją iš miego glėbio.

Palyginimą „išblyškusi kaip balandė“ tikriausiai lėmė mano vėlesnis atradimas: paaiškėjo, kad su panele Lasketi keliauja dvidešimt–trisdešimt karvelių. Jie tupėjo narvuose kažkur laive. Ji „lydėjo juos į Angliją“, bet atsisakė atskleisti, kodėl juos vežasi. Vėliau iš tetulės Flavijos Prins išgirdau, kad kažkuri pirmosios klasės keleivė jai papasakojo štai ką: panelę Lasketi esą ne kartą yra matę Vaitholo koridoriuose.

Nenuostabu, kad mums atrodė, jog visų, sėdinčių prie mūsų stalo, – nuo tylenio siuvėjo pono Gunesekeros, turinčio krautuvėlę Kandyje, iki aštrialiežuvio pono Mazapos ir panelės Lasketi, – paskatos keliauti į Angliją buvo itin įdomios – net jei apie tas priežastis nebuvo kalbama ar net spėliojama. Vis dėlto mūsų stalas „Oronsėjuje“ taip ir liko nepastebimiausias, o sėdintys prie kapitono staliuko nuolat kėlė taures už vienas kito reikšmingumą. Pamokėlė, išmokta kelionėje: svarbūs ir įdomūs dalykai paprastai vyksta slapčiomis, toli nuo galingųjų akių. O prie pagrindinio stalo, kur visus vienija įprasta tuščiažodystė, nieko tikrai vertinga nenutinka. Turintys galią ir valdžią slysta savo pačių nusitiestomis vėžėmis.

Mergaitė

LAIVU PLAUKĖ VIENA KELEIVĖ, iš pažiūros visiškai nepastebima ir nereikšminga, – mergaitė vardu Asunta. Mes ne iš karto pastebėjome ją esant. Regis, ji turėjo tik išblukusią žalią suknelę. Vilkėdavo ja net per audras. Asunta buvo kurčia ir dėl to atrodė dar labiau pažeidžiama ir vieniša. Kažkas prie mūsų stalo nusistebėjo, kaip ji sukrapštė pinigų kelionei. Kartą stebėjome ją besitreniruojančią ant batuto – pakilusi ore, gaubiama bežadės erdvės, ji atrodė visai kitas žmogus. Bet kai nulipo ant denio, visas jos vikrumas ir jėga dingo. Jos oda buvo per blyški net sinhalei. Ir ji buvo labai liesa.

Mergaitė labai bijojo vandens. Kai eidavo pro baseiną, erzindavome ją, grasindavome aptaškyti, bet Kasijus staiga persigalvojo ir liovėsi gąsdinęs. Taip pirmąkart įžvelgėme Kasijuje gailestingumo prošvaistę ir pastebėjome, kad nuo tada jis ėmė droviai žvilgčioti į Asuntą. Rodos, ją globojo Sunilas, Haiderabado Išminčius iš „Janklos" trupės. Per pietus jis sėdėdavo šalia jos – prie to paties stalo sėdėjo ir Emilė – ir retkarčiais žvilgčiodavo į mūsų stalą, baisėdamasis keliamu triukšmu.

Asunta turėjo ypatingą būdą klausytis. Ji girdėjo tik dešine ausimi ir tik tada, kai kas nors raiškiai kalbėdavo tiesiai jai. Taip ji pajusdavo oro virpesius, paversdavo juos garsais, o garsus – žodžiais. Bendrauti su ja buvo galima tik iš labai arti. Per moky-

mus stiuardas pasivėdėjo ją į šalį paaiškinti taisyklių ir veiksmų tvarkos, o mums viskas buvo paskelbta per garsiakalbius. Atrodė, tarsi ją iš visų pusių suptų užtvaros.

Tai, kad Asunta sėdėjo prie vieno stalo su Emile, buvo grynas atsitiktinumas. Emilė buvo žibanti viešumoje žvaigždė, o ta mergaitė – uždara atsiskyrėlė. Pamažu jos susidraugavo ir jų pokalbiai darėsi vis intymesni – šnabždėdavosi, laikydavosi už rankų. Šalia kurčios mergaitės Emilė tapdavo visai kitu žmogumi.

Plona rytinės dulksnos plėvelė deniuose buvo tiesiog ideali. Tarp B ir C denių durų tęsėsi dvidešimties metrų ruožas, neužgriozdintas šezlongais. Įsibėgėdavome juo basi ir pasileisdavome čiuožti drėgnomis lentomis, kol atsitrenkdavome į turėklus arba staiga atidaromas duris kam nors iš keleivių einant į denį pasidomėti, koks oras. Vieno tokio rekordinio skrydžio metu Kasijus parmušė nusenusį profesorių Rasagulą Čodharibhojų. Dar toliau buvo galima nučiuožti, kai valydavo denį. Muilinu, dar nenuplautu deniu čiuoždavome dukart toliau – vartydami kibirus, atsitrenkdami į jūreivius. Net Ramadinas prie mūsų prisidėdavo. Jis kaip tik atrado, kad labiausiai pasaulyje mėgsta į veidą pučiantį jūros vėją. Ištisas valandas prastovėdavo laivo pirmagalyje, įbedęs akis į tolį, tarsi užburtas atsiveriančio vaizdo ar nugrimzdęs į mintis.

Jei kas būtų norėjęs pavaizduoti kasdienį mūsų judėjimą laive, tinkamiausia būtų buvę skirtingomis spalvomis nubraižyti daugybę ilgainiui susikertančių linijų, rodančių dykinėjimo maršrutus. Štai vidurdienį pabudusio pono Mazapos takelis, o čia vaikštinėjo Moratuvos žolininkas, atlikęs pareigą serui Hektorui. Štai Hastis ir Invernio išvedė pasivaikščioti šunis, o čia į „Delilos“ saloną ir iš jo lėtai pėdina tetulė Flavija ir jos bridžo

partneriai. Čia – australė, sukanti ratus po denį, ana ten – teisėtos ir neteisėtos „Janklos“ trupės veiklos pėdsakai, ir mes trys, pasklidę it gyvsidabris po visus denius: stabtelime prie baseino, prie stalo teniso stalelio, paskui stebime pono Mazapos muzikos pamoką pokylių salėje, truputį nusnūstame, paplepame su vienaakiu ekonomo padėjėju – nueidami įdėmiai apžiūrime jo stiklinę akį – ir valandėlei kitai užsukame į pono Fonsekos kajutę. Visi šie atsitiktiniai judėjimo vingiai nuspėjami kaip kadrilio žingsneliai.

Tais laikais savo fotoaparatų niekas dar neturėjo, tad mūsų kelionė taip ir liko neįamžinta.

Neturiu nė vienos, net pablukusios, „Oronsėjuje“ darytos nuotraukėlės, kuri man primintų, kaip vis dėlto atrodė Ramadinas per kelionę. Migloti kadrai – šuolis į baseiną, kūnas baltoje drobulėje krenta į jūrą, berniukas ieško savo atspindžio veidrodyje, panelė Lasketi miega šezlonge – tai tik atminties išsaugoti vaizdai. Viršutiniame denyje, imperatoriškosios klasės, kai kurie keleiviai turėjo dėžines kameras ir dažnai įamžindavo save, apsirengusius iškilmingai vakarienei. O prie mūsų „kačių stalo“ panelė Lasketi kartais piešdavo eskizus geltoname bloknote. Ji galbūt nupiešė ir kelis iš mūsų, bet mes niekada nesmalsavome – nesitikėjome iš mus supančių žmonių jokių meninių talentų. Turbūt nebūtume susidomėję netgi jai ėmus vąšeliu nerti spalvotus mūsų portretus. Bet smalsumas prabudo, kai panelė Lasketi atsinešė savo „karvelių liemenę“ ir parodė, kaip gali vaikštinėti po denį, įsikišusi į vata pamuštas kišenes keletą gyvų paukščių.

Visa tai, ką darėme, buvo netvaru ir laikina. Tikrinome, kiek ilgai galime išlaikyti plaučiuose orą, kapanodamiesi pirmyn atgal baseino dugnu. Nes tai buvo visų didžiausias malonumas, svarbiausias savaitės įvykis – stiuardas sumetė į baseiną šim-

tą šaukštelių ir nardėme jų kartu su varžovais, stengdamiesi surinkti į savo dar vaikiškas rankas kiek įmanoma daugiau, ir vis labiau ir labiau įtempdami plaučius. Mus stebėjo, ragino, iš mūsų kvatojosi, kai ropšdavomės iš vandens it amfibijos, spausdami prie krūtinės pilnus gniaužtus stalo įrankių, ir mums nuslysdavo glaudės. „Man labai patinka nardytojai", – kadaise rašė didysis jūrininkas Melvilis. Ir jeigu tada ar bet kurią kitą iš tų dvidešimties dienų manęs būtų paklausę, kuo noriu būti užaugęs, būčiau atsakęs, kad noriu tapti nardytoju ir visą gyvenimą dalyvauti panašiose varžybose. Tada nė nenutuokėme, kad tokios profesijos nėra. Ir tik mūsų liauni kūnai, beveik tapę stichijos dalimi, numesdavo surinktą lobį ir nerdavo atgal dar vienos porcijos, medžiodami po vandeniu likusius šaukštelius. Tik Ramadinas nedalyvavo, saugojo savo trapią širdį. Nors ir ragino mus, šiek tiek nuobodžiaudamas.

Vagystės

VIENĄ RYTĄ KELEIVIS, kurį pažinojome kaip Baroną K., įkalbėjo mane prisidėti prie jo sumanymo. Jis matė, kaip aš nardau į baseiną šaukštelių, ir jam reikėjo mažo mitraus berniuko. Iš pradžių jis pasikvietė mane į pirmos klasės saloną ir pavaišino ledais. Vėliau, jo kajutėje, paprašė parodyti vikrumą – nusiauti sandalus ir užlipus ant baldų kuo greičiau aplėkti kambarį nepalietus grindų. Prašymas pasirodė keistas, bet aš šokau nuo fotelio ant stalo, nuo stalo – ant lovos, o paskui, įsikibęs durų, perskriejau į vonią. Kajutė buvo daug didesnė už manąją, ir po kelių minučių basas jau stovėjau ant storo kilimo, lekuodamas it šuo. Tada Baronas atnešė man puodelį arbatos.

– Arbata iš Kolombo, ne iš laivo atsargų, – pridūrė, pildamas sutirštinto pieno. Baronas išmanė apie arbatą. Laive mus girdė kažkokiomis paplavomis, ir aš nustojau jas gerti. Tiesą sakant, vėliau dar ilgai negėriau arbatos. Bet Baronas pavaišino mane paskutiniu geros arbatos puodeliu. Jis pilstė ją į mažyčius puodukus, ir tądien išgėriau jų keletą.

Baronas pareiškė, kad esu *mitrus*. Nusivedė prie savo kajutės durų ir parodė virš jų esantį grotuotą langelį. Jis buvo stačiakampis, su nedideliu skląsčiu. Atidaryto langelio plokštuma pakibdavo kaip padėklas ir įleisdavo į kajutę oro.

– Sugebėtum čia pralįsti?

Nelaukdamas atsakymo, jis sudėjo delnus valtele ir kilstelėjo mane sau ant pečių. Atsidūriau apie du metrus nuo grindų. Ėmiau spraustis pro angą, stengdamasis nesusižeisti į stiklą ir medinius rėmus – bijojau įkristi į vidų. Be to, pravirą langelį saugojo du horizontalūs metaliniai strypai. Jis paprašė pabandyti pro juos prasisprausti, bet man nepavyko.

– Nieko nebus. Lipk žemyn.

Vėl atsiklaupiau jam ant pečių, įsikibau į briliantinu suteptus plaukus ir nusliuogiau ant žemės jausdamas, kad nepateisinau jo vilčių – po ledų ir tokios skanios arbatos.

– Reikės pabandyti su kuo nors kitu, – sumurmėjo jis panosėje, tarsi manęs čia jau nebūtų. Ir pajutęs mano nusivylimą pridūrė: – Atleisk.

Kitą dieną pastebėjau Baroną prie baseino – jis šnekėjosi su kitu berniuku, ir netrukus jie pakilo į viršutinį denį. Berniukas buvo smulkesnis už mane, tik gal ne toks *mitrus*, nes nepraėjo nė valanda, o jis jau grįžo, girdamasis buvęs vaišinamas arbata ir sausainiais. O dar po poros dienų Baronas vėl pasikvietė mane į savo kajutę ir paprašė dar kartą pabandyti pralįsti pro strypus. Pasakė, kad jam šovė į galvą viena mintis. Kai ėjome pro stiuardą, saugantį duris į pirmosios klasės patalpas, Baronas vėl tarė: „Mano sūnėnas – išgers su manimi arbatos." Ir netrukus visiškai teisėtai vaikštinėjau po kilimais išklotą saloną, dėl visa pikta dairydamasis Flavijos Prins, nes tai buvo ir jos teritorija.

Baronas buvo prašęs manęs mūvėti glaudes, ir, kai nusirengiau drabužius, jis išsitraukė indelį mašinų skyriuje gautos mašininės alyvos ir liepė išsitepti tirštu juodu skysčiu iki pat kaklo. Tada vėl buvau pakeltas prie langelio, pertverto dviem lygiagrečiais strypais. Ir šį kartą, išteptas alyva, praslydau pro juos kaip ungurys ir nušokau ant grindų koridoriuje kitapus durų. Aš pabeldžiau, ir Baronas, išsišiepęs iki ausų, įleido mane į vidų.

Jis tučtuojau apgaubė mane chalatu, ir mes nužingsniavome tuščiu koridoriumi. Jis pabeldė į vienas duris ir, nesulaukęs atsakymo, kilstelėjo mane į viršų, ir šįkart įslydau pro langelį į kitą pusę, į kajutę. Atidariau duris. Žengdamas vidun, Baronas pataršė man plaukus. Jis trumpai pasėdėjo fotelyje, mirktelėjo man, atsistojo ir ėmė apžiūrinėti patalpą. Ištraukė porą stalčių. Po keleto minučių išėjome.

Dabar, visa tai prisimindamas, manau jį įtikinus mane, kad visi šie neteisėti įsilaužimai – tik su draugais sumanytas žaidimas. Nes elgėsi jis nerūpestingai ir geraširdiškai. Baronas vaikštinėjo po kajutę, susikišęs rankas į kelnių kišenes, ir apžiūrinėjo įvairiausius daiktelius ant stalo ir lentynų, retkarčiais žvilgteldamas į kitus kambarius. Prisimenu jį radus storą pluoštą popierių ir įsimetus į krepšį. Taip pat mačiau jį nugvelbiant sidabrinį peiliuką.

Kol jis šniukštinėjo, aš spoksojau pro iliuminatorių į jūrą. Jei jis būtų buvęs praviras, būčiau girdėjęs žiedus mėtančių žaidėjų šūksnius apatiniame denyje. Džiūgavau atsidūręs tokioje erdvioje kajutėje. Patalpa, kuria dalinausi su ponu Hasčiu, buvo ne didesnė už šio liukso lovą. Užklydau į veidrodžiais apkarstytą vonią ir staiga pamačiau daugybę mažėjančių savo atvaizdų – pusnuogių, išteptų mašinine alyva, rudais veidais ir styrančiais plaukais. Veidrodyje šmėkšojo laukinukas iš „Džiunglių knygos“, ir jo akys, it lemputės, stebėjo mane. Regis, tai buvo pirmas įsimintas mano paties atvaizdas ar portretas. Vaikystės vaizdinys, išsaugotas ilgus metus: išsigandusi, pusiau susiformavusi būtybė, dar netapusi niekuo. Staiga suvokiau, kad veidrodžio krašte matau Baroną stebintį mane vertinamu žvilgsniu. Atrodė, tarsi jis suprastų, ką iš tikrųjų matau veidrodyje, tarsi ir pats kada nors būtų tai daręs. Jis numetė man rankšluostį ir liepė nusiprausti bei apsirengti drabužius, jo atsineštus sportiniame krepšyje.

Nekantraudamas laukiau mūsų susitikimo turbininėje, nes norėjau papasakoti savo nuotykį. Pajutau, kad mano autoritetas pastebimai išaugo. Žvelgdamas atgalios, suprantu, kad Baronas suteikė man kitą savastį, mažą kaip pieštukų drožtukas. Išmokė pabėgti į kitą esybę, nurodė duris, kurias delsiau praverti dar ilgai, iki sulaukiau dvidešimties. Tos miglotos popietės pasiliks su manimi visada. Pamenu, kartą jis pabeldė į duris, nesulaukė atsako, aš praslydau pro langelio grotas, įleidau jį ir mes apstulbome radę kažką miegant didžiulėje lovoje, ant stalelio šalimais buvo pristatyta vaistų buteliukų. Baronas, liepdamas tylėti, kilstelėjo delną, priėjo arčiau ir įsispitrijo į be sąmonės tysantį kūną – tik vėliau suvokiau tai buvus serą Hektorą de Silvą. Baronas palietė man petį ir mostelėjo į metalinį milijonieriaus biustą, stovintį ant komodos. Kol jis dairėsi po kajutę vertingų daiktų – turbūt brangakmenių, juk tai, maniau, rūpi visiems vagims – aš žvilgčiojau lygindamas metalinę galvą su tikra. Biusto galva buvo kilnių bruožų, liūtiška, visai nepanaši į gulinčią ant pagalvės tikrąją.

Baronas pavartė dokumentus, bet nieko neėmė. Tik nuo židinio atbrailos nukniaukė žalią varlytės statulėlę. „Iš nefrito", – pasilenkęs sušnabždėjo man. O vėliau, it asmeninį suvenyrą, pasiėmė merginos fotografiją sidabriniuose rėmeliuose, kuri stovėjo prie ligonio lovos. Po keleto minučių einant koridoriumi jis pasakė, kad mergina jam labai patikusi. „Ką gali žinoti, – paaiškino, – gal per šią kelionę dar kur nors susitiksime."

Baronas buvo priverstas išlipti Port Saide, nes laive ėmė sklisti gandai apie vagį, nors, žinoma, pirmosios klasės keleivio niekas nė neįtarė. Žinau, kad Adene jis išsiuntė keletą siuntinių. Kad ir kas įvyko, jis daugiau nebekvietė manęs susitikti. Mes paskutinį kartą išgėrėme arbatos Bedfordo salone ir daugiau jo turbūt nebemačiau. Taip ir nesupratau, kodėl jis vogė: gal norėdamas

susimokėti už kelionę pirmąja klase, gal pagelbėti sergančiam broliui ar kokiam senam nusikaltimų bendrui. Laikiau jį dosniu žmogumi. Vis dar pamenu, kaip jis atrodė, kaip rengėsi, nors nesu tikras, ar jis buvo anglas, ar vienas iš tų maišyto kraujo sukčių, neteisėtai pasisavinusių titulą. Tikra tik viena: šalyse, kur pašto skyriuose kabinami nusikaltėlių portretai, visada akimis ieškau jo veido.

Mūsų laivas toliau plaukė į šiaurės vakarus, į aukštesnes platumas, ir keleiviai jautė, kad naktys vėsta. Kartą per garsiakalbius mums pranešė, kad po vakarienės denyje šalia Keltų svetainės bus rodomas kinas. Temstant stiuardai pastatė laivagalyje ekraną ir atnešė paslaptingą dėžę su uždengtu projektoriumi. Likus pusei valandos iki filmo denyje jau susirinko apie šimtą nenustygstančių žiūrovų – suaugusieji erzėjo ant kėdžių, vaikai spietėsi tiesiai ant denio. Mes su Ramadinu ir Kasijumi įsitaisėme kuo arčiau ekrano. Tai buvo pirmasis mūsų matytas filmas. Garsiakalbiuose pasigirdo traškesys, ir ekrane, įrėmintame blėstančio purpurinio dangaus, sumirgėjo vaizdai.

Iki sustojimo Adeno uoste buvo likę keletas dienų, tad pasirinkimas rodyti „Keturias plunksnas“ man pasirodė šiek tiek netaktiškas – ten juk lyginami žiaurūs arabai ir civilizuoti, nors žioploki, anglai. Mes žiūrėjome, kaip anglui įspaudžia įdagą (ir girdėjome šnypščiant svylančią mėsą), kad jis galėtų apsimesti arabu, išgalvotos dykumų tautelės nariu. Vienas iš filmo veikėjų, senas generolas, apibūdino arabus kaip „gazarus – neatsakingus ir žiaurius“. Vėliau kitas anglas apako, nes per ilgai spoksojo į dykumos saulę, ir visą likusią filmo dalį lėtai klydinėjo po ekraną. Subtilesnės veikėjų pažiūros ir poelgiai – šovinizmas, bailumas kare – buvo pačiupti ir nunešti į vandenyną stipraus

vėjo. Įgarsinta buvo prastai, o britų tartis mūsų ausiai skambėjo monotoniškai. Teliko sekti veiksmą. Lygia greta vystėsi ir kitas siužetas: laivas plaukė tiesiai į audrą ir, pasukę galvas nuo ekrane vykstančios dramos, matėme tolumoje šakojantis žaibus.

Laivui supantis po gęstančiomis žvaigždėmis filmą suko vienu metu dviejose vietose. Puse valandos anksčiau jį pradėjo rodyti bare „Būgnai ir švilpynė" – ten filmą žiūrėjo ne tokia triukšminga gražiai apsirengusių gal keturiasdešimties žmonių kompanija; jiems peržiūrėjus pirmąją ritę, ši juosta buvo atsukta atgal ir metalinėje dėžėlėje atnešta prie mūsų denyje stovinčio projektoriaus – rodyti iš naujo. O jie tuo tarpu žiūrėjo kitą ritę. Todėl retkarčiais vienos peržiūros garsai susiliedavo su kitos ir trikdė žiūrovus. Jūros vėjas taip kaukė, kad visų garsiakalbių garsas buvo atsuktas iki galo, ir mus nuolat užgriūdavo pašaliniai garsai: žiūrėdami įtampos kupiną sceną, girdėjome nešvankias dainas iš karininkų valgomojo. Vis dėlto peržiūra po atviru dangumi priminė naktinę iškylą. Visi gavome po stiklinėlę ledų, o kol laukėme, kada pirmosios klasės keleiviai peržiūrės dar vieną ritę, mums vaidino „Janklos" trupė. Jiems žongliruojant didžiuliais mėsininko peiliais staiga išgirdome iš pirmosios klasės garsiakalbių atsklindant kraugeriškus arabų klyksmus. „Jankla" ėmė mėgdžioti tuos klyksmus komiškais judesiais, bet staiga pasirodė Haiderabado Išminčius ir pranešė, kad vakar kažkieno pamesta segė kabo ant projektoriaus objektyvo. Pirmajai klasei stebint žvėriškas anglų karinių pajėgų skerdynes, mūsų pusėje skambėjo džiaugsmingi šūksniai.

Drobė, ant kurios žiūrėjome filmą, plevėsavo tarsi gyva. Filmo siužetas buvo įspūdingas, painus, kupinas mums suprantamo žiaurumo ir nesuvokiamų kilniaširdiškų poelgių. Kasijus vėliau keletą dienų visiems tvirtino esąs iš „oronsėjų genties – neatsakingos, žiaurios ir klastingos".

Deja, netrukus viršum laivo pratrūko ilgai laukta audra, lietaus lašai ėmė barbenti į projektorių, sušnypštė įkaitęs metalas. Stiuardas mėgino išskleisti virš projektoriaus skėtį. Bet vėjo šuoras staiga nuplėšė ekraną, jis nuskriejo virš bangų it vaiduoklis, o virš vandenyno sumirgo padriki vaizdai. Taip ir nesužinojome, kuo baigėsi filmas. Na, bent šios kelionės metu. Išsiaiškinau tai tik po keliolikos metų, pasiėmęs iš Dalidžo koledžo bibliotekos A. E. V. Meisono romaną. Jis buvo baigęs tą mokyklą. Šiaip ar taip, tą naktį įsisiautėjo pirmoji iš „Oronsėjų“ užgriuvusių nirčių audrų. Tik joms praūžus išsigelbėjome nuo šėlstančio vandenyno ir atsidūrėme tikroje Arabijoje.

Kartais audra užklumpa Kanados skydą, kuriame gyvenu vasaromis, ir aš atsibundu nuo pojūčio, kad kybau ore ties paupio pušų viršūnėmis, stebiu artėjančius žaibus ir klausausi atidundančio griaustinio. Tik iš tokio aukščio gali apžvelgti didingą audros choreografiją ir pavojaus mastą. Namuose miega keletas žmonių, prie jų glaudžiasi kalė – ausys prispaustos, virpa, kaip širdis, tuoj plyšianti ar iššoksianti per gerklę. Ne kartą mačiau jos snukį tokios audros prieblandoje, lyg ji būtų įmesta į kosminį aerodinaminį vamzdį – paprastai darnūs bruožai įsitempę, tarsi įtraukti gilyn. Kiti miega, supami įsišėlusios gamtos bangų, ir vien tik upė apačioje atrodo nekintama. Kai blyksteli šviesa, pamatai išrautų medžių sąvartas, tarsi iškeltas ant biblinio delno. Per vasarą audra praūžia keletą kartų. Žinau, kad tai nutiks, todėl griaustiniui ruošiuosi kartu su kalaite, savo mieląja medžiotoja.

Žinoma, galima paaiškinti, *iš kur* visa tai. Pabuvojau nesaugioje, tarsi tuštumoje pakibusioje vietoje – jokio pagrindo nežinia kiek kilometrų. Po daugybės metų visa tai sugrįžta – naktis su Kasijumi, kai išlipome ant denio, pasiruošę, kaip mums tuo metu atrodė, visai nekaltam nuotykiui.

Galbūt pirmasis mūsų gyvenime filmas nepateisino lūkesčių. Iki šiol negaliu paaiškinti, kodėl sumanėme tai, ką sumanėme.

Galbūt tiesiog todėl, kad tai buvo pirmoji mūsų gyvenime audra vandenyne. Kai projektorių išvežė, o kėdes sudėjo į vietas, vandenyne ir danguje trumpam stojo tyla. Mes buvome perspėti: radaras rodo artėjant naują štormą. Bet kol kas vėjas nurimo ir suteikė mums laiko pasiruošti.

Užimti visų patogiausią vietą žūti mane, žinoma, įkalbėjo Kasijus. Aptarėme tai prie gelbėjimo valčių. Ramadinas atsisakė dalyvauti, bet pasisiūlė padėti viską suruošti. Išvakarėse po pratybų su gelbėjimo valtimis pamirštame užrakinti sandėliuke radome virvių ir takelažo. Tą vakarą, per stojusią ramybės valandėlę, beveik visiems keleiviams sugrįžus į kajutes, mes nusėlinome į atvirą pasivaikščiojimo denį, esantį beveik laivo priešakyje, ir įsidėmėjome įvairius daiktus, prie kurių galima prisirišti virvėmis. Išgirdome kapitoną pranešant, kad laukiama penkiasdešimties mazgų štormo ir reikia ruoštis blogiausiam.

Sugulėme su Kasijumi greta ant nugarų, o Ramadinas paskubomis priraizgė mus prie kažkokių įtvirtinimų ir švartavimosi stulpelio. Jis skubėjo, nes matė artėjant audrą. Ramadinas tamsoje dar kartą patikrino mazgus ir išėjo, palikęs mus supančiotus ir iškėtotus. Denyje nebuvo nė gyvos dvasios ir kurį laiką nieko nevyko, tik ėmė krapnoti lietus. Galbūt išsukome iš audros kelio? Štormas smogė staiga, išplėšdamas kvapą iš burnų. Norėdami įkvėpti, turėjome pasukti galvas į šoną, vėjas tarsi prisegė mus plieniniais diržais. Iš pradžių manėme – gulėsime sau ir šnekučiuosimės apie aukštybėse virš galvos blyksinčias audros šviesas, bet mus pusiau apsėmė vanduo – čaižė lietaus čiurkšlės ir bangos, kurios ritosi per bortą ir sūkuriavo aplink mus denyje. Lietaus šuorus virš mūsų nutvieskė žaibas, ir vėl sutemo. Atsirišusi virvė talžė man per gerklę. Skendėjome triukšme. Net nesupratome – rėkiame ar tik stengiamės rėkti.

Kiekviena banga, rodės, ištaškys laivą į šipulius, kiekviena

banga mus užliedavo – kol laivas vėl išnirdavo. Puikiai jautėme tą pavojingą ritmą. Kai tik laivas įsirėždavo į atūžiančias bangas, plūstantis vanduo imdavo mėtyti mus į šonus ir užgniaužda vo kvapą – priekis pakildavo į orą, žviegė išnirę iš jiems įprastos stichijos propeleriai, tada vėl nerdavo į vandenį, o mes priekyje skriedavome aukštyn.

Tas kelias valandas „Oronsėjaus“ pasivaikščiojimo denyje, kai jau nebesitikėjome likti gyvi, viskas susiliejo į viena. Pasijutau mišiniu, supiltu į stiklainį, – negalėjau nei išvengti to, kas vyksta, nei ištrūkti. Kabinausi tik į viena: manęs nepaliko. Su manimi Kasijus. Retkarčiais, blykstelėjus žaibui, mūsų galvos tuo pačiu metu pasisukdavo ir išvysdavome vienas kito išsekusį, atbukusį veidą. Jaučiausi pakliuvęs į spąstus. Kai tik laivas įsirausdavo priekiu į vandenį, smukdavo, semiamas dar vienos galingos bangos, mes su Kasijumi likdavome pririšti prie kažkokio siurblio ar kažko kita. Daugiau nieko. Buvome vieninteliai laivo paviršiuje, tarsi paruošti aukoti.

Bangos dužo, ritosi per mus ir dingdavo už borto kaip košmare. Pakylame. Krentame į kitą daubą. Buvome saugūs tik todėl, kad Ramadinas šį tą išmanė apie mazgus. O ką jis apie juos išmanė? Mums, besiraitantiems agonijoje, atrodė, kad nieko. Mes nesame saugūs. Laiko pojūtis dingo. Kiek ten pratysojome, kol mus apakino kapitono tiltelio prožektoriai? Net visiškai išsekę pajutome iš už tos šviesos plūstančią įniršio bangą. Paskui šviesa užgeso.

Vėliau sužinojome visų audrų vardus. *Čubasko**. *Škvalas. Ciklonas. Taifūnas.* Vėliau mums papasakojo, kas dėjosi apatiniuose deniuose – į šukes sudužo Kaledonijos svetainės vitražas, dingo elektra – ir po svyruojančius koridorius aukštyn

* *Chubasco* – audros pavadinimas Pietų Amerikos ispaniškai kalbančiose šalyse.

žemyn šmaižiojo žibintų šviesa, siūbuojančiais šviesos pluoštais nutvieksdama barus ir sales – buvo ieškoma dingusių keleivių. Kai kurias gelbėjimo valtis nuplėšė nuo keltuvų, ir jos siūbavo ore. Laivo kompaso rodyklės sukosi ratu. Ponas Hastis ir ponas Invernio tūnojo tamsioje šunidėje, stengdamiesi nuraminti savo augintinius, kurių ausims griaustinis buvo tikra kančia. Banga parbloškė ekonomo pavaduotoją ir išplovė iš akiduobės jo stiklinę akį. Ir visa tai vyko, kol mes, atlošę galvas, bandėme suprasti, kaip giliai kitą kartą smigs žemyn laivo priekis. Mūsų klyksmų negirdėjo niekas, net mes patys, nors kitądien paaiškėjo, kad klykdami į griaudžiančius jūros tunelius abu prarėkėme balsus.

Rodės, praėjo keletas valandų, kol kažkas niuktelėjo mane kumščiu. Audra nesibaigė, tik pritilo, ir jiems pavyko atsiųsti tris jūreivius mūsų gelbėti. Jie perpjovė lynus – mazgai išbrinko nebeatrišamai – ir trapu nunešė mus tiesiai į valgomąjį, laikinai paverstą pirmosios pagalbos punktu. Per pastarąsias porą valandų keletas keleivių prasiskėlė galvas, susilaužė pirštus. Mus nurengė ir suvyniojo į antklodes. Pasakė, kad miegoti galime čia. Pamenu, kai jūreivis paėmė mane ant rankų, nuo jo sklido tokia šiluma! Pamenu, nuvilkdamas marškinius man kažkas pasakė: „Bangos išrovė visas sagas."

Pamačiau Kasijaus veidą – iš jo tarsi išplovė visą gudrumą, visas mintis. Prieš užmingant Kasijus pasilenkė prie manęs ir sušnabždėjo: „Nepamiršk. Mus kažkas pririšo."

Po keleto valandų priešais mus sėdėjo trys karininkai. Buvome pažadinti ir dabar tikėjomės blogiausio. Mus išsiųs atgal į Kolombą, o galbūt nuplaks. Bet vos tik karininkai atsisėdo, Kasijus pareiškė:

– Tai ne mes, kažkas mus pririšo, nežinome kas... Jie buvo su kaukėmis.

Dėl šio netikėto pareiškimo apklausa smarkiai užsitęsė. Teko įtikinėti karininkus, kad nemeluojame. Tiesą sakant, virvių nutrinti kūnai leido jiems suprasti, kad patys sau to padaryti negalėjome. Mums pasiūlė arbatos, ir jau ėmėme manyti, kad išsisukome, bet staiga pasirodė stiuardas ir pasakė, kad kapitonas nori mus matyti. Kasijus pamerkė man akį. Jam jau seniai knietėjo apžiūrėti kapitono kajutę.

Kaip vėliau sužinojome, vienas iš karininkų jau buvo spėjęs apsilankyti Ramadino kajutėje – apie mūsų draugystę žinojo visi. Ramadinas apsimetė miegantis, o kai jį pažadino ir prasitarė, kad esame gyvi ir mūsų nenuplovė už borto, apsimetė nieko nežinojęs. Tai įvyko apie vidurnaktį. O dabar buvo antra nakties. Mums davė chalatus ir nuvedė pas kapitoną. Apžiūrinėdamas baldus Kasijus šaudė akimis, o kapitonas staiga plojo delnu per stalą.

Iki tol buvome jį matę tik nuobodžiaujantį arba dirbtinai besišypsantį oficialiuose renginiuose. Dabar kapitonas, tarsi ką tik ištrūkęs iš narvo, surengė mums dramatišką vaidinimą. Ir pradėjo nuo aritmetinių priekaištų. Jis pareiškė, kad mus gelbėjo aštuoni jūreiviai ir tai užtruko daugiau nei trisdešimt minučių. O tai keturios – *mažų mažiausiai* – iššvaistytos darbo valandos. Kadangi vidutinė jūreivio alga yra tiek ir tiek svarų per valandą, padauginus iš keturių tampa aišku, kiek tai kainavo *Oriental Line* kompanijai, o dar reikėtų pridėti vyresniojo stiuardo laiką – tiek ir tiek svarų už valandą. Be to, esant ypatingoms situacijoms visada mokama dviguba alga. Jis pridėjo ir sugaištą kapitono laiką, kainuojantį dar daugiau.

– Taigi, jūsų tėvams bus išsiųsta devynių šimtų svarų sąskaita! – pranešė jis, pasirašydamas kažkokius popierius. Jau buvau nusprendęs, kad tai memorandumas britų muitinei su prašymu neįleisti mūsų į šalį.

Jis vėl plojo delnu per stalą, pagrasino išsodinsiantis pirmame pasitaikiusiame uoste ir išvadino niekšais bei valkatomis visus mūsų protėvius. Kasijus pabandė įsiterpti, kaip jam atrodė, pagarbiai ir nuolankiai:

– Labai jums ačiū, kad mus išgelbėjote, dėde.

– Užsičiaupk, tu... tu... – jis ieškojo tinkamo žodžio, – išpera!

– Išnara, sere?

Kapitonas užsikirto ir įsispitrijo į Kasijų, mėgindamas suprasti, ar šis nesišaipo. Bet paskui suvokė savo nepasiekiamą moralinę viršenybę:

– Ne. Tu esi šeškas. Smirdintis, niekingas Azijos šeškas. Žinai, ką darau, kai aptinku namuose šešką? Pasvilinu jam kiaušus.

– O man patinka šeškai, sere.

– Ak, tu, šlykštus, nusmurgęs snargliau...

Stojo tyla, kapitonas ieškojo tinkamo įžeidimo, ir staiga atsilapojo durys į kapitono išvietę. Mūsų akims atsivėrė jo emaliuotas unitazas. Kapitonas buvo tučtuojau pamirštas.

Kasijus sudejavo ir tarė:

– Dėde, man suka pilvą. Galima pasinaudoti...

– Lauk iš čia! Šūdžiau mažas!

Į kajutes mus parlydėjo du jūreiviai.

Įdėmiai apžiūrinėdama savo apyrankę, Flavija Prins kalbėjosi su manimi šiek tiek apgadintame Kaledonijos salone. Gavau trumpą jos raštelį, reikalaujantį tučtuojau susitikti. Mus jau buvo spėję keletą kartų apklausti ir kiekvieną kartą primygtinai primindavo niekam nepasakoti, kas nutiko. Nes kitaip papulsime į bėdą. Bet kitą rytą per pusryčius prasitarėme dviem iš keturių stalo kaimynų. Valgomasis buvo beveik tuščias, su mumis pusryčiavo tik ponas Danielsas ir panelė Lasketi. Kai viską išklojome, jiems tai nepasirodė labai rimta.

– Jiems velniškai rimta, o jums – tikrai ne, – pareiškė panelė Lasketi.

Kaip vėliau sužinojome, ji labai gerbė taisykles. Be to, jai didesnį įspūdį padarė Ramadino surišti mazgai, išgelbėję, pasak jos, „mūsų kailius“. Dabar, artėdamas prie Flavijos Prins, staiga supratau galįs gauti velnių nuo savo neoficialios globėjos. Ji atsisegė ir vėl užsisegė apyrankę, nekreipdama į mane dėmesio, o tada staiga, lyg paukštis, kaptelėjęs šuniui į kaktą, išbėrė:

– Kas nutiko praeitą naktį?

– Buvo audra, – atsakiau.

– *Audra?*

Pamaniau, ji nelabai nutuokia, ką mums teko iškentėti.

– Siaubinga audra, tetule. Taip išsigandome. Drebėjome savo lovose kaip lapai.

Ji nutylėjo, ir aš tęsiau toliau.

– Man netgi teko pašaukti stiuardą. Nes vis iškrisdavau iš lovos. Vaikščiojau koridoriais, kol sutikau poną Petersą ir paprašiau pririšti mane prie lovos, paprašiau pririšti ir Kasijų. Jis vos nenusilaužė rankos, kai laivas pakrypo ir kažkas ant jo nukrito. Dabar visa ranka aptvarstyta.

Tetulė žvelgė į mane anaiptol ne susirūpinimo ir pagarbos sklidinomis akimis.

– Vakar vakare sutikau kapitoną ligoninėje, kai nuvedžiau ten Kasijų. Kapitonas patapšnojo Kasijui per nugarą ir pavadino drąsuoliu. Paskui ponas Petersas nusileido su mumis žemyn ir pririšo prie lovų. Jis sakė, kad kažkoks dėdė su teta žaidė vienoje iš gelbėjimo valčių, kai įsisiautėjo audra, ir jie susižeidė valčiai nukritus ant denio. Šiaip jiems nieko baisaus nenutiko, tik užsigavo „daikčiuką“. Reikėjo operuoti.

– Aš labai gerai pažįstu tavo dėdę...

Ji nutilo, norėdama padaryti didesnį įspūdį. Man šis sakinys

iš karto sukėlė nerimą; ėmiau įtarti, kad apie praėjusios nakties įvykius ji žino daugiau, nei maniau.

– Ir šiek tiek pažįstu motiną. Tavo dėdė – teisėjas! Kaip drįsti taip begėdiškai man meluoti – *man*, kuri taip rūpinasi tavo saugumu!

Aš paskubomis sumurmėjau:

– Jie liepė man tylėti, niekam nesakyti apie poną Petersą. Jie sakė, kad ponas Petersas ne jūreivis, o piratas, tetule. Sakė, kad išlaipins jį artimiausiame uoste. Kai paprašėme jo pririšti mus prie lovos, nusitempė mus ant denio ir pririšo ten, virvėmis... norėjo nubausti už tai, kad sutrukdėme lošti kortomis su kažkokiais girtuokliais!

Ji įbedė į mane akis. Akimirką pamaniau, kad patikėjo.

– Dar niekados, niekados nebuvau sutikusi....

Ir nuėjo.

Kita diena pasitaikė rami. Vieną vakarą, temstant, pro mus į rytus praplaukė ryškiai apšviestas garlaivis, ir mes trise ilgai svarstėme, kaip nusiirti iki jo ir grįžti į Kolombą. Vyriausiasis mechanikas liepė sulėtinti apsukas, kol bus tikrinama avarinė elektros sistema, ir kurį laiką atrodė, kad plūduriuojame Arabijos jūroje. Nuo tos ramybės vaikščiojome it per miegus. Išėjome su Kasijumi ant nurimusio denio. Tik tada, gaubiamas ramybės, suvokiau visą audros jėgą. Ką reiškia neturėti nei stogo virš galvos, nei žemės po kojomis. Mes patyrėme tik tai, kas vyko jūros paviršiuje. Ir man toptelėjo paprasta mintis: ne tik tame, kas matoma akiai, slypi pavojus, esama dar ir nematomos gelmės.

Ajurvedininko iš Moratuvos mantoje buvo ir slapčia įsineštas maišiukas su Pakistano durnaropės lapais bei sėklomis. Jis įsigijo šio augalo norėdamas sustabdyti tolesnį sero Hektoro kūno irimą ir progresuojančią vandens baimę. Durnaropė milijonieriui padėjo geriausiai. Nors, sakoma, šie vaistai veiksmingi, bet nenuspėjami. Jei skindamas jos baltus žiedus juokeisi, ji privers tave juoktis arba šokti – jei rinkdamas šokai. Durnaropė (jos žiedai būna kvapniausi vakare) labai gerai padeda nuo karštligės ir auglio. Vis dėlto tai savavalis augalas, nes jos veikiamas žmogus atsako į bet kokius klausimus nedvejodamas ir visiškai nuoširdžiai. O Hektoras de Silva buvo žinomas kaip apdairiai nenuoširdus žmogus.

Milijonieriaus žmoną Deliją siutino jo nuolatinis slapukavimas. O dabar, „Oronsėjui" jau keletą dienų išplaukus iš Kolombo ir Hektorui nuolat geriant vaistus, jai pasitaikė proga sužinoti viską, ką slėpė vyras. Į dienos šviesą buvo ištrauktas kiekvienas jo jaunystės trupinėlis. De Silva prisipažino, kokį siaubą jam keldavo tėvo pyla, priversdavusi užsisklęsti savyje, tapti įtariam ir galop pavertusi negailestingu finansininku. Jis pasakojo, kaip slapčiomis lankė savo brolį Čapmeną – šis pabėgo iš namų su kaimynų mergina, kurią buvo įsimylėjęs. Ji ant vienos rankos turėjo šešis pirštus. Čilau jai tą pirštą nukirto, ir dabar jiedu ramiai gyvena Kalutare.

Be to, Delija sužinojo, kaip jos vyras nukreipdavo pinigų srautus slaptais, pogrindiniais keliais. Didžiąją dalį šios informacijos jis atskleidė laivą užklupus audrai – kol laivas nardė po didžiules bangas, Hektoras de Silva raičiojosi po savo didžiulę lovą. Žmona ir visa palyda išsilakstė vemti po savo kajutes, o jis, regis, tuo mėgavosi. Durnaropė išsklaidė visus

rūpesčius, nerimą, nuslopino šalutinius ligos padarinius ir atsargumą. Ji veikė kaip afrodiziakas – šaltą ir nekalbų partnerį pavertė maloniu pašnekovu. Šios nuotaikos permainos buvo pastebėtos ne iš karto. Laivą blaškė įsišėlusi audra. Tą akimirką, kai Hektoras de Silva pirmąkart gyvenime prasižiojo sakyti teisybę, variklių skyriuje įsiplieskė nedidelis gaisras. Be to, per darganą nežinia iš kur išdygo kišenvagiai – jie visąlaik pelnosi kilus sumaiščiai, kai reikalinga fizinė pagalba. Tarsi to būtų negana, laivo triume permirko grūdų skyrius, grūdai pasipylė lauk, pažeisdami laivo pusiausvyrą, ir triume dirbo skubiai pasiųsti jūreiviai – sėmė grūdus atgal, o staliai atstatė pertvaras. Jie dirbo tamsoje, pačiose triumo gelmėse, pasišviesdami tik mirgančia aliejine lempa („kapinių pamainoje", pasak Džozefo Konrado), iki juosmens grūduose. O seras Hektoras savo negausiai svitai porino mielą istorijėlę apie pasivažinėjimą žaisliniu automobiliuku vaikystėje, Kolombo mugėje. Jis pasakojo vis iš naujo, tarsi pasakotų pirmąkart – žmonai, dukteriai ir trims nuobodžiaujantiems medikams.

Taigi, kad ir koks likimas būtų ištikęs mūsų ciklono blaškomą plaukiojantį karstą, seras Hektoras mėgavosi jam išpuolusiomis šviesesnėmis dienomis – kuo atviriausiai pasakojosi apie savo turtą, slaptus malonumus, nuoširdžią meilę žmonai, – o laivas tuo tarpu krisdavo į jūrų gelmes ir vėl išnirdavo it kokia vandeniu kliokianti riešapelekė žuvis, mechanikus mėtė prie raudonai įkaitusių variklių ir jie nudegdavo rankas, tariamoji Rytų grietinėlė ilguose koridoriuose atsitrenkdavo į kišenvagius, muzikantai nusivertė nuo pakylos per patį „Dėl visko kalta mana jaunystė" vidurį, o mes su Kasijumi gulėjome iškėtoti ant pasivaikščiojimo denio po pliaupiančiu lietumi.

Po truputį laivo deniuose ir restoranuose vėl ėmė rodytis žmonės. Panelė Lasketi priėjo prie mūsų šypsodamasi ir pranešė, kad vyriausiasis stiuardas visus „neįprastus įvykius“ užrašo į laivo žurnalą, tad mes, ko gero, pateksime į laivo istoriją. Be to, laive buvo „pradanginta“ keletas dalykų. Dingo kroketo plaktukai ir rutuliai, per audrą pamesta ne viena piniginė. Atėjo kapitonas ir visiems priminė, kad dingo panelės Kvin-Kardif gramofonas, jo niekaip nepavyksta rasti, ir bet kokia užuomina apie galimą jo buvimo vietą būtų labai pravarti. Kasijus, kuris neseniai buvo nusileidęs į triumą pažiūrėti, kaip mechanikai taiso pramuštą sausinimo vamzdį, pareiškė, kad gramofonas groja ten – garsiai ir nuolatos. Laivo personalas nutraukė šią praradimų virtinę pranešdami, kad gelbėjimo valtyje rastas auskaras: galbūt savininkė galėtų jį atpažinti ir atsiimti ekonomo kajutėje. Apie ekonomo padėjėjo akį užsiminta nebuvo, nors vidiniu ryšiu atkakliai vis iš naujo skambėjo rastų daiktų sąrašas. „Rasta: viena segė, viena moteriška ruda fetrinė skrybėlaitė, dienoraštis, priklausantis ponui Beridžui, su nesuprantamais piešiniais.“

Laivui atsitiesus po audros ir vėl pasitaisius orui, nutiko vienas geras dalykas: kalinį vėl išvesdavo pasivaikščioti. Mes laukėme jo ir pagaliau pamatėme stovintį ant denio, sukaustytą. Kalinys giliai įkvėpė, įtraukdamas kiek įmanoma daugiau nakties oro energijos, ir vėl iškvėpė. Jo veide prasiskleidė išdidi šypsena.

Mūsų laivas pūškavo Adeno link.

Sausumoje

ADENAS BUVO PIRMASIS UOSTAS, į kurį užsukome, ir, likus dienai iki atvykimo, visi karštligiškai puolė rašyti laiškus. Tai buvo laikoma tradicija – gauti Adeno pašto antspaudą ant laiško, siunčiamo į Australiją, Ceiloną ar pirmyn – į Angliją. Visi nekantravome pamatyti sausumą ir, vos išaušus, išsirikiavome pirmagalyje pažiūrėti, kaip tolumoje pasirodo senovinis miestas, kaip jis išnyra apsuptas dulkėtų kalvų, it miražas. Adenas buvo didžiulis uostas jau septintame amžiuje prieš Kristų, jis minimas ir Senajame Testamente. Ten palaidoti Kainas ir Abelis, paaiškino mums ponas Fonseka, ruošdamas susitikimui su miestu, kuriame pats nė karto nesilankė. Jame esama vandens rezervuarų, iškirstų vulkaninėje uolienoje, sakalų turgus, oazių kvartalas, akvariumas, burių siuvėjų kvartalas ir gausybė viso pasaulio prekes parduodančių krautuvėlių. Tai bus mūsų paskutinis susitikimas su Rytais. Išplaukus iš Adeno, liks tik pusė dienos kelio iki Raudonosios jūros.

„Oronsėjus“ išjungė variklius. Laivas sustojo ne prieplaukoje, o priešuostyje, garlaivių stotelėje. Keleiviai, norintys išlipti į krantą, buvo gabenami kateriais – šie jau laukė apsupę laivą. Buvo devynios ryto ir, nepučiant jau tapusiam įprastam jūros brizui, oras atrodė troškus ir dusinantis.

Ryte kapitonas paskelbė miesto lankymo taisykles. Keleiviams

buvo leidžiama palikti laivą ne ilgiau kaip šešioms valandoms. Vaikus turėjo lydėti „atsakingas suaugęs vyras“. Moterims apskritai uždrausta išlipti į krantą. Tuo, žinoma, imta piktintis – ypač nepatenkinta buvo Emilė ir jos baseino draugės: jos ketino pasirodyti mieste ir priblokšti gyventojus savo grožiu. Suirzo ir panelė Lasketi – ji tikėjosi apžiūrėti vietinius sakalus. Vylėsi keletą jų, su raiščiais ant akių, atsigabenti į laivą. O mes trise nėrėmės iš kailio, mėgindami surasti kokį nors neatsakingą, išsiblaškiusį suaugusįjį, kurio dėmesio būtų galima lengvai išvengti, ir paprašyti jo pasiimti mus į krantą. Ponas Fonseka, nors ir degė smalsumu, į krantą lipti neketino. Netrukus nugirdome, kad ponas Danielsas nekantrauja aplankyti seną oazę ir patyrinėti jos augmeniją. Ten, sakė jis, kiekvienas žolės stiebelis piršto storumo ir pritvinkęs vandens. Be to, jį domino kažkoks „katas“*, apie kurį kalbėjosi su ajurvedininku. Pasisiūlėme pagelbėti jam parsinešti į laivą augalų, jis sutiko, ir virviniu trapu paskubomis nusiropštėme į katerį.

Akimirksniu aplink sušurmuliavo mums negirdėta kalba. Ponas Danielsas buvo užsiėmęs – susirūpinęs derėjosi dėl užmokesčio su vežėju, turinčiu mus nugabenti į didžiųjų palmių augimvietę. Minioje jis jau nebeatrodė toks autoritetingas, tad palikome jį ginčytis ir tyliai pasprukome. Mums pamojo kilimų pardavėjas, pasiūlė arbatos, ir mes su juo trupučiuką pasėdėjome: jam nusijuokus – juokėmės, jam palingavus galvą – lingavome ir mes. Jis norėjo mums įpiršti šuniuką, bet patraukėme toliau.

Netrukus susiginčijome, ką norėtume pamatyti. Ramadinas norėjo apsilankyti prieš keletą dešimtmečių pastatytame akva-

* Katas – arabinis dusūnas, smaugikinių (*Celastraceae*) šeimos augalų genčiai priklausantis žydintis augalas, auga Rytų Afrikoje bei Arabijos pusiasalyje. Augalo sudėtyje yra alkaloidų junginių, kurie stimuliuoja kaip anfetaminas. Jie gali sukelti euforiją.

riume. Panašu, kad apie akvariumą jam papasakojo ponas Fonseka. Kai nusprendėme visų pirma užsukti į turgų, jis paniuro. Klaidžiojome po ankštas krautuvėles, prekiaujančias sėklomis ir adatomis, po karstų dirbtuves, žemėlapių ir brošiūrų spaustuves. Gatvėje tau galėjo nuspėti ateitį iš galvos formos arba ištraukti geliantį dantį. Kirpėjas apkirpo Kasijų ir kyštelėjo grėsmingai atrodančias plonas žirkles jam į nosį – norėjo įsitikinti, kad jokie plaukai dvylikamečio berniuko nosyje neauga ir neaugs.

Buvau pratęs prie Petos turgaus Kolombe pertekliaus – ten dvelkė išvyniojamu ir karpomu sarongų audiniu (gerklę gniaužiantis kvapas), garcinijomis, nuo lietaus sudrėkusiomis knygomis minkštais viršeliais, išdėliotomis ant prekystalio. Čia gyvenimas buvo skurdesnis, prabangos mažiau. Latakuose nesimėtė pernokę vaisiai. O ir pačių latakų nebuvo. Vien dulkės ir sausra, lyg vanduo dar nebūtų išrastas. Vienintelis skystis buvo puodelis tamsios arbatos, kuriuo kartu su gardžiu, visam laikui įsiminusiu migdoliniu saldainiu mus pavaišino kilimų pardavėjas. Mes buvom prie uosto, bet ore nė nedvelkė drėgme. Drėgmės reikėjo ieškoti giliau, paslėptos kišenėse – buteliuke moterų plaukų aliejaus, suvynioto į popierių, ar kalte, įvyniotame į alyvuotą skudurą, saugantį geležtę nuo dulkių.

Įėjome į betoninį pastatą, stovintį prie pat jūros kranto. Ramadinas vedė mus per talpyklų labirintą; dauguma jų buvo nugramzdintos į žemę. Akvariumas buvo beveik tuščias: pamatėme tik tuziną Raudonosios jūros ungurių ir keletą blyškių sekliame sūriame vandenyje šmaižiojančių žuvelių. Mes su Kasijumi užkopėme į antrą aukštą, ten dulkėjo įvairių jūros gyvūnų iškamšos, sumestos kartu su įvairia įranga: žarna, nedidelis generatorius, rankinė pompa, semtuvėlis ir šepetys. Viską apžiūrėjome per penkias minutes ir dar kartą, atsisveikindami,

apėjome lankytas krautuvėles. Klientai pas kirpėją taip ir neužsuko, tad jis padarė man galvos masažą, sutepęs plaukus kažkokiu aliejumi.

Prieplauką pasiekėme anksčiau, nei buvo sutarta. Apimti gan pavėluoto mandagumo, nusprendėme palaukti pono Danielso prieplaukoje – Ramadinas susivyniojo į dželabą, o mes su Kasijumi apglėbėme save rankomis: nuo jūros traukė žvarbokas vėjas. Vandenyje suposi kateriai, o mes spėliojome, kurie laivai priklauso piratams: vienas stiuardas prasitarė, kad piratavimas čia įprastas dalykas. Kažkas ištiesė delną su sauja perlų. Po pietų pagautos žuvys, išverstos po kojų, buvo daug spalvingesnės nei uždarytosios akvariume ir, aplietos vandeniu iš kibiro, kaskart sužaižaruodavo visomis vaivorykštės spalvomis. Visus, gyvenančius palei šį kyšulį, maitino jūra, o aplinkui besiderantys ir kvatojantys prekeiviai buvo pasaulio šeimininkai. Supratome, kad spėjome pamatyti tik mažą miesto dalį, dirstelėjome į Arabiją pro rakto skylutę. Taip ir nepamatėme požeminių vandens saugyklų, Kaino ir Abelio kapų, tačiau dieną praleidome atidžiai klausydamiesi ir akylai dairydamiesi – juk kalbėtis visur tekdavo tik gestais. Ties išoriniu reidu, arba *tavachi*, kaip jį vadino jūrininkas, dangus ėmė tamsėti.

Pagaliau pamatėme prieplauka žirgliojantį poną Danielsą. Glėbyje jis nešėsi kažkokį gremėzdišką augalą. Ji lydėjo du perkarę vyrai baltais kostiumais, kiekvienas iš jų tempė po nykštukinę palmę. Jis linksmai su mumis pasisveikino – akivaizdu, kad mūsų dingimas jam nelabai terūpėjo. Liesi ūsuoti jo pagalbininkai buvo nekalbūs – vienas iš jų padavė man palmę, pamerkė akį, nusišypsojo, ir aš supratau, kad tai vyriškais drabužiais persirengusi Emilė. Greta jos stovėjo panašiai persirengusi panelė Lasketi. Kasijus paėmė iš jos palmę, ir mes nunešėme jas į katerį. Ramadinas taip pat įlipo su mumis ir visas dešimt

minučių, kol kateris plaukė laivo link, sėdėjo susigūžęs, apsimuturiavęs drabužiu.

Grįžę į laivą, visi trys nulipome į Ramadino kajutę, jis išsivyniojo iš dželabos, ir mes vėl pamatėme kilimų pardavėjo šuniuką.

Po valandos pakilome į denį. Buvo jau tamsu, ir „Oronsėjaus" šviesos plieskė skaisčiau nei žibintai krante. Laivas dar nepajudėjo. Valgomajame buvo garsiai aptarinėjami šiandienos nuotykiai. Tik mes trys tylėjome. Slapčia įsineštas į laivą šuo buvo toks jaudinantis nuotykis, kad žinojome – vos prasižiosime, neištvėrę išklosime viską. Paskutinę karštligišką valandą praleidome bandydami išmaudyti gyvūną ankštoje Ramadino dušinėje ir išvengti aštrių jo nagų. Regis, tas padaras niekados nebuvo susidūręs su karbolio muilu. Nušluostėme šunį Ramadino paklode ir palikome kajutėje, o patys pakilome pietauti.

Sėdėjome valgomajame ir klausėmės pasakojimų – visi kalbėjo vienas per kitą. Moterys tylėjo. Tylėjo ir mūsų trijulė. Pro staliuką praėjo Emilė ir pasilenkusi prie manęs paklausė, ar gerai praleidau dieną. Mandagiai paklausiau, ką ji veikusi, kol buvome krante, ir ji atsakė praleidusi dieną „nešiodama daiktus", mirktelėjo man ir nusijuokusi nuėjo. Būdami Adene pražiopsojome puikų reginį – „guli guli" fokusininko, prisiyrusio prie laivo ir rodžiusio įvairius triukus, pasirodymą. Jo valtyje tikriausiai buvo sukalta lentinė pakyla – jis stovėjo kaip ant scenos ir traukė iš drabužių viščiukus. Vaidinimui baigiantis aplink jį bėginėjo daugiau nei dvidešimt viščiukų. Tokių „guli guli" pasaulyje daug, paguodė mus, ir, jei pasiseks, pamatysime vieną jų Port Saide.

Valgant desertą laivas sudrebėjo – buvo paleisti varikliai. Pašokome ir puolėme prie turėklų stebėti, kaip mūsų pilis lėtai tolsta nuo plonyčio šviesų brėžio atgal – į akliną pirmykštę tamsą.

Tą naktį šunį saugojome paeiliui. Jį gąsdino mūsų staigūs judesiai – galų gale Ramadinas įsigudrino įsitempti šunį į lovą, apsikabino jį ir užmigo. Kai kitą rytą pabudome, jau buvome įplaukę į Raudonąją jūrą; tą pirmąją kelionės į šiaurę dieną nutiko dar vienas dalykas.

Peržengti pirmosios klasės slenkstį visada buvo nelengva. Du mandagūs ir ryžtingi stiuardai jus arba įleisdavo, arba vydavo šalin. Bet netgi jie nesugebėjo sustabdyti Ramadino šunelio. Jis išsprūdo Kasijui iš rankų ir nėrė iš kajutės. Ilgai lakstėme tuščiais koridoriais jį šaukdami. Bet mažylis, regis, akimirksniu atsidūrė saulės užlietame B denyje, pralėkė palei turėklus, galbūt nėrė į apatinę šokių salę, nušokavo aukštyn paauksuotais laiptais ir pro du stiuardus įspruko į pirmąją klasę. Jie sučiupo jį, bet šunelis vėl paspruko. Slapčiomis kelnių kišenėse iš valgomojo išsinešto maisto jis neėdė, tad galbūt jo ieškojosi.

Niekas nesugebėjo įvyti šunelio į kampą. Keleiviai pamatydavo jį šmėkštelint vos akimirksnį. O žmonės jo visai nedomino. Prašmatniai apsirengusios damos lenkėsi, paplonintu balseliu čiulbėdamos apsimestines švelnybes, bet jis nėrė pro jas nė nesustodamas į vyšninę bibliotekos olą ir dingo. Kas žino, ko jam ten prireikė? Ką jis jautė pašėlusiai tvaksint širdžiai? Jis buvo tik alkanas ir išsigandęs šuva uždaroje laivo erdvėje, kur koridoriai

staiga tapdavo aklagatviais, viliojančiais vis toliau ir toliau nuo dienos šviesos. Galiausiai šunelis nubidzeno raudonmedžiu išmuštu, kilimais nutiestu koridoriumi ir, pasinaudojęs tuo, kad kažkas kaip tik ėjo lauk, nešdamas sunkų padėklą, pro praviras duris šmurkštelėjo į liukso apartamentus. Užšoko ant didžiulės lovos, kurioje tysojo seras Hektoras de Silva, ir perkando jam gerklę.

Visą naktį „Oronsėjus“ plaukė saugomais Raudonosios jūros vandenimis. Švintant praplaukėme saleles netoli Džizano – tolumoje blausiai dūlavo miestas-oazė Abha: saulėje blykstelėjo stikliukas, o gal baltos sienos lopinėlis. Netrukus miestas ištirpo šviesoje ir dingo iš akių.

Iki pusryčių žinia apie sero Hektoro mirtį jau buvo apskriejusi laivą – paskui ją sekė šnabždami gandai apie laidotuves jūroje. Bet paskui paaiškėjo, kad pakrantės vandenyse laidoti negalima, ir kūną teks palaikyti, kol išplauksime į Vidužemio jūros platumas. Vėliau pasklido dar labiau priblokšianti žinia – kaip mirė seras Hektoras, o dar vėliau – ir ajurvedos žinovo papasakota istorija apie budistų dvasininko prakeikimą. Todėl Ramadinas padarė išvadą, kad milijonierių pražudė likimas, o ne mes, įsinešę šunelį į laivą. Tiesa, to padarėlio daugiau niekas nematė, ir mes nusprendėme, kad tąkart po skvernu įsinešėme pamėklę.

Pietaudami visi suko galvas dėl vieno dalyko: kaip šuo pateko į laivą? Ir kur jis dabar? Panelė Lasketi manė, kad kapitonas pakliuvo į rimtą bėdą. Jam gali iškelti bylą už aplaidumą. O vėliau prie mūsų stalo priėjo Emilė ir ryžtingai paklausė, ar ne *mes* įsitempėme tą šunį. Visi trys nutaisėme tokius siaubo kupinus veidus, kad ji ėmė kvatoti. Vienintelis žmogus, nesi-

domėjęs niekieno nuomone, buvo ponas Mazapa – jis, didžiai susimąstęs, sėdėjo prie jaučio uodegos sriubos. Jo muzikanto pirštai nors kartą ramiai ilsėjosi ant stalties ės. Mazapa staiga tapo vienišas ir nekalbus, ir visų pietų metu, kol kiti liežuvavo ir spėliojo, kas gi vis dėlto nutiko serui Hektorui, stebėjau vien tik jį. Pamačiau, kad panelė Lasketi taip pat nenuleidžia nuo jo akių: žvelgia, nuleidusi galvą, pro blakstienas. Ji netgi uždengė delnu jo sustingusius pirštus, bet muzikantas patraukė ranką. Ne, ankšti Raudonosios jūros vandenys kai kuriuos, sėdinčius prie mūsų stalo, veikė ne per geriausiai. Galbūt po laukinės perplauktų vandenynų laisvės mums trūko erdvės. Be to, paaiškėjo, kad Mirtis, o gal kažkoks sudėtingas Likimo matmuo, vis dėlto egzistuoja. Regis, mūsų kelionių nuotykiams užsitrenkė durys.

Pabudęs kitą rytą nepajutau įprasto troškimo susitikti su draugais. Išgirdau sutartą Ramadino beldimą, bet neatsiliepiau. Neskubėdamas apsirengiau ir vienas užkopiau ant denio. Virš dykumos buvo prašvitę jau prieš keletą valandų, o Džedą praplaukėme apie pusę devynių. Prie kito borto būriavosi keleiviai, stengdamiesi pro žiūronus nors viena akimi pamatyti gana toli nuo kranto tekantį Nilą. Ant denio buvo vieni suaugusieji, nepažįstami, ir aš niekaip neradau sau vietos. Šiaip taip prisiminiau Emilės kajutės numerį (o ji mėgo pamiegoti) ir patraukiau pas ją.

Emilė man buvo mieliausia, kai likdavome vienudu. Tomis akimirkomis aš visada jausdavau, kad mokausi iš jos. Teko pabelsti keletą kartų, kol ji, susisiautusi chalatu, atidarė duris. Buvo jau beveik devynios; aš kėliausi švintant, o ji prabudo ką tik.

– A, Maiklas.

– Galiu užeiti?

– Prašom.

Ji nustypino į lovą ir nusimesdama chalatą palindo po antklode – visa tai atliko vienu judesiu.

– O mes vis dar Raudonojoje jūroje.

– Žinau.

– Praplaukėme Džedą. Aš mačiau.
– Jei ketini pabūti, gal galėtum išvirti kavos?
– Ar nori cigaretės?
– Dar ne.
– Jei norėsi, aš tau pridegsiu, gerai?

Praleidau su ja visą rytą. Nežinau, kas mane taip trikdė. Man buvo vienuolika. Tokio amžiaus nedaug težinai. Papasakojau jai apie šunį, kaip įsinešėme jį į laivą. Gulėjau šalia jos ant lovos, laikiau nepridegtą cigaretę, apsimesdamas, kad rūkau, ir ji staiga ištiesė rankas ir atsuko mano galvą į save.

– *Nė nebandyk*, – tarė, – *nė nebandyk* pasakoti dar kam nors tai, ką pasakojai man.

– Manom, kad tai buvo vaiduoklis, – pridūriau. – Užkeikimo vaiduoklis.

– Nesvarbu. Nuo šiol apie tai – nė žodžio. Pažadėk.

Pažadėjau tylėsiąs.

Štai taip tarp mūsų ir atsirado tas paprotys. Tam tikromis gyvenimo akimirkomis pasipasakoti Emilei tai, ko nepasakočiau niekam kitam. O vėliau, daug vėliau ji ėmė pasakoti man apie tai, ką teko patirti jai. Visą gyvenimą Emilė išliko man ypatinga, ne tokia kaip kiti.

Ji palietė mano viršugalvį – šis gestas reiškė: „Ak, pamirškime tai. Nesijaudink." Bet aš nenusisukau – stebėjau ją.

– Ką? – paklausė ji, kilstelėdama antakius.

– Nežinau, keista visa tai. Tai, kad esame čia. Kas bus, kai nuvyksime į Angliją? Ar pasiliksi su manimi?

– Pats žinai, kad ne.

– Bet aš nieko ten nepažįstu.

– Na jau. O mama?

– Ją pažįstu mažiau nei tave.

– Netiesa.

Vėl padėjau galvą ant pagalvės ir nusukęs nuo jos akis žvelgiau į lubas.

– Ponas Mazapa sako, kad esu savotiškas.

Ji nusijuokė.

– Tu nesi savotiškas, Maiklai. Be to, kas čia bloga? – Ji pasilenkė ir pabučiavo mane. – O dabar išvirk kavos. Štai puodelis. Karšto vandens gali prileisti iš čiaupo.

Aš atsistojau ir apsidairiau.

– Čia nėra kavos.

– Tai užsakyk.

Paspaudžiau iškvietimo mygtuką ir, kol laukiau, apžiūrinėjau Anglijos karalienės, žvelgiančios į mus nuo sienos, nuotrauką.

– Taip, – tariau. – Prašyčiau kavos į trys šimtai šešiasdešimtą kajutę. Panelei Emilei de Saram.

Atėjus stiuardui, pasitikau jį prie durų ir nunešiau padėklą Emilei. Ji kilstelėjo nuo pagalvės, bet prisiminė chalatą ir ištiesė ranką jo paimti. Tai, ką pamačiau, pataikė man tiesiai į širdį. Viduje suvirpėjau – vėliau tai tapo įprasta, o tą akimirką pajutau jaudulį ir svaigulį kartu. Staiga tarp mano ir Emilės gyvenimų atsivėrė plati praraja, ir man niekados nebepavyko jos įveikti.

Ar tai buvo aistros šešėlis? Iš kur jis manyje kilo? O gal mano esybės dalis? Tarsi iš aplinkui plytinčios dykumos būtų išnirusi nematoma ranka ir mus palietusi. Nuo šiol tai kartosis visą gyvenimą, bet tada, Emilės kajutėje, tokį ilgai trunkantį prisilietimą pajutau pirmąkart. Iš kur jis atsirado? Kas buvo ta gyvybė manyje – liūdesys ar malonumas? Kol ta būsena tęsėsi, man tarsi trūko kažko esminio, pavyzdžiui, vandens. Pastačiau padėklą ir įsiropščiau atgal į Emilės lovą. Tą akimirką pajutau, kad ilgus

metus buvau vienišas. Su artimaisiais elgiausi ir gyvenau pernelyg apdairiai ir atsargiai, tarsi aplink mus būtų buvę pribarstyta stiklo šukių.

O dabar plaukiau į Angliją, kur jau trejus ar ketverius metus gyveno mano motina. Kiek ji ten gyveno, nebeprisiminiau. Net dabar, po šitiekos metų, negaliu prisiminti to labai svarbaus dalyko – išsiskyrimo akimirkos, – lyg būčiau žvėrelis ir neturėčiau tikro supratimo apie laiko tėkmę. Sakoma, šuniui tas pats – trys savaitės ar trys mėnesiai. Bet kad ir kiek laiko manęs nebūtų, šuo tučtuojau su džiaugsmu mane atpažįsta – apsikabiname ir voliojamės po kilimą prieškambaryje; kai susitikau motiną Tilberio prieplaukoje, ji jau buvo spėjusi tapti „kita", nepažįstamąja, į kurios prieglobstį teko žengti atsargiai. Nebuvo nei šuniško apsikabinimo, nei imtynių, nei pažįstamo kvapo. Manau, dėl to, kas nutiko tarp manęs ir Emilės – tarp mūsų tolima giminyste susijusių sielų – tą rytą ochros spalvos kajutėje su uždarytomis langinėmis, saugančiomis nuo žilpinančios Raudonosios jūros ir mylių mylias nusitęsusios dykumos.

Atsistojau ant lovos keturpėsčias, purtomas drebulio. Emilė pasilenkė ir apkabino mane, vos juntamai – mus it apvalkalas skyrė oras. Karštos ašaros, ištryškusios iš mano vidinės tamsos, nuvarvėjo jos vėsiu petimi.

– Kas tau?

– Nežinau.

Visos mane supančios užtvaros, gynusios ir saugojusios, apibrėžusios mano ribas, griuvo.

Galbūt vėliau kalbėjomės. Nepamenu. Jutau aplink tvyrančią lengvą ramybę ir tylą – pagaliau kvėpavau taip pat neskubriai, kaip ir ji.

Turbūt buvau kurį laiką prisnūdęs, pabudau, kai Emilė, neatsitraukdama nuo manęs, ištiesė ranką per petį, lyg norėdama

pasikasyti nugarą, o iš tiesų – pasiimti kavos puodelio. Netrukus pajutau greitus gurkšnelius – mano ausis glaudėsi prie jos kaklo. Kita ranka ji vis dar spaudė manąją – taip, kaip niekas nėra spaudęs, – suteikdama tvirtybės ir saugumo, kurių galbūt pasaulyje nė nebuvo.

Suaugusieji visada pasiruošę laipsniškam arba netikėtam būsimo pasakojimo posūkiui. Ponui Mazapai, kaip ir Baronui, teks palikti laivą Port Saide ir dingti iš mūsų gyvenimo – regis, keletą dienų prieš atplaukiant į Adeną, jį kažkas slėgė. O ponui Danielsui paaiškės, kad Emilei visiškai nerūpi nei jis, nei jo augalai. O milijonieriaus mirtis nuo antrojo šuns įkandimo atrodė labiau tragiška nei jaudinanti. Net mūsų nelaimėliui kapitonui teks tęsti kelionę ir susidurti su dar daugiau žmogiškojo krovinio keliamo chaoso. Jie patys įkalino save, o gal buvo tapę likimo įkaitais. O aš toje kajutėje pirmąsyk pažvelgiau į save iš šalies, tokiu pat abejingu žvilgsniu, kokiu visą rytą į mane iš savo tolumų žvelgė jaunoji karalienė.

Išėjęs iš Emilės kajutės (daugiau toks artumas nebepasikartos), supratau, kad visados būsiu su ja susietas tam tikros požeminės upės, sidabro ar anglių gyslos; na, sakykime, sidabro – nes ji visados buvo man svarbi. Tikriausiai tada, Raudonojoje jūroje, ją įsimylėjau. Nors, kai atitolau, trauka, ar kaip *tai* pavadintume, išblėso.

Kiek laiko praleidau su Emile toje, kaip man rodėsi, dangų siekiančioje lovoje? Per vėlesnius susitikimus apie tai nė neužsiminsime. Ji galbūt nė nepamena, kiek mano sielvarto išsklaidė, kiek liūdesio sugėrė, nė nežino, kuriam laikui. Iki tol niekados nebuvau pajutęs svetimos rankos paspaudimo jėgos, nežinojau, kaip vos atsibudus ji kvepia. Dar niekada nebuvau verkęs greta taip nesuvokiamai mane jaudinančio žmogaus. Ji žiūrėjo į mane

iš aukšto, bet tame žvilgsnyje slypėjo supratimas – kaip ir jos nereikšminguose, bet meiliuose gestuose.

Rašau tai ir nenoriu baigti, kol nesuprasiu ir galų gale, po šitiek prabėgusių metų, nepajusiu ilgai lauktos ramybės. Kiek, pavyzdžiui, artimi buvome? Nežinau. Manau, Emilė neteikė tam didelės reikšmės. Tai tikriausiai buvo nuoširdus, bet įprastas švelnumas. Ir šie žodžiai nemenkina jos poelgio: „O dabar eik“, – tarė ji, pakilo iš lovos, nuėjo į vonios kambarį ir uždarė duris.

Sužeista širdie, tu
amžinas stebuklas.

Kaip ankšta
čia būti.

– Mano sapnų, – sako Emilė, palinkdama per mus skiriantį stalą, – tau žinoti nebūtina, jie... Mane supa tamsa, joje tvyro nuolatinė grėsmė. Debesys grūdasi dundėdami. Ar tau taip būna?

Kalbėjomės Londone, po keleto metų.

– Ne, – atsakau. – Retai sapnuoju. Man taip atrodo. Turbūt visi mano sapnai virsta dienos fantazijomis.

– O aš nugrimztu į juos kasnakt, ir prabundu apimta baimės.

Šioje baimėje, beveik kaltėje, slypėjo viena keistenybė – visą dieną Emilė su aplinkiniais elgėsi laisvai ir lipšniai. Atrodė, joje nėra nė kruopelės tamsos, tik troškimas paguosti. Tad kas sukėlė tą tamsą joje? Retkarčiais pajusdavai, kaip ji atitolsta, atsitveria nuo pasaulio. Tomis akimirkomis jos veidas būdavo neprieinamas. Kartais ji „atsiskirdavo". Tačiau, kai sugrįždavo, tai būdavo tikra dovana.

Dar mūsų draugystės pradžioje ji prisipažino, kad pavojai teikia jai malonumą. Ir ji buvo teisi. Jos prigimtyje slypėjo dviprasmybė, įtrūkis, ne visai tinkantis prie jos širdingumo ir draugiškumo. Joje nuolat ką nors atrasdavai – kartais smulkmeną, kaip tas mirktelėjimas Adeno prieplaukoje, kai ji norėjo, kad atspėčiau mįslę. Tiesa, kaip supratau gerokai vėliau, praėjus daug

metų po kelionės „Oronsėjumi“, didžiąją savo pasaulio dalį ji slėpė nuo pašalinių akių, ir jos lipšnumas bei švelnumas kilo būtent iš to slepiamo gyvenimo.

Šunidė

KITĄ RYTĄ ATSIBUDĘS radau poną Hastį dar lovoje, skaitantį knygą.

– Labas rytas, jaunuoli, – tarė jis, išgirdęs, kad nušokau nuo viršutinio gulto. – Lekiate pas draugus?

Vakar jie nelošė kortomis ir man buvo smalsu, kodėl. Po milijonieriaus mirties daugelis keleivių pakeitė savo įpročius ir dienotvarkę. O dabar ponas Hastis pranešė man, kad jį atleido nuo darbo. Jis daugiau nebeprižiūri šunidžių. Kapitonas ieškojo kaltų ir įsikalė sau į galvą, kad vienas iš pono Hasčio augintinių ištrūko iš šunidės narvo, įsmuko į imperatoriškąją kajutę ir užgraužė Hektorą de Silvą. Po jo mirties nutiko vienas keistas dalykas. Kilmingas de Silvos titulas tarsi atsiskyrė nuo jo ir daugiau nebebuvo minimas. Žmonės pokalbiuose vadino jį tiesiog „negyvėliu“. Titulas pasirodė esąs toks pat mirtingas kaip ir žmogus.

Stovėjau priešais poną Hastį ir užjausdamas išklausiau apie nepagrįstus kaltinimus, bet nepasakiau nė žodžio. Mišrūno iš Adeno taip ir nerado. Pono Hasčio atleidimas reiškė, kad nuo šiol jam teks dažyti ir lakuoti, kepinant pusiaudienio saulei, o šunimis rūpinsis jo padėjėjas ir kortų bendras ponas Invernio.

– Kažin, kaip jam seksis sutarti su O'Nilo paukštšune? – sumurmėjo ponas Hastis.

Vėliau tądien, po beprasmiškų Ramadino šunelio paieškų, visi trys nudrožėme prie šunidės. Antrajame denyje, dvidešimties metrų atkarpoje, vos judėjo keletas šunų, tarsi juos būtų ištikęs saulės smūgis; jų snukiai buvo be jokios išraiškos. Perlipome aptvarą ir įėjome į šunidę, jos gyventojai draugiškai lojo, prašydamiesi išleidžiami. Šiame triukšme Invernio bandė skaityti vieną iš Hasčio knygų. Mums priėjus, jis mane pažino – buvo matęs galvą, kyšančią nuo viršutinio gulto, – o aš savo ruožtu pristačiau jį Kasijui ir Ramadinui. Jis padėjo „Bhagavadgytą" ir apėjo su mumis visus narvus, mėtydamas savo numylėtiniams mėsos kąsnelius. O vėliau išvedė Veimaro paukštšunę. Nusegė jai antkaklį, paglostė pilką, glotnią it kiaušinis galvelę ir įsakė šuniui pasitraukti į tolimąjį nuo lojimo gaudžiančio paviljono galą. Kalė ne itin troško skirtis su Invernio, bet pakluso jo komandoms „Paimk! Paimk! Paimk!" ir tyliai nurisnojo, mėsčiodama į šonus ilgas kojas. Tolimajame aptvaro kampe ji apsisuko ir ėmė laukti. „Ola!" – sukliko Invernio, kalė puolė link jo gracingais šuoliais ir, likus porai metrų, šoko ant galvos. Visos keturios letenos vienu metu nusileido Invernio ant pečių ir krūtinės, ir taip stipriai, kad šunidės prižiūrėtojas virto ant nugaros, o šuo garsiai amsėjo ir braižė jį nagais.

Invernio išsprūdo iš po šuns ir kažką suurzgė šiam į ausį. O tada ėmė jį bučiuoti, šuo į bučinius reagavo it moteris, kuriai patinka bučiuotojas, bet kuri nenori, kad ją bučiuotų. Jie keletą kartų persirito denyje. Abipusė meilė buvo justi iš karto. Abu buvo visiškai pametę vienas dėl kito galvą. Jie šiepė dantis. Kvatojosi ir lojo. Invernio pūtė šuniui į nosį. Visi narvuose tupintys šunys nutilo, su pavydu žvelgdami į dulkėse besiraičiojančią porelę.

Mes išėjome pačiame grumtynių įkarštyje, ir aš vienišas patraukiau į trečiąjį denį, kur ir praleidau beveik visą popietę. Po-

nas Invernio ir jo šuo pernelyg aiškiai man priminė mūsų virėją Ganepalą, aš jo ilgėjausi, – atėjus pietų metui, jį nuolatos lydėdavo gauja paklaikusių valkataujančių šunų, kaukiančių vienu balsu it bepročių choras, jam mojuojant mėsos gabalu, kurį jis galiausiai mesdavo į gaujos vidurį. Popietėmis dažnai rasdavau jį miegantį, apsikabinusį tuos šunis. Iš tikrųjų miegodavo tik Ganepala, o šunys mandagiai gulėdavo šalia ir stebėdavo vienas kitą, trūkčiodami antakius.

KALINĮ NAKTIMIS VĖL IŠVEDA PASIVAIKŠČIOTI. Nematėme jo nuo sustojimo Adene iki tos nakties, kai išplaukėme iš uosto. Jį kažkodėl laikė kameroje. O dabar, plaukiant Raudonąja jūra į šiaurę, pamatėme, kad kalinys sukaustytas dar viena grandine – metalinis antkaklis grandine prikabintas prie kilpos, pritvirtintos denyje už dvidešimties metrų. Stebėjome, kaip jis čiūžuoja pirmyn atgal. Anksčiau žengdavo stamantriu žingsniu, o dabar – neryžtingai ir atsargiai. Galbūt pajuto aplinkui plytint kitą pasaulį, juk iš abiejų pusių buvo galima įžiūrėti naktyje slypinčius dykumos krantus – Arabiją dešinėje ir Egiptą kairėje.

Emilė pašnabždėjo, kad belaisvio vardas Nymejeris, ar kažkaip panašiai. Pavardė buvo aiškiai europietiška, o jis pats – grynas azijietis. Iš pažiūros – sinhalo ir kažkokio kito kraujo mišinys. Nugirdome jį kalbant su sargu. Sodrus, ramus balsas, neskubriai taria žodžius. Ramadinas nusprendė, kad toks balsas užhipnotizuotų, jei atsidurtum su kaliniu akis į akį vienoje patalpoje. Mano draugui nuolat vaidendavosi visokie pavojai. Bet Emilė taip pat minėjo jo išskirtinį balsą. Kažkas jai sakė, kad tas balsas „įtikinamas“, bet „gąsdinantis“. Nors paklausta, kas jai taip sakė, tučtuojau užsičiaupė. Tai mane nustebino. Maniau esąs gana patikimas draugas. O tada pridūrė:

– Tai ne mano paslaptis. Svetima. Juk negaliu tau jos atskleisti, supranti?

Vis dėlto, kai Nymejerį vėl išvedė į naktinį pasivaikščiojimą po denį, pajutome, kad dalis ankstesnės tvarkos sugrįžo. Vėl įsitaisėme vienoje iš gelbėjimo valčių jo stebėti. Klausėmės pragariško grandinių džeržgesio ant denio lentų. Jis žengdavo, kiek siekia grandinė, stabteldavo ir įsižiūrėdavo į naktį, tarsi būtų aiškiai matęs, kas joje slypi, tarsi tolumoje, neperžvelgiamoje dykumos tamsoje, kažkoks žmogus būtų stebėjęs menkiausią jo judesį. O tada apsisukdavo ir grįždavo tuo pačiu takeliu atgal. Galiausiai jie nusegė jam geležinį antkaklį. Išgirdome, kaip kalinys tyliai persimetė su sargais keliais žodžiais ir buvo nuvestas žemyn, į vietą, kurią tegalėjome įsivaizduoti.

„Dėmesio! Sanitarai su neštuvais, sanitarai su neštuvais – prašome eiti į badmintono aikštelę pirmajame denyje.“ Nulėkėme pasižiūrėti. Tai buvo vienas įdomiausių iš garsiakalbių nuskambėjusių pranešimų. Daug dažniau jie pranešdavo apie popietės paskaitas „Klaido“ salone: „Povandeninio kabelio tarp Adeno ir Bombėjaus tiesimas“ arba „Ponas Blakleris pasakos apie neseniai atliktą Mocarto fortepijono restauraciją.“ Prieš rodant „Keturias plunksnas“ laivo kapelionas rėžė prakalbą „Kryžiaus žygiai: už ir prieš. Ar Anglija nuėjo per toli?“ Ramadinas su ponu Fonseka nuėjo jo pasiklausyti ir sugrįžę pranešė, kad, oratoriaus nuomone, Anglija galėjo nueiti ir toliau.

Ėmė sklisti nauji gandai: keletą dienų laikytas Hektoro de Silvos lavonas pagaliau bus palaidotas jūroje. Kapitonas norėjo palaukti, kol išplauksime į Vidužemio jūrą, bet valdingoji de Silvos našlė reikalavo greitų ir privačių laidotuvių. Nepraėjo nė valanda ir visi jau žinojo būsimosios ceremonijos vietą bei laiką. Stiuardai virvėmis atitvėrė dalį laivagalio, kur turėjo vykti laidotuvės, bet žiopliai ir smalsuoliai netrukus susirinko už virvės, grūdosi ant metalinių trapų, o kai kurie spoksojo nuo aukščiau esančių denių. Kiti, mažiau susidomėję asmenys, dairėsi pro rūkomojo langus. Suvyniotą į drobulę kūną – tiesą sakant, daugelis iš mūsų tada pamatė Hektorą de Silvą pirmą kartą – teko nešti siauru nenoriai prasiskiriančios minios koridoriumi. Iš paskos žengė našlė, dukra, trys velionio gydytojai (vienas iš jų – apsirengęs visą tradicinį savo kaimo kostiumą) ir laivo kapitonas.

Dar niekada nebuvau dalyvavęs laidotuvėse, ypač tokiose, dėl kurių jaučiausi iš dalies atsakingas. Už poros metrų pamačiau Emilę, ji dirstelėjo į mane perspėjamu žvilgsniu ir vos pastebimai papurtė galvą. Pamačiau Baroną – jis stovėjo greta de Silvų šeimos. Visi „kačių stalo" kompanionai taip pat buvo ten. Net ponas Fonseka paliko savo kajutę ir atėjo į laidotuves. Stovėjo šalia mūsų juoda eilute su kaklaraiščiu – tikriausiai nusipirko juos Forte pas Kundanmalą būsimai viešnagei Anglijoje.

Mes žvelgėme žemyn į lydėtojus, stovinčius palei pastolius, ant kurių gulėjo Hektoras de Silva, apstatytas gėlėmis. Beveik negirdėjome ir pamokslo žodžių. Dvasininko balsas trūkčiojo, silpo, jį pasiglemždavo iš dykumos atskriejantys vėjo gūsiai. Kai šeima priėjo prie kūno, suvynioto į baltą drobulę, visi palinkome į priekį, norėdami pamatyti, kokias ten paslaptis perduoda mirusiajam. O tada Hektoras de Silva nuslydo už borto ir pradingo tarp bangų. Nepasigirdo nei šautuvų salvės, nei patrankų šūvių, kaip žadėjo Kasijus. Tuo ceremonija ir baigėsi. Tik ponas Fonseka pusbalsiu deklamavo stovintiems greta: *Kas troško jūros? Jos nuostabios vienatvės labiau /Nei karalių rūmų?** Jis ištarė Kiplingo eilutes taip, kad pajutome jų didybę ir išmintį. O štai jų ironijos, žinodami, koks buvo Hektoro de Silvos gyvenimas, nepajutome.

Po keleto valandų, per popiečio arbatėlę, buvo dar viena paskaita, turėjusi paruošti mus plaukti Sueco kanalu, – apie Lesepsą, tūkstančius kanalą statiusių ir mirusių nuo choleros darbininkų, apie kanalo reikšmę šiuolaikinei prekybai. Mes su Ramadinu atėjome anksčiau ir apšniukštinėjome užkandžių stalus, ieškodami skaniausių sumuštinių, nors jie buvo skirti suvalgyti tik po paskaitos. Paskaitai įpusėjus, susidūriau su Flavija Prins ir dviem jos kortavimo draugėmis – kaip tik nešiausi keletą sumuštinių, stengdamasis išlaikyti juos ant ištiestos rankos. Teta Flavija neryžtingai žvilgtelėjo į mane ir praėjo pro šalį netarusi nė žodžio.

* Iš Rudyardo Kiplingo (1865–1936) 1902 m. eilėraščio *The Sea and the Hills* („Jūra ir kalvos“).

Į KANALĄ ĮPLAUKĖME TAMSOJE, mušant vidurnaktį. Grupelė keleivių, laukusių šio įvykio denyje, buvo spėję užsnūsti ir beveik nebegirdėjo gaudžiančių ir skambančių varpų, vedusių laivą pro siaurą Sueco adatos skylutę. Mes stabtelėjome paimti arabo locmano. Jis užkopė iš baržos į laivą virvinėmis kopėčiomis ir lėtai, nekreipdamas dėmesio į čia stovinčią laivo vadovybę, pakilo ant tiltelio. Dabar laivui vadovavo jis. Locmanas turėjo perplukdyti mus dar seklesniais vandenimis ir nustatyti kampą, kuriuo galėtume įslysti į dar siauresnį kanalą ir keliauti šimtą devyniasdešimt kilometrų tiesiai į Port Saidą. Per ryškiai švytinčius gulsčius iliuminatorius matėme locmaną stovintį greta kapitono ir jo padėjėjų.

Tą naktį nesudėjome nė bluosto.

Už pusvalandžio jau plaukėme palei didžiulėmis dėžių piramidėmis apstatytą betoninę krantinę. Krantine, stengdamiesi neatsilikti nuo lėtai plaukiančio „Oronsėjaus“, bėgo vyrai nešini elektros kabeliais, stumdami bagažo vežimėlius. Ryškios gelsvos šviesos properšose virte virė darbas. Buvo girdėti riksmai ir švilpimas, o vieną mirksnį, stojus tylai, pasigirdo lojimas, ir Ramadinas iškart nusprendė, kad tai jo šuo, pasiimtas Adene, veržiasi į krantą. Mes visi trys pakibome ant turėklų, žiopčiodami iš susižavėjimo, išpūtę akis. Ta naktis tapo ryš-

kiausiu ir gyviausiu kelionės prisiminimu – dar ir dabar kartais matau ją sapnuose. Neveikėme nieko, bet pro laivą slydo nuolat besikeičiantis pasaulis, įvairovės ir pasiūlymų kupina naktis. Nematomi traktoriai girgždėjo palei kranto atramas. Kranai lenkėsi žemyn, tarsi taikydamiesi pagriebti vieną iš mūsų. Perplaukėme atvirus vandenis dvidešimt dviejų mazgų greičiu, o dabar vos slinkome, it senas dviratis, it pamažu besivyniojantis ritinys.

Į laivo priekį buvo mėtomi ryšuliai. Prie turėklo pririšo lyną – jo įsikibęs jūreivis švystelėjo į krantą pasirašyti dokumentus, leidžiančius įplaukti į teritoriją. Pastebėjau iš laivo išnešamą paveikslą. Žvilgtelėjau – jis pasirodė matytas, galbūt net kuriame nors pirmosios klasės salone. Kam jį išnešė į sausumą? Niekaip nesupratau, ar viskas vyko teisėtai, ar aplinkui virė nusikalstama veikla, – viskam vadovavo keletas pareigūnų, šviesos deniuose buvo išjungtos, viskas daroma patylomis. Ryškiai švietė tik tiltelio langai, juose juodavo trys nejudrūs siluetai – buvo galima pamanyti, kad laivą valdo locmano vadovaujamos marionetės. Jis retkarčiais palikdavo tiltelį, išeidavo ant denio ir švilptelėdavo į tamsą kažkokiems pažįstamiems ant kranto. Pasigirsdavo atsakomasis švilpimas, girdėdavome metamos grandinės pūkštelėjimą, laivas trūktelėdavo ir staiga pasisukdavo į vieną ar kitą pusę. Ramadinas bėgiojo pirmyn atgal po laivą, ieškodamas šuns. Mes su Kasijumi kybojome ant laivapriekio turėklų, iš kur galėjome stebėti po mumis atsiveriantį, nuolat kintantį gyvąjį paveikslą – maisto prekeivį su savo puodais, prie laužo besikalbančius mechanikus, šiukšlių iškrovimą, – žinojome, kad viso to, visų jų mes daugiau niekada nebepamatysime. Ir supratome vieną paprastą, bet svarbų dalyką: gyvenime sutiksime daugybę įdomių nepažįstamųjų, o jie praeis pro šalį, nė nepastebėję mūsų.

Vis dar pamenu, kaip plaukėme tuo kanalu, – supančią tamsą, nuo kranto ataidinčius garsus ir miegalius denyje, negirdinčius ir nematančius aplink verdančios veiklos. Mes kybojome ant turėklų, siūbuodami aukštyn žemyn. Galėjome kaip niekur nieko iškristi už borto ir pradėti naują gyvenimą – kaip elgetos ar princai. „Dėde!“ – šaukdavome, kai kas nors būdavo taip arti, kad galėjo įžiūrėti mūsų figūrėles. „Kaip gyvuojate, dėde!“ Ir žmonės modavo mums ranka, apdovanodavo šypsena. Kiekvienas, pastebėjęs mus slystant pro šalį, tapdavo dėde. Kažkas metė mums apelsiną. Apelsiną iš dykumos! Kasijus vis šaukė, prašydamas bidžių, bet jie nesuprato. Vienas dokų darbininkas iškėlė rankoje kažką, augalą ar gyvūną, bet jį patikimai slėpė tamsa.

Tą naktį tamsiais kanalo vandenimis daugiau neplaukė joks laivas. Radistai palaikė ryšį beveik parą, kad galėtume įplaukti, – taip ir padarėme, lygiai vidurnaktį. Krante, po siūbuojančia ant laido elektros lempute, prie sulankstomo stalelio sėdėjo žmogus ir pildė kažkokius blankus, paskui juos padavė pasiuntinukui; šis pavijo laivą ir įmetė metaliniu svareliu pasunkintus popierius prie vieno jūreivio kojų. Mes nesustojome, pralenkėme bėgiką ir žmogų prie staliuko, karštligiškai skrebenantį valiutų keitimo kurso lentelėje, ir užeigos virėją, ant atviros ugnies kepantį kažką pribloškiamai kvepiančio, kviečiančio į naktį, viliojančio palikti laivą, kuriame jau nežinia kiek dienų maitinomės vien europietišku maistu. „Štai taip kvepia smilkalai“, – tarė Kasijus. O laivas, valdomas tų svetimšalių, plaukė toliau. Mes rinkome šviežias šios žemės dovanas, tiesiai ant denio metamus daiktus gaudavome mainais. Kas žino, kokie sandoriai buvo sudaryti tą naktį, koks abiem pusėms naudingas pasipelnymas vyko, kol buvo pasirašomi ir perduodami atgal į laivą formalūs įplaukimo ir išplaukimo dokumentai, kol palikome laikiną ir netvarų Sueco pasaulį?

Mes įplaukėme į švintantį rytą. Dangus buvo nusėtas debesų gumulais. Debesų nematėme visą kelionę, tik tuos, tamsiais kalnais besikaupiančius virš laivo ir virstančius ant mūsų per štormą. O artėjant prie Port Saido pakilo dulkių audra ir pakibo virš mūsų it paskutinis Arabijos atodūsis, supainiojęs visus radarų signalus. Būtent todėl atvykimas į Suecą buvo taip rūpestingai suplanuotas vidurnaktį – Port Saidą turėjome pasiekti jau dieną, kai plukdyti laivą galima kliaunantis akimis. Todėl į Vidužemio jūrą įplaukėme plačiai atmerkę akis.

Artėjant mano trisdešimtmečiui, staiga pajutau stiprų norą vėl susitikti su Kasijumi. Palaikiau ryšius su Ramadinu, dažnai leisdavau laiką su jo šeima, o Kasijaus nemačiau nuo tada, kai prisišvartavome Anglijoje.

Ir kaip tik tada, kai pajutau šį norą, viename iš Londono laikraščių aptikau skelbimą. Ten buvo ir jo nuotrauka. Būčiau nepažinęs, jei ne greta išspausdintas vardas. Senesnis, tamsesnio gymio – turbūt ir aš taip nutolau nuo šeštajame dešimtmetyje į Angliją plaukusio berniuko. Skelbimas pranešė apie jo paveikslų parodos atidarymą. Ir aš patraukiau į miestą, į galeriją Korko gatvėje. Vykau ten ne tiek pasidomėti jo kūryba, kiek pasimatyti – susėsti papietauti ir kalbėtis kalbėtis kalbėtis. Nedaug tenutuokiau, kas jam nutiko po tų trijų drauge praleistų savaičių, nors ir žinojau, kad jis tapo garsiu dailininku. Didelei mano nuostabai. Bet ar liko toks pat pašėlęs, klausiau savęs. Ar liko toks pat patrakęs, koks atrodė tada? Juk keletas Kasijaus kruopelių nusėdo ir manyje. Dar kartą pasižiūrėjau į išsikirptą laikraščio skelbimą – nuotraukoje Kasijus stovėjo atsirėmęs į baltą sieną, atrodė šiek tiek įžūliai.

Bet galerijoje Kasijaus neradau. Buvo šeštadienio popietė. Nuvykęs ten sužinojau, kad paroda atidaryta prieš keletą dienų, o Kasijus buvo tik atidaryme. Nedaug težinojau apie meno pasaulio įpročius. Trupučiuką nusivyliau, bet tai nebuvo svarbu. Paveiksluose aiškiai pamačiau Kasijų. Tai buvo tris Vadingtono galerijos sales užimančios didžiulės drobės. Jų buvo gal penkiolika. Ir visos pasakojo apie tą naktį Suece. Ta pati ryškiai gelsva šviesa, gaubianti naktinį bruzdesį. Ją aš vis dar prisiminiau, tiksliau, ėmiau prisiminti tą šeštadienį. Liepsnojanti ugnis. Senovinis laivo žurnalas, skubiai pildomas raštininko prie staliuko žvarbiame nakties ore. Iš pradžių maniau, kad paveikslai abstraktūs. Jutai, kad svarbiausi dalykai slypi įprastų spalvų paribiuose arba net už jų. Bet kai tik suvokiau, kur buvome, viskas tučtuojau pasikeitė. Radau net Ramadino šuniuką – jis žvelgė į mane iš katerio. Visa tai mane praturtino, nors ir nežinojau kodėl. Tapo aišku, kokie artimi, tarsi broliai, mes su Kasijumi buvome. Nes jo atmintyje pasiliko tie patys tą naktį matyti žmonės, su kuriais jautėmės taip keistai susiję ir kurių daugiau niekada neberegėjome. Tik ten. Naktiniame kito pasaulio mieste. Mes apie tai niekada nesikalbėjome, bet, regis, abu supratome. O dabar jie buvo čia, su mumis.

Susiradau lankytojų knygą, kurioje žmonės palikdavo atsiliepimus. Kai kurie buvo pasipūtėliški, kiti – pernelyg intelektualūs, treti tiesiog parašė – „Žavinga!“ Kažkas per visą puslapį įstrižai pakeverzojo: „VAKAR VAKARE SUMAITOJO SENUTĘ.“* Turbūt vienas iš įkaušusių Kasijaus draugų. Daugiau tame puslapyje niekas nieko neparašė, išdidžiai švietė tik tas užrašas. Perverčiau puslapius ir užtikau panelės Lasketi pavardę – mielą pagyrimą Kasijaus menui. Pažymėjau datą ir parašiau: „Oron-

* JAV roko muzikanto ir dainininko Voreno Zevono (Warren Zevon) dainos *Werewolves of London* („Londono vilkolakiai“) eilutė.

sėjaus“ gentis – neatsakinga ir žiauri.“ Ir pridūriau: „Gaila, kad prasilenkėm. Maina.“ Adreso nepalikau.

Išėjau į lauką, bet kažkas mane tarsi sulaikė, nusprendžiau dar kartą apeiti galeriją – šį kartą džiaugiausi, kad ten beveik tuščia. O kai suvokiau, kas būtent priviliojo mane atgal, norėdamas įsitikinti apėjau paveikslus dar kartą. Kažkur buvau skaitęs, kad žavėdamiesi ankstyvosiomis Lartigo* fotografijomis žmonės ne iš karto suprasdavo, kas patraukė jų dėmesį, – kol paaiškėjo, kad tai natūralus mažo berniuko su kamera žvilgsnis: jis *iš apačios* žiūri į fotografuojamus suaugusiuosius. Tą dieną galerijoje pamačiau viską tuo kampu, iš kurio tą naktį žiūrėjome su Kasijumi, kabodami ant turėklų ir žvelgdami žemyn į šviesos properšose dirbančius vyrus. Maždaug keturiasdešimt penkių laipsnių kampu. Aš vėl kybojau ant turėklų ir stebėjau – ten pat buvo atsidūręs ir Kasijus, kurdamas šiuos paveikslus. Sudiev, sakėme jiems visiems. Sudiev.

* Žakas Anri Lartigas (Jacques Henri Lartigue; 1894–1986) – garsus prancūzų fotografas ir dailininkas, pradėjęs fotografuoti septynerių.

Ramadino širdis

DIDŽIĄJĄ DALĮ GYVENIMO NUGYVENAU žinodamas, kad Kasijui iš manęs nieko nereikia. Aš neturiu jam ką duoti. O štai Ramadinui šį tą duoti vis dėlto galėjau. Jis leido man jausti prieraišumą. Kasijus tarsi rūsčiai sakydavo visiems: palikite mane ramybėje. Mačiau tai net jo paveiksluose, nors jie atkūrė tą naktį Suece. Buvau įsitikinęs, kad galėčiau padėti Ramadinui sunkią akimirką. Jei tik būčiau žinojęs. Jei tik jis būtų atėjęs ir man pasipasakojęs.

Aštuntojo dešimtmečio pradžioje, kai kurį laiką dirbau Šiaurės Amerikoje, gavau telegramą iš tolimo giminaičio. Pamenu, buvo mano trisdešimtasis gimtadienis. Metęs visus reikalus, išskridau naktiniu reisu į Londoną, įsiregistravau viešbutyje ir numigau keletą valandų.

Atėjus pusiaudieniui, išsikviečiau taksi į Mil Hilą ir išlipau prie nedidelės koplyčios. Pamačiau šmėkštelint Ramadino seserį Masi, o vėliau, jau viduje, vėl pamačiau ją einančią tarp suolų. Nuo mūsų paauglіškos draugystės laikų beveik nesimatėme. Tiesą sakant, nei Ramadino, nei jo šeimos nemačiau jau aštuonerius metus. Nujaučiau, kad visi labai pasikeitėme. Viename iš savo paskutinių laiškų Ramadinas rašė, kad jo sesuo „sukasi išrinktųjų rate“, dirba vienoje iš muzikinių BBC laidų, kad ji ambicinga ir labai sumani. Jokia naujiena apie Masi nebūtų manęs

nustebinusi. Ji buvo jaunesnė, atvyko į Angliją metais vėliau ir greitai prisitaikė.

Per daugelį metų aš geriau pažinau jų tėvus, švelnią ir gerą porą, užauginusią švelnų ir gerą sūnų. Ramadino tėvas buvo biologas ir, kai aplinkui nebūdavo nieko kito, o jam tekdavo su manimi kalbėtis, vis pasukdavo kalbą apie mano dėdę, teisėją. Manau, kad dėdė ir Ramadino tėvas buvo pasiekę panašių karjeros aukštumų. Ponas Ramadinas taip ir neišmoko rūpintis kasdieniais reikalais (veržliarakčiai, pusryčiai, traukinių tvarkaraščiai), o jo žmona, taip pat biologė, tvarkė ir organizavo viską, ir atrodė patenkinta gyvendama jo šešėlyje. Jų gyvenimas, jų karjera ir namai buvo tarsi kopėčių skersiniai, kuriais vaikai turėjo kilti aukštyn. Būdamas paauglys, stengiausi kuo daugiau laiko praleisti jų tvarkingame, tyliame ir ramiame name Mil Hile. Nuolat ten tryniausi. Dėl Ramadino ligos, jo silpnos širdies, jie gyveno daug atsargiau ir tyliau nei maniškiai. Kaip po stiklo gaubtu. Man su jais buvo lengva.

O dabar vėl grįžau į tas vietas. Kai po laidotuvių ėjome į Ramadino namus, jaučiausi taip, tarsi krisčiau žemyn pro šakas, kuriomis užlipome prieš daugelį metų. Įėjus namai pasirodė mažesni, o ponia Ramadin dar trapesnė. Žilų plaukų sruogų įrėmintas jos kupinas įtampos veidas atrodė dar gražesnis, atlaidesnis – nes seniau ji su manimi ir savo vaikais buvo griežta, bet dosni. Tik Masi ryždavosi maištauti prieš motinos nuostatas, bet ji tai darė visą savo gyvenimą.

– Tavęs nebuvo pernelyg ilgai, Maiklai. Tavęs amžinai nebūdavo.

Jos žodžiai buvo nukreipta į mane strėlė; paleidusi ją, ji žengė į priekį ir apkabino mane. Seniau vienas prie kito nesiliesdavome. Paauglystėje aš ją vadinau ponia R.

Taip vėl sugrįžau į jų namus Terakotos kelyje. Siaurame

prieškambaryje kažkokie žmonės reiškė užuojautą tėvams ir ėjo į svetainę, kur sofa, keletas staliukų ir paveikslai buvo lygiai tose pačiose vietose, kaip ir mano jaunystėje. Tai buvo išsaugota mūsų jaunystės gūžta – televizoriukas, tos pačios Ramadino senelių nuotraukos, darytos prie jų namų Mutvale. Praeities, kurią šeima atsigabeno į šią šalį, taip ir nebuvo atsisakyta. Bet dabar ant židinio atbrailos stovėjo Ramadino, apsigaubusio Lidso universiteto absolvento mantija, nuotrauka. Puošnūs drabužiai jam netiko ir jo nepakeitė. Iš veido jis atrodė sulysęs, nusikamavęs, tarsi būtų mirtinai išvargęs.

Priėjau arčiau ir įsižiūrėjau į jį. Staiga kažkas spustelėjo alkūnę, tyčia sugnybdamas pirštais raumenį, ir aš atsisukau. Tai buvo Masi, ir mes staiga, net per greitai, pajutome gąsdinantį abipusį artumą. Mačiau ją koplyčioje – ji ėjo su tėvais tarp suolų, atsisėdo pirmoje eilėje ir greit nulenkė galvą. Salėje, kur visi reiškė užuojautą, jos nebuvo.

– Tu atvykai, Maiklai. Nemaniau, kad būsi.

– Kodėl gi?

Jos šilta rankutė palietė mano veidą, ir ji nuėjo prie kitų – tartis, kalbėti, linksėti, klausytis užuojautų, dalyti privalomų apkabinimų. O aš mačiau tik ją. Ieškojau joje Ramadino bruožų. Jie niekada nebuvo labai panašūs. Jis buvo stambus, dramblotas, o ji – pasitempusi ir vikri. „Sukasi išrinktųjų rate“, – rašė jis. Tik plaukų spalva ta pati, ir viskas. Bet aš jutau: Ramadinui taip staiga pasitraukus, joje liko jo dalelė. Man tiesiog reikėjo rasti Ramadiną, o jo tame kambaryje nebuvo.

Popietė buvo ilga ir, kol ji tęsėsi, žvelgėme vienas į kitą skersai kambarį, bendraudami su įvairiais giminaičiais. Užkandžiavome stovėdami, ir aš stebėjau ją apeinančią visus emigrantų bendruomenės narius, tarsi darbšti ir pareiginga šeimos bitelė – nuo sielvarto palaužtos senos tetulės prie iš įpročio pokštaujančio

dėdės, vėliau prie sūnėno, niekaip negalinčio suprasti, kodėl visi tokie ramūs, nes jis dievino Ramadiną, mokiusį jį matematikos ir duodavusį protingų patarimų. Mačiau ją sėdinčią su berniuku sulankstomuose krėsluose sode ir norėjau atsidurti ten, o ne būti smalsiai apžiūrinėjamas vieno iš tėvų draugų. Galbūt todėl, kad berniukui buvo dešimt metų. Norėjau žinoti, ką ji jam sako, kaip ji pateisina tai, ką sako, – ir kodėl gi elgiamės tarsi slapta sekta ir kalbamės tik pašnibždomis. O tada pamačiau, kad verkia ne berniukas, o Masi.

Palikau vieną iš giminaičių nebaigusį sakinio, išėjau, prisėdau prie jos, apkabinau krūpčiojantį ir virpantį kūną – virpulys nenurimo – ir nė vienas iš mūsų nepratarėme nė žodžio. O kai pakėliau akis ir pro stiklines duris pažvelgiau į namus, supratau, kad visi suaugusieji ten, viduje, o mes, vaikai, – sode.

Ėmė temti, ir kuklūs Ramadino namai, kadaise buvę prieglobsčiu, atrodė it palaikis laivas. Paskutiniai lankytojai lėtai tolo neapšviesta priemiesčio gatve. Stovėjau su Ramadino artimaisiais prieškambaryje ir taip pat ruošiausi išeiti – man reikėjo spėti į traukinį, važiuojantį į Londono centrą.

– Rytoj dieną išskrendu, – pasakiau. – Bet, jei viskas bus gerai, po mėnesio grįšiu.

Masi įdėmiai mane nužvelgė. Tiesą sakant, tą mes visą popietę ir tedarėme, lyg būtume iš naujo vertinę seniai pažįstamą žmogų. Masi veidas paplatėjęs ir elgsena, palyginti su buvusia vaikystėje, pasikeitė. Pastebėjau atsiradusią švelnią pagarbą tėvams. O juk ji įnirtingai kariavo su jais visą paauglystę. Pastebėjau šiuos skirtumus, ir tuo pat metu suvokiau, kad jai daug lengviau įžvelgti, kas dedasi mano sieloj, nei bet kuriam iš nesenų draugų. Ji gali prisiminti mane tokį, koks buvau anksčiau, ir palyginti su dabartiniu. Per mokinių atostogas ji nuolat sekiodavo

broliui ir man iš paskos – trise klajodavome po miestą, kuris buvo ne mūsų ir kuriame mums nuolatos primindavo, kad jis ne mūsų: mes judėdavome keistoje uždaroje visatoje – kelionė autobusu iki baseino Bromlyje ar į Kroidono viešąją biblioteką, ar į Erlz Kortą pasižiūrėti valčių lenktynių, į šunų ar automobilių parodas. Mūsų galvose neabejotinai išliko tie patys autobusų maršrutai. Ji buvo visų mano paauglystės permainų liudininkė. Visa tai slypėjo joje.

O paskui – aštuonerių metų spraga.

Rytoj dieną išskrendu. Bet, jei viskas bus gerai, po mėnesio grįšiu.

Ji stovėjo prieškambaryje, žvelgdama į mane, veide sustingęs sielvartas netekus brolio. Šalia, laikydamas ją už alkūnės, stovėjo jos vaikinas. Mes jau spėjome pasišnekučiuoti. Jei jis ir nebuvo jos vaikinas, tai tikėjosi tapti.

– Na, pranešk, kai grįši, – tarė Masi.

– Būtinai.

– Masi, gal palydėk Maiklą iki stotelės? Jums yra apie ką pasikalbėti, – tarė ponia R.

– Tikrai, eime, – pridūriau aš. – Pabūsime valandėlę kartu.

– Ištisą gyvenimą, – pridūrė ji.

Masi gyveno šio pasaulio viešumoje, Ramadinas ten retai įkeldavo kojų. Ji nepažino dvejonių. Mums buvo lemta dalytis nemenka mūsų gyvenimo dalimi. Kad ir kas lėmė mūsų santykius, jų potvynius ir atoslūgius, bendraudami mes praturtinome ir nuskurdinome vienas kitą su tokia skuba, kokios išmokau iš jos. Masi spręsdavo žaibiškai. Ji labiau priminė Kasijų nei savo brolį. Dabar žinau, kad pasaulis nedalijamas į dvi priešybes. Bet jaunystėje galvojome būtent taip.

„Ištisą gyvenimą“, – pasakė ji. Ir tada žengiau pirmuosius

žingsnius į Masi pasaulį. Mes pasukome stotelės link ir kalbėdamiesi ėjome vis lėčiau. Įžengėme į akliną tamsą – kelias ėjo palei futbolo aikštę, – ir mums pasirodė, kad šnabždamės kažkokiame neapšviestame scenos kamputyje. Daugiausia kalbėjomės apie ją. Ji jau užtektinai žinojo apie mane – trumpą ir stebinančią sėkmę, nuvedusią mane į Šiaurės Ameriką ir pasiglemžusią iš jos pasaulio. (*Nemaniau, kad atvažiuosi. Tu nuolat išvykęs, Maiklai.*) Ištraukėme į dienos šviesą prabėgusius metus. Taip su niekuo nebendravau, net su Ramadinu. Retkarčiais nusiųsdavau atviruką, pranešantį, kur tuo metu esu, ir tiek. Man teks daug sužinoti apie tai, ką ji su broliu veikė.

– Ar girdėjai apie tokią Heterą Keiv? – paklausė ji.

– Ne. O turėjau girdėti? Kas ji?

Maniau, kad būsiu ją sutikęs Amerikoje arba Kanadoje.

– O Ramadinas ją tikrai pažinojo.

Ir Masi papasakojo, kad niekas dorai nežino Ramadino mirties aplinkybių. Jį rado sustojusia širdimi, šalia gulėjo peilis. Ir viskas. Jis nuklydo į vieną iš miesto sodų, netoli vienos merginos namų. Jis lyg ir kraustėsi dėl jos iš proto, o ji buvo jo mokinė. Bet kai Masi tuo nuodugniau pasidomėjo, rado tik vieną mergaitę, keturiolikmetę, tą jo mokinę Heterą Keiv. Jei būtent Hetera sužavėjo Ramadiną, jis tikriausiai juto nepakeliamą kaltės graužatį, pripildžiusią jį kaip juodas rašalas.

Masi papurtė galvą ir pakeitė temą.

O tada prasitarė, kad brolio gyvenimas Anglijoje nesusiklostė, jos manymu, jam geriau būtų buvę likti gyventi ir dirbti Kolombe.

Regis, kiekvienoje emigrantų šeimoje esama žmogaus, nesugebėjusio pritapti naujoje šalyje. Tam broliui ar tai žmonai, tyliai kenčiantiems Bostone, Melburne ar Londone, gyvenimas atrodo nuolatinė tremtis. Ne kartą esu sutikęs žmonių, perse-

kiojamų atkaklių ankstesniojo gyvenimo vaiduoklių. Taip, tiesa, Ramadinas būtų buvęs laimingesnis paprastesniame ir rečiau gyvenamame Kolombe. Skirtingai nei Masi ir, kaip ji spėjo, aš, Ramadinas nepuoselėjo jokių didelių ambicijų. Jis buvo nuosaikesnis, kruopštesnis, to, kas svarbu, mokėsi savu tempu. Pasakiau jai, kad iki šiol nesuprantu, kaip jam pavyko sugyventi su Kasijumi ir manimi pakeliui į Angliją. Ji nusišypsojo, linktelėjo ir paklausė:

– Ar mataisi su Kasijum? Retkarčiais apie jį paskaitau.

– Pameni, kartą tave įkalbinėjom su juo susidėti.

Prapliupome juoktis. Kartą mes su Ramadinu mėginom įtikinti Masi, kad Kasijus būtų jai ideali pora.

– Gal ir vertėjo... gal dar ne vėlu.

Ji spardė batelio nosimi šlapius lapus, įsikibusi man už parankės. Susimąsčiau apie kitą nesantį draugą. Paskutinį kartą apie Kasijų girdėjau iš vienos šrilankietės aktorės, kuri paauglystėje buvo pažįstama su juo Anglijoje. Ji pasakojo, kaip jis labai ankstų rytą pakvietė ją į pasimatymą golfo laukuose. Atsinešė keletą senų lazdų, kamuoliukų, jie perlipo tvorą ir klaidžiojo po aikštyną – Kasijus rūkė suktinę ir postringavo apie Nyčės didybę, o paskui pabandė parsiversti ją tiesiai ant vejos.

Stotyje pasižiūrėjome traukinių tvarkaraštį, paskui nuėjome į naktinę kavinę po tiltu ir sėdėjome ten skiriami plastikinio stalviršio beveik nesikalbėdami, žvelgdami vienas į kitą.

Niekada nevadinau Masi Ramadino seserimi. Labai jau jie buvo skirtingi. Ji – nenuorama ir garbėtroška. Jeigu jai ką siūlydavo, tučtuojau to imdavosi, tarsi prisidėtų prie jau skambančios dainos. Ji buvo iš tų, kuriuos senesniais laikais būtų vadinę kovingais. Taip ją būtų apibūdinę ponas Mazapa ir panelė Lasketi. Bet tą vakarą pustuštėje stoties kavinėje ji buvo neryžtinga ir

užsisklendusi. Prie vieno iš staliukų sėdėjo pagyvenusi pora – jie taip pat dalyvavo laidotuvėse ir šermenyse, bet su mumis nebendravo. Tiesiog troškau, kad Ramadinas būtų čia, su mumis. Buvau taip pripratęs. Galbūt jutau jį čia esant, nes nutilo Masi, galbūt vėl atsiradusi tarpusavio trauka nutrynė prabėgusius metus, bet jo buvimas pervėrė man širdį, ir aš pravirkau. Staiga užplūdo visi su juo susiję prisiminimai: jo lėta eisena, susidrovėjimas išgirdus nešvankų juoką, meilė tam Adeno šuneliui, atidus rūpinimasis savo širdimi (Ramadino širdimi), jo sumegzti mazgai ir pasididžiavimas, kad jie išgelbėjo mums gyvybę, tai, kaip jis atrodė eidamas šalin. Ir geras, smalsus protas, pastebėtas pono Fonsekos, kurio mes su Kasijumi nepastebėjome ir nepripažinome. Kiek manyje liko Ramadino, kiek prisiminimų, kai išsiskyrėme?

Esu šaltos širdies žmogus. Atsidūręs akis į akį su didžiuliu sielvartu, statau sienas, kad netektis neprasibrautų pernelyg toli ir giliai į sielą. Siena atsiranda akimirksniu, ir ji nesugriaunama. Prustas yra rašęs: „Mes galvojame, kad nebemylime mirusiųjų, bet... staiga pamatome seną pirštinę, ir plūsteli ašaros." Nežinau, kas man nutiko. Jokios pirštinės nebuvo. Po teisybei, nė negalvojau apie Ramadiną kaip apie sau artimą žmogų. Trečią dešimtį mes užimti tuo, kad keičiamės, tampame kitu žmogumi.

Ar jaučiausi kaltas, kad per mažai jį mylėjau? Iš dalies. Bet ne ši mintis nugriovė sieną ir leido jam patekti vidun. Aš turbūt ėmiau prisiminti. Galvoje sukosi visos prisiminimų nuotrupos, liudijančios, kaip jis rūpinosi manimi. Gestas, kuriuo perspėjo, kad apsipyliau marškinius, – tiesą sakant, kai paskutinį kartą buvome susitikę. Jo pastangos sudominti mane tuo, ko jis taip uoliai mokėsi. Tai, kiek jis vargo, kol susirado mane Anglijoje, ir kaip stengėsi išsaugoti mūsų draugystę, kai ėmė lankyti vieną

mokyklą, o aš – kitą. Tarp kraštiečių mane rasti nebuvo sunku, bet jis, kad ir kaip būtų, manęs ieškojo.

Nežinia kiek laiko taip sėdėjau prie veidrodinio lango, skiriančio mus nuo gatvės. Sėdinti priešais Masi neištarė nė žodžio, tik ištiesė man ranką atverstu delnu, bet aš nepastebėjau ir nepaėmiau. Sako, kai verki, ašaros gaivina, o ne džiovina sielą. O aš verkiau ilgai. Negalėjau pakelti į ją akių. Žvelgiau į tamsą, tvyrančią anapus restorano žibintų skleidžiamos šviesos.

– Eime. Eime su manimi, – tarė ji, ir mes užlipome akmeniniais laiptais į peroną laukti traukinio.

Buvo likę dar keletas minučių, vaikščiojome pirmyn atgal, nuo vieno neapšviesto perono krašto iki kito, nepratardami nė žodžio. Kai pasirodė traukinys, buvo apsikabinimas, pilnas atpažinimo ir liūdesio bučinys, atvėręs duris į keletą būsimų metų. Iš garsiakalbio pasigirdo traškantis balsas, o iš viršaus mus nušvietė vienintelio žibinto šviesa.

KAI KURIŲ ĮVYKIŲ POVEIKIUI ir jų padarytai žalai suvokti neužtenka viso gyvenimo. Dabar suprantu, kad vedžiau Masi todėl, kad norėjau būti arčiau žmonių iš savo vaikystės – taip jaučiausi saugus ir, kaip suvokiau, tebesvajojau ten sugrįžti.

Mes su Masi ėmėme susitikinėti – iš pradžių nedrąsiai, o vėliau – norėdami atkurti paauglystėje buvusius beveik mylimųjų santykius. Mus vienijo ir Ramadino netektis. Be to, jų šeimoje jaučiausi jaukiai. Jos tėvai vėl mielai priėmė mane į savo namus – jiems buvau berniukas, vis dar berniukas, daugelį metų draugavęs su jų sūnumi. Todėl dažnai užsukdavau į Mil Hilą, į namus, kuriuose dykinėdavau su Ramadinu ir jo seserimi, kol jų tėvai dirbo, – svetainėje, prie televizoriaus, arba miegamajame antrame aukšte, su žaliuojančiais medžiais už lango. Net šiandien galėčiau pereiti tą namą užrištomis akimis – rankos ištiestos kaip tik per koridoriaus plotį, žengdamas būtent tiek žingsnių, kiek reikia, įžengti į kambarį iš sodo, o tada dar tris žingsnius į kairę, kad neatsitrenkčiau į žemą staliuką, ir žinočiau, jog nusimetęs raištį stovėsiu tiesiai priešais Ramadino universiteto baigimo nuotrauką.

Jausdamas savyje žiojinčią tuštumą neturėjau daugiau kur ir pas ką eiti.

Praėjus mėnesiui po Ramadino mirties jo artimieji gavo

užuojautos laišką iš pono Fonsekos; jie leido man jį perskaityti, nes ten buvo rašoma apie „Oronsėjuje“ praleistas dienas. Jis keletu malonių žodžių užsiminė apie mane (apie Kasijų nebuvo nė žodžio), o štai Ramadiną vadino „švytinčiu moksliniu protu“. Fonseka rašė, kaip jiedu aptarinėjo šalių, pro kurias plaukėme, istoriją, kalbėdavosi, kokie skirtingi gamtos ir žmogaus sukurti uostai, apie tai, kaip Adenas tapo vienu iš trylikos didžiausių ikiislaminės epochos miestų, apie garsių musulmonų geografų protėvius, gyvenusius ten dar prieš parako civilizaciją. Fonsekos laiškas vis tęsėsi, o jo stilius, net prabėgus dvidešimčiai metų, buvo toks pat atpažįstamas.

Fonseka ne tik aistringai troško žinių, bet ir jautė malonumą jomis dalintis. Manau, būtent taip su tuo dešimtmečiu laidotuvėse mano sutiktu berniuku dalijosi žiniomis Ramadinas. Ponas Fonseka nežinojo, kad aš vis dar palaikau ryšius su Ramadino šeima, ir tikriausiai galėjau jį nustebinti – nuvažiuoti su Masi į Šefildą jo aplankyti. Bet taip ir nenuvažiavau. Visus savaitgalius buvome užimti. Vėl buvome įsimylėjėliai, susižadėję pagal visus formalumus, kurių paprastai reikalaujama iš užsienyje gyvenančios šeimos. Mus prislėgė emigrantų saugomų tradicijų našta. Vis dėlto derėjo ištrūkti, išsinuomoti automobilį ir nuvažiuoti jo aplankyti. Tiesa, tame savo gyvenimo etape turbūt būčiau jo drovėjęsis. Buvau jaunas rašytojas ir baiminausi jo vertinimo, nors, esu tikras, jis vargu ar būtų vertinęs mane griežtai. Galų gale įgimtą menininko jautrumą ir protą jis manėsi įžvelgęs turint tik Ramadiną. Man šie dalykai neatrodo būtini, nors tuomet maniau priešingai.

Iki šiol tebesistebiu, kaip mes su Kasijumi ištrūkome iš to pasaulio gniaužtų ir išgyvenome meno pasaulyje. Kasijus, pavyzdžiui, griežtai reikalavo viešai vartoti tik jo skandalingąjį vardą. Aš buvau sukalbamesnis, elgiausi padoriau, o Kasijus veržėsi į

priekį, žvelgdamas į meno ir galios pasaulio pasipūtėlius su panieka. Kai jis tapo plačiai žinomas, jo mokykla Anglijoje – jis jos nekentė, o jie jo mažų mažiausia nemėgo – paprašė padovanoti jiems paveikslą. Kasijus nusiuntė telegramą: EIKIT ŠIKT! DAUGIAU INFORMACIJOS RASITE LAIŠKE. Jis visada buvo chuliganas. Kaskart, nugirdęs apie dar vieną piktinančią ir nepakartojamą Kasijaus šunybę, įsivaizduodavau, kaip Fonseka perskaito apie tai laikraščiuose ir atsidūsta, pagalvojęs apie bedugnę, žiojinčią tarp padorumo ir meno.

Man *reikėjo* su juo pasimatyti, su senuoju kanapinės virvės guru. Jis būtų atskleidęs man kitą Ramadiną, nepanašų į parodytąjį Masi. Bet jos šeima buvo palūžusi, ir mes turėjome tapti gydančia jungtimi, pleistru ant neaiškių jo mirties aplinkybių, palikusių juos bejėgiškai sielvartauti. Be to, mūsų aistrą kurstė ankstesni laikai – tas ankstyvas jaunystės rytas, kai jos vaizdinį tapė judančios žalios šakos. Kiekvienas širdyje turime po seną mazgą, kurį trokštame atpalaiduoti ir atrišti.

Būdamas vienintelis vaikas šeimoje, elgiausi su Ramadinu ir Masi taip, tarsi jie būtų mano brolis ir sesuo. Tokie santykiai įmanomi tik paauglystėje, kitaip nei vėliau užsimezgantys santykiai su žmonėmis, galinčiais pakeisti mūsų gyvenimą.

Taip aš maniau.

Mes visi trys perėjome tuos neaiškius ir beveik neapibrėžiamus vasaros ir žiemos atostogų laikus. Mes lindėjome Mil Hilo visatoje. Ant dviračių takelio atkurdavome didžiąsias lenktynes: svirduliavome šlaitu aukštyn, švilpėme žemyn – tiesiai link neįtikėtino finišo su fotoaparatų blykstėmis. Dieną nusigaudavome į kokį nors teatriūkštį Londono centre ir žiūrėdavome filmus. Mūsų visata apėmė Batersio elektrinę, Pelikanų laiptus Vopinge, vedančius prie Temzės, Kroidono biblioteką, Čelsio

pirtis, Strithamo pievas, plytinčias nuo Aukštutinio kelio iki medžių tolumoje. (Būtent ten Ramadinas praleido dalį savo paskutinės nakties.) Ir Kolirs Voterio gatvelę, kur mes su Masi apsigyvenome. Tai buvo vietos, kur užsukome paaugliai, o išėjome jau suaugę. Bet ką mes iš tikrųjų žinojome? Net vienas apie kitą? Niekada nesusimąstėme apie ateitį. Ir mūsų mažoji Saulės sistema – kur ji skrieja? Kaip ilgai vienas kitam ką nors reikšime?

Kartais mums pasiseka atrasti savo tikrąją, prigimtąją, savastį dar jaunystėje. Iš pradžių suvokiame tai kaip sieloje slypinčią užuomazgą, vėliau išaugsiančią į kažką didesnio. Mano pravardė laive buvo Maina. Beveik mano vardas, o kartu mažas žingsnelis į orą, blykstelėjimas kažko daugiau, lengvas kryptelėjimas, kaip krypuoja visi žeme vaikštantys paukščiai. Be to, tai ne visai tikras paukštis, nepatikimas, jo balsas nekelia pasitikėjimo, nors jis ir plataus diapazono. Manau, tuo metu buvau grupės „maina“, varnėnas, – perpasakodavau kitiems dviem viską, ką nugirdęs. Pravardę sugalvojo Ramadinas, visai atsitiktinai, o Kasijus, supratęs, kaip lengvai ji išauga iš mano vardo, ėmė mane taip vadinti.

Niekas nevadino manęs Maina, tik tie du draugai iš „Oronsėjaus“. Pradėjęs lankyti Anglijoje mokyklą, buvau vadinamas tik pavarde. Bet jeigu man kada nors paskambins ir pavadins Maina, tai bus kuris nors iš jų.

Ramadino vardą tardavau retai, nors ir žinojau jį. Ar tas žinojimas suteikia man teisę manyti, kad visiškai jį suprantu? Ar turiu teisę įsivaizduoti, kokie mąstymo procesai vyko jo, suaugusio, galvoje? Ne. Bet vaikystėje, tos kelionės į Angliją metu,

žvelgdami į vandenyną, kuris regėjosi mums kaip plytinti tuštuma, mes prisigalvodavome įmantrių siužetų ir istorijų.

Ramadino širdis. Ramadino šunelis. Ramadino sesuo. Ramadino mergina. Tik dabar matau įvairias mudviejų gyvenimą susiejusias gaires. Pavyzdžiui, tą šunelį. Vis dar prisimenu, kaip žaidėme su juo ant siauro gulto tą trumpą laiko tarpsnį, kai jis buvo su mumis. Pamenu, vieną akimirksnį jis nurimo, tykiai priėjo ir padėjo snukį tarp mano peties ir kaklo, tarsi smuiką. Pamenu jo baugščią šilumą. O vėliau – Masi, kaip mes taikėmės vienas prie kito, paauglystėje – nepatikliai ir nervingai, paskui – greičiau ir karštligiškiau, kaip atradome vienas kitą po Ramadino mirties, jau tada suvokdami, kad nebūtume buvę kartu, jeigu mirtis nebūtų mūsų suvedusi.

O dar buvo Ramadino mergina.

Vardu Hetera Keiv. Ir viską, kas jai, keturiolikmetei, dar nė nespėjo susiformuoti, jis mylėjo. Galima pamanyti, kad jis matė visas jai atsiversiančias galimybes, nors tikriausiai mylėjo ir tai, kas ji buvo tą akimirką – panašiai galėtume mylėti šuniuką, kumeliuką ar žavų, dar nesubrendusį berniuką.

Jis eidavo į Keivų butą mieste mokyti ją algebros ir geometrijos. Jie sėdėdavo prie virtuvės stalo. Jei šviesdavo saulė – retkarčiais perkeldavo pamokas į aptvertą sodelį prie namo. Ir paskutinį kartu praleistą pusvalandį – neoficiali dovanėlė – jis bandė prakalbinti ją apie kitus dalykus. Jį nustebino, kaip griežtai ji kalba apie savo tėvus, nuobodulį keliančius mokytojus ir „draugus“, jau bandžiusius ją suvilioti. Ramadinas ilgai sėdėjo priblokštas. Ji buvo jauna, bet ne naivi. Ji buvo netgi labiau patyrusi gyvenime nei jis. O kas buvo jis? Nekaltas, nepatyręs trisdešimtmetis, užaugęs saugioje, ankštoje Londono emigrantų bendruomenėje. Apie aplinkinį pasaulį jis nieko nenutuo-

kė, buvo jame neveiksnus. Jis turėjo pamokų mokykloje ir dar mokė privačiai. Skaitė daug geografijos ir istorijos knygų. Palaikė ryšį su ponu Fonseka, gyvenusiu šiaurėje, – pasak sesers, jie dvasingai susirašinėjo. Žodžiu, jis sėdėjo prie stalo ir klausėsi Keivų dukters, įsivaizduodamas, kur prigimtis ją nuves. O tada patraukė namo.

Kodėl savo įmantriuose laiškuose Fonsekai jis nepaminėjo Heteros? Niekada to nebūtų padaręs. Fonseka būtų žinojęs, kaip atitraukti jį nuo jos. Nors ką jis galėjo žinoti apie paauglių būdą, apie jų lengvai prasiveržiantį žiaurumą? Ne, jam būtų buvę geriau išsipasakoti Kasijui. Arba man.

Jis lankydavosi pas Keivus trečiadieniais ir penktadieniais. Penktadieniais mergaitė aiškiai nekantraudavo, nes po pamokos ketindavo susitikti su draugais. Tačiau vieną penktadienį jis užtiko ją ašarojančią. Hetera prabilo pirma – nenorėjo, kad jis išeitų, prašė padėti. Jai ėjo keturiolikti, jos svajonių viršūnė buvo berniukas vardu Radživa, Ramadino vieną vakarą matytas jos draugijoje. Įtartinas tipas, pagalvojo jis tada. Bet dabar Ramadinas buvo priverstas klausytis, kaip jis liaupsinamas, išgirsti apie jų cinišką ir gana paviršutinišką abipusę aistrą. Ji kalbėjo, Ramadinas klausėsi. Bendrų draugų kompanijoje berniūkštis paniekinamai ją atstūmė, ir ji pasijuto palikta. Ji norėjo, kad Ramadinas nueitų pas tą vaikėzą ir pasakytų jam ką nors, kaip nors ją apgintų; ji žino, jis moka gražiai pakalbėti – galbūt sugebėtų grąžinti jai Radživą.

Ji pirmąkart kreipėsi į jį su prašymu.

Ji žino, kur bus Radživa – bare „Sąmokslas“. O ji pati nenorinti, negalinti ten eiti. Radživa ten sėdės su draugais, o jie ją ignoruoja.

Taigi Ramadinas patraukė ieškoti vaikino, norėdamas įtikinti jį grįžti pas Heterą. Jis įžengė į tą miesto dalį – kur šiaip niekada

nebūtų kėlęs kojos – ilgu juodu žieminiu paltu, be šaliko, atsidavęs angliško oro malonei.

Ir štai įžengia jis į „Sąmokslą“ savo riteriškos užduoties atlikti. Vieta nerami – muzika, garsūs pokalbiai, dūmai. Jis – putlus azijietis astmininkas – jau viduje ir ieško kito azijiečio, nes Radživa taip pat iš Rytų, bent jo tėvai iš ten. Tiesa, kita karta jau turi daugiau pasitikėjimo savimi. Ramadinas pastebi Radživą draugų būryje. Jis prieina ir bando paaiškinti, kas jį čia atvedė. Aplink ūžia kalbos, o jis stengiasi įtikinti Radživą grįžti su juo į butą, kur laukia Hetera. Radživa kvatojasi ir nusisuka, Ramadinas sučiumpa vaikiną už peties, blyksteli ištrauktas peilis. Ašmenys jo nepaliečia. Jie liečia tik juodą paltą ties širdimi. Širdimi, kurią Ramadinas saugojo visą gyvenimą. Peilio spaudimas vos juntamas, tiek jėgos paprastai reikia, kad užsegtum ar atsegtum sagą. Bet Ramadinas stovi triukšme ir virpa. Jis stengiasi neįkvėpti dūmų. Vaikėzas, Radživa, – kiek jam? šešiolika? septyniolika? – žengia artyn, tamsiai rudos akys pajuosta, ir įkiša peilį į Ramadino juodo palto kišenę. Tokiu pat intymiu judesiu galėjo įsmeigti jį į kūną.

– Gali jai perduoti šitai, – sako Radživa.

Pavojingas, bet apgalvotas poelgis. Ką jis reiškia? Ką Radživa nori juo pasakyti?

Ramadino širdis nepaliauja virpėti. Nugriaudi juokas, „mylimasis“ nusisukęs nueina apsuptas draugų. Ramadinas išeina iš baro į sutemas ir patraukia į Heteros butą papasakoti jai apie savo nesėkmę. „Be to, – pridurs jis grįžęs, – jis visai tau netinka.“ Jis staiga pasijunta nuvargęs. Mosteli taksi, sėdasi. Jis jai pasakys... jis jai paaiškins... tik nieko nepasakos apie sunkią, širdį slegiančią naštą... vairuotojas kelis kartus jo paklausia kelio, jis negirdi. Galva nusvyra.

Jis sumoka taksistui. Paspaudžia jos buto skambutį, palaukia, paskui nusisuka ir nueina. Pereina sodą, kuriame jie keletą kartų, pasitaikius saulėtai dienai, mokėsi. Jo širdis vis dar krūpčioja, virpa, tarsi negalėtų nurimti ar stabtelėti. Jis atkabina vartelius ir žengia į žalią tamsą.

Buvau susitikęs su ta mergina, su Hetera Keiv. Praėjus keletui metų po Ramadino mirties. Tai buvo paskutinis dalykas Masi ir jos tėvų labui. Mergina gyveno ir dirbo Bromlyje, netoli mano buvusios mokyklos. Susitikau su ja „Tvarkingoje šukuosenoje", kur ji dirbo, ir pakviečiau priešpiečių. Kad su ja susitikčiau, teko sugalvoti priežastį.

Iš pradžių ji sakė beveik jo neprisimenanti. Bet mums besišnekučiuojant, paminėjo keletą tikrai stebinančių smulkmenų. Hetera griežtai atsisakė svarstyti oficialią, nors ir neaiškią, jo mirties versiją. Praleidome kartu valandą, o paskui patraukėme kiekvienas savo keliais. Ji nebuvo nei blogio įsikūnijimas, nei kvailė. Ji „vystėsi" ne taip, kaip to būtų norėjęs Ramadinas, bet Hetera Keiv tvirtai įsitaisė pačios pasirinktame gyvenime. Ir tvirtai jį valdė. Su manim ji elgėsi apdairiai ir švelniai. Kai pirmąkart paminėjau draugo vardą, ji klausimais nukreipė pokalbį taip, kad imčiau pats apie jį pasakoti. Ir aš papasakojau apie mūsų kelionę laivu. Taigi, man vėl pakartojus savo klausimą, ji jau žinojo, kiek buvome artimi, ir daug atviriau papasakojo apie savo mokytoją, nei būtų pasakojusi pašaliniam.

– Kaip jis atrodė tais laikais?

Ji paminėjo jam būdingą apkūnumą, lėtą eiseną, ir netgi tą trumpam nušvintančią šypseną, kuria jis apdovanodavo vienąkart prieš išeidamas. Keista, kad tik vienąkart, juk buvo toks švelnus žmogus, pamaniau. Taip, Ramadinas visada palikdavo jus su nuoširdžia šypsena, taip su juo ir išsiskirdavai.

– Ar jis visados taip drovėdavosi? – paklausė ji patylėjusi.

– Jis buvo... atsargus. Jam reikėjo saugoti savo silpną širdį. Štai kodėl motina taip stipriai jį mylėjo. Ji nujautė, kad jis neilgai gyvens.

– Suprantu. – Ji nuleido akis. – Tai, kas nutiko bare... aš girdėjau, kad tik kilo triukšmas, nebuvo jokio smurto. Radživa ne toks. Aš su juo nesusitikinėju, bet jis ne toks.

Mūsų pokalbyje beveik nebuvo už ko užsikabinti. Gaudžiau vėją. Ramadinas, kurį norėjau suprasti, kad pagaliau galėčiau palaidoti, sprūdo man iš rankų. O ir kaip ji, būdama keturiolikos, galėjo suvokti jo troškimus, jo kančią?

O tada ji tarė:

– Aš žinau, ko jis troško. Jis aiškindavo apie visokius trikampius ir matematines mįsles apie traukinį, važiuojantį septyniasdešimties kilometrų per valandą greičiu... apie vonią, kurioje telpa tiek ir tiek vandens, bet štai į ją gulasi šešiasdešimties kilogramų žmogus. Mes tai mokėmės. Bet norėjo jis visai ko kita, ar ne? Norėjo mane išgelbėti. Nusivesti į *savo* gyvenimą – tarsi būčiau neturėjusi savojo.

Mes visuomet veržiamės gelbėti tų, kurie šiame pasaulyje jaučiasi vieniši ir nelaimingi. Toks jau vyrų įprotis – pildyti svetimus norus. Bet Hetera Keiv net žalioje jaunystėje žinojo, ko jai trokšta Ramadinas. Tą vakarą ji kreipėsi į jį su prašymu, bet nekaltino savęs dėl jo mirties. Jis mėgino padėti, nes pats to norėjo.

– Jis turi seserį, ar ne?

– Taip, – tariau. – Esu ją vedęs.

– Todėl su manimi ir susitikote?

– Ne. Jis buvo mano artimiausias draugas, mano *machang*. Kažkuriuo metu – vienas iš dviejų geriausių draugų.

– Suprantu. Užjaučiu. – Ir pridūrė: – Gerai pamenu tą šypse-

ną, kai jis išeidavo, o aš uždarydavau buto duris. Tarsi žmogus atsisveikintų telefonu, ir jo balse staiga pasigirstų liūdesys. Žinote, kaip tada keičiasi balsas?

Mums pakilus eiti, ji apėjo stalą ir apkabino mane, tarsi būtų žinojusi, kad visa tai – ne dėl Ramadino, o dėl manęs paties.

VIENĄ VASAROS VAKARĄ GRĮŽAU į mūsų butą Kolirs Voterio gatvelėje, namie vyko vakarėlis, ir pamačiau, kaip Masi atsišlieja nuo sienos ir nueina šokti su mūsų bendru pažįstamu. Jie šoko ištiestos rankos atstumu, kad galėtų matyti vienas kito veidą, dešine ranka ji kilstelėjo ir šiek tiek patraukė suknelės petnešėlę – ji žvelgė į tą petnešėlę, žvelgė ir jis. O ji tai matė.

Ten buvo visi mūsų draugai. Rėjus Čarlzas dainavo: *But on the other hand, baby.*

Sustingau kambario viduryje. Galėjau daugiau nieko nematyti, galėjau nesakyti nė žodžio – žinojau, kad juos gaubia kažkokia malonė, kurios mes jau buvome netekę.

Toks paprastas judesys, Masi. Bet, kai ieškome pavyzdžių to, ko netekome, randame jų visur. O juk praėjo vos keletas metų, kai iš kailio ėjome dėl tavo brolio netekties – kiekvienas atskirai nebūtume įstengę išsigelbėti.

Kai išsiskyrėme, labiausiai kentėjo jos tėvai, o mes tikėjomės, kad be vedybinių saitų santykiai taps ramesni. Bet, kaip paaiškėjo vėliau, mes iš viso nustojome matytis.

Ar laikas pasisuko atgal, kai pamačiau ją patraukiant vasarinės suknelės petnešėlę vos centimetrą, o aš palaikiau tai kvietimu mūsų bendram draugui? Lyg jam būtų staiga tapę neapsakomai svarbu pamatyti tą siaurą neįdegusios jos odos ruoželį.

Sakau tai dabar, kai nuoskaudos, abipusiai kaltinimai, išsisukinėjimai ir kivirčai jau praeityje. Kodėl tame judesyje įžiūrėjau kažką ypatinga? Išėjau į mūsų ankštą sodelį ir stovėjau, klausydamasis Kolirs Voterio gatve plūstančio naktinio eismo – jo gausmas priminė nenutrūkstamą jūros bangų mūšą, o paskui staiga – Emilę tamsiame „Oronsėjaus" denyje: Emilė atsišliejusi turėklų, greta – kavalierius, o ji, pakreipusi galvą, per jo petį žvelgia į žvaigždes, ir aš pajuntu, kaip manyje veržiasi geismo mazgas. O man tik vienuolika.

Papasakosiu, kada paskutinį kartą pagalvojau apie Ramadiną. Tuo metu lankiausi Italijoje; aš domiuosi heraldika, todėl vienoje iš pilių paprašiau gido paaiškinti, ką reiškia pusmėnuliai aukštyn nukreiptais ragais. Tokių pusmėnulių eilė ir kardas, paaiškino jis, rodo, kad kažkas iš šeimos dalyvavo kryžiaus žygiuose. Jei dalyvavo tik viena karta, herbe bus tik vienas pusmėnulis. O tada gidas neklausiamas pridūrė, kad herbe pavaizduota saulė reiškia, jog šeimoje buvo šventasis. Ir aš pagalvojau: *Ramadinas*. Taip. Jis kaip gyvas iškilo mano atmintyje – šventojo pavidalu. Nekanonizuoto. Žmogiško, gyvo. Jis buvo mūsų slaptos šeimos šventasis.

Port Saidas

1954 METŲ RUGSĖJO PIRMĄJĄ „Oronsėjus“ perplaukė Sueco kanalą, ir mes stebėjome, kaip artėja ir slysta pro šalį Port Saidas; dangus buvo aptemęs nuo smėlio. Nors nemiegojome visą naktį, likome denyje, klausydamiesi gatvės garsų, automobilių signalų ir garsiakalbių.

Tik auštant palikome denį ir nulipome į įkaitusį kalėjimą primenantį mašinų skyrių. Tai jau tapo įpročiu. Dirbantieji čia taip gausiai prakaitavo, kad gerdavo šiltą vandenį iš kubilų gaisrui gesinti, o aplinkui sukosi turbinos, judėjo stūmokliai. „Oronsėjus“ turėjo šešiolika mechanikų. Aštuoni dirbo naktinėje pamainoje, kiti aštuoni – dieną, popindami keturiasdešimties tūkstančių arklio jėgų galios garo turbinas, sukančias du vandensraigčius, stumiančias mus ir ramiais, ir audringais vandenimis. Jei ateidavome tą akimirką, kai darbą pradėdavo dienos pamaina, išlipdavome su naktį dirbusiaisiais ant denio; jie vienas po kito prausdavosi po atviru dušu – po juo prieš valandą būdavo stovėjusi australė riedutininkė – ir džiovindavosi jūros vėjyje, naujos dienos tyloje jų balsai skambėdavo neįprastai garsiai.

Bet dabar, sustojus Port Saido prieplaukoje, turbinos ir varikliai buvo išjungti, ir komandos tikslai bei elgesys pasikeitė. Jų slaptas darbas staiga tapo viešas. Kol plaukėme per Raudonąją jūrą ir Sueco kanalą, dykumų vėjai nušvitrino nuo laivo šonų

milijonus kanarėlės geltonumo dažų kruopelyčių, ir dabar, kol parą stovėjome Viduržemio jūros uoste, jūreiviai iškabino palei bortus virvinius lopšius ir ėmėsi gramdyti ir perdažyti geltoną korpusą, o mechanikai ir elektrikai plušo tarp keleivių keturiasdešimties laipsnių karštyje, ruošdami laivą paskutiniam kelionės etapui: iš vamzdžių valė alyvos ir degalų nuosėdas, juodas gleives siurbė į statines. Kai tik laivas išplaukė iš uosto, statinės buvo užkeltos ant laivagalio atbrailos ir išpiltos į jūrą.

Tuštino ir triumus. Trumpas pusiaudienio lietus merkė kiaurai visus tris triumo aukštus, iki paties laivo dugno, kol peršlapę iki siūlo galo jūreiviai rideno trijų šimtų kilogramų statines prie laukiančio krano papėdės ir kabino kiekvieną jų grandine prie skersinio. Jie stvarstė ir vilko prie angos dėžes su arbata ir kaučiuko lakštus. Maišai su asbestu plyšdavo ore, pusiaukelėje. Tai buvo įnirtingas, įtemptas darbas. Jei nesugraibydavai konteinerio, jis krisdavo į dvidešimties metrų gelmę. Jei kas nors žūdavo, kūną valtimi nugabendavo į uostą, ir jis ten dingdavo.

Dvi Violetos

Ponia Flavija Prins spėjo įgauti „Oronsėjuje“ nemenką įtaką. Ją kvietė prie kapitono stalo ir du kartus – ant tiltelio, arbatėlės su kapitono padėjėjais. Bet tikrąją galią pirmosios klasės salonuose tetai Flavijai padėjo pasiekti dvi jos draugės ir jų visų trijų įgūdžiai lošti dvigubą bridžą.

Violeta Kumarasvami ir Violeta Grenjė, „dvi Violetos“, kaip jas vadino laive, gynė Ceilono garbę daugybėje Azijos bridžo čempionatų – nuo Singapūro iki Bankoko. Meistriškumu jos, suprantama, lenkė tuos vangius atsitiktinius lošėjus, paprastai susirenkančius per keliones, ir, nė negalvodamos atskleisti esančios profesionalės, dūmė akis, kas vakarą susirasdamos vis kitą praplikusį senbernį ir pasisodindamos jį porai partijų.

Tie žaidimai paprastai virsdavo užsitęsusiu tardymu apie senbernio šeiminę padėtį, numanant galimą vėlesnį merginimą, nes panelė Kumarasvami, jaunesnioji Violeta, kaip tik ieškojosi vyro. Todėl, būdama klastingiausia lošėja iš visų trijų, prie kortų stalų „Delilos“ salone Violeta Kumarasvami vaidindavo drovuolę, mušdavo statymus ir pasuodavo, užuot pripirkusi. Jeigu jai pavykdavo vieną ar du kartus gracingai įgyti tripletą, ji žaviai nurausdavo ir pareikšdavo, kad jai sekasi kortose, bet, deja, nesiseka meilėje...

Įsivaizduoju, kaip šios trys damos apsupa ir įvilioja į spąstus

vienišą džentelmeną, – o tas nė nesuprasdavo, kas vyksta, ir neturėdavo nė menkiausios nuovokos, į ką įsivėlė. Žvangėdavo ir žybčiodavo apyrankės ir segės – dvi Violetos ir tetulė Flavija atskleisdavo savo mirtį nešančias kortas arba droviai spausdavo jas prie krūtinės. Kol plaukėme per Raudonąją jūrą, jų širdyje ruseno viltis, kad vienas pusamžis arbatos plantacijų savininkas pasiduos jauniausiosios medžiotojos kerams. Deja, jis pasirodė baugštesnis, nei jos manė, ir kol mes stovėjome Port Saide, Violeta Kumarasvami tūnojo užsirakinusi savo kajutėje ir verkė.

O aš labiausiai troškau pamatyti tetos Flavijos ir pono Hasčio bridžo partiją. Hastis vis dar kentė dėl savo pažeminimo. Jis ilgėjosi šunų ir laisvo laiko, kai galėdavo skaityti. O aš svajojau apie galimybę surengti varžybas tarp šių tokių tolimų pasaulių ir svarsčiau, ar tik jis neįveiktų dviejų Violetų sąžiningame lošime – „Delilos“ salone arba mūsų kajutėje vidurnaktį, arba dar geriau – neutralioje teritorijoje, triumo gelmėse, ant sulankstomo kortų stalelio po plika lempute.

Dvi širdys

Kai poną Hastį atleido iš vyriausiojo šunidės prižiūrėtojo pareigų, naktiniai kortų mūšiai vyko kur kas rečiau. Visų pirma, ponui Invernio užėmus aukštesnes pareigas, draugų santykiai tapo kiek įtempti. O ponas Hastis, kuriam dabar teko gramdyti dažus saulėkaitoje, nebeturėjo tiek jėgų kaip tada, kai prižiūrėjo šunis ir skaitydavo mistikų tekstus. Anksčiau abu pusryčiaudavo šunidėje – paprastai gurkšnodavo viskį ir kabindavo kokią nors košę iš praskalauto šuns dubenėlio. O dabar beveik nesimatydavo. Vis dėlto vidurnakčio bridžo partijos retkarčiais vyko, ir aš stebėdavau jas, kol užmigdavau, – prižadindavo mane dažniausiai ponas Bebstokas – pralošęs jis turėjo įprotį šaukti. Praleidę visą dieną radijo kabinoje, jiedu su Tolrojumi ateidavo lošti visiškai nusivarę. Tik lengviausią darbą dirbantis Invernio nenustygdavo vietoje ir, laimėjęs bent menką nieką, puldavo ploti. Nuo jo dvelkė terjerais ir dalmantinais, o tai neišvengiamai erzino poną Hastį.

Ant laivagalio atbrailos kabėjo žibintas, skleidžiantis geltoną šviesą. Karščiausiomis naktimis mano kaimynas išsitempdavo gultą ten, pririšdavo jį prie turėklų ir miegodavo po žvaigždėmis. Supratau, kad ten jis miegojo ir pirmosiomis naktimis, mums išplaukus iš Kolombo. Mes su Kasijumi ir Ramadinu kartą užtikome jį per vieną iš mūsų naktinių pasivaikščiojimų,

ir Hastis paaiškino, kad taip priprato jaunystėje, dar tais laikais, kai plaukiojo Magelano sąsiauriu, kur laivą apsupdavo įvairiausių spalvų ledkalniai. Hastis tarnavo kadriniu jūreiviu prekybos laivyne, plaukiojo į abi Amerikas, Filipinus, Tolimuosius Rytus, ir, pasak jo, sutikti vyrai ir moterys jį pakeitė. „Pamenu merginas, šilką... O ką dirbau, visai nepamenu. Leisdavausi į nutrūktgalviškus nuotykius. Knygos man tada buvo tik žodžiai." Nakties oras atrišdavo ponui Hasčiui liežuvį. Ir tai, ką jis mums pasakojo po geltonai šviečiančiu žibintu, pripildydavo mūsų širdis baugaus susižavėjimo. Jis tarnavo „Dolerio laivyboje", plaukiojo Panamos kanalu: Pedro Migelio, Mirafloreso šliuzai, Gajaro kanalas. Štai kur, sakydavo jis, tikroji romantika! Hastis porindavo apie žmogaus rankomis iškastus kanalus, uostamiesčius abejuose kanalo galuose, apie Balboa, kur jį sugundė vietinė gražuolė, jis prisilupo, pavėlavo į laivą, vedė tą moterį, o po penkių dienų paspruko, užsirašęs į italų laivą.

Ponas Hastis pasakodavo neskubriai, sausai, ant lūpos jam kabėjo cigaretė, šnabždesys tarsi sunkdavosi pro dūmus. Tikėjome kiekvienu jo žodžiu. Paprašėme parodyti „žmonos" nuotrauką, kuri, pasak jo, sekiojo jį iš uosto į uostą, niekaip nenorėdama pasiduoti, ir jis pažadėjo „atidengti jos atvaizdą", nors pažado taip ir neišpildė. Įsivaizdavome ugningą gražuolę degančiomis akimis, ant žirgo. Kai ponas Hastis užsirašė Balboa į italų laivą, Anabelė Figeiroja per vėlai perskaitė jo atgailaujamą, bet nenuolankų laišką ir nebespėjo į laivą. Tada ji išsivedė du ristūnus ir, paleidusi juos šuoliais, nesustodama, liepsnodama įsiūčiu, nusigavo prie Pedro Migelio šliuzo, o ten įlipo į laivą kaip pirmosios klasės keleivė – tam, kad jis paduotų jai pietus liokajaus kostiumu, o ji nė menkiausiu žvilgsniu ar žodžiu neparodytų dėmesio jo nustebusiai fizionomijai ir paslaugiai povyzai. Taip ir tęsėsi, kol vieną vakarą ji įžengė į ankštą kajutę, kuria jis dali-

josi su dar dviem komandos nariais, ir puolė jam į glėbį. Mūsų sapnai tą naktį buvo itin spalvingi.

O po žibintu liejosi nauji pasakojimai. Nes vėliau, kitame laive, kai mano kaimynas vėl suabejojo savo santykiais, jam gėrintis jaunatimi ji tykiai prisėlino ir dukart smeigė peilį tarp šonkaulių, bet nepataikė į širdį „vos per komunijos paplotėlį". Tik žvarbus oras padėjo jam neprarasti sąmonės. Jei ji būtų buvusi stambesnė, o ne miniatiūrinė Pietų Amerikos gražuolė, tikrai būtų pervertusi jį per turėklus į jūrą, esąs tuo tikras. Jis gulėjo padurtas ir baubė – riksmai ypač garsiai aidėjo nakties tyloje. Laimė, jį išgirdo kitas budintis jūreivis. Anabelę Figeiroją suėmė, bet laikė uždarę tik savaitę. „Apimta nevilties moteris, – paaiškino ponas Hastis. – Pietų Amerikos baudžiamajame kodekse tai paaiškinama vienu žodžiu. Panašiu į „vairavimą paveiktam hipnozės". O meilė ir yra hipnozė, bent *buvo* anais laikais..."

„Moterys visos padūkusios, – aiškino jis mums, vienuolikmečiams. – Su jomis reikia atsargiau. Jei norite jas pasiguldyti į lovą ar nugirdyti, rodys esančios baugščios ir neryžtingos it stirnelės. Bet tik pabandyk moterį *palikti*, ir pasijusi, tarsi kristum šachta žemyn – niekada nežinai, ką jos iškrės... Padurti peiliu tai niekis. *Niekis*. Tą būčiau išgyvenęs. Bet Valparaise ji vėl pasirodė – ją paleido iš kalėjimo. Susirado mane „Omano" viešbutyje. Laimė, buvau pasigavęs vidurių šiltinę, gal net toje pačioje ligoninėje, kur gydžiausi peilio žaizdas, ir, laimė, ji siaubingai bijojo tos ligos: būrėja jai buvo išpranašavusi mirtį nuo šiltinės, tad ji paliko mane ramybėje. Peilis, praslydęs taip arti kairiosios širdies, išgelbėjo mane nuo tokio kaip jos likimo. Daugiau jos nebemačiau. Taip, pasakiau *kairiosios*, nes vyrai turi jas dvi. Dvi širdis. Du inkstus. Du gyvenimo būdus. Mes – simetriškos būtybės. Mūsų jausmai subalansuoti..." – Tikėjau tuo daugelį metų. – „Kodėl visa tai pasakoju? Nes ligoninėje, kai gulėjau

sirgdamas šiltine, vietiniai gydytojai išmokė mane lošti bridžą. Ir dar aš pradėjau skaityti. Kai buvau jaunas, knygos neveikė mano sielos. Suprantate, apie ką kalbu? Jei būčiau perskaitęs šią knygą, „Upanišadas“, būdamas dvidešimties, nieko nebūčiau suvokęs. Mano galva buvo pernelyg užimta kitais dalykais. O juk tai kaip meditacija. Ir dabar man labai padeda. Dabar man ir ją mylėti turbūt būtų daug lengviau.“

Vieną popietę stovėjome su Flavija Prins denyje ir vangiai šnekučiavomės. Pažvelgęs palei laivo šoną, pamačiau poną Hastį – apsižergęs inkarą, jis dažė korpusą. Aplink jį virvių lopšiuose kybojo ir kiti jūreiviai, bet aš tučtuojau atpažinau jo plikę, dažnai regėtą iš viršaus jiems kortuojant. Jis buvo nuogas iki pusės, nudegęs saulėje. Parodžiau jį tetai.

– Sako, jis geriausias bridžo lošėjas laive, – paaiškinau. – Yra laimėjęs čempionatus net pačioje Panamoje...

Teta nukreipė nuo jo žvilgsnį ir užvertė akis:

– Tai ką jis ten tada veikia, ką?

– Klausosi, – atsakiau. – Bet jis kasnakt lošia kaip profesionalas su ponu Bebstoku, ponu Tolrojumi ir ponu Invernio, vyriausiuoju šunidės prižiūrėtoju. Ir visi jie – tarptautinių turnyrų čempionai!

– Įdomu, – nutęsė ji, apžiūrinėdama nagus.

Atsisveikinau su tetule ir patraukiau į žemesnįjį denį, pas Kasijų su Ramadinu. Stebėjome, kaip dirba ponas Hastis, kol šis pakėlė akis – tada pamojavome. Jis nusmaukė apsauginius akinius ant kaktos, pažino mus ir atsakydamas taip pat pamojavo. Tikėjausi, kad globėja dar stovi, kur buvusi, ir mato, kas vyksta. Mes trise išdidžiai nužingsniavome toliau. Ponas Hastis taip niekada ir nesužinos, kiek mums reiškė tas atpažinimo mostas.

Nežinia, kas dėl to kaltas, – ar augantis jos pasisekimas visuomenėje, ar mano melagingi liudijimai po audros, – bet Flavija Prins vis mažiau troško būti mano globėja. Dabar mūsų susitikimai būdavo trumpi, atvirame denyje, ir ji, tarsi nepilnamečių reikalų inspektorė, užduodavo du ar tris klausimus:

– Ar kajutė patogi?

Tyčia patylėjau minutę:

– Taip, teta.

Ji mostelėjo prieiti arčiau ir susidomėjusi paklausė:

– O ką tu veiki *ištisas* dienas?

Nusprendžiau nutylėti apsilankymus turbininėje ir tai, kaip mane jaudino šlapia besimaudanti australė.

– Laimė, – atsiliepė teta į mano tylą, – sugebėjau užmigti, kol plaukėme per kanalą. Taip karšta...

Ji vėl ėmė čiupinėti savo papuošalus, o mano galvoje staiga šmėkštelėjo mintis, kad reikėtų Baronui pasakyti globėjos kajutės numerį.

Bet Barono laive jau nebebuvo. Jis išlipo Port Saide, lydimas Hektoro de Silvos dukters. Netyčia nugirdau kažką sakant, kad jis, atseit, guodžia gražutę de Silvos dukterį, ir man tapo aišku – jis įkalbinėjo ją tapti džentelmeno vertų nusikaltimų bendrininke, maitino pyragaičiais ir girdė ta pačia puikiąja arbata savo kajutėje. Išlipdamas jis nešėsi sakvojažą – jame, ko gero, gulėjo vertingi popieriai, o galbūt ir panelės de Silvos portretas, kurį aš žinojau jį turint.

Jis linktelėjo man nuo trapo atsisveikindamas, ir Kasijus niuktelėjo mane alkūne – buvau jam papasakojęs apie dalyvavimą vagystėse, žinoma, gerokai perdėdamas savo vaidme-

nį. De Silvos paveldėtoja ėjo greta, gaubiama tylos. Galbūt tai buvo sielvartas. O gal Baronas buvo spėjęs užburti ją savo žavesiu?

Mes Port Saide į krantą nelipome. Likome pasižiūrėti fokusininko, ir nuo denio stebėjome, kaip, atplaukęs valtele, jis ėmė traukti viščiukus iš rankovių, kelnių klešnių ir iš po skrybėlės. Jis nusičiaudėjo, ištraukė iš nosies kanarėlę ir paleido skristi. Valtelė sūpavosi ant bangų, o fokusininkas ėmė šokčioti iš skausmo, kai pro jo kelnių praskiepą iškišo galvą skiauterėtas gaidys. Vėliau iš jo rankovių ėmė rangytis gyvatės. Jos susivijo ties fokusininko kojomis dviem nepriekaištingais žiedais, o į valtį pasipylė monetų lietus.

Iš Port Saido išplaukėme ankstų kitos dienos rytą. Barkasu atplaukė locmanas, užlipo į laivą ir išplukdė mus iš uosto. Savo nerūpestingumu jis priminė vyrą, švilpčiojimais ir šūksmais plukdžiusį mus per kanalą. Įsivaizdavau juos esant dvynius ar bent brolius. Pabaigęs darbą, locmanas nusileido nuo tiltelio – jo pigūs sandalai pliaukšėjo į kulnis – ir perlipo į paskui mus sekantį barkasą. Nuo šiol locmanai bus vis ceremoningesni. Marselyje vienas jų užlipo į laivą apsirengęs marškiniais ilgomis rankovėmis, baltomis kelnėmis ir nublizgintais batais. Vos krutindamas lūpas, jis šnabždėjo nurodymus, kaip įplukdyti laivą į uostą. Aš buvau pratęs prie šortus mūvinčių ir retai rankas iš kišenių ištraukiančių locmanų. Jie pirmiausia prašydavo taurelės ir sumuštinio. Man trūks jų dykaduoniavimo – jie pasirodydavo kaip neišvengiami juokdariai, valandą ar dvi saugiai vaikštinėjantys užjūrio karaliaus dvare ir krečiantys tai, kas jiems šauna į galvą. Bet dabar mes įplaukėme į Europos vandenis.

PORT SAIDE MUS PALIKO IR PONAS MAZAPA. Laukiau jo sugrįžtant prie trapo net kai šį sulankstė ir nuvežė. Laukė ir panelė Lasketi – tiesa, ji tyliai pasitraukė, ėmus nenutrūkstamai skambėti išvykimo varpui, tarsi juo skalambytų užsispyręs vaikas. O tada trapas atsikabino nuo prieplaukos.

Tik neseniai suvokiau, kad ponas Mazapa ir panelė Lasketi buvo jauni. Tais metais, kai jis dingo iš laivo, jiems dar nebuvo trisdešimties. Iki išplaukėme iš Adeno, Maksas Mazapa buvo iškalbingiausias „kačių stalo" narys. Jis šiurkščiai, bet geraširdiškai vadovavo mums, reikalaudamas, kad būtume žodingas pietų stalas. Jis visada kalbėdavo viešumai, net šnabždėdamas ką nors nepadoraus. Jis parodė mums, kad ir suaugusiesiems pažįstamas džiaugsmas, nors jau tada žinojau – ateitis niekados nebus tokia audringa, džiugi ir apgaulinga kaip ta, kurią jis nupasakojo ir apdainavo Kasijui, Ramadinui ir man. Jis it Homeras liejo į mus moterų žavesio ir nuodėmių sąrašus, regtaimo melodijas, romansus, pasakojimus apie nusikaltimus, išdavystes, susišaudymus muzikantų, gynusių savo nepriekaištingą grojimą, pasakodavo, kaip būtų gerai, jei visi šokantieji kartu sušuktų: „Svogūnėlis"! – per trumpą Sidnio Bešė grojamo kūrinio pauzę. Be to, nuolatos prisimindavau jo „Elena graži ir papus turi atsakančius, sunkius". Kokio gyvenimo dioramą jis mums sukūrė!

Būtent todėl mes nesupratome ir negalėjome suprasti, kokia asmeninė bėda jį ištiko. Kažkoks tamsus šešėlis užklojo didžiojo Bešė globotinį. Ko aš nesupratau apie savo draugą Mazapą? Ar kažko nepajutau vis tvirtėjančioje jo ir panelės Lasketi draugystėje? Kalbėdamiesi mūsų slaptame prieglobstyje, turbininėje, kūrėme aistringą jų romaną – iš to, kaip jie, mandagiai atsi-

prašę, po kiekvieno patiekalo išeidavo į denį parūkyti. Lauke dar būdavo šviesu, tad matydavome juos atsirėmusius į medinį turėklą ir besidalinančius išminties apie pasaulį perlais. Kartą jis apgaubė jos nuogus pečius švarku. „Maniau, kad ji kokia emancipuota nuoboda“, – kartą jis pasakė apie ją.

Mazapai palikus „Oronsėjų“, mes dieną ar dvi bandėme jį iš naujo suprasti. Kam jam, pavyzdžiui, reikėjo dviejų vardų? Ir vėl kilo ginčas, ar jis turi vaikų. (Kažkas prie mūsų stalo prisiminė „kalbas apie maitinimą krūtimi“.) Taigi ėmiau svarstyti: tie vaikai tikriausiai jau girdėjo visus tuos pačius juokelius ir patarimus, kuriuos girdėjome mes. Buvo bandoma spėti, kad jis iš tų žmonių, kurie būna laimingi tik būdami laisvi – tarp *šio* ir *kito* kranto.

– O galbūt jis buvo vedęs ne kartą, – tyliai įsiterpė panelė Lasketi, – ir, kai mirs, paliks iš karto keletą našlių.

Mes įsikibome į pauzę, stojusią po jos žodžių, svarstydami, ar jis spėjo jai pasipiršti.

Tikėjausi, kad ponui Mazapai išvykus ji liūdės ir prie stalo ateis mirtinai išblyškusi. Bet likusią kelionės dalį panelė Lasketi tapo pačia paslaptingiausia ir labiausiai nenuspėjama mūsų bendrakeleive. Ji ėmėsi guosti mus, netekusius pono Mazapos, tikindama, kad ir pati jo ilgisi, – bet su jos žodžiais praslysdavo ironijos gaida. Žodžiai „ir pati“ buvo aukso vertės. Ji suvokė, kad mums reikia mitų apie mus palikusį draugą, ir vieną popietę, pamėgdžiodama pono Mazapos balsą, papasakojo mums, kad vienos iš jo vedybų baigėsi išdavyste. Netikėtai grįžęs namo, jis užklupo žmoną su kažkokiu muzikantu ir pats prisipažino panelei Lasketi: „Jei būčiau turėjęs ginklą, būčiau peršovęs jo straublį, bet kambaryje buvo tik jo ukulelė.“ Ji nusijuokė iš šio pokšto, o mes – ne.

– Man taip patiko jo sicilietiškas mandagumas, – tęsė ji, – net

tai, kaip jis pridegdavo man cigaretę toli ištiesdamas ranką, lyg bandytų uždegti dagtį. Kai kurie manė jį esant grobuonį, bet jis buvo subtilus, švelnus žmogus. Jis elegantiškai rinkosi žodžius, kalbėsenos ritmą. Aš žinau, ką slepia kaukės ir veidmainystė. Esu jų žinovė. Jis buvo kur kas kilniaširdiškesnis, nei atrodė.

Klausydamiesi tokių jos šnekų, vėl pamanėme, kad tarp jų buvo įsiliepsnojusi aistra. Sprendžiant iš jos kalbų, jie tikrai buvo giminingos sielos, nors, o galbūt kaip tik todėl, ji ir pasakė tą frazę apie keletą našlių. Galbūt jie ir toliau bendravo laivo telegrafu, ir aš mintyse pasižadėjau paklausti apie tai pono Tolrojaus. Be to, nuo Port Saido iki Londono ne taip ir toli.

O vėliau kalbos apie poną Mazapą išblėso. Net ir ji tylėjo. Užsisklendė savyje. Beveik kasdien matydavau ją antrajame denyje, pavėsyje, išsitiesusią šezlonge. Ji nuolat nešiojosi „Užburtą kalną“, bet niekas nematė, kad jį skaitytų. Dažniausiai panelė Lasketi rydavo detektyvinius romanus, ir jie neišvengiamai ją nuvildavo. Pasaulis jai tikriausiai atrodė labiau nenuspėjamas nei knygos siužetas. Porąkart siužeto atomazga ją taip supykdė, kad ji pakilusi nuo šezlongo šveitė romaną tiesiai į jūrą.

Sunilas, Haiderabado Išminčius iš „Janklos“ trupės, dabar dažnai pasirodydavo su Emile. Manau, pusseserę sužavėjo, o vėliau ir suviliojo tai, kad jis daug vyresnis. Visada pažindavau Sunilą iš tolo – jis buvo liesas, spyruokliuojančios eisenos. Stebėdamas juos matydavau, kaip jo delnas slenka jos ranka ir tarsi priversdamas ją paklusti pranyksta rankovėje, o jis nesustodamas šneka apie painų pasaulį, kurio ji taip troško.

Bet atplaukus į Port Saidą jiems vienas kito draugijoje ėmė darytis nebejauku. Jis kažką eidamas jai kalbėdavo, bandydavo kažkuo įtikinti modamas plona tvirta ranka, o paskui, matydamas ją nesiklausant, imdavo dirbtinai juokauti. Vienuolikmetis berniukas ne blogiau nei dresuotas šuo moka skaityti aplinkinių gestus, įžvelgti, kaip stiprėja ir silpnėja abipusė žmonių trauka. Vienintelė Emilės jėga buvo grožis ir jaunystė, o galbūt ji turėjo tai, ko pati nesuvokė turinti. O jis bandė ją užkariauti pokalbiais, įtikinėjimu arba, jei tai nepadėdavo, imdavo tučtuojau žongliruoti pirmais pasitaikiusiais daiktais arba atsistodavo ant vienos rankos.

Netgi jei šalia nebūtų buvę Emilės, vis tiek būčiau juo susidomėjęs.

Įsitaisiau vienodu atstumu nuo trijų staliukų restorane. Prie vieno įsikūrė aukštaūgių pora su vaikeliu, prie kito šnabždėjosi moterys, o atokiau sėdėjo du niūrūs vyrai. Nuleidau galvą, apsimesdamas, kad skaitau. O pats klausiausi. Įsivaizdavau, kaip mano ausys pasisuka į porelę su vaiku. Moteris skundėsi vyrui krūtinės skausmais. Paskui paklausė, ar jis gerai miegojo. Jis atsakė: „Nė neįsivaizduoju." Prie antrojo staliuko viena iš moterų šnabždėjo: „Paklausiau jo: argi taip gali būti – afrodiziakas *ir* laisvinamieji? O jis atsakė: „Na, priklauso nuo to, kada išgersi." Prie trečiojo staliuko nieko nevyko. Tada vėl įsiklausiau, ką kalba aukštaūgių pora – gydytojas su žmona. Jis vardijo, kokius miltelius jai reikia gerti.

Taip elgiausi, kad ir kur būčiau, nes panelė Lasketi kartą man pasakė: „Būk akylas ir ausylas. Čia galima daug ko išmokti." Ir aš toliau rašiau į savo seną Šventojo Tomo koledžo sąsiuvinį nusiklausytus dalykus.

EGZAMINŲ SĄSIUVINIS. NUGIRSTI POKALBIAI
12–18 dienos

Patikėk manim – jei strichnino nekramtysi, nuryti jį galima.

Džasperas Maskilinas, fokusininkas, suorganizavo visą tą mėšlo malūnėlį dykumoje karo metu. O tikru fokusininku jis tapo jau karui pasibaigus.

Griežtai draudžiama mėtyti ką nors per bortą, ponia.

Jis vienas iš laivo sekso medžiotojų. Vadiname jį ponu Turniketu.

Iš Džigso rakto negausim... Teks jį paimti iš Pereros. – O kas tas Perera?

Ponui Mazapai išvykus, prie „kačių stalo“ tvyrojo liūdesys, todėl ponas Danielsas nusprendė surengti mums neoficialius pietus ir pakviesti dar keletą svečių. Aš turėjau pakviesti Emilę – ji paklausė, ar negalima atsivesti draugės, priekurtės Asuntos. Emilė, regis, vis ryžtingiau ėmėsi globoti kurčią mergaitę. Ajurvedininkas, po Hektoro de Silvos mirties taip pat likęs be darbo, irgi buvo pakviestas. Juos su ponu Danielsu dažnai buvo galima sutikti vaikštinėjančius po denį ir gyvai besišnekučiuojančius.

Mes susirinkome turbininėje ir netrukus, vienas paskui kitą, metalinėmis kopėčiomis jau leidomės į tamsą. Tik mes su Ramadinu ir Kasijumi bei ajurvedos žinovas buvome nukeliavę į „sodą“, o kiti neturėjo menkiausio supratimo, kur eina, ir tyliai murmėjo. Kai pasiekėme dugną, ponas Danielsas visus nuginė per tamsų ir tuščią triumo pasaulį. Praeinant pro piešinį su nuogomis moterimis, pasigirdo slopinamas kikenimas. Kasijus jau buvo spėjęs jį gerai išstudijuoti. Kartą įsigudrino patekti į triumą vienas, prisistūmė prie piešinio dėžę ir, užlipęs ant jos, atsidūrė viename lygyje su tais milžiniškais kūnais. Ten, prieblandoje, jis prastovėjo tylėdamas visą pusdienį.

Ponas Danielsas ginė mus į priekį, kol staiga, pasukę už kampo, pamatėme sodą ir vaišėmis apkrautą stalą. Murmėjimas tučtuojau nutilo. Iš kažkur netgi skambėjo muzika. Regis, po-

nios Kvin-Kardif gramofonas buvo pasiskolintas dar kartą, tik dabar jūreivių, siurbiančių iš triumo vandenį ir dirbančių kitame jo skyriuje, ir Emilė ėmė rinktis plokšteles iš šalia gulinčios šūsnies. Mums pasakė, kad dalį jų paliko ponas Mazapa. Kiti svečiai vaikščiojo tvarkingais takeliais palei žalius paparčių lapus, o ajurvedininkas aiškino – tarsi atskleisdamas paslaptį (jis visada taip kalbėdavo), – kad oksalo rūgštis, esanti žvaigždiškuose karambolos vaisiuose, buvo naudojama šventyklose variniams daiktams šveisti. Emilei knietėjo pašokti – ji apkabino tyliąją Asuntą ir, siūbuodama į muzikos taktą, šokio žingsneliu judėjo siauru taku, geltona jos suknelė mirgėjo žalumoje kaip žvaigždė.

Kai tik prisimenu mūsų pietus „Oronsėjuje“, atmintyje iškyla ne valgomasis, kur sėdėdavome atokiausiame užkampyje, toli nuo kapitono, o šis apšviestas stačiakampis giliai laivo viduriuose. Mums išdalijo taures su tamarindų gėrimu – spėju, jame buvo įpilta per pirštą kažko stipraus. Šeimininkas prisidegė savo ypatingąją cigaretę, ir aš pastebėjau, kad panelė Lasketi, palinkusi prie kažkokio nediduko augalo, pakėlė galvą ir šniurkštelėjo nosimi.

– Sunku jus suprasti, – sumurmėjo ji, priėjusi prie pono Danielso. – Jūsų nekaltai atrodančiais lapeliais galima nunuodyti bet kokį diktatorių.

Vėliau, ponui Danielsui prabilus apie paprikos baktericidines savybes ir papają, kuri vartojama po operacijos kraujo krešuliams skystinti, ji uždėjo delną jam ant rankovės ir tarė:

– O dar jūs labai praverstumėte Gaizo ligoninėje.

Siuvėjas, ponas Gunesekera, tarsi šmėkla klaidžiojęs tarp mūsų, pritariamai linktelėjo galva; tiesa, jis linkčiodavo viskam, kad ir ką pasakytum, – taip pats galėjo nekalbėti. Jis stebėjo, kaip mūsų šeimininkas, stovėdamas greta žolininko, rodo madagaskarinę žiemę (gydančią, pasak jo, nuo diabeto ir leukemi-

jos), o vėliau nuskina keletą rūgščių indonezinių žaliųjų citrinų, „stebuklingo vaisiaus“, – jų ketino netrukus mums patiekti.

Netrukus susėdome prie naujo „kačių stalo“. Virš galvų siūbavo žibintai – turbūt šįvakar triume pūtė skersvėjai, o gal tai jūra bangavo? Už mūsų tamsavo lazdelinės karpažolės ir juodosios krescencijos lapai. Ant stalo stovėjo vazos su gėlėmis, o priešais mane sėdėjo pusseserė, susidėjusi rankas ant staltiesės, blyksinčioje šviesoje jos veidas atrodė nekantraujantis. Šalia jos įsitaisė ponas Nevilas. Jo didžiulės kitados laivus ardžiusios rankos siektelėjo vazos ir švelniai ją sujudino – gėlės vandenyje suvirpėjo po mirgančia lempos šviesa. Jis, kaip visada, tylėjo, jam nerūpėjo, kad niekas su juo nesikalba. Emilė pasilenkė į kitą pusę ir kažką šnipštelėjo savo globotinei. Ši trumpam susimąstė ir pašnabždėjo Emilei į ausį savo paslaptį.

Per šiuos pietus niekas neskubėjo. Mes visi tarsi slėpėmės šešėlyje, buvome palikti likimo valiai. Judėjome lyg per miegus. Vėl buvo prisuktas gramofonas ir ratu paleistas dubuo su indonezinėmis žaliosiomis citrinomis.

– Už poną Mazapą, – tyliai pratarė ponas Danielsas.

– Už Sanį Midouzą, – atsakėme mes.

Žodžiai dusliai nuaidėjo olą primenančiame triume ir kurį laiką niekas nekrustelėjo. Tik grojo gramofonas, lėtai iškvėpdamas saksofono garsus. Kažkur paslėptas laikmatis įjungė švelnią dulksną, ji apie dešimt sekundžių krapeno ant augalų ir stalo, ant mūsų rankų ir pečių.

Nė vienas iš mūsų nė nebandė nuo jos dengtis. Plokštelė baigėsi ir pasigirdo adatos girgždesys. Dvi merginos, sėdinčios priešais mane, šnabždėjosi, o aš stebėjau jas, bandydamas įdėmiai įsiklausyti. Susitelkiau į padažytas pusseserės lūpas. Retkarčiais nugirsdavau vieną kitą žodį. „Kodėl? Kada tai nutiko?“ Mergaitė papurtė galvą. Išgirdau ją sakant: „Galėtum mums

padėti.“ O Emilė nuleido akis ir kurį laiką susimąsčiusi tylėjo. Dvi stalo puses skyrė tamsos įduba, žvelgiau į jas per ją, iš kitos pusės. Kažkur pasigirdo juokas, bet aš tylėjau. Pastebėjau, kad ponas Gunesekera taip pat žiūri tiesiai priešais save.

– *Jis tavo tėvas?* – nustebusi sušnabždėjo Emilė.

Mergaitė linktelėjo.

Asunta

Ji su niekuo laive nesikalbėjo apie tai, kuo nusikalto jos tėvas. Taip, būdama dar visai maža ji niekada neatskleisdavo ir nepatvirtindavo, kur jis ir ką veikia. Net kai jį pirmąkart suėmė ir pasodino į kalėjimą. Jis tada buvo paprastas vagis, užsiimantis savo amatu, vaikščiojantis įstatymo pakraščiais. Pradėjo jis kaip jaunas savimi pasitikintis chuliganas, o vėliau subrendo.

Jis buvo pusiau azijietis, pusiau dar kažkas. Taip ir nesužinojau kas. Nymejerio pavardę galėjo paveldėti, pavogti ar tiesiog susigalvoti. Kai jį pasodino į kalėjimą, žmona su dukra liko be rupijos kišenėje. Žmona pamažu ėmė kraustytis iš proto, ir mergaitė netrukus suprato, kad kliautis ja daugiau nebegalima. Ji nuolat niauriai tylėdavo arba niršdavo ir siusdavo ant visų, net ant savo mažos dukters. Kaimynai bandė jai padėti, bet ji susipyko su visais. Ėmė save žaloti. Mergaitei buvo vos dešimt.

Kažkas pavežė ją iki Kalutaros kalėjimo. Jai leido pasimatyti su tėvu. Jiedu pasikalbėjo, ir jis pasakė jai pavardę savo sesers, gyvenančios vienoje iš pietinių provincijų. Ji buvo vardu Pasipija. Daugiau jai tėvas niekuo negalėjo padėti. Tik pasakė vardą. Tuo metu Nymejeriui buvo trisdešimt šešeri. Dukra pamatė jį, uždarytą į tamsią kamerą, vis dar mitrų, bet visi jo judesiai buvo tarsi prislopinti. Jis negalėjo apkabinti dukters per grotas. Per virbus, pro kuriuos, kaip vagis, būtų praslydęs,

visas išsitepęs aliejumi. Vis dėlto jis pasirodė jai esąs galingas, žingsniavo pirmyn atgal įspūdingai tylėdamas, kalbėjo jis tykiu balsu – tas balsas, regis, peršokdavo erdvę ir įsėlindavo į jus kaip šnabždesys.

Namo sugrįžti buvo kebliau. Pakeliui Asuntai sukako vienuolika. Ji prisiminė tai staiga, pėsčiomis eidama iš Kalutaros – beveik penkiasdešimt kilometrų. Motinos ji nerado nei namie, nei kaime. Ji paliko dovanėlę, suvyniotą į žalią lapą: nebaigtą siuvinėti karoliukais apyrankę rudu odiniu dirželiu. Mergaitė matė, kaip motina siuva karoliukus paskutinėmis palyginti skaidraus proto savaitėmis. Ji užsirišo apyrankę ant kairės rankos. Kai užaugo ir ant riešo apyrankė nebetiko, ėmė nešioti ją plaukuose.

Kasnakt mergaitė likdavo lūšnoje viena, vis laukė, kada grįš mama, ir lempos nedegdavo – žibalo liko tik pusė centimetro. Atėjus nakčiai – miegodavo, atsibusdavo dar su tamsa, iki aušros nebuvo ką veikti. Gulėdavo ant demblio, mintyse piešdama apylinkių žemėlapį ir planuodama, kur rytoj eis ieškoti mamos. Ji galėjo būti bet kur – slėptis apleistame kaime ar paupyje, kur šakos svyra virš srūvančio vandens. Galbūt apimta nuovargio ir sumaišties mama nuslydo nuo kranto, o galbūt nesėkmingai bandė perbristi lagūną. Mergaitė baiminosi visų vandens telkinių, jų vidinės tamsos – per paviršių galėjai įžiūrėti, kaip ta tamsa veržiasi į šviesą.

Ją pažadindavo paukščių čiulbesys, mergaitė išeidavo iš lūšnelės ir eidavo ieškoti mamos. Kaimynai siūlėsi priimti ją gyventi, bet vakarais ji visuomet sugrįždavo į lūšnelę. Ji pasižadėjo sau ieškosianti dar dvi savaites. Bet užtruko dar savaitę. Galų gale parašė žinelę ant medinės lentutės, pakabino ją ant sienos virš motinos gulto ir paliko vienintelius savo namus.

Ji patraukė į šalies gilumą, į pietus, maitinosi rastais vaisiais ir daržovėmis. Bet jai labai norėjosi mėsos. Keletą kartų ji prašė

žmonių namuose maisto, ir gaudavo dalo*. Apie save ji nepasakodavo, tik pasakydavo, kad taip keliauja jau savaitę. Ji praeidavo vienuolius, tiesiančius rankoje dubenėlius aukoms, keliavo pro kokospalmių plantacijas – sargams prie vartų kažkas dviračiu atveždavo pietus. Ji stabteldavo prie sargų ir užmegzdavo su jais pokalbį vien tam, kad įkvėptų maisto, valgomo jai tiesiai po nosimi, aromatą. Viename kaime ji sekiojo paskui valkataujantį šunį po užpakalinius kiemus ir užkaborius, ieškodama pro duris išpiltose paplavose maisto likučių. Ji rado perpjautą į žiedlapį panašų duonmedžio vaisių ir tiek jo prisivalgė, kad ją ėmė pykinti, o paskui staiga pakilo temperatūra. Mergaitė įsibridо į upę ir sėdėjo joje, įsitvėrusi šakos, tikėdamasi, kad karštis atslūgs. Aštuntąją savo klajonių dieną ji pamatė ketvertą vyrų, šalikele nešančių batutą. Dabar žinojo, kur esanti. Šiek tiek atsilikusi sekė jiems iš paskos, kol šie galiausiai atsisuko ir paklausė, kas ji tokia, bet ji nieko jiems neatsakė. Ji pasitraukė dar atokiau, bet vyrų iš akių nepametė, net jiems perėjus lauką ir pradingus už krūmokšniais apžėlusios kalvos. Taip ji surado kelią prie palapinių. Ji paklausė, kur rasti Pasipiją, ir liesas vyriškis nuvedė ją pas moterį. Tai buvo jo tėvo sesuo.

Ji buvo kažkuo panaši į brolį. Judėjo su tokia pačia žvėries gracija. Ji buvo labai aukšta ir su aplinkiniais, tiek vyrais, tiek moterimis, elgėsi dar atšiauriau nei jos brolis. Pasipija vadovavo nedideliam klajojančiam cirkui ir valdė jį griežtais įsakymais. Tiesa, su brolio dukterimi elgėsi kitaip. Ji paėmė Asuntą ant rankų ir pasitraukė toliau nuo artistų, prie spygliuotų krūmų. Pirštais šukuodama mergaitės plaukus išklausė pasakojimo apie susitikimą su tėvu kalėjime, apie dingusią motiną, o svarbiausia –

* Dalas – indų virtuvės produktas – ankštinių kruopos, taip pat iš jų pagamintas vegetariškas troškinys.

apie nepakeliamą mėsos alkį. Mergaitės motiną Pasipija buvo sutikusi tik keletą kartų, tad tik atsargiai linktelėjo, norėdama neišsiduoti mergaitei, ką iš tikrųjų galvojanti. Galop pamaniusi, kad tinkama akimirka jau atėjo, pastatė mergaitę ant žemės.

Ji vedėsi Asuntą į kiekvieną palapinę. Dėl vidudienio kaitros jų drobiniai šonai buvo pakelti, ir mergaitė matė dienos šviesoje miegančius akrobatus, atsukusius veidus į vėją, atskriejantį nuo pakrantės ir pučiantį pro atviras angas. Nors keliavo viena daugiau nei savaitę, patekusi į naują vietą mergaitė ėmė baidytis žmonių. Bet jos teta nusprendė, kad tas baugštumas nėra įgimtas. Ji juk savo tėvo duktė, ar ne? Pirmąją savaitę mergaitė nesitraukė nuo Pasipijos, trukdydama šiai ruoštis vaidinimams. Netrukus jų laukė keletas pasirodymų Bedegamos kaime. O tada trupė keliaus toliau. Kas savaitę jie lankysis vis kitame pietinės provincijos kaime. Kitaip jos muzikantai būtinai susivilios vietinėmis merginomis ir paspruks. Darbo jie turėjo nedaug, bet koks gi cirkas be fanfarų?

Kadangi mergaitė buvo tikras kliuvinys, Pasipija ėmė repetuoti prieš patekant saulei; jei kas nors nubusdavo, išgirsdavo šuolius ant batuto, prieblandoje pamatydavo į viršų skriejančią Pasipiją – ji nusileisdavo ant kelių ar nugaros ir spriegdavo dar aukščiau, į tamsą. Patekėjus saulei, ji, varvėdama prakaitu, eidavo prie ūkininko šulinio, semdavo kibiru vandenį ir keletą kartų apsipildavo. Šie apsipylimai buvo jos ypatingasis malonumas. Ji grįždavo kiaurai permirkusiais drabužiais – jie spėdavo išdžiūti pakeliui į palapinę, o ten tuo metu jau busdavo mergaitė. Atrodė, kad Pasipija neteko kadaise turėtos nepriklausomybės. Ji niekada nebuvo ištekėjusi, neturėjo vaikų, bet dabar atsirado ši mergaitė, ir jai teks ją auginti, kol grįš brolis.

Pasakojimai visada jus aplenkia. Net jeigu tai tik apmatai. O mes palengva susiliejame su jais ir patys imame juos maitinti. Surandame šarvą, įtalpinsiantį ir išbandysiantį mūsų charakterio tvirtumą. Taip miname savo gyvenimo taką. Todėl jau po keleto savaičių mergaitė Asunta atsidūrė ore, ją laikė ištiesta ranka, paskui sviesdavo ją kitai rankai, tą pat akimirką nukarančiai iš kito medžio. Jos kaulai buvo lengvi ir tvirti kaip tėvo, o išsisklaidžius pirmajai baimei išryškėjo savarankiškas ir nepriklausomas būdas. Asuntai teks jį slopinti, kad išmoktų pasitikėti. Pasipija jai padėjo. Ji taip pat kadaise buvo itin savarankiška, viena iš tų nuolat dėl ko nors nustebusių, savyje įtūžį užgniaužiančių vaikų, gąsdinančių tiek tėvus, tiek tėvų draugus. Bet akrobatas visada turi pasitikėti tais, kurie dirba kartu su juo.

Cirkas surengdavo vaidinimą, kai tik pasitaikydavo kokia medžiais apsodinta kelio atkarpa. Kaimiečiai atsinešdavo demblius ir susėsdavo tiesiai ant asfalto, vaidinimai prasidėdavo vėlyvą popietę, kai karštis jau būdavo atslūgęs, o ilgi šešėliai dar netrikdė vaidinančiųjų regos. Pasigirsdavo fanfaros, vienos iš miško gilumos, kitos, lyg įvykus stebuklui, nuo viršutinių medžių šakų, kur sėdėdavo muzikantai. Ir nuo viršūnės virve atskriedavo tarsi liepsnų apimtas žmogus paukščio kauke, iš paskos jam sūkuriuodavo dūmų uodega, jis pralėkdavo virš žiūrovų, nusičiupdavo kitą virvę ir skriedavo vis tolyn ir tolyn, virš kelią užplūdusių žiūrovų. Nuo jo sklido švilpesys ir arfos garsai, o galų gale žmogus nerdavo į medžio lapiją ir pradingdavo.

Išnirdavo kiti, spalvingais skarmalais, ir kokią valandą šokinėdavo nuo medžių į tuštumą, o juos, skriejančius, pagaudavo dar kiti, regis, krentantys iš dar didesnio aukščio. Žmogus, apibarstytas miltais, krisdavo ant batuto ir pakildavo iš jo paties

sukelto dulkių debesies. Lyno akrobatai vaikščiodavo nuo medžio prie medžio nešini sklidinais vandens kibirais, paslysdavo pusiaukelėje ir pakibdavo, laikydamiesi viena ranka, išvertę artipilnius kibirus ant žiūrovų.

Kartais tai būdavo vanduo, o kartais – skruzdės. Kaskart, jiems užlipus ant lyno, būgnininkas įspėdavo, koks tai pavojingas ir sunkus triukas, o trimitas kvatodavo ir spiegdavo kartu su žiūrovais. Galų gale įsikibę lyno vyrai skriedavo žemėn. Prieš atsitrenkdami į asfaltą, jie susiriesdavo į kamuoliuką, o paskui atsistodavo. Stovėdavo jie vieninteliai – kol žiūrovai pašokdavo ant kojų. Vaidinimas baigtas, tik viršuje dar kyburiuoja vienas akrobatas, garsiai šaukdamasis pagalbos, laikydamasis už virvės vien tik pėda.

Iš pradžių Asuntą gaudė tik Pasipija. Bet tai nebuvo pasitikėjimas. Tik įsitikinimas: jeigu jau giminaitė neišgriebs jos iš tuštumos ir neišgelbės, tada galima tėkštis žemėn ir užsimušti. Didesnio išbandymo laikas atėjo tada, kai Pasipija žengė į šalį nuo Asuntos, stovinčios aukštai ant šakos, ir liepė jai šokti kitam akrobatui į glėbį. Žinodama, kad laukiant ir svarstant baimė tik auga, Asunta nugalėjo ją akimirksniu. Turėjęs ją pagauti žmogus vos spėjo atsistoti į savo vietą.

Taip mergaitė įtilpo į jai skirtus šarvus. Dabar ji tapo septynių asmenų trupės nare, klajojo su jais po pietinės provincijos pakrantę, gyveno vienoje iš keturių palapinių, nuolat stebima budrios Pasipijos akies, saugančios nuo palaidūnų muzikantų. Vieną dieną vaidinimo įkarštyje ji negausiame žiūrovų būrelyje staiga pamatė tėvą, nuskriejo pas jį žemyn, laikydamasi viena ranka, apsikabino ir nesitraukė nuo jo iki vaidinimo pabaigos. Jis pasiliko keletui dienų. Tiesą sakant, iš nuobodulio jis nerado sau vietos, o Asunta ir Pasipija jo draugijoje jautėsi nejaukiai. Jis

netrukus suvokė, kad saugesnės vietos dukrai neras. Čia, cirke, ji turės savo gyvenimą, o su juo jai gyvenimo nebus.

O ji nė negalvojo su juo išvažiuoti. Ir nuo tada, jiems kaskart susitinkant, dukra žvelgdavo į tėvą suaugusiojo akimis ir matė, kaip jis vis giliau grimzta į nusikaltėlių pasaulio bedugnę. Kartą, kai jis aplankė ją apimtas gilios narkotinės palaimos, Asunta nebekreipė į jį dėmesio. Tik žiūrėjo, kaip jis stengiasi susidraugauti su akrobatu Sunilu, tuo, su paukščio kauke, žvelgė, kaip jis juokiasi kartu su jaunuoliu, bandydamas sužavėti šį savo balsu.

Tuos trejus metus, kai ji matė jį tik probėgšmais, šalyje sklandė begalė pasakojimų apie Nymejerį – jis spėjo tapti žinomu ir kone mėgstamu nusikaltėliu. Aplink jį susibūrė gauja žmogžudžių, politikos pasaulio vaiduoklių, vaikštančių jo paribiais. Savo užsienietišką pavardę jis segėjo it ženklelį – įžeidimą valstybės aparatui. Nešiojama šio žmogaus, pavardė, gauta iš kažkokio tolimo giminaičio europiečio, skambėjo juokingai, iš jos veikiau buvo šaipomasi, nei žvelgiama su pagarba. Asunta tik retkarčiais panūsdavo pasiguosti jo buvimu. Ją persekiojo kiti pavojai. Atlikdama triukus ji susilaužė nosį, o vėliau riešą, tą, ant kurio iki šiol mūvėjo motinos dovaną – odinę karoliukais siuvinėtą apyrankę.

O septyniolikos, kai įgijo reikiamo pasitikėjimo ir meistrystės, Asunta nesėkmingai nukrito. Jie repetavo triuką – tyčinį krytį. Šokdama nuo aukštai esančios šakos, ji per stipriai atsispyrė nuo kamieno, neapskaičiavusi nepataikė į rankas savo porininkui, nukrito ant kelio ir galva trenkėsi į mylias žyminti stulpą. Atgavusi sąmonę nebegirdėjo, ką jai taip aistringai aiškina Pasipija. Ji linksėjo ir linksėjo, nepaisydama skausmo, apsimesdama, kad supranta, kas jai sakoma. Baimė, kuri buvo dingusi, vėl sugrįžo. Ji suprato, kad nuo šiol bus našta kitiems

šešiems šeima jai tapusiems trupės nariams. Po mėnesio, taip ir neatgavusi klausos, ji tyliai paspruko iš savo pasirinkto pasaulio.

Kai trupė suprato ją nebegrįšiant, Pasipija išsiuntė jos ieškoti Sunilą – tai jis pagavo ją pirmąjį kartą, kai Asunta nemokėjo pasitikėti niekuo kitu, išskyrus tetą, – tai jis iš paskutiniųjų stengėsi pagauti ją per tą lemtingą krytį. Jis nusigavo iki Kolombo ir dingo. Daugiau Pasipija apie jį nieko nebegirdėjo.

Sunilas atėjo į išankstinį Nymejerio bylos svarstymą ir pastebėjo Asuntą sausakimšame Kolombo teismo balkone. Svarstymams pasibaigus, jis, laikydamasis atokiai, nusekė ją siauru skersgatviu su nuožulniais turėklais ir pasuko į skersgatvį, virtusį auksakalių, Čeku, gatve. Ji priminė pernelyg puošnią viduramžių gatvę. Asunta žingsniavo tolyn, bet staiga, Mesendžerio gatvės vidury, ėmė ir dingo. Sunilas sustingo. Jis žinojo: kad jeigu mergina mato jį, tai jis jos – ne. Asunta visuomet stulbinamai greitai pajusdavo ir pastebėdavo, kas vyksta aplink, o dabar, baimei sugrįžus, šis gebėjimas turėjo dar paaštrėti. Be to, jis paklydo. Visą gyvenimą praleidęs pietinėje provincijoje, Sunilas visiškai nepažinojo miesto. Stiprūs pirštai sučiupo jam už rankos. Asunta įtraukė jį į kilimo dydžio kambarėlį. Jis tylėjo. Žinojo, kad kurtumas ją trikdo. Atsisėdo ir nurimo.

Kalbėjo mergina sunkiai, jau veldama žodžius. Jos gyvenimas neteko prasmės, talentas ją apleido. Jis pasiliko Asuntos kambaryje visam vakarui, nepaleisdamas jos iš akių, o kitą rytą pasiėmė, kaip ir buvo žadėjęs, į kalėjimą, susitikti su tėvu. Kai ją įleido į vidų, Sunilas likosi lauke.

Jos tėvas palinko į priekį ir ištarė vieną žodį.

– „Oronsėjus“, – tarė jis. – Sunilas ir kiti taip pat bus laive, jie man pagelbės.

Laivas plauks į Angliją, o jie padės Nymejeriui pabėgti. Tada kalinys prispaudė veidą prie grotų ir kalbėjo toliau.

Išėjusi pamatė jos laukiančią liesą Sunilo figūrą. Asunta priėjo prie jo, apkabino kaklą ir ėmė šnabždėti į ausį, pasakoti, ką turinti padaryti. Asuntos gyvenimas jai daugiau nepriklausė – jis priklausė tėvui.

Vidužemio jūra

RAMADINAS ĮSITAISĖ ŠEŠĖLYJE.

Mes su Kasijumi susirietėme ore pakabintoje gelbėjimosi valtyje. O denyje po mumis Emilė šnabždėjosi su žmogumi vardu Sunilas. Mes teisingai nuspėjome, kur jie susitiks, ir dabar girdėjome kiekvieną žodį – gelbėjimo valties kriauklė sustiprino balsus. Mes gūžėmės ankštoje, tvankioje erdvėje ir kiekvienas garsas iki kraštų pripildė tamsą.

– Ne, ne čia.

– Čia, – paprieštaravo jis.

Šnaresys.

– Leisk...

– Tavo lūpos. Tokios saldžios, – kalbėjo jis.

– Taip. Pienas.

– Pienas?

– Vakarienei valgiau artišoko. Jei suvalgai artišoką ir paskui atsigeri pieno, jis tampa saldus... Net jei yra vyno, prašau pieno. Jei būnu suvalgiusi artišoko.

Nesupratome, apie ką jiedu kalbasi. Galbūt naudojasi kokiu slaptu kodu? Stojo ilga tyla. Staiga pasigirdo juokas.

– Man tuoj reikės eiti, – tarė Sunilas.

Greta kažkas vyko, tik nesupratome kas. Kasijus pasilenkė prie manęs ir sušnabždėjo:

– Kur tas artišokas?

Išgirdau čirkštelint degtuką ir netrukus užuodžiau jos cigaretės kvapą. *Player's Navy Cut.*

Staiga, tarsi jie būtų tapę vienas kitam visiškai svetimi, užsimezgė naujas, daug paslaptingesnis ir atsargesnis pokalbis. Tai trikdė. Turbūt pokalbis apie artišoką bus mus suklaidinęs. Dabar jie šnabždėjosi apie grafikus: kaip dažnai sargyba apeina pasivaikščiojimo denį, kada kaliniui atneša maistą, kada išveda pasivaikščioti.

– Noriu, kad kai ką padarytum... – pratarė Sunilas, ir jie perėjo prie vos girdimo šnabždesio.

– O jis tai sugebėtų? – tamsoje aiškiai suskambo Emilės balsas.

Pilnas išgąsčio.

– Jis žino, kada sargybiniai praranda budrumą, kada jie pavargę. Bet jis vis dar gaivelėjasi po sumušimo.

– Jis buvo sumuštas? Kada?

– Po audros.

Prisiminėme, kad išplaukus iš Adeno kalinys keletą naktų iš eilės nebuvo išvestas pasivaikščioti.

– Jie tikriausiai kažką įtarė.

Ką įtarė?

Mes su Kasijumi tamsoje beveik girdėjome vienas kito mintis, girdėjome, kaip lėti jaunų smegenų sūkiai stengiasi suvirškinti šykščią informaciją.

– Įkalbėk susitikti su juo čia. Pasakyk mums kada. Būsime pasiruošę.

Ji tylėjo.

– Jis tekinas atbėgs, – juokdamasis pasakė Sunilas. – Svarbiausia – nenuvilti.

Pasirodė, kad nugirdau pono Danielso vardą, bet staiga Suni-

las ėmė kalbėti apie kažkokį Pererą, ir man ėmė lipti akys. Jiems išėjus, užmigau tiesiog valtyje, bet Kasijus papurtė mane ir mes išlipome.

Ponas Džigsas

PIRMĄJĄ KELIONĖS DALĮ keleiviams nė truputėlio nerūpėjo laivu plaukiantis britų pareigūnas. Matydavome jį vienišą klaidžiojant deniais, paskui užlipant į siaurą terasą priešais kapitono tiltelį ir sėdint ten drobiniame krėsle, tarsi jis būtų laivo savininkas. Pamažu visi sužinojo, kad ponas Džigsas – aukšto rango karininkas, išsiųstas į Kolombą ir, pasak gandų, dirbęs poroje su kažkokiu Perera iš Kriminalinių nusikaltimų skyriaus, dabar keliaujančiu slaptai. Jiems abiem buvo įsakyta lydėti kalinį Nymejerį į Angliją, kur šio laukė teismas. Sklandė kalbos, kad Perera apsigyveno turistinės klasės kajutėje. Neturėjome supratimo, kur nakvoja anglas. Tik manėme, kad daug ištaigingesnėje kajutėje.

Maždaug tuo metu, kai Nymejerį sumušė, ponas Danielsas papasakojo „kačių stalui" užtikęs įnirtusį poną Džigsą, besikalbantį su sargybiniais. Nežinia tik, ar Džigsas kaltino juos žiaurumu, ar tiesiog pyko, kad gandai apie smurtą pasklido po laivą. O galbūt, paprieštaravo panelė Lasketi, Džigsas siuto dėl to, kad sumušimas galėjo tapti kaliniui savotišku išsigelbėjimu, gynybos argumentu būsimajame teismo procese.

Pastebimiausias anglo karininko bruožas, mano galva, buvo jo rankos, apžėlusios raitytais rausvai gelsvais plaukeliais. Man buvo bjauru į jas žiūrėti. Jis vilkėdavo išlygintus marškinius,

šortus ir kojines iki pusės blauzdų, o jo raudoni plaukai erzino, ir kai per vieną šokių vakarą jis pakvietė valso Emilę, mane užliejo įsiūtis – lyg būčiau jos tėvas. Net ponas Danielsas, pagalvojau, geriau tiktų mano gražiajai pusseserei.

Pasigavau panelę Lasketi ir ėmiau kamantinėti apie poną Džigsą ir kalinį siejantį ryšį.

– Jei kalinys iš tikrųjų nužudė teisėją anglą, tai labai rimta. Jie neleis jo teisti saloje. Ten įvyko pirmasis bylos svarstymas, o dabar ji perkeliama į Angliją. O kas tau darbo? Taigi tas Džigsas ir dar vienas su juo, tyrėjas, ponas Perera, atsako, kad kalinys pasiektų Angliją gyvas ir sveikas. Sako, Nymejeris turi talentą pasprukti. Girdėjau, jį iš pradžių pasodino į kamerą su storomis medinėmis durimis, o jis sugebėjo jas sudeginti ir pabėgti, nors apdegė ir pats. Kartą Nymejeris iššoko iš traukinio kartu su sargybiniu, prie kurio buvo prirakintas antrankiais, ir tempė jį besispyriojantį iki pirmos pasitaikiusios kalvės. Jis anaiptol ne dovanėlė.

– O kodėl jis nužudė teisėją, teta?

– *Prašau*, tik nevadink manęs teta... Nežinau. Pati mėginu išsiaiškinti.

– Ar tas teisėjas buvo blogas?

– Nežinau. Argi jie būna blogi? Geriau jau taip negalvokime.

Po šio trumpo pokalbio nuėjau šalin, taip ir nesupratęs, ką manyti apie tai, kas vyksta. Pastebėjau, kaip panelė Lasketi, staiga pakeitusi kryptį, priėjo prie pono Džigso ir ėmė jam kažką aiškinti, akivaizdžiai patraukdama jo dėmesį ir pakurstydama susidomėjimą.

Kai vėl susitikome per pietus, ji papasakojo mums, ką sužinojusi. Džigsas su Perera, matyt, skersai išilgai išlandžiojo visą laivą dar gerokai prieš mums įlipant. Būdami kalinio palydovai, jie privalėjo apžiūrėti kiekvieną užkampį kiekviename denyje.

Sekliai iš anksto užkirto visus įmanomus pabėgimo kelius, pašalino iš pirmo žvilgsnio nepavojingus daiktus – smėlio kibirą, metalinį strypą, – kuriuos galima panaudoti vietoj ginklo. Jie peržiūrėjo keleivių sąrašus – ar tarp jų kartais nėra nusikaltėlio bendrininkų. Pasamdė sargybinius iš Maldyvų salų, neturinčius jokių ryšių Ceilone. Dvi dienas kuo kruopščiausiai naršė laivą. O dabar abudu stengiasi nuolat išlikti budrūs: štai kodėl Džigsas įsiruošė stebėjimo punktą šalia tiltelio – iš ten gali stebėti beveik viską, kas vyksta laive. Jis taip pat atskleidė panelei Lasketi, kad tokių griežtų priemonių griebtasi dėl padaryto nusikaltimo sunkumo. Poną Pererą daugelis laiko geriausiu Kolombo kriminalinės policijos darbuotoju, o ponas Džigsas, jo paties žodžiais, geriausias, kokį galėjo parūpinti Britanija. Taigi dabar jie kartu su trimis sargybiniais iš Maldyvų salų, stebi kiekvieną kalinio vardu Nymejeris žingsnį ir judesį.

Aklasis Perera

DŽIGSAS TAPO LABIAUSIAI APTARINĖJAMU ir pastebimu „Oronsėjaus“ keleiviu, apie jo porininką taip pat dažnai liežuvavo, bet tas beveik nesirodė. Pono Pereros, policininko iš Ceilono, nebuvome nė akyse matę. Be to, Perera – labai dažna pavardė. Apie jį žinojome tik viena: jis – „aklasis“ Perera, nes kilęs iš šeimos atšakos, rašiusios savo pavardę be „i“, bet vadinosi jie ir Pereromis, ir Pereiromis. Kriminalinė policija turbūt tyčia atsiuntė darbuotoją civiliniais drabužiais: jei laive esama kalinio bendrininkų, jie tikrai nežinos, kas juos stebi. Taigi, kol Džigsas vaikštinėjo po denį ir sėdinėjo visų akivaizdoje greta kapitono tiltelio, jo to paties rango kolega azijietis liko nematomas. Žinojome tik tiek, kad jiedu pirmieji įlipo į laivą ir iš anksto apieškojo jį nuo viršaus iki apačios. O kai į laivą įlipome mes, ponas Perera virto vienu iš keleivių – anonimu, plaukiančiu greičiausiai svetima pavarde. Kai kurie netgi tikėjo, kad laive esama dviejų slapta veikiančių Pererų.

Mes dažnai kalbėdavomės apie paslaptingąjį policijos agentą. Kas jis? Kaip atrodo? Kartą mes su Kasijumi visą popietę prasivalkiojome paskui vieną keistai atrodantį keleivį, ieškodami jo neįprasto elgesio požymių.

– Esama dviejų slaptų agentų tipų, – aiškino mums panelė Lasketi. – Dirbantys viešai ir slapčiomis. Jei esi slaptas agentas,

turi greitai, lengvai ir net primygtinai megzti naujas draugystes. Įeini į barą ir tučtuojau susipažįsti su visomis padavėjomis ir barmenu. Iš karto priverti juos patikėti susigalvota priedanga. Vadini visus vardais. Turi būti labai sumanus ir mąstyti kaip nusikaltėlis. Bet esama ir kitokių slaptų agentų, dar klastingesnių. Kaip šitas Perera. Jis greičiausiai šliaužioja aplink. Tik mes jo dar neatpažinome. Džigsas dirba viešai. O Perera – kas jį žino?

Akivaizdu, kad nematomas „aklasis" Perera buvo, kaip vėliau paaiškėjo, „smūginio scenarijaus" meistras. Esmė paprasta: policininkas artimai susipažįsta su nusikaltėliu, pelno jo pasitikėjimą ir stengiasi jam įteigti, kad jis, slapta veikiantis policininkas, esąs dar labiau pamišęs ir dar pavojingesnis. Sklandė gandai, kad Perera – kasdieniame gyvenime kuklus ir šeimyniškas žmogus – nusivedęs gaujos narį į Kandžio karališkąjį mišką ir privertęs išsikasti sau kapą. Pareikalavęs, kad kapas būtų vos metro ilgio ir kiek mažesnio gylio – kūną atseit teksią sulenkti. Kitą rytą, aiškino jis, įvyksianti egzekucija. Jaunasis gaujos narys nusprendė Pererą turint ryšių su stambiais nusikaltėliais ir tučtuojau išdavė savo bendrininkus.

Štai kaip kasdien dirbdavo Perera, tarnaudamas kriminalinėje policijoje. Bet tuomet apie tai nieko nežinojome.

Kiek jums metų? Kuo jūs vardu?

JEI TIK MUMS TEKDAVO KALBĖTIS su valdžia, neišvengiamai turėdavome atsakinėti į klausimus. Tardydamas mus po audros – tada drebėjome daugiau nuo šalčio nei iš baimės – kapitonas vis teiravosi, kiek mums metų. Mes atsakydavome, jis suvirškindavo atsakymą – pamiršdavo ir po minutės vėl klausdavo. Pamanėme, kad jis arba per lėtai viską suvokia, arba per greit kalba, nes pereidavo prie kito klausimo net deramai neišklausęs mūsų atsakymų. Pamažu suvokėme, kad jo klausimas aplietas nuoširdžiausios paniekos padažu. Kad jame slypi kitas, nematomas klausimas: „Kaip galit būti tokie kvaili?"

O mes manėme pasielgę didvyriškai. Argi valandos, kurias praleidome iškėtoti ir pririšti denyje, neprilygsta pasakojimui apie pakeliui į Damaską apakintą nusidėjėlį? Jau vėliau, suaugę, guodėmės tuo, kad didvyrius, pavyzdžiui, Šakltoną*, buvo išmetę iš mokyklos už panašius nuotykius. „Kiek jums metų, sere?" – staugė šiam neklusniam ir pernelyg ambicingam berniukui mokyklos direktorius.

Mums buvo aišku – kapitonui ne prie širdies azijietiškas krovinys. Keletą vakarų iš eilės jis deklamavo, jo manymu, žaismin-

* Seras Ernestas Henris Šakltonas (Ernest Henry Shackleton; 1874–1922) – vienas žinomiausių Antarkties tyrinėtojų.

gas A. P. Herberto eiles apie Rytuose stiprėjantį nacionalizmą. Paskutinės Herberto eilėraščio eilutės skambėjo taip:

Ir kliegė paukščiai ant šakų medžio seno:
„Banjanas – gyventojams Banjano!“

Kapitonas labai didžiavosi šiuo pasirodymu ir mano pasitikėjimas prie svarbiausių stalų sėdinčiųjų autoritetu ir prestižu, manau, pašlijo kaip tik tada. Pasitikėjimas susvyravo ir tą su Baronu praleistą popietę, kai mano žvilgsnis šokinėjo nuo kilnaus Hektoro de Silvos biusto prie lovoje išsikėtojusio nejudraus kūno. Būtent tai turbūt ir paskatino mane pasibaigus laidotuvėms prieiti prie sulankstomo stalelio, ant kurio pamirštas stovėjo šis biustas. Mes su Kasijumi pakėlėme jį (aš už ausų, jis – už nosies), pervertėme per turėklus ir įmetėme į jūrą, pavymui kūnui.

Galbūt tada ir išaugome susidomėjimą šios žemės galingaisiais. Mums arčiau širdies buvo kuklusis ponas Danielsas, iki ausų nugrimzdęs į rūpinimąsi augalais, ir pablyškusi panelė Lasketi, vilkinti liemene su daugybe minkštu audiniu pamuštų kišenių karveliams nešioti. Štai tokie prašalaičiai, kaip tiedu, sutikti prie įvairių gyvenime pasitaikiusių „kačių stalų“, ir keitė mane ir mano gyvenimą.

Siuvėjas

SANTŪRIAUSIAS IR TYLIAUSIAS prie mūsų stalo buvo ponas Gunesekera, siuvėjas. Atsisėdęs prie stalo pirmąją kelionės dieną, jis prisistatė paduodamas vizitinę kortelę. „Siuvu, Gunesekera. Princo gatvė, Kandis." Taip jis pranešė apie savo profesiją. Per pietus sėdėdavo ramus ir viskuo patenkintas. Juokėsi, kai mes juokdavomės, niekada nejaukiai netylėdavo. Tik taip ir nesužinojau, ar suprasdavo mūsų juokus. Spėju, kad ne. Vis dėlto jis buvo mandagiausias ir galantiškiausias iš mūsų, net jei kitų keliamas triukšmas jį kartais ir šiurpino, ypač prapliupus arkliškai žvengti ponui Mazapai. Jis pirmas atitraukdavo kėdę panelei Lasketi ir, atspėjęs mūsų gestus, paduodavo druskinę arba pavėduodavo delnu priešais burną, perspėdamas, kad sriuba karšta. Be to, atrodė, jis visuomet domisi, kas kalbama prie stalo. Tačiau iki šiol per visą kelionę Gunesekera nepasakė nė žodžio. Net jei prabildavome į jį sinhalų kalba, siuvėjas tik gūžteldavo pečiais ir papurtydavo galvą, tarsi prašydamas atleisti už išsisukinėjimą.

Jis buvo geibus ir liesas. Kai valgydavo, stebėdavau jo liaunus pirštus, kurie Princo gatvėje tikriausiai siūdavo beprotišku tempu – ten, savoje draugijoje, jis tikriausiai ir juokaudavo. Vieną vakarą prie mūsų stalo priėjo Emilė – po akimi jai tamsavo mėlynė, kažkas netyčia užgavo badmintono rakete. Ponas Gune-

sekera susirūpinusiu veidu pasisuko ant kėdės ir, ištiesęs ranką, palietė sutinusią vietą laibais pirštais, tarsi ieškodamas sumušimo priežasties. Emilė, kažkodėl sujaudinta tokio poelgio, padėjo ranką jam ant peties ir trumpam sulaikė savo pirštus jo delne. Tai buvo viena iš retų ramybės akimirkų prie mūsų stalo.

Ponas Nevilas vėliau atkreipė dėmesį į daug didesnį randą ant pono Gunesekeros kaklo. Tą randą jis slėpė po raudona medvilnine skarele. Retkarčiais skarelė nuslysdavo, ir mes jį pamatydavome. Bet niekada nekamavome pono Gunesekeros klausimais. Nekamantinėjome, ko jis vyksta į Angliją – laidoti giminaičio, ar kokiu nors ypatingu būdu gydyti savo balso stygų. Nepanašu, kad siuvėjas plaukė atostogauti, – vis tiek nebūtų su niekuo susikalbėjęs.

KIEKVIENĄ RYTĄ, VOS PRAŠVITUS, lyžteldavau druską nuo laivo turėklų tikėdamas, jog galiu atskirti Indijos vandenyno ir Vidužemio jūros skonį. Paskui nerdavau į baseiną, varliškai irdamasis po vandeniu pasiekdavau baseino galą ir neišniręs plaukdavau atgalios, bandydamas savo plaučių ir dviejų širdžių stiprumą. Stebėjau, kaip panelė Lasketi, vis labiau irzdama, paskubomis verčia eilinio trilerio lapus ir ruošiasi sviesti jį į jūrą. Ir kartu su kitais gėrėjausi Emilės buvimu, ji, žingsniuodama pro šalį, stabteldavo su mumis pasišnekučiuoti.

„Niekada nemanyk, kad pasaulio tvarkai esi nesvarbus", – kažkada yra sakęs man ponas Mazapa. O gal tai sakė panelė Lasketi. Dabar jau nepamenu, į kelionės pabaigą jų nuomonės susiliejo į viena. Žvelgdamas atgalios nebeatsimenu, kas konkrečiai davė man vienokį ar kitokį patarimą, kas tapo mūsų draugu, o kas apgavo. Kai kurių įvykių prasmę suvokiau taip pat tik gerokai vėliau.

Nepamenu, kas pirmas papasakojo apie laivų savininkų rūmus Genujoje. Galbūt aš pats po daugelio metų, jau suaugęs, įėjau į tą pastatą ir ilgai kopiau akmeniniais laiptais? Tartum visus tuos metus atmintyje saugomas jų vaizdas būtų padėjęs suprasti, kaip įsivaizduojame ateitį ir žvelgiame į praeitį. Viskas prasideda pirmame aukšte, kur kabo keletas naivių ir pri-

mityvių vietos įlankų ir kaimyninių krantų žemėlapių; kopiant į viršų, aukštas po aukšto, žemėlapiai prisipildo naujai atrastų, apytiksliai pažymėtų salų, ryškėja nepažįstamų žemynų kontūrai. Kažkur viduriniuose aukštuose pianistas skambina Bramsą. Girdi jį kopdamas, net žvilgteli žemyn, į laiptų šachtą, iš kur sklinda muzika. Skamba Bramsas, o aplinkui – slystančių nuo stapelių ką tik pastatytų laivų vaizdai, tarsi preliudija į pirklio sapną, kuriame gali nutikti kas tik nori – nuo galimų turtų iki pražūtingos audros. Vienam iš mano protėvių priklausė septynetas laivų, jie sudegė kažkur tarp Indijos ir Taprobano. Jis neturėjo žemėlapiais apkabinėtų sienų, bet su šiais laivų savininkais jį siejo viena: protėvis taip pat neturėjo jokio supratimo apie ateitį.

Tarp paveikslų, kuriais nukabinėtos pirmų keleto aukštų sienos, nėra portretų. Bet pakilus į ketvirtąjį akims atsiveria ištisa galerija madonų.

Prie „kačių stalo" buvo kalbama apie italų meną. Kalbėjo panelė Lasketi, keletą metų gyvenusi Italijoje.

– Suprantate, madonų veido išraiška visada tokia – jos *žino*, kad Jis mirs jaunas... ir nepadės visi tie aplink kūdikį plazdenantys angeliukai su virš galvos plevenančiomis kruvinomis liepsnelėmis. Madonai suteikta išmintis: ji mato visą paveikslą, žino, kokia mirtis Jo laukia. Ir nesvarbu, kad vietinė dailininkui pozavusi mergiotė nesugebėjo savo veidu perteikti žinojimo. O gal ir menininkas nesugebėjo jo perteikti. Sukurti jį tegalime mes, žiūrovai, perskaitantys jos veide ateitį. Nes tai, kas nutiks jos sūnui, nulemta istorijos. Nes šios tragedijos atpažinimas – žiūrinčiojo akyse.

Grįžtu mintimis ne tik prie šio pokalbio laivo valgomajame, bet ir prie paauglystėje Mil Hile praleistų vakarų. Mes su Mase

ir Ramadinu paskubomis valgėme patiekalą su kariu jų namuose, nes norėjome spėti į miesto traukinį, važiuosiantį po septynių penkios. Buvome girdėję apie vieną džiazo klubą. Mums po šešiolika ar septyniolika. Ir dabar suprantu: tokiu žvilgsniu, nukreiptu tolyn į ateitį, Ramadino motina žvelgė į savo silpnos širdies pirmagimį.

Praeitą naktį pirmąkart sapnavau Masę. Mes išsiskyrėme prieš daugelį metų. Sapne stovėjau tarp kažkokių aukštikalnių namelių – žmonės gyvena viršutiniuose aukštuose, apatiniai skirti gyvuliams. Sapne nemačiau jos jau daugelį metų, o gyvos – dar ilgiau.

Kai Masė pasirodė, manęs nesimatė. Tamsūs jos plaukai buvo trumpai kirpti, kitaip nei tada, kai gyveno su manimi. Masės veidas tapo šviesesnis, išryškėjo naujų bruožų. Ji atrodė sveikai. Supratau galįs ją vėl įsimylėti. O Masės iš praeities, įprastos išvaizdos ir siejamos bendros istorijos, įsimylėti nebegalėčiau.

Atėjo kažkoks vyriškis, padėjo jai užlipti ant stalo, ir aš pamačiau, kad ji nėščia – pati nėštumo pradžia. Jie kažką išgirdo ir pasuko prie manęs. Aš peršokau gyvatvorę, suklupau, pašokau ir bėgte pasileidau keliu, palei kurį būriavosi pirkliai, kalviai ir dailidės, visi užsiėmę savo darbu. Jų įrankiai žvangėjo kaip ginklai. Netrukus tie garsai virto muzika, ir staiga supratau, kad niekur nebėgu – tai Masė lekia iš visų pusių grėsmingai aidint priekalams ir džeržgiant pjūklams. Buvau bekūnis, išnykęs iš jos aplinkos, jos gyvenimo. O ji, nėščia, kupina gyvybės, bėgo nuo pavojų. Masė, su trumpų tamsių plaukų kupeta, skriejo pasiryžusi pasiekti kažką už savo dabartinės būties ribų.

Gyvenimo pradžioje buvau išmokytas, o gal pats išmokau lengvai išsiskirti su artimaisiais. Kai nusprendėme skirtis, aš, nors ir labai buvo skaudu, nekovojau už ją. Išsiskyrėme beveik kasdieniškai. Ir, santykiams jau seniai nutrūkus, tačiau bendro gyvenimo potvyniams ir sūkuriams dar nenurimus, staiga ėmiau ieškoti paaiškinimų ir priežasčių. Apnuoginau, kaip tada maniau, mūsų bendrą gyvenimą iki pašaknių. Norėjau prisikapstyti iki tiesos, bet tai tebuvo jos dalis. Masė sakydavo, kad susidūręs su neįveikiamais, prisloškiančiais dalykais, visada griebiuosi to paties triuko – tampu būtybe be vietos. Netikėdavau niekuo, kas man sakoma, netikėdavau net savo akimis.

Tarsi būčiau užaugęs tikėdamas, jog viskas pasaulyje kelia pavojų, sakydavo ji. Turbūt būsiąs susidūręs su apgaule. „Draugiškas ir artimas būni tik su tolimais, svetimais žmonėmis.“ O paskui tiesiai paklausė: ar vis dar tiki, kad tavo pusseserė įsivėlusi į žmogžudystę? Kad atsivėręs, papasakojęs, ką žinai, įstumsi ją į pavojų?

– Ta tavo apdairi širdis, velniai ją rautų. Ką mylėjai, kas pavertė tave tokiu?

– Tave mylėjau.

– Ką?

– Sakau: mylėjau tave.

– Nemanau. Kažkas tave sužalojo. Papasakok pagaliau, kas nutiko atvykus į Angliją.

– Pradėjau eiti į mokyklą.

– Ne. Ką tik atvykus. Kažkas turėjo nutikti. Kai vėl pamačiau tave, po Ramadino mirties, man pasirodė, kad tau viskas gerai. Bet, regis, klydau. Kur?

– Sakau, kad tave mylėjau.

– Aha, *mylėjai*. O dabar palieki, ar ne.

Štai taip pavertėme pelenais viską, kas tarp mūsų buvo likę gražaus. Tik ar vertėjo?

Išplaukus iš Port Saido orkestro muzikantai slyvų spalvos kostiumais pasivaikščiojimo denyje kasdien grojo valsus. Į denį pasimėgauti švelnesne Vidužemio jūros saule, regis, išėjo ir visi iki vieno keleiviai. Tarp mūsų vaikščiojo ponas Džigsas, spausdamas rankas. Ir ponas Gunesekera su įprasta raudona skarele ant kaklo lankstėsi, prasilenkdamas su pažįstamais. Panelė Lasketi vilkėjo liemenę karveliams su dešimčia pamuštų kišenių, iš kiekvienos kyšojo po vartiklio ar kuoduotojo galvutę – panelė išnešė juos į denį pakvėpuoti grynu oru. Tik pono Mazapos nebuvo. Trūko jo pašėlusių, triukšmingų sąmojų. Tiesa, nutiko keletas sujudimą sukėlusių dalykų. Svarbiausias tas, kad O'Nilo Veimaro paukštšunė tariamai iššoko iš laivo ir nuplaukė į krantą maždaug tuo metu, kai išplaukėme iš Port Saido. Mes buvome įsitikinę, kad, šuniui įšokus į vandenį, ponas Invernio būtų šokęs paskui. Na, šios dukart Krafto parodos laimėtojos dingimas mus vis tiek nudžiugino – tai reiškė naujas bėdas kapitonui, kuriam šis plaukiojimas anaiptol nebuvo sėkmingiausias. Dar vienas neapsižiūrėjimas, pastebėjo panelė Lasketi, gali tapti jam paskutinis. Kai likome akis į akį mūsų kajutėje, ponas Hastis užsiminė, kad Invernio tiesiog kur nors paslėpė Veimaro paukštšunę, nes juk visiškai akivaizdu: jis galvą pametęs dėl to šuns, o jam dingus beveik nesijaudina. Ponas Hastis pridūrė

nenustebsiąs, jei po keleto savaičių ponia Invernio – jei tokios, žinoma, esama – bus pastebėta vedžiojanti tą grynaveislį padarą Batersi parke.

Vieną vakarą pasivaikščiojimo denyje buvo surengtas koncertas po atviru dangumi, lydimas neslopstančio jūros ošimo. Grojo klasikinę muziką – apie ją nei aš, nei Kasijus su Ramadinu tuomet nieko nenutuokėme, o kadangi visi trys iš anksto užsigrobėme kėdes pirmoje eilėje, negalėjome atsistoti ir išeiti. Nebent būtume apsimetę, kad rimtai sunegalavome. Aš nė nesiklausiau, bandžiau sugalvoti, kaip kuo dramatiškiau atsistoti ir laikantis už pilvo sprukti. Bet retkarčiais vis dėlto kažką nugirsdavau. Šį bei tą pažįstama. Šiuos garsus skleidė raudonplaukė moteris, kuri sėdėjo ant scenos, – permetusi plaukus tai ant vieno, tai ant kito peties ji imdavo griežti smuiku, kai kiti muzikantai nutildavo. Kažkas joje buvo pažįstama. Gal buvau matęs ją baseine. Ranka iš už nugaros spustelėjo man petį, aš atsisukau.

– Manau, tai tavo smuikininkė, – sušnabždėjo į ausį panelė Lasketi.

Ne kartą jai skundžiausi iš gretimos kajutės sklindančiu triukšmu. O dabar žvilgtelėjau į programėlę, gulinčią ant kėdės. Paskui į moterį, kuri vos stabtelėjus groti atmesdavo neklusnius plaukus. Pasirodo, pažįstami man buvo ne jos bruožai, o natos ir trelės, kurios pynėsi su kitų atliekama muzika. Jos tarsi atsitiktinai įsiliedavo į pažįstamą melodiją. Po tiek įkaitusioje kajutėje praleistų valandų jai visa tai turbūt skambėjo kaip tikras stebuklas.

EGZAMINŲ SĄSIUVINIO ĮRAŠAS Nr. 30

Nusikaltimai, kuriuos padarė (iki šios akimirkos) „Oronsėjaus“ kapitonas:

1. *Neapsižiūrėjimas, per kurį poną de Silvą įkando gyvūnas.*
2. *Visiškas negebėjimas apsaugoti vaikų pavojingos audros metu.*
3. *Šiurkščių ir nepadorių žodžių vartojimas girdint vaikams.*
4. *Neteisėtas atleidimas iš pareigų pono Hasčio, šunidės vyriausiojo prižiūrėtojo.*
5. *Labai įžeidžiančio eilėraščio deklamavimas per pietus.*
6. *Vertingo bronzinio de Silvos biusto praradimas.*
7. *Prizininkės Veimaro paukštšunės praradimas.*

Panelė Lasketi: antras portretas

Neseniai lankiausi kino režisieriaus Luko Dardeno vedamuose užsiėmimuose. Jis kalbėjo, kad žiūrovai neturėtų susidaryti įspūdžio, jog visiškai supranta filmo veikėjus. Sėdėdami salėje, neturėtume laikyti savęs protingesniais nei jie; mes juos pažįstame ne geriau nei jie save. Mes neturime žinoti jų elgesio motyvų, neturime žvelgti į juos iš aukšto. Sutinku su tuo. Man tai – esminis meno principas. Nors, spėju, taip, kaip aš, mano nedaugelis.

Iš pirmo žvilgsnio panelė Lasketi pasirodė panaši į senmergę – tokia pat jautruolė. Pasauliai, apie kuriuos ji pasakojo, mūsų nedomino. Ji susižavėjusi kalbėjo apie gobelenus ir varinių bareljefų atspaudus. O vėliau prasitarė prižiūrinti du tuzinus pašto karvelių, įkurdintų kažkur laivo gelmėse, gabenamų „vienam plutokratui", jos kaimynui Karmardenšyre. O kam, spėliojome mes, tam plutokratui karveliai?

– Kad eteryje būtų tylu, – atsakė ji mįslingai.

Kai vėliau išgirdome apie jos ryšius Vaithole, istorija su karveliais tapo daug aiškesnė. Tas plutokratas tebuvo pramanas.

Bet tuo metu mus kur kas labiau domino jos meilės jausmai Mazapai. O į augantį susidomėjimą kaliniu ir dviem pareigūnais (vienas taip ir liko nematomas), lydinčiais Nymejerį į Angliją, žiūrėjome pro pirštus. „Šis kalinys – mano bagažas", –

kartą ponas Džigsas pareiškė grupelei gerbėjų per vakarienę, su apsimestiniu kuklumu pabrėždamas savo svarbą. O koks buvo panelės Lasketi „bagažas“? To nežinojome. Galbūt kažkas, ką pastebėjau, užsukęs į jos kajutę kelionės pradžioje, kai ji panūdo aptarti, kas sieja mane ir Baroną? Jeigu mums bendraujant su panele Lasketi ir pasitaikė keistų akimirkų, tai tada, kai panelė paprašė užsukti į jos kajutę arbatos.

Ir štai dabar žingsniuoju beveik užžėlusiu takeliu į tą neblėstančią dieną. Labai nustebau, kajutėje pamatęs ir Emilę, tarsi panelė Lasketi būtų pakvietusi ją tyčia – aptarti su manimi kažką rimta. Ant stalo – arbata ir sausainiai. Mes su Emile tiesiomis nugaromis sėdime ant vienintelių kėdžių kambaryje, o panelė Lasketi įsitaiso lovos kojūgalyje ir kalbėdama pasilenkia į priekį. Jos kajutė didesnė už mano, pilna neįprastų daiktų. Šalia kabo kažkoks didžiulis kilimas. Vėliau man paaiškino, kad tai gobelenas.

– Kaip tik sakiau Emilei, kad mano vardas Perineta. Regis, tai tokia obuolių, augančių Nyderlanduose, rūšis.

Ji pusbalsiu pakartoja vardą, tarsi gailėdama, kad retai girdi jį iš aplinkinių lūpų. O tada prabyla. Apie jaunystę, kaip ji mėgo kalbas, į kokias bėdas įsiveldavo, „kol nutiko vienas dalykas – jis mane ir išgelbėjo“. Kai Emilė ima kamantinėti koks, panelė Lasketi atrėžia:

– Papasakosiu kitąkart.

Dabar manau, kad tas pasakojimas apie praeitį buvo skirtas įtikinamai perspėti mane dėl ryšių su Baronu, apie kuriuos ji kažkaip nugirdo. Šalia sėdinti Emilė rimtu veidu nuolat linksi, taip pabrėždama, kad reikalas labai svarbus. Bet man pro vieną ausį įeina, pro kitą išeina. Aš pagaunu žvilgsnį dar vieno veikėjo, įgrūsto į kajutės kampą. Tai nuogas manekenas, ant kurio užmesta keletas panelės Lasketi drabužių. Ji vis kalba, o

aš pastebiu randą ant alebastrinio manekeno pilvo – regis, jis nupieštas ar brūkšteltas teptuku visai neseniai. Tačiau labiausiai mane traukia veidas, žvelgiantis atvirai, bejėgiškai. Tai tarsi jaunesnė ir mažiau pasitikinti savimi panelė Lasketi, tik, žinoma, su randu. Dabar, kai rašau, imu suvokti, kad greičiausiai tai bodhisatvos statula. Taip, gali būti – dvasingas, atviras veidas... Panelė Lasketi vis kalba. Galbūt mano žvilgsnis ir nukrypo nuo jos tądien, bet vien todėl, kad mane traukė tos sklidinos supratingumo akys. Ji tikriausiai tyčia atsisėdo ant lovos, kad mano akys kryptų į jai už nugaros šmėkšančią figūrą.

Prieš mums išeinant panelė žengė prie to, kas mane taip traukė, ir nukabino pusiau permatomą kūno žaizdą slėpusį audeklą.

– Matai? Tai galima iškentėti. Reikia išmokti keisti savo gyvenimą.

Tada šis sakinys man nieko nereiškė, bet aš nuolat prisimenu jos žodžius. Prieš audeklui nusileidžiant spėjau įžiūrėti gana tikrovišką žaizdą. Viskas buvo matyti kuo puikiausiai.

Panelė Lasketi turėjo tokios įtakos ir galios, apie kokią nė neįtariau. Dabar esu beveik įsitikinęs, kad tai ji įkalbėjo Baroną išlipti iš laivo Port Saide, perspėjo, kad pasilikęs jis bus demaskuotas. O vėliau buvo dar viena akimirka, tokia neįtikima, haliucinacinė, galėjusi įvykti ir sapne, – vieną vakarą mes su Kasijumi žingsniavome į jos pusę. Buvo prieblanda, ir kažkatras iš mūsų tarėsi pamatęs ją palaidinukės kraštu blizginant nedidelį pistoletą. Tai niekaip nederėjo su mūsų susikurtu jos įvaizdžiu. Vaikystėje gebame įsivaizduoti ir priimti beveik viską. Žinojome, kad jai patinkame. Ji praleido keletą popiečių su Kasijumi, susidomėjusiu jos eskizų albumu. Su ja buvo lengva kalbėtis.

Su tuo pistoletu, kurį, kaip mums atrodė, ji turėjo, susijęs dar vienas epizodas. Vieną popietę panelė Lasketi paskolino Kasijui

automatinį plunksnakotį. Jis apie tai pamiršo ir tik po pietų netyčia užčiuopė jį kelnių kišenėje. Panelę Lasketi jis susirado prie vieno iš stalų – ji buvo įnikusi į pokalbį, o rankinė buvo padėta šalia ant kėdės. Kasijus, nenorėdamas jiems trukdyti, pasilenkė, ketindamas įmesti plunksnakotį į rankinę, bet jos nuoga ranka gyvatišku judesiu sučiupo jo delną ir paėmė plunksnakotį. Ji nė neatsisuko ir nepažvelgė į jį.

– Ačiū, Kasijau. Jau paėmiau, – pasakė ir tęsė savo pokalbį.

Mums tai buvo dar vienas įrodymas.

Nors panelė labai pasitikėjo savimi, ji niekada nieko nesmerkė. Vienintelis ją erzinęs asmuo buvo ponas Džigsas, ir tai tik dėl to, kad manė jį esant pagyrūną. Jis nuolat gyrėsi, koks esąs taiklus ir patyręs šaulys. O kad panelė Lasketi taip pat „taiklus šaulys", paaiškėjo daug vėliau, kai atradome jaunos Perinetos Lasketi nuotrauką: eina ji sau juokdamasi nuo Bislyje vykusiose varžybose tiesiai į centrą suvarpyto taikinio, greta jos – karo didvyris lenkas Julijus Gruša, vėliau atstovavęs Anglijai Imperijos žaidynėse, šaudyme iš penkiasdešimties metrų į judantį taikinį. Straipsnyje apie Grušą ir buvo paminėtas panelės Lasketi taiklumas, nors kur kas plačiau buvo rašoma apie nuotraukoje pavaizduotą porą galimai siejančius meilės ryšius. Tvido švarkas, šviesūs plaukai žvilga saulėje – ji visiškai nepanaši į perblyškusią senmergę, piešusią eskizus „Oronsėjaus" denyje ir mėčiusią per bortą detektyvinius romanus.

Nuotrauką ir straipsnį atkapstė Ramadinas, kai jau gyvenome Anglijoje. Jis pastebėjo jį sename „Iliustruotų Londono naujienų" numeryje. Rausėmės Kroidono viešosios bibliotekos archyvuose ir būtume nepažinę panelės Lasketi, jei ne pavardė paantraštėje. Mums tai skaitant šeštojo dešimtmečio viduryje jos kompanionas Julijus Gruša jau buvo spėjęs tapti garsenybe – olimpiniu čempionu ir įtakingu žmogumi Vaithole, kur

panelė Lasketi turėjo ryšių. Jei tuomet su Ramadinu būtume žinoję, kaip rasti Kasijų, būtume padarę šios „ikiolimpinės" nuotraukos fotokopiją ir nusiuntę jam.

Mūsų akimis, ji nebuvo graži moteris. Panelė traukė savo įvairialypės asmenybės bruožais, kuriuos atrasdavome vieną po kito. Iš pradžių ji laikėsi nuošaliai dėl įgimto drovumo. O paskui – tarsi staiga būtum užtikęs dėžę su lapiukais kaimo turguje. Lasketi pavardė lyg ir nurodė europietiškas šaknis, bet jos savininkė puikiai sugyveno su ta ypatinga angliškų sodų aristokratų gimine.

Ji, be abejo, buvo susipažinusi su įvairiausiais anglų gyvenimo aspektais. Mus, pavyzdžiui, tiesiog pribloškė žinios, kuriomis ji pasidalino, kai prie „kačių stalo" prakalbome apie žygius pėsčiomis: ji pažįstanti tokių keliautojų (vienas iš jų – jos antros eilės pusbrolis), kurie, išeidami į savaitgalio žygį, apsiauna tik kojines ir batus, o ant nuogų pečių užsimeta kelionmaišį. Taip ir žygiuoja per miškus, laukus, brenda per upėtakių upelius. Jei sutiksi juos kelyje – apsimes, kad esi nematomas, kaip ir jie yra įsitikinę esantys nematomi. Temstant priėję kaimą, jo pakraštyje apsirengia, užeina į smuklę, vienumoje pavalgo ir eina į savo kambarius miegoti.

Po šio itin vaizdingo pasakojimo mūsų stalas pritilo. Daugumą keleivių sudarė apsiskaitę azijiečiai, ir jiems buvo sunku suderinti savo įsivaizdavimą apie gyvenimą Anglijoje, pasisemtą iš Džeinės Ostin ir Agatos Kristi romanų, su šiais nuogais žygeiviais. Šis nederamas ir keistas anekdotas pradėjo keisti mūsų akyse panelės Lasketi įvaizdį, iki tol priminusį išblukusius tapetus. Pasakojimas apie žygeivius ilgam nutildė stalą, bet tylą nutraukė ponas Mazapa prabilęs apie mįslingus madonų veidus, apie kuriuos buvo kalbėta anksčiau.

– Su tomis madonomis gyva bėda, – tarė jis. – Kūdikėlį juk reikia maitinti, o mamyčių krūtys panašios į tuščiavidures ban-

deles. Nenuostabu, kad visi kūdikėliai panašūs į suirzusius suaugėlius. Mačiau tik vieną paveikslą, kur, pažvelgus į kūdikį, iš karto aišku – jis maitinamas puikiai ir susikaupęs žinda pieną. Tas paveikslas La Granchoje, vasaros rūmuose šalia Segovijos. Gobelenas mažytis, ir jame madona nežvelgia į ateitį. Ji tik stebi, su kokiu malonumu Kristus žinda jos krūtį.

– Kalbate taip, lyg išmanytumėt apie maitinimą krūtimi, – tarstelėjo kažkas prie stalo. – Ar turite vaikų?

Po vos juntamos pauzės ponas Mazapa atsakė:

– Žinoma, turiu.

– Labai malonu, kad jums patinka gobelenai, pone Mazapa, – įsiterpė panelė Lasketi, pertraukdama tylą, įsivyravusią po atsakymo, o ponas Mazapa nepridūrė nieko – nei kiek tų vaikų, nei kokie jų vardai. – Įdomu, kas audė tą gobeleną. Galbūt moteris, mudecharė*. Žinoma, jei gobelenas penkiolikto amžiaus. Nuvykusi į Londoną išsiaiškinsiu. Kurį laiką dirbau su vienu džentelmenu, kolekcionavusiu tokius daiktus. Jis turėjo puikų skonį, bet buvo tikras titnagas. Jis išmokė mane vertinti austą meną. Nors ir keista tokius dalykus sužinoti iš vyrų.

Mes pasiglemžėme šiuos netikėtus atradimus. Kas buvo tas džentelmenas, „tikras titnagas"? Ir antros eilės pusbrolis žygeivis? Regis, mūsų senmergė išmanė ne tik apie karvelius ir eskizų piešimą.

PRIEŠ KELETĄ METŲ, jau šiais laikais, gavau paketą, išsiųstą iš Vitlando Karmardenšyre – jį man persiuntė mano leidėjas Anglijoje. Jame buvo keletas spalvotų piešinių fotokopijų ir Perine-

* Mudecharai – Ispanijos musulmonai, po rekonkistos (atkariavimo) likę gyventi Ispanijoje, bet neatsivertę į krikščionybę.

tos Lasketi laiškas. Laišką ji parašė išgirdusi mane kalbant BBC radijuje apie jaunimą – tada probėgšmais užsiminiau apie kelionę laivu į Angliją.

Iš pradžių peržiūrėjau piešinius. Pamačiau save, liesą ir mažą, rūkantį Kasijų, labai gražų Emilės melsva berete portretą. Emilės, dingusios iš mano gyvenimo. Pamažu ėmiau atpažinti ir kitų veidus: ekonomo, pono Nevilo, atpažinau vietas, giliai palaidotas atmintyje – kino ekraną laivagalyje, pianiną šokių salėje, prie kurio sėdi išskydusi žmogysta, jūreivius mokomojo pavojaus metu, dar šį bei tą. Ir visuose juose įamžinta kelionė laivu 1954-aisiais iš Kolombo į Tilberį.

Vitlandas,
Karmardenšyras

Brangusis Maiklai,

atleiskite už familiarumą, bet pažinojau jus, ak, prieš tiek metų, kai buvote dar berniukas.

Kažkurį vakarą girdėjau jus kalbant per radiją. Ir tą akimirką, kai užsiminėte, kad atvykote į Angliją „Oronsėjumi", ėmiau klausytis įdėmiau, nes aš taip pat plaukiau tuo laivu 1954-aisiais. Klausiausi ir niekaip negalėjau suprasti, *kas* jūs toks. Jūsų balsas ir profesija niekaip nesisiejo nė su vienu iš keleivių, kol jūs nepaminėjote savo pravardės – Maina. Ir tada aš prisiminiau jus visus tris, ypač Kasijų, tą viską stebintį vaikį. Ir Emilę.

Vieną dieną buvau pasikvietusi jus su Emile į savo kajutę arbatos. Jūs tikriausiai to nepamenate. Ir kodėl turėtumėte prisiminti? Jūs visi tada mane ypač dominote. Turbūt darbas Vaithole sukurstė mano smalsumą. Plaukiant beveik nieko nevyko, tik jūs, berniūkščiai, nuolat įkliūdavote į bėdą... Bet leiskite papasa-

koti, kodėl nusprendžiau jums parašyti, – neskaitant noro perduoti džiaugsmingų linkėjimų.

Aš jau kurį laiką noriu susisiekti su Emile. Dažnai apie ją galvoju. Jau per kelionę norėjau jai šį tą pasakyti, bet taip ir nepasakiau. Tą dieną tegalvojau, kaip išplėšti jus iš Barono nagų. Bet iš tiesų gelbėti reikėjo Emilę. Ne kartą mačiau ją to tipo iš „Janklos" trupės draugijoje, ir jų santykiai man pasirodė pavojingi ir liūdnai pasibaigsiantys. Pažadėjau sau, kad atiduosiu jai vieną galintį praversti ir pagelbėti daiktą, bet taip ir neatidaviau. Labai dėl to gailiuosi. Tai buvo, sakykim, būsima tiesa, nors iš tikrųjų – senų laikų, mano jaunystės istorija. Tad į šį voką įdedu šią istoriją. Persiųskite ją savo pusseserei. Emilės beveik nepažinojau, bet ji paliko man įspūdį žmogaus, kuriam, nors ir kilniam, reikia apsaugos.

Būsiu labai dėkinga, jei persiųsite jai tą paketėlį.

Padariau keleto kelionėje darytų piešinių kopijas, tikiuosi, jums patiks.

Su meile –
Perineta

Laiškas teužėmė du puslapius, o paketas, kurį turėjau nusiųsti Emilei, buvo išsipūtęs nuo popierių šūsnies, pageltęs.

Atplėšiau jį. Rašytojai gėdos nejaučia. Be to, supraskite ir mane, daugybę metų nemačiau Emilės ir neturėjau supratimo, kur jos ieškoti. Paskutinį kartą kalbėjomės per jos vestuves su kažkokiu Desmondu, prieš jiems išvykstant į užsienį. Net neprisimenu, į kurią šalį. Taigi, neilgai dvejojęs, atplėšiau Emilei skirtą siuntinį ir ėmiau skaityti puslapius, primargintus smulkia gulsčia rašysena, tarsi pabrėžiančia laiško asmeniškumą ir slaptumą. Ir skaitydamas supratau, kad rašoma apie įvykį iš panelės

Lasketi gyvenimo, apie kurį ji užsiminė tądien, kai, užėjęs į jos kajutę, radau ten Emilę. Pamenu – Emilė paklausė panelės Lasketi, ką ji turinti omenyje, kas leido jai „išsigelbėti“. Ir panelė Lasketi atsakė: „Papasakosiu kitąkart.“

Kai man buvo daugiau nei dvidešimt, išvykau į Italiją pasimokyti kalbos. Kalbas gliaudžiau kaip riešutus, o italų buvo mėgstamiausia. Kažkas man patarė pasiieškoti darbo „Hortenzijos“ viloje. Ją nusipirko pasiturinti amerikiečių pora – Horacijus ir Rouzė Džonsonai – ir pavertė nuostabia meno kūrinių saugykla. Po dviejų pokalbių jie priėmė mane dirbti vertėja – korespondencija, moksliniai tyrimai, katalogo sudarymas. Kasdien mindavau dviračiu į darbą, šešias valandas praleisdavau viloje ir važiuodavau dviračiu atgal, į mieste nuomojamą kambarėlį.

Vilos savininkai turėjo septynerių metų sūnų. Jis buvo mielas ir žavus berniukas. Mėgo žiūrėti, kaip aš, suplukusi, atriedu dviračiu, – o aš visada vėluodavau. Jis stovėdavo ties akmeniniais vartais, ilgos į vilą vedančios alėjos, apsodintos kiparisais, gale. Kiekvieną rytą, devintą ar truputį vėliau, važiuodavau du šimtus metrų ta alėja, o jis modavo ranka ir apsimesdavo, kad žiūri į laikrodį ant savo vaikiško riešo – fiksuoja mano laiką. Vieną dieną pamačiau, kad ne jis vienas stebi, kaip atvažiuoju – su ilgu žaliu šaliku ir krepšiu per petį. Nematoma berniukui, antrame aukšte, lange, stovėjo žmogysta; man pasiekus vartus, ji išnyko. Kitą dieną vėl ją pamačiau – aiškiai matomą šešėlį – ir pamojavau ranka. Daugiau ji nebepasirodė.

Darbas toje įstaigoje buvo sunkus ir sudėtingas. Į vilą didžiuliais kiekiais vežė paveikslus, gobelenus ir skulptūras, ir visa tai reikėjo sukataloguoti. Ir dar reikėjo atkurti sodą – ponia Džonson buvo užsimojusi sugrąžinti jam Medičių laikų pavidalą. Po sales ir terasas nuolat lakstė žmonės, netilo ginčai sodininkų,

sukviestų iš visos Europos dvarų, o mes, vertėjai, taip pat puldinėjome iš vienos vietos į kitą, padėdami išsakyti jiems savo nuomonę ar nepasitenkinimą.

Horacijus ir Rouzė Džonsonai užgriūdavo mus retkarčiais, kaip dievai. Staiga įžengdavo į mūsų darbo kabinetus, o vėliau staiga išsidangindavo į Neapolį ar Tolimuosius Rytus. Jų pasirodymas mūsų darbo vietoje labai skyrėsi nuo Klaivo, jų sūnaus, apsilankymų. Jis įsirisdavo į kambarį kaip kriauklelė, ir mes dažniausiai ilgai nepastebėdavome jį esant. Kartą nusileidau į Didžiąją rotondą ir pamačiau jį pritūpusį, šukuojantį lapijoje pasislėpusį šunį – tai buvo gobeleno „Žaluma su šunimi" apatinė dalis. Flandrija, šešioliktas amžius. Labai jį mėgau. Jis teikė šilumos ir jaukumo didžiulei apskritai salei. Kad ir kaip ten buvo, berniukas susirado šepetį šunims šukuoti ir labai švelniai braukė juo šuns kailį. Tai buvo labai trapus gobelenas, Nyderlandų provincijos audimo klasika.

– Būk atsargus, Klaivai, – tariau. – Tai labai vertingas daiktas.

– Aš atsargus, – atsakė jis.

Buvo vasara, o savo šuns viloje berniukas neturėjo, nors vietos aplinkui per akis. Tėvai išvykę – vienas iš jų bandė patekti į Chartumą, kodėl – nežinia kokio meno kūrinio – taip pat neaišku. Septynmečiui tėvo išvykos turbūt atrodo kaip amžinybė, ir aš pagalvojau: kaip jis suvokia šią aplinką? Žiūrėdamas į peizažą ar paveikslą vaikas mato visai ne tai, ką tėvas. Šis berniukas pamatė šunį, kurio neturėjo. Ir tiek.

Dauguma gobelenų viloje turėjo simbolinę reikšmę: religiniai siužetai ir ikonos kalbėjo alegorijų kalba, o pasaulietiniai (ir „Žaluma su šunimi") vaizdavo rojų žemėje arba pasakojo apie pavojingus ir palaimos kupinus meilės kerus – paprastai

atskleidžiamus medžioklės scenomis. Tame gobelene vaizduojamas vanagas, sučiupęs balandį dangaus žydrynėje, – taip jėga „užkariaujama“ meilė. Meilė kaip nužudymas, silpnesniojo pavergimas. Bet pamatęs tuos kūrinius, kabančius Didžiojoje rotondoje arba erdviuose, bet šaltuose kambariuose, suprasdavai jų tikrąją paskirtį – paversti plikas akmenines sienas žydinčiu sodu. Šiuos gobelenus audė žvarbiose šiaurės šalies palėpėse – ten turbūt niekada nebuvo matę nei šerno, nei balandės, nei veršlios žalumos. Ir tai žinant gobelenai atrodė tiesiog nuostabūs. Jie įgaudavo prakilnumo. Jų spalvos buvo švelnios, neryškios, kad pro juos einanti Florencijos gražuolė įgytų jų fone ypatingo žavesio. Kai kurie buvo politiniai, susiję su užsakovo padėtimi ir turtais. Ant jų puikavosi Medičių herbas – penki raudoni Saulės sistemos šviesuliai ir dar vienas, melsvas, rutulys, pridėtas Medičiams susigiminiavus su Prancūzijos karaliais.

– Tarp šių meno kūrinių jautiesi saugus, ar ne?

Mes su Horacijumi buvome Kaponės salėje, apsupti freskų; staiga supratau jį kreipiantis į mane. Dirbau čia jau daugiau kaip mėnesį, o jis nė nebuvo manęs pastebėjęs. Jis ištiesė ranką, tarsi norėtų pagriebti paukštelį žydrai nutapytame danguje.

– Bet menas niekada nebūna saugus. Tai tik vienas kambarėlis gyvenimo statinyje.

Nesitikėjau tokio niekinamo požiūrio iš žmogaus, tariamai mylinčio meną.

– Eime su manimi.

Jis atsargiai paėmė man tiksliai už alkūnės – tarsi pabrėždamas, kad tai vienintelė kūno dalis, kurios nedraudžiama viešai liesti ir tam tikra prasme savintis. Horacijus nusivedė mane per salę, ir netrukus atsidūrėme Didžiojoje rotondoje, kur kabėjo dvidešimties metrų gobelenas. Jis kilstelėjo kampą ir atlenkė,

kad galėčiau matyti išvirkščiąją pusę: spalvos ten buvo netikėtai ryškios ir sodrios.

– Štai kur slypi tikroji jėga. Blogojoje pusėje. Visada.

Jis žengė tolyn nuo gobeleno į apskritos salės vidurį, žinodamas, kad jo balsas pasklis po visą erdvę ir pakils link tolimo kupolo.

– Šimtas, o gal ir daugiau moterų dirbo prie šio gobeleno ištisus metus. Jos varžėsi dėl teisės gauti šį darbą. Gobelenas jas maitino. Neleido numirti 1530-ųjų žiemą Flandrijoje. Būtent tai suteikia šiam sentimentaliam paveikslėliui gelmės ir tikroviškumo...

Jis tylėdamas palaukė, kol prieisiu.

– Pasakykite man, Perineta, – jūsų vardas juk Perineta? – kas jį sukūrė? Šimtas moterų šąlančiomis suskirdusiomis rankomis? Vyras, sugalvojęs šią sceną? Tikrasis autorius – laikas ir vieta. Tais laikais nustatyti autorių buvo įmanoma tik pagal jo gimimo vietą arba vietą, kurioje jis užbaigė savo karjerą. Pusė didžiojo Europos meno buvo kuriama miestuose. Pažvelkite čia – pamatysite Audenardės miesto antspaudą. Dar, žinoma, reikėtų sužinoti, kuris Medičis įsigijo jį, išleidęs nedidelės valstybės metinį biudžetą, ir atsigabeno į Italiją – už tūkstančių mylių, saugomą sargybinių ir galvažudžių...

Jam taip kalbant, buvau pasiruošusi įslysti į jo paslaugiai atlapotą kišenę. Kai jis užkalbino mane pirmąkart, buvau dar labai jauna. Reikalas tas, kad vyrai, turintys tokią valdžią – suteikiamą pinigų ir išmanymo, – laiko visatą savo nuosavybe. Iš šio įsitikinimo ir jų iškalba bei išmintis. Tiesa, tokie žmonės linkę užtrenkti jums prieš nosį duris. Jų pasaulyje egzistuoja kodai, šifrai, kambariai, į kuriuos nevalia įžengti. Jų gyvenime kažkur slypi kraujo taurė. Jis tai puikiai suvokė. Horacijus Džonsonas žinojo, kokį žvėrį medžioja. O iš žinojimo kyla ir žiaurumas.

Tada to dar nesuvokiau. Tikrai nežinojau tą popietę, kai atsivedė mane, prilaikydamas už alkūnės, į Didžiąją rotondą ir ta pačia ranka pakėlė gobeleno kampą (tarsi tarnaitės sijoną), atversdamas ryškią išvirkščiąją pusę.

Pragyvenau tame pasaulyje tris metų laikus ir netrukus supratau, kad nebegaliu susivokti, kur veda keliai, kuriuos pati pasirinkau. Nieko nežinojau apie turčių pasaulyje tykančius spąstus ir gynybinius griovius. Nežinojau, kad tokie žmonės kaip Horacijus netgi su tais, kuriuos myli ir kurių geidžia, elgiasi kaip su priešais: skiria jiems vietą ten, iš kur jie negalėtų smogti atsakomojo smūgio.

Jeigu būdami Sienoje sustosite ant Moro ir Salustijaus Bandinio gatvių kampo ir pakelsite galvas, perskaitysite šias Dantės eilutes iš „Skaistyklos“:

Tai Provencanas, – tarė jis, – Salvanis,
ir atsidūrė čia per kumščio galią,
*kuriam sugniaužti visą Sieną manė.**

O ten, kur Valerocio gatvė kertasi su Montaninio, gelsvame akmenyje iškirsta:

Sopija – negudri, bet toks jau vardas,
gyva – aš džiaugdavaus kitų nelaimėm
*labiau nei savo sėkmėmis ne kartą.***

Suprantate, ten, kur sutelkta valdžia, laimi ne nugalėjęs priešininką, o sugebėjęs neleisti priešui pasiekti tai, ko anas trokšta.

* Dante, *Dieviškoji komedija*, 11 giesmė, vertė Sigitas Geda, Vilnius: Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla, 2009.

** Ten pat, 13 giesmė.

Kartą per Kalėdas buvo surengtas kaukių vakarėlis tarnautojams, ir vienu metu staiga suvokiau, kad Horacijus suka aplink mane ratais pustuščiame vidiniame kiemelyje. Buvau apsirengusi Marseliu Prustu – paslėpusi šviesius plaukus, prisiklijavusi ūsiukus ir užsimetusi peleriną. Ar tai jį traukė? Leido jam paslėpti tikruosius ketinimus?

Jis paklausė, ar negalėtų man ko nors atnešti.

– Nieko, – atsakiau.

– O ką manote apie šokį po didžiuosius Europos miestus?

Aš nusijuokiau.

– Turiu kambarėlį, išmuštą kamštmedžiu, – atsakiau. – Ir man to pakanka.

– Suprantu. Tada leiskite jus nutapyti. Taip atrodančią. Ar jus yra kas nors tapęs?

Atsakiau, kad ne.

– Galėtumėte dar užsimesti žalią šaliką.

Taip visa tai ir prasidėjo – įžengiau į jo sąmonę, apsirengusi vyru. Ir, žinote, manau, kad viename iš tos vilos rūsių tebėra mano portretas. Tame portrete, tikriausiai vis dar nebaigtame, esu visiškai apsirengusi, – bet po lytinio akto. Nors atrodau susikuklinusi it netašyta paveldėtoja provincialė ar nekalta gero draugo dukra.

Žinoma, tai jis buvo ta žmogysta viršutiniame aukšte, stebėdavusi, kaip kasryt atvažiuoju dviračiu į darbą. Jis neskubėdamas ištyrė mane. Ir dabar tyrinėjo taip pat neskubėdamas. Eskizavimą pertraukdavo nesibaigiančiais pokalbiais – tikras neišsenkantis žinių apie atspalvius, freskų choreografiją ir alebastro privalumus šaltinis. O aš, norėdama užtęsti tą meilinimosi pradžią, keletą dienų ateidavau su prustiškais ūsiukais, tad sveikindamasis su manimi studijoje jis apkabindavo ir bučiuodavo mane per juos. Nešiojau ūsiukus keletą dienų, per pokalbius ir pasakoji-

mus apie savo jaunystę visiškai juos pamiršusi. Visą informaciją apie save, tarsi sapne, supyliau į jo smalsumo taurę.

Jis buvo išmintingas, ne tik protingas. Padarė mane savo drauge. Horacijus buvo vyresnis, o vyresnių elgesys kitoks, galbūt galantiškesnis. Jauno meilužio, kad galėčiau palyginti, neturėjau – tiesą sakant, nebuvau turėjusi jokio meilužio. Viskas vyko tarsi savaime, ir pokalbio tęsiniu tapo kūniškas atvirumas. Jis nuvyniojo žalią šaliką man įžengus į studiją, o vieną karštą rugpjūčio popietę pasiūlė žengti toliau. Mažytį žingsnelį. Galbūt paveikė jo žodžių burtai, mano išsilavinimas. Išmokau prisiglausti prie jo nuoga nugara, žengiau už to, kas iš pradžių atrodė vien skausmas, bet palengva tapo įprasta aistros dalimi.

Aš, suprantama, suvokiau, kad visa tai ir turėjo nutikti – tokia tradicija. Bet kartu žengiau į nuostabią šalį – svaiginančią, sukrečiančią, pilną skonių, kuriuos reikia išragauti ir pajusti. Klaidžiodavau po puikiai įrengtą studiją, savo oda, savo „tinktūra", jusdama pro žaliuzes dvelkiantį vėjelį. Mūvėdama tik kojines, sukau ratu, rankos šešėliu liesdama ankstyvuosius santūrius jo atliktus mano piešinius. Kartais imdavo atrodyti, kad kambaryje esu viena, tarsi jo nebūtų, tarsi jis nesimėgautų mano buvimu – kažkuo, pirmą kartą išvyniotu jo studijoje. Kapanojausi tame žinių ir aistros virale. Jo rankos svoris, kūno sunkis, mano balsas jo balso fone, kiek mažai tereikia apšviesti petį paveiksle, kad pavaizduotum gedulą ar paslaptį, kaip arti stalo krašto stovi tas Karavadžo puodukas, sukuriantis įtampą – regis, tuoj nukris.

Skaičiau Perinetos Lasketi laišką visą pusdienį, gaudydamas anų laikų atšvaitus, praeities smulkmenas, vis dar žerplėjančias jos atmintyje. Laiškas buvo asmeniškas, veriantis širdį, visai ne tas balsas, kurio tikėjausi, – atrodė, ji kreipiasi į įsivaizduojamą skaitytoją.

Ten augo ir tvirtėjo mano dvasia – studijoje Panikalės gatvėje, kur visą mūsų nusikalstamą valandą skambėdavo varpai – tarsi šaukdami trauktis po atakos. Jis žvelgdavo, kaip pasilenkiu virš jo. Žvelgdavo per nuogą petį, kai vartydavau vieną iš sunkių jo dailės albumų. Pakėlusi akis matydavau mūsų abiejų paveikslą, atsispindintį veidrodyje, ir prisimindavau panašią akimirką: jo sūnus skaito, įsitaisęs ant didelės sofos Kaponės salėje, o Horacijus – šįkart atliekantis tėvo vaidmenį – stovi už nugaros, žvelgdamas į jį. Mes buvome labai panašūs, aš ir berniukas: tėvas valdė mus abu.

Ar žinai, kodėl tą dieną „Oronsėjuje" pasikviečiau tave į kajutę kartu su pusbroliu? Kelionės metu stebėjau tave ir man pasidarė baisu: regis, tu taip pat buvai įsivėlusi į neaiškius dalykus. Žinojau, kaip tai lengva ir kuo baigiasi. Bet nebuvau tikra. Todėl tik perspėjau tavo pusbrolį dėl Barono. Taip tądien ir nesupratau ar nepajutau, kad tikrasis pavojus grėsė kaip tik *tau*. Aš puoliau ginti ne tą vaiką. Kaip galėjau to nematyti?

Į laiką, praleistą Florencijoje, dabar žiūriu tarsi pro kreivą stiklą, atmiešiantį tų laikų malonumą ironija. Išbandžiusi su juo lovoje įvairiausius triukus, imdavausi jį stebėti. Saulės spindulių stačiakampis, nuo rytinės sienos krentantis ant jo kūno, plaukai, kurių dar nebuvau mačiusi želiant ant vyro, tarsi jis būtų satyras, tarsi būčiau santykiavusi ne su žmogumi, o su mitiniu padaru iš girios glūdumos. Užsimetusi žalią šalį ant savo angliškų pečių, klaidžiojau po studiją, supama dažų kvapų ir kaštonais atsiduodančio mūsų kūniškos meilės kvapo. Maniau, kad esu mylima, nes mane tai keitė.

Retkarčiais jis atsinešdavo į studiją kokį nors paveikslą – japonų graviūrą ar vieno iš didžiųjų meistrų piešinį, nusipirktą už didžiulius pinigus. Imdavo mano smilių, dar prieš pusvalandį

teikusį jam intymius malonumus, ir vesdavo taurės, tilto ar katės nugaros kontūru – iki šiol aiškiai prisimenu tą piešinį: moters sterblė ir rankos, laikančios besistengiančią ištrūkti katę. Braukdamas mano pirštu, jis sekdavo tomis linijomis, tarsi kurtų jas pats įsivaizduojamu, su nemirtingumu besivaržančiu teptuku.

Jis klausdavo, ką veikiu, kai nedirbu, versdavo nupasakoti mano mažą kambarėlį – pats ten nesilankydavo. Jam buvo smalsu, kur dar esu buvusi, kas mane domina. Mokykloje mane nedrąsiai mergino... bet aš jau beveik neturėjau ką jam pasakoti. Ir staiga, vieną popietę, prisiminiau nutikimą su mažuoju Klaivu ir gobelenu. Papasakojau jam, kaip sraigtiniais laiptais nusileidusi į Didžiąją rotondą pamačiau jį šukuojantį žalumoje pasislėpusį šunį.

Horacijus klausėsi puse ausies. Iš pradžių jis, matyt, nusprendė, kad pasakoju apie tikrovę, bet ūmai sustingo ir perklausė:

– Kokį šunį?

Mes turėjome taisyklę, jo taisyklę: už studijos ribų nebendraujame ir esame nepažįstami. Jei mėtai akmenukus, jie turi kristi į vandenį tyliai, nepalikdami ratilų. Tiesą sakant, dirbdama retai jį tematydavau. Per pertrauką gerdavau arbatą su bendradarbiais, pietaudavau antrojoje sodo terasoje, kur virš manęs stūksojo piktos išraiškos Koloso statula. Man patiko vienatvė, mėgau, nutaikiusi laisvą valandėlę, paskaityti. Ir štai vieną ketvirtadienį nugirdau trūksmingai kvėpuojant: visai šalia kažkas buvo bepravirkstąs, bet tegalėjo sunkiai skausmingai gaikčioti. Atsistojau, nuėjau garso link ir radau berniuką. Tikriausiai jį nubaudė tėvas. Pamačius mane jo veidą užliejo raudonis ir jis puolė šalin, lyg nežinia ką būčiau padariusi. Taip ir buvo. Viskas dėl mano istorijėlės apie jį ir šunį, papasakotos prieš sueitį.

Kitą popietę ėmiau priekaištauti Horacijui dėl išdavystės, staugiau – kaip nepajėgė staugti jo sūnus. Man kvapo nepritrūko. Iš anksto kaupdama pyktį pasiruošiau sužeisti jį kuo skaudžiau – už tai, ką padarė vaikui. Pamačiau jo tikrąjį veidą – tirono, besislepiančio po mandagumo, valdžios ir autoriteto kauke. Supratau, kad jis taip ir slys per gyvenimą ir žmones, niekada nieko neišmoks. Kai pamačiau negalinti sužeisti jo žodžiais, užsimojau jam trenkti, bet jis sučiupo kumštį ir pasuko jį į mane. Kumštyje gniaužtos žirklės įsmigo man į šoną su visa jam skirta jėga ir neapykanta. Jis, be jokios abejonės, vėliau paaiškins mėginęs sustabdyti įsiūčio apimtą pamišėlę. Aš susilenkiau, galva, plaukai nukaro beveik iki pėdų, žirklės styrojo šone. Tylėjau. Nė nekrustelėjau, o svarbiausia – prisiverčiau neverkti. Jaučiau tą patį, ką ir berniukas. Horacijus mėgino mane ištiesti, aš apsikabinau savo kojas. Kol stoviu susilenkusi, esu jam ne toks stambus taikinys. Manau, jis net susijaudino nuo to, kas nutiko, ir, jeigu būčiau pasielgusi kitaip – ėmusi bejėgiškai raudoti, įsikibusi jam į drabužius, – būtų vėl pabandęs įsitempti mane į lovą, galbūt paskutinį kartą – tai būtų tarsi antspaudas, tvirtinantis mūsų praeitį. Tada jis būtų įsitikinęs, kad viskas galutinai ir sėkmingai baigta. Nes niekada nebūtų vėl tapęs priklausomas nuo manęs, žmogaus, turinčio apie jį aiškią nuomonę.

– Leisk, sutvarstysiu.

Įsivaizdavau, kaip jis atsega palaidinę ir stebi kraują pliūpčiojantį iš plono pjūvio ant mano balto pilvo. Lėtai išsitiesiau ir išėjau iš jo studijos. Pastovėjau priemenės prieblandoje. Mane mušė prakaitas. Pažvelgiau žemyn, ištraukiau ašmenis ir tą pačią akimirką šviesa, reguliuojama chronometro, užgeso, palikdama mane vienišą tamsoje. Pastovėjau dar minutę, lyg ko nors tikėdamasi. Jis taip ir nepasirodė.

„Hortenzijos“ viloje jau keletą savaičių buvo ruošiamasi vasaros lygiadienio šventei. Džonsonai sukvietė svečių iš gretimų miestų, taip pat menininkų, kritikų, šeimos narius, garbius Florencijos miestelėnus ir mus – dirbusius archyve ir soduose. Tai buvo kasmetinis jo ir jo žmonos pagarbos gestas bendruomenei. Jis žymėjo sezono pabaigą. Karščiausiais vasaros mėnesiais šeima grįždavo į Ameriką arba leisdavosi į kelionę, klaidžioti po Rusijos platybes. Vasaros karščius pakelti buvo sunku net aukštose akmeninėse vilos salėse, net parko pavėsyje.

Iki šventės liko dvi dienos, o aš tysojau lovoje spėliodama, dalyvausiu joje ar ne. Ar eidama arba neidama labiau įskaudinsiu jį ar save? „Aprišau“ žaizdą – mandagiai tariant – prie mažos kriauklės su šaltu vandeniu. Negrabiai, tai buvo neprotingas poelgis – randas liko visiems laikams. Vėlesni meilužiai stabteldavo ties juo, o vėliau apsimesdavo, kad jis gražus arba nesvarbus. Paskui neišvengiamai rodydavo savuosius – su maniškiu jų nebuvo ko nė lyginti.

Išėjau iš tamsaus prieškambario į Panikalės gatvę ir nuslinkau ieškodama vaistinės. „Giliai įsipjoviau“, – pamenu, taip apibūdinau žaizdą.

– Kaip giliai? – paklausė vaistininkas.

– Ganėtinai, – atsakiau. – Netyčia.

Jis davė kažkokio gelsvo tepalo, tvarsčių, skysto antiseptiko – panašų, regis, vartojo dar Krymo kare, šis niekuo nebuvo geresnis. Nesakiau jam, kad visa tai man, nors turėjau būti pablyškusi ir turbūt svirduliavau. Viskas atrodė kažkaip išskydę. Vienintelis patikimas man likęs dalykas buvo italų kalba – ja ir klioviausi. O jis vis kalbėjo, tikriausiai norėjo įsitikinti, kaip aš jaučiuosi. Akimirką nuleidau akis ir pamačiau, kad sijonas permirkęs krauju.

Namo ėjau ilgai. Visą tą vakarą ir naktį pragulėjau lovoje. Vaistų nė neprisiliečiau. Tiesiog numečiau pirkinius ant grindų.

Gulėjau lovoje, norėdama tamsoje viską permąstyti. Ką teko išgyventi. Ar turiu ateitį. Jo mano mintyse nebuvo. Manau, būtent tada tapau savimi.

Kitą dieną vos galėjau pajudėti. Bet prisiverčiau atsistoti, prislinkau prie kriauklės, virš kurios kabojo ilgas ir siauras veidrodis. Atplėšiau prie kūno pridžiūvusią palaidinę ir sijoną, apnuoginau žaizdą. Patepiau ją vaistininko duotu tepalu ir grįžau į lovą, žaizdą palikau kvėpuoti. Sapnavau visokius sapnus. Garsiai ginčijausi su savimi. Atsikėliau ir pažvelgiau į save veidrodyje, popietės šviesoje. Kraujavimas liovėsi. Viskas užgis. Nemirsiu nuo savo rankos. Ir kitądien nueisiu į lygiadienio šventę. Neisiu. Eisiu.

Atvykau pavėlavusi, tyčia praleidau oficialias kalbas. Lėtai vaikščiojau – kas žingsnis šoną perverdavo skausmas. Bet išgirdusi kamerinio orkestro garsus nusekiau paskui. Jie grojo mažojoje scenoje, Teatrino, už antrosios terasos. Man visuomet patiko ta vieta – atlikėjai ir klausytojai ten tapdavo lygūs. Pianistas ir violončelininkė sėdėjo prieš susirinkusiuosius, po apšviestais medžiais. Ir, pasigirdus trečiajai kūrinio daliai, kai instrumentų garsai susiliejo, o muzika nuskriejo sodu it tyčia užsakytas vėjelis, nešdama mus ant savo sparnų, mane staiga apėmė džiugesys. Jaučiausi rami ir saugi, lyg apsigobusi muzikos apsiaustu.

Apsidairiau – aplink giminaičiai, bendradarbiai, įžymybės, kuriems ir buvo skirta ši dovana, – ir netrukus pamačiau Horacijų: jis klausėsi muzikos. Tarsi būtų bandęs į ją įsižiūrėti. O paskui suvokiau: jis taip susikaupęs žiūri į violončelininkę, moterį, visiškai nugrimzdusią į muziką, susiliejusią su instrumentu, ir niekas nebūtų privertęs jo atitraukti žvilgsnio. Iš pradžių pamaniau, kad ji taps eiline jo gašlumo auka. Bet, turėjau pripažinti, čia slypėjo kažkas daugiau. Horacijus taip pat galėjo geisti ir pianisto, kurio pirštai bėgiojo, pritardami violončelės balsui, kėlė ją

nuo žemės, nepaisydami traukos, mechanikos ar hipnozės jėga. Jų menas susidėjo iš abiejų meistriškumo, iš vijų, varžtelių, kanifolijos, klavišų ir išmokto ritmo. Būtent tai dvasiškai siejo niekuo neišsiskiriančią juodai apsirengusią violončelininkę su šia žeme. Ir man buvo džiugu galvoti ją esant ten, kur Horacijus jos niekados nepasieks, kad ir kiek galios ir turtų turėtų. Jis galėjo sugundyti ją, pasamdyti, linksminti sąmojais. Galėjo pasiglemžti ją sau, sukti aplink ratus it gulbinas, bet ten, kur ji dabar, jis niekada nepateks.

Paskutiniame puslapyje, parašytame prieš daugelį metų, panelė Lasketi pridūrė:

Kur tu, mieloji Emile? Ar atsiųsi adresą, ar parašysi man? Parašiau tai norėdama atiduoti dar „Oronsėjuje“. Kodėl? Nes supratau, kad tave, kaip ir mane jaunystėje, užbūrė vienas žmogus. Maniau, išgelbėsiu tave. Mačiau tave su Sunilu iš „Janklos“ trupės ir man pasirodė, kad esi patekusi į bėdą.

Bet taip ir neatidaviau tau laiško. Pabijojau... nė nežinau. Šitiek metų sukau galvą, kaip tu laikaisi. Ar sugebėjai išsivaduoti. Aš kurį laiką buvau nugrimzdusi į tamsą, nekenčiau savęs, bet pavyko ištrūkti iš to užburto rato. „Patirk neviltį dar jaunystėje ir niekados nesidairyk atgal“, – yra pasakęs vienas airis. Aš taip ir pasielgiau.

Parašyk man –
Perineta

PRABĖGO DVEJI METAI, kai gavau panelės Lasketi laišką. Buvau keletui dienų atvažiavęs į Britų Kolumbiją, mano viešbučio apartamentuose nuaidėjo telefono skambutis. Buvo gal pirma nakties.

– Maiklai? Čia Emilė.

Po ilgos pauzės paklausiau, kur ji. Maniau ją esant kokioje nors tolimoje laiko juostoje, Europos mieste, kur jau išaušo rytas. Bet ji pasakė esanti vos už keliolikos kilometrų, vienoje iš įlankos salų – jos laikrodis taip pat rodė vėlią naktį. Ji sakė apskambinusi keletą viešbučių.

– Ar galėtum kuriam laikui ištrūkti? Mačiau straipsnį apie tave *The Georgia Straight*. Ar išeitų pasimatyti?

– Kada?

– Gal rytoj?

Aš sutikau, užsirašiau, kaip ten nuvykti, ir jai padėjus ragelį gulėjau dešimtame „Vankuverio" viešbučio aukšte – miego kaip nebūta. „Plauk keltu iš Pasagos įlankos į Boveno salą. Keltas – pusę trijų. Ten aš tave pasitiksiu."

Taip ir padariau. Mes nesimatėme penkiolika metų.

Nugirsta

Mes vis dar plaukėme Viduržemio jūra, Anglija buvo toli. Dieną vaidino „Janklos“ trupė, ir biso metu jie pakvietė visus norinčius užlipti ant scenos dalyvauti vaidinime. Viena iš savanorių buvo Emilė. Netrukus ją jau suko horizontalioje padėtyje – žiūrėk, tuoj ims ir išskries iš Sunilo rankų.

Keleivius, išėjusius ant scenos kartu su Emile, pakvietė tapti žmonių piramidės viršūne. Jie pakilo į viršų, ir piramidė it daugiarankis padaras lėtai pajudėjo deniu. Pasiekę laivo turėklus, piramidės apačioje stovintys akrobatai ėmė siūbuoti pirmyn atgal gąsdindami savanorius pagalbininkus – tie ėmė klykti, tik nežinia, iš baimės ar iš staiga jiems atsivėrusio kažkokio keisto džiugesio. Tada šis statinys iš žmonių – kai kurie jų vis dar šaukė – lėtai apsuko pusratį ir grįžo pas žiūrovus. Iš savanorių vienintelė Emilė buvo rami, tik ji didžiavosi savo pasirodymu, ir, kai žiūrovus paleido nuo scenos, mažytė dovanėlė buvo įteikta tik jai. Pasigirdo fanfaros, ir ji vėl buvo pakelta ant vieno iš trupės akrobatų pečių. Ten buvę „kačių stalo“ senbuviai, įskaitant poną Danielsą ir poną Gunesekerą bei mus tris, ėmė garsiai ploti. Sunilas, atsainiai stovintis ant kito akrobato pečių, užsegė jai ant riešo sidabrinę apyrankę. Ji susiraukė sagtelei įsikirtus į odą, ir vieną nejaukią akimirką atrodė, kad nukris. Pamačiau iš įbrėžos lėtai sunkiantis kraują. Sunilas ją prilaikė viena ranka,

o kitos delną ramindamas uždėjo ant kaktos. Juos abu nuleido žemyn, Sunilas patepė įbrėžimą kažkokiu tepalu, ir Emilė narsiai iškėlė ranką, kad visi matytų apyrankę – ar koks ten daiktas blizgėjo jai ant riešo. „Janklos" trupės vaidinimas vyko vėlyvą popietę, ir jam pasibaigus dauguma keleivių išsiskirstė po kajutes pailsėti ar persirengti vakarienei.

Tai įvyko vakare, po keleto valandų. Mes su Kasijumi lindėjome toje pačioje valtyje, kurioje tūnojome ir prieš porą naktų, – tada nugirdome, kad Emilė turi čia su kažkuo susitikti. Sėdėjome tamsoje ir klausėmės nerdrąsaus Emilės ir jos paslaptingo pašnekovo pokalbio. Vieną akimirką jis prasitarė esąs vardu Liucijus Perera. Paslaptingasis Perera, Perera iš kriminalinės policijos kalbėjosi su mano pussesere ir kažkodėl atskleidė jai savo tikrąjį vardą!

– Net nenutuokiau, kad jūs – tai jūs, – pratarė Emilė.

Mintyse lyginau visus kelionės metu girdėtus ar vogčiomis nusiklausytus balsus ir buvau įsitikinęs, kad šis balsas man negirdėtas. Iš pradžių jie kalbėjo visokius niekus, paskui Emilė paklausė apie kalinio būklę. Atsakydamas Perera pasišaipė iš jos rūpinimosi. O paskui paklausė, ar ji žinanti, kuo iš tikrųjų kaltinamas belaisvis?

Mes išgirdome Emilę išeinant.

Ponas Perera liko. Žingsniavo pirmyn atgal tiesiai po mumis. Mes kybojome virš vieno iš Kolombo policijos pajėgų vyriausiųjų pareigūnų – taip arti, kad girdėjome, kaip jis įžiebia degtuką ir prisidega cigaretę.

O tada sugrįžo Emilė.

– Atleiskite, – pratarė.

Tik tiek. Ir jie vėl ėmė kalbėtis.

Sprendžiant iš balso, Emilė buvo pavargusi, mieguista, nors jai ir knietėjo sužinoti apie Nymejerio padėtį. O Pererai ėmus

nekantrauti ji tiesiog nuėjo. Nenorėjo tęsti pokalbio. Dažnai tai pastebėdavau – Emilė niekam neleisdavo peržengti tam tikrų ribų. Ji buvo linkusi rizikuoti, mandagi, bet galėjo ir tučtuojau užsisklęsti savyje ir atsukti tau nugarą. Bet tą vakarą ji kažkodėl grįžo pratęsti pokalbio su Perera. Nejau iš mandagumo? Jos draugiškumas pasirodė apsimestinis. Prisiminiau prieš keletą dienų iš Sunilo lūpų išgirstus žodžius: „Jis bėgte pas tave atbėgs." Ir Perera, tarsi atsiliepdamas į mano mintis, matyt, žengė į priekį ar palietė ją, nes ji sušnabždėjo:

– Ne. Ne, – ir tyliai spygtelėjo.

– Čia ta apyrankė, kurią šiandien laimėjai? – sumurmėjo jis. – Nagi, parodyk ranką...

Balsas buvo griežtas, tarsi tikrintų jam vienam žinomą informaciją.

– Duok ranką.

Jautėmės taip, tarsi tamsoje klausytumės radijo.

– Juk tai... – nugirdome jį sakant.

Pasigirdo grumtynių garsai. Ten kažkas vyko. Niekas nepratarė nė žodžio. Pasigirdo staigus žioptelėjimas ir tiesiai į mūsų valties medinį šoną atsitrenkiančio kūno garsas. Šnabždesys, moters balsas.

Mes su Kasijumi apmirėme. Nežinia kiek laiko taip pratūnojome. Ilgai. Kol nutilo šnabždesys ir stojo tyla. Išlipome iš valties ir pamatėme tysantį kūną: vyro rankos tarsi stengėsi užspausti žaizdą gerklėje. Tai tikriausiai buvo ponas Perera. Ėmėme sėlinti prie jo, bet kūnas staiga ėmė trūkčioti. Mes sustingome, o paskui nėrėme į tamsą.

Kajutėje užsiropščiau ant viršutinio gulto ir sėdėjau, spoksodamas į duris, nežinodamas, ko griebtis. Mes su Kasijumi nepersimetėme nė žodžiu. Pabėgome, ir tiek. Vienintelis žmogus, su kuriuo būčiau galėjęs pasikalbėti, buvo Emilė, bet tik ne da-

bar. Ji tikriausiai turėjo peilį, galvojau. Ji trumpam paliko Pererą, nuėjo pasiimti peilio. Visos mintys išsilakstė, aš tebespoksojau į duris. Jos atsidarė. Įėjo ponas Hastis su Invernio, Tolrojumi ir Bebstoku; aš atsiguliau ir apsimečiau miegąs, o pats klausiausi jų tyliai kalbančių ir darančių statymus.

Mes su Kasijumi sėdėjome Ramadino kajutėje ant grindų. Buvo ankstyvas rytas, bet supratome turį pasidalinti tuo, ką matėme, su Ramadinu: jis ramiausias ir nuovokiausias iš mūsų trijų, jis visada žino, ką daryti. Papasakojome jam, ką buvome nugirdę, kaip Emilė išėjo ir vėl grįžo, kas nutiko ponui Pererai, kaip gulintis žmogus graibstėsi už gerklės. O mūsų bičiulis sėdėjo, tylėjo ir nieko negalėjo patarti. Jis taip pat buvo priblokštas. Mes ilgai tylėjome, kaip ir po to įvykio su šuneliu ir ponu de Silva.

O tada Ramadinas tarė:

– Tau vis tiek reikia su ja pasikalbėti.

Bet aš jau mačiausi su Emile. Ji vos atslinko prie durų manęs įleisti, tučtuojau krito į krėslą ir, atmetusi rankas ir ištiesusi kojas, vėl užmigo. Aš pasilenkiau ir ją papurčiau. Ji sumurmėjo, kad ją visą naktį kamavo keisti sapnai, gal apsinuodijusi maistu per pietus.

– Visi valgėme tą patį, – priminiau. – O man viskas gerai.

– Įpilk ko nors. Vandens...

Atnešiau vandens, bet ji tik laikė stiklinę ant kelių.

– Tu buvai prie valčių, pameni?

– Kada? Leisk pamiegoti, Maiklai.

Vėl ją papurčiau.

– Pameni, naktį buvai denyje...

– Aš juk buvau čia, argi ne taip?

– ...ir susitikai ten su vienu žmogumi.

Ji sujudo krėsle.

– Man atrodo, tu kažką padarei. Nejau nepameni? Neprisimeni pono Pereros?

Ji vargais negalais atsikėlė ir pažvelgė į mane:

– O argi mes žinome, kas jis toks?

Nuėjome su Kasijumi ten, kur matėme pono Pereros kūną. Atsiklaupėme paieškoti kraujo pėdsakų, bet denyje nebuvo nė dėmelės.

GRĮŽAU Į KAJUTĘ IR PRATŪNOJAU TEN VISĄ DIENĄ. Visi trys pasklidome kas sau. Ponas Hastis spintelėje laikė vaisių atsargų – pasistiprinti kortuojant – ir aš juos suvalgiau, kad nereikėtų eiti pietauti prie „kačių stalo".

Nesuvokiau, ar teisingai supratau tai, ką mačiau. Neturėjau su kuo pasikalbėti. Jei užvesčiau kalbą su ponu Danielsu ar panele Lasketi, išduočiau Emilę ir atskleisčiau, ką ji padarė. Paskui pagalvojau: mano dėdė – teisėjas. Gal jis išgelbėtų Emilę. Arba mes išgelbėsime ją, jeigu tylėsime. Dieną vienas pakilau į C denį; paskui grįžau, pasitikrinau žemėlapyje, kiek dar liko plaukti. Paskui, regis, užsnūdau.

Pažadino mane vakarienės kviečiantis varpas, o netrukus pasigirdo ir sutartas Ramadino beldimas į duris. Jis užėjo, mostelėjo man išeiti – koridoriuje laukė Kasijus. Vakarienę tą dieną patiekė atvirame ore, ant sulankstomų stalų, ir mes įsitaisėme atokiau. Išeidamas po vakarienės Kasijus nugvelbė kažko skliding stiklinę. „Manau, tai konjakas", – pasakė. Radome ramų kampelį pasivaikščiojimo denyje ir pralaukėme ten keletą lietaus šuorų, gurkšnodami iš stiklinės tarsi nuodus.

Horizontas dingo, paskendo migloje, nieko nesimatė. Netrukus lietus liovėsi. Atsirado vilties, kad kalinį vis dėlto iš-

ves pasivaikščioti. Tai būtų nors šiek tiek grąžinę prie įprastos tvarkos. Todėl likome pamažu į tamsą grimztančiame denyje.

Pro šalį praeidavo panaktinis, stabteldavo prie turėklų, pažvelgdavo į neramią jūrą ir traukdavo toliau. Netrukus išvedė kalinį.

Šioje denio dalyje švietė vienas ar du prožektoriai, tad buvome nematomi. Kalinys stovėjo tarp dviejų sargybinių. Su antrankiais, o kai žengdavo žingsnį, grandinė, pančiojanti jam kojas, džergždama vilkosi per denį. Jis sustojo ir ramiai leido sargams prisegti prie geležinio antkaklio daug storesnę denyje pritvirtinamą grandinę. Jie segė ją tamsoje, apčiuopomis, buvo įpratę. Staiga išgirdome, labai tyliai: „Nuimk", – ir įsižiūrėję pamatėme, kad kalinys labai keistai palinkęs gniaužia vieno iš sargų kaklą. Kalinys pritūpęs nusitempė sargą su savimi ir persivertė ant šono, kad šis galėtų atsegti pritvirtintą prie metalinio antkaklio grandinę. Kai ir antkaklį atsegė, kalinys nusipurtė jį vienu galvos mostu.

– Mesk raktus man prie kojų.

Dabar jis kreipėsi į antrąjį sargą. Tikriausiai žinojo kiekvieną jų turint skirtingą raktų komplektą. Vėl pasigirdo tykus balsas, suteikiantis šiam beteisiam žmogui tiek galios:

– Mesk raktus, nes sulaužysiu jam sprandą.

Sargas nė nekrustelėjo, tada Nymejeris dar stipriau sugniaužė pirmąjį, ir tas susmuko, tikriausiai prarado sąmonę. Pasigirdo dejonė. Bet sudejavo ne sargas, o staiga iš šešėlių išnirusi kurčioji mergaitė Asunta. Pro debesis ėmė rodytis mėnulis, denį vis dažniau nutvieksdavo jo šviesa. Horizontas nusigiedrijo. Jei kalinys ketino pasprukti prisidengęs tamsa, jam nepasisekė.

Mergaitė žengė į priekį, pasilenkė prie susmukusio sargo, pažvelgė į tėvą ir papurtė galvą. Ir tarė antrajam sargui savo nelavintu balsu:

– Duokite jam raktus. Kojoms išsilaisvinti. Prašau. Jis nužudys jį.

Antrasis sargas palinko prie Nymejerio su raktais; mergaitė ir kalinys nejudėjo, kol sargas krapštėsi prie spynos. Netrukus Nymejeris atsistojo. Jo akys šmaižiojo po denį. Iki šios akimirkos jis suvokė tik tokią savo erdvę, kiek leido grandinė, o dabar ieškojo galimybės sprukti. Jo kojos buvo laisvos. Tik rankos liko sukaustytos, tarp jų kabojo spyna. Staiga pasirodė panaktinis, pamatė, kas dedasi, ėmė švilpti. Kilo didžiulis sąmyšis, denį užplūdo jūreiviai, kiti budėtojai, keleiviai. Nymejeris čiupo mergaitę ir puolė bėgti, ieškodamas kokio nors plyšio. Jis stabtelėjo laivagalyje, prie lejerio. Manėme, kad šoks per bortą, bet kalinys apsisuko ir apsidairė po denį. Niekas prie jo nesiartino. Mes iššliaužėme iš tamsaus kampo. Slėptis pasidarė beprasmiška, kaip ir sėdėti ten, kur nieko nematyti.

Akimirką visi sustingo – tolumoje mirgėjo Neapolio ar Marselio žiburiai. Staiga Nymejeris, nešinas mergaite, žengė į priekį, minia siūbtelėjo atgal ir prasiskyrė, atsirado siauras takas; žmonės nešaukė, tik gailestingai, tarsi skųsdamiesi, šūkčiojo: „Mergaitė! Paleisk mergaitę! Neliesk jos!“ Bet niekas nesiryžo pastoti jiems kelio, užspausti Nymejerį minioje, niekas nelietė basakojo žmogaus surakintomis rankomis ir jo dukters. Visą tą laiką mergaitė nė necyptelėjo. Jos veidas vienintelis išliko abejingas aplink besitvenkiant pykčiui, tik didžiulės akys budriai viską stebėjo Nymejeriui liuoksint gyvu koridoriumi. „Paleisk mergaitę!“

Kažkas šovė iš pistoleto, visur įsiplieskė šviesos – denyje, tiltelyje virš mūsų, visuose valgomojo iliuminatoriuose, – netikėtai pliūptelėjusi šviesa it skystis pasiliejo nuo denio į jūrą. Dabar aiškiai matėme nupilkusį mergaitės veidą. Kažkas suriko raiškiu ir įtikinamu balsu: „Neduokite jam paskutinio rakto!“ Išgirdau Ramadiną greta labai tyliai ištariant: „Duokite jam raktą.“

Staiga paaiškėjo, kad kalinys kelia grėsmę ne tik mergaitei, bet ir visiems kitiems, net ir be *jokio* rakto. Mergaitės veidas buvo bejausmis, bet kalinio veidas šviesoje įgavo keistą laukinę išraišką, tokios, stebėdami jį naktimis, dar nebuvome matę. Vos jam sujudėjus siauras takas prasiplėsdavo, leisdamas žengti toliau. Jis buvo užspeistas šiame siaurame laisvės lopinėlyje, iš kurio nebuvo išėjimo. Staiga Nymejeris stabtelėjo, suėmė didžiulėmis rankomis mergaitės veidą ir pasileido bėgti, vilkdamas ją žmonių koridoriumi. Netikėtai jis užšoko ant turėklų, užtempė ant jų mergaitę ir sustingo, pasiryžęs šokti iš laivo į tamsią jūrą.

Prožektoriaus šviesa lėtai slysdama apšvietė dvi figūras.

Vėjas vis stiprėjo, bet mes iki šiol to nepastebėjome. Aš įsikibau į Ramadiną, o Kasijus prasibrovė arčiau Nymejerio ir Asuntos – mergaitės, kurios visada gailėjo ir kurią stengėsi apginti. Priešais mane, už keleto metrų, stovėjo Emilė. Balsas, perspėjęs visus apie raktą, buvo pono Džigso – jis stūksojo aukštai virš mūsų, nutviekstas šviesos. Iš pradžių Džigsas iššovė į orą, bet dabar nutaikė pistoletą į kalinį ir mergaitę. Jie kartu su šalia stovinčiu kapitonu šūkčiojo komandas, kol laivas sudrebėjo ir sustojo. Išgirdome į korpusą dūžtančias bangas. Niekas nejudėjo. Tik tolimame krante ties dešiniu bortu mirgėjo žiburiai.

Tomis akimirkomis, kaliniui pakėlus mergaitę ant rankų, aš vis žvilgčiojau į poną Džigsą. Buvo aišku, kad tolesnius įvykius lems jis.

– Lipk žemyn! – sustūgo Džigsas.

Bet Nymejeris nepakluso. Liko, kur buvęs. Žvilgtelėjo į jūrą apačioje. Mergaitė nežiūrėjo niekur. Džigsas laikė nutaikęs pistoletą į kalinį. Pasigirdo šūvis. Ir, tarsi nuaidėjus signalui, laivas trūktelėjo ir pajudėjo į priekį.

Aš sukausi pažvelgti į Nymejerį, bet akys užkliuvo už Emilės. Jos žvilgsnis buvo prikaustytas prie tolimojo denio galo. Aš taip

pat dirstelėjau ten ir spėjau pastebėti panelę Lasketi išmetant kažką į jūrą. Jei būčiau pasisukęs vos sekunde vėliau, jei būčiau uždelsęs, būčiau to nepamatęs.

Nymejeris stovėjo nė nekrusteldamas, lyg laukdamas šūvio teikiamo skausmo. Penkiasdešimties centimetrų grandinė, kaustanti jo rankas, kabojo priešais. Ar kulka jį kliudė? Jis pažvelgė į Džigsą – šis laikėsi už peties. Užsikirto ginklas? Džigso pistoletas atsitrenkė į denį po tilteliu ir iššovė į tamsą. Dabar visi dairėsi tai į Nymejerį, tai į tiltelį. O aš akimis sekiau panelę Lasketi, pastebėjau, kaip greit ji atgavo nekaltą išvaizdą – tapo tik dar viena iš žioplių. Gal akys mane apgavo? Tas gestas – ranka, kažką metanti į jūrą, – galėjo neturėti jokios reikšmės. Tik štai Emilė ją taip pat stebėjo. Panelė Lasketi galėjo išmesti neperskaitytą knygą, o galėjo ir pistoletą.

Džigsas gniaužė peršautą ranką. Nymejeris svyruodamas stovėjo ant turėklo. O tada, taip ir nepaleidęs iš rankų mergaitės, šoko į jūrą.

Emilė tikriausiai viską stebėjo puikiai suprasdama, kas vyksta. Bet vėliau nepasakė nieko. Kol tvyrojo sumaištis, sukelta šio nevykusio pabėgimo, šuolio į neišvengiamą mirtį, Emilė neprataręs nė žodžio. Nors prieš tai visą savaitę ji nuolat pasilenkdavo prie Asuntos išklausyti, ką ši sako, arba atsakyti jai, be to, nuolat matydavau pusseserę Sunilo draugijoje. Jeigu Emilė ir atliko čia kokį nors vaidmenį, ji tylėdama nulipo nuo scenos ir pratylėjo didžiąją mūsų gyvenimų dalį. Ar sugebėjau pastebėti už tos nakties įvykių slypint ką nors daugiau? Ar tai buvo tik įsišėlusios berniuko vaizduotės padarinys? Apsisukau ieškodamas Kasijaus. Pamatęs puoliau prie jo, bet mergaitės dingimo sukrėstas Kasijus atšoko nuo manęs kaip nuo svetimo.

Esu kažkam kažkada sakęs, kad kelionė turėjo būti nekaltas mano trumpos vaikystės tarpsnis. Ir veikėjų jame – tik trejetas ar ketvertas vaikigalių. Šios kelionės maršrutas turėjo būti paprastas, o tikslas – aiškus: ko čia bijoti, jokių netikėtumų. To plaukimo daugybę metų nė neprisiminiau.

Laivų kapinės

Be penkiolikos dvi Pasagos įlankoje įlipau į „Kapileino karalienę“; keltui išplaukus iš Vankuverio, pakilau į denį. Buvau apsivilkęs šiltą striukę, ir man buvo nusispjaut į siautėjantį vėją, keltas burzgė melsvo kalnuoto upės deltos peizažo link. Jis buvo nedidukas, apkabinėtas lentelėmis, perspėjančiomis, ką galima daryti, o ko – ne. Kabėjo net ženklas, draudžiantis į laivą lipti klounams – matyt, prieš keletą mėnesių įvyko kokios nors peštynės. Keltas įplaukė į kanalą, o aš vis stovėjau, talžomas vėjo, ir žvelgiau į artėjančią Boveno salą. Kelionė truko neilgai. Po dvidešimties minučių prisišvartavome, ir pėstieji keleiviai galėjo išlipti. Įdomu, kaip dabar atrodo Emilė. Mane vis pasiekdavo gandai apie jos išsišokimus – baigdama mokslus Londone, ji įsigijo pašėlusių draugų. Mes atsidūrėme skirtinguose pasauliuose, nutolome vienas nuo kito. Paskutinįsyk matėmės jai ištekant už kažkokio Desmondo – puotoje prisigėriau ir greitai išėjau.

Leisdamasis slidžiu trapu nemačiau nė vieno pažįstamo veido. Ji manęs nepasitiko. Luktelėjau – iš kelto pajudėjo automobiliai. Praėjo penkios minutės, ir aš pasukau į kelią.

Parkelyje kitapus kelio stovėjo moteris; ji atsišliejo nuo medžio, į kurį buvo atsirėmusi. Atpažinau eiseną, gestus – ji neryžtingai artėjo prie manęs. Emilė nusišypsojo.

– Eime. Automobilis ana ten. Sveikas atvykęs į mano užkaborį. Man labai patinka šis žodis – čia pats pakraštys, lyg toliau nebūtų kur trauktis.

Ji stengėsi paslėpti drovumą. Bet, suprantama, drovėjomės abu ir, kol ėjome jos automobilio link, nepratarėme nė žodžio. Supratau, kad ji tikriausiai stebėjo mane stovintį prieplaukoje ir besidairantį jos – matyt, norėjo įsitikinti, kad esu tas, kurio laukė.

Mes greit išvažiavome, kirtome miestelį, ir Emilė sustojo šalikelėje. Pasilenkė, pabučiavo mane:

– Ačiū, kad atvykai.

– Pirmą nakties! Visada tokiu laiku skambini?

– Visada. Ne. Visą dieną bandžiau tave surasti. Apskambinau gal dešimt viešbučių, kol radau. Bet tu buvai išėjęs. Bijojau, kad išvyksi mums taip ir nesusitikus. Ar gerai jautiesi?

– Taip. Tik išalkau. Ir esu labai nustebęs.

– Pavalgysim namie. Aš paruošiau užkąsti.

Mes važiavome keliu, paskui pasukome siauru keliuku prie vandens. Nusileidome nuo kalvos; Emilė pasuko dar siauresniu takeliu, pavadintu Nenykstantis kelias. Nors šio vardo jis nebuvo nusipelnęs. Pajūryje stovėjo ketvertas ar penketas namukų, ir Emilė pastatė automobilį prie vieno iš jų. Vieta atrodė skirta vienišiams, nors iki artimiausio kaimyno buvo tik dvidešimt metrų. Viduje namukas buvo dar mažesnis, bet nuo atviros terasos vėrėsi vaizdas į vandenį ir begalines tolumas.

Emilė sutepė sumuštinių, atidarė porą butelių alaus ir mostelėjo sėstis į krėslą. Pati krito ant sofos. Mes tučtuojau ėmėme plepėti – apie mūsų praeitį, apie jos gyvenimą su vyru Centrinėje, o vėliau ir Pietų Amerikoje. Jo profesija – elektronikos specialistas – neleido gyventi sėsliai, tad jų draugai keitėsi kas

keleri metai. Vėliau Emilė metė jį. Pasak jos, jų santuoka buvo paremta abipusiu atsargumu, ir ji išėjo, supratusi, kad „šiame pastate per šalta“ ir likusio gyvenimo jame praleisti nesinori. Nuo skyrybų praėjo keletas metų, ir dabar ji galėjo ramiai iš tolo svarstyti, kas nutiko, rankų mostais pagyvindama pasakojimą apie jų gyvenimo aplinkybes ir vietas, kuriose teko gyventi. Regis, mano senas prisirišimas prie Emilės padėjo jai atsiverti. Žodžiais ji man nupiešė visą gyvenimą. Paskui nutilo, ir mes tiesiog žvelgėme vienas į kitą.

Prisiminiau vieną smulkmeną iš Emilės vestuvių. Vestuvės tuomet turėdavo tapti kulminacija, žingsniu į bendrą tikslą. Desmondas buvo tikras gražuolis, o Emilė – pavydėtina nuotaka. Tais laikais laimingai santuokai daugiau nieko ir nereikėjo. Ir vis dėlto... prieš išeidamas iš puotos aš pastebėjau Emilę. Ji stovėjo atsirėmusi į sieną ir žvelgė į Desmondą nutolusiu žvilgsniu, tarsi tą akimirką darytų tai, kas būtina. O paskui vėl greit atgavo šventinę nuotaiką. Ką reiškė tas keletas sekundžių? Bet aš, prisimindamas jų vestuves, vis pagalvodavau būtent apie jas – taip ji turbūt gelbėjosi nuo netvarkos ir chaoso, kaip anksčiau, išsiųsta į mokyklą kitoje šalyje, išsigelbėjo nuo audringo ir nepatikimo charakterio tėvo. Taip, jos veide šmėkštelėjo ta išraiška: tarsi Emilė svarstytų, ar toks jau vertingas ką tik įsigytas ar padovanotas daiktas.

Žvelgiau dabar į Emilę – kurį laiką karaliavusią jaunystėje mano įsivaizduoto grožio viršūnėje. Pažinojau ją ir kitokią – atsargią tylenę, kuri kartais leisdavosi į avantiūras. Jos pasakojimuose apie vedybinį gyvenimą įvairiose šalyse ir trumpalaikius meilės romanus mačiau pažįstamą pusseserės pavidalą – su tokia Emile plaukiau „Oronsėjumi“.

Ar ji tapo tokia, kokia yra, dėl to, kas įvyko plaukiant? Nežinau. Ir niekada nesužinosiu, kaip stipriai ją paveikė kelionė.

Tiesiog mąsčiau apie tai sėdėdamas mažame Emilės namuke vienoje iš įlankos salų, kur ji gyveno viena, tarsi slėpdamasi nuo pasaulio.

– Ar pameni, kaip plaukėme „Oronsėjumi“? – galop paklausiau jos.

Mes niekada nesikalbėjome apie kelionę. Ėmiau tikėti, kad ji giliai palaidojo arba ištrynė iš atminties tą vakarą prie valčių. Atrodė taip, lyg Emilei ta trijų savaičių kelionė tebuvo įdomaus gyvenimo Anglijoje preliudija. Sprendžiant paviršutiniškai, kelionė jai reiškė visai mažai.

– O, taip! – sušuko ji, tarsi paraginta prisiminti pavardę, kurią ir taip žinojo. Ir pridūrė: – Pamenu, tada buvai *yakka*, tikras velnias...

– Tebuvau mažas vaikas, – atsakiau.

Ji prisimerkusi mąsliai pažvelgė į mane. Mačiau, kaip lėtai veriasi jos atmintis, įsižiūrint į tam tikrus įvykius.

– Pamenu, buvai gyva bėda. Flavija neturėjo nė minutėlės ramybės. O Dieve, Flavija Prins! Įdomu, ar ji dar gyva...

– Atrodo, gyvena Vokietijoje, – atsakiau.

– A-a-a, – nutęsė Emilė. Ir dar giliau nugrimzdo į save.

Mes prasėdėjome pušinėmis lentomis iškaltame jos kambaryje iki tamsos. Ji retkarčiais atsisukdavo pažiūrėti į keltus, kursuojančius tarp Jaukiosios ir Pasagos įlankų. Sąsiaurio viduryje jie pratisai suūkdavo. Tirštėjančiose melsvai pilkšvose sutemose keltai tapo vienintelėmis šviesėlėmis. Emilė tarė: jei atsibustum šeštą, pamatytum, kaip palei horizontą slysta pirmasis keltas. Supratau, kad ši aplinka tapo Emilės pasauliu, čia susiklostė jos dienų, vakarų ir naktų vaizdinija.

– Eime pasivaikščioti.

Išėjome iš namų ir ėmėme kopti į stačią įkalnę, kuria nusileidome prieš keletą valandų. Po kojomis šnarėjo lapai.

– Kaip čia atsidūrei? Taip ir nepapasakojai. Kada persikraustei į Kanadą?

– Prieš trejetą metų. Po skyrybų atvykau čia ir nusipirkau namelį.

– Ar kada nors galvojai su manimi susisiekti?

– Ak, Maiklai, tavo pasaulis... ir mano pasaulis...

– Na, dabar štai susitikome.

– Taip.

– O tu gyveni viena...

– Siaubingai smalsus, kaip visada. Na, susitikinėju su vienu žmogumi. Kaip čia pasakius... jo gyvenimas nebuvo lengvas.

Prisiminiau, kad Emilę nuolatos supo nepatikimi, neramūs žmonės. Šis jos polinkis turėjo ilgą priešistorę. Prisiminiau tuos laikus, kai ji atvyko į Angliją ir ėmė mokytis Čeltnamo mergaičių pensione. Retkarčiais pasimatydavome per atostogas – ji dar nebuvo nutolusi nuo Londono šrilankiečių bendruomenės, bet aplink nuolat sukiodavosi koks nors širdies draugas. Jos draugu buvo justi anarchijos dvasia. O vieną iš paskutinių mokslo metų savaitgalių ji išsmuko už pensiono vartų, įsitaisė ant kažkieno motociklo ir nuriaumojo į Glosteršyro platybes. Jie pakliuvo į avariją, Emilė susilaužė ranką ir buvo išmesta iš mokyklos. Nuo tada ją ėmė laikyti nepatikima mūsų glaudžios azijiečių bendruomenės nare. Šią bendruomenę ji galutinai paliko, kai ištekėjo už Desmondo. Vestuvės buvo skubotos, Desmondas gavo paskyrimą kažkur užsienyje, jo ten laukė, ir netrukus jiedu išvyko. O vėliau, po skyrybų, dėl kažkokios liūdnos priežasties Emilė pasirinko tremtį šioje tylioje saloje prie vakarinių Kanados krantų.

Visa tai nepanėšėjo į tikrą gyvenimą, kurį abu įsivaizdavome jaunystėje. Vis dar pamenu, kaip lekiame dviračiais, čaižomi

musoninės liūties čiurkšlių, kaip Emilė sėdi, sukryžiavusi kojas ant lovos, kaip pasakoja apie mokyklą Indijoje, kaip šokame, kaip ji moja liaunomis rudomis rankomis. Žingsniuodamas greta mąsčiau apie tas akimirkas.

– Ar ilgam čia, į Vakarus?

– Vienai dienai, – atsakiau. – Rytoj išskrendu.

– Tikrai? Kur?

Sutrikau.

– Tiesą sakant, į Honolulu.

– *Ho-no-lu-lu!* – nutęsė ji ilgesingai.

– Atleisk.

– Ne, viskas gerai. Gerai. Ačiū, kad užsukai, Maiklai.

– Tu man kartą labai padėjai. Ar pameni? – tariau.

Ji nutylėjo. Arba prisiminė tą rytą kajutėje, arba ne. Šiaip ar taip, ji nutylėjo ir aš nepuoliau kamantinėti.

– Ar galiu kuo nors padėti? – paklausiau, ir ji pažvelgė į mane su šypsena, sakančia, kad ne tokio gyvenimo laukė ir ne tokį būtų pasirinkusi.

– Niekuo, Maiklai. Net tavo padedama visko nesuprasiu. Nemanau, kad tavo meilės pakaktų man pasijusti saugiai.

Mes pasilenkėme, pralindome po kedro šakomis, užkopėme mediniais laipteliais ir įėjome į namuką pro žalias duris. Abu jautėmės pavargę, bet miegoti buvo gaila laiko. Išėjome į terasą.

– Be keltų visiškai paklysčiau. Nejusčiau laiko...

Ji akimirkai nutilo.

– Žinai, jis mirė.

– Kas?

– Mano tėvas.

– Užjaučiu.

– Tiesiog norėjau pasakyti kam nors, kas jį pažinojo... žinojo, koks jis buvo. Turėjau skristi į jo laidotuves. Bet esu ten svetima. Kaip ir tu.

– Mes turbūt visur esame svetimi.

– Ar pameni jį? Nors truputį?

– Taip. Įtikti jam buvo neįmanoma. Pamenu jo ūmų būdą. Bet jis tave mylėjo.

– Per jį visą vaikystę praleidau apimta baimės. Žinai, kada mačiau jį paskutinį kartą? Kai išvažiavau, būdama paauglė...

– Pamenu, pasakodavai savo košmarus.

Ji nusisuko, tarsi norėdama apmąstyti tai dar kartą. Nusisuko nuo mano užvestos kalbos, bet nenorėjau jos paleisti iš praeities. Todėl vėl pabandžiau grąžinti mūsų pašnekesį prie plaukimo laivu, prie to, kas nutiko kelionei baigiantis.

– Ar tada „Oronsėjuje" jauteisi panaši į mergaitę, su kuria susidraugavai? Į kalinio dukterį? Ji taip pat buvo tėvo valdžioje.

– Tikriausiai. Tenorėjau jai padėti. Juk supranti.

– Tą naktį, kai prie valčių susitikai su tuo slaptu agentu, Perera, aš nuklausiau jūsų pokalbį. Girdėjau, kas nutiko.

– Tikrai? Ir kodėl nieko nesakei?

– Sakiau. Atėjau pas tave kitą rytą. Tu ničnieko neprisiminei. Kalbėjai pusiau miegom, lyg apsvaiginta.

– Turėjau pamėginti paimti iš jo vieną dalyką... reikalingą jiems. Bet jaučiausi tokia sutrikusi.

– Tą naktį jį nužudė. Ar turėjai peilį?

Ji tylėjo.

– Daugiau ten nieko nebuvo.

Mes stovėjome beveik susiglaudę, susisupę į drabužius. Tamsoje girdėjau, kaip į krantą dūžta bangos.

– Buvo, – atsakė ji. – Ten buvo jo dukra, Asunta, ir Sunilas. Jie mane saugojo...

– Tai *jie* turėjo peilį? Jie tau jį perdavė?

– Nežinau. Čia ir bėda. Nežinau, kas tada nutiko. Siaubinga, ar ne? – atsiliepė ji.

Ir kilstelėjo smakrą.

Laukiau, kol ji vėl prabils.

– Man šalta. Eime į vidų.

Bet viduje Emilė baiminosi tęsti pokalbį.

– Ką turėjai iš jo paimti? Iš Pereros?

Emilė atsistojo nuo sofos, priėjo prie šaldytuvo, pravėrė jį, pastovėjo ir grįžo tuščiomis. Ji pastebimai nervinosi.

– Kiek žinau, laive buvo tik du raktai nuo Nymejerio antrankių. Vienus turėjo tas anglas, Džigsas. Kitus – Perera. Sunilas spėjo, kad vienas iš mano gerbėjų yra Perera, ir paprašė išvilioti jį į pasimatymą prie valčių. Sunilas jau tada suprato, kad dėl jo esu pasiryžusi viskam. Buvau jo pakerėta. Ir jis panaudojo mane kaip jauką.

– Kas tai buvo? Juk niekas nežinojo, kas tas po laivą slankiojantis slaptas agentas.

– Žmogus, kuris niekada su niekuo nesikalbėjo. Siuvėjas, sėdėjęs prie jūsų „kačių stalo". Gunesekera.

– Bet jis negalėjo kalbėti. *Negalėjo*. O aš girdėjau, kaip tas, prie valčių, su tavimi šnekasi...

– Sunilas kažkaip sužinojo, kad jis ir yra slaptasis agentas. Užklupo jį kalbantis su anglų karininku. Taigi, jis *kuo puikiausiai* galėjo kalbėti.

„Tą dieną tegalvojau, kaip išplėšti jus iš Barono nagų, – savo laiške rašė panelė Lasketi. – Bet iš tikrųjų gelbėti reikėjo Emilę. Ne kartą mačiau ją to tipo iš „Janklos" trupės draugijoje, ir jų santykiai man pasirodė pavojingi ir liūdnai pasibaigsiantys."

Fragmentai, ilgus metus taip ir likę neaiškūs, pasakojimų nuotrupos – jų prasmė staiga paaiškėja, kai pažvelgi į juos kitu kampu, kitoje vietoje. Prisiminiau poną Nevilą pasakojus, kaip laivų kapinėse ardomi garlaiviai ir kiekvienai detalei suteikiamas naujas gyvenimas, nauja paskirtis. Taip ir aš pasijutau esąs ne su

Emile Boveno saloje, o praeityje, bandydamas prisiminti tą popietę, kai pusseserė statė su trupe gyvąją piramidę, kai ant rankos jai užmovė apyrankę ir įpjovė odą. Prisiminiau ir tylenį raudona skara apmuturiuotu kaklu – žmogų, kurį visi laikėme siuvėju. Paskutinėmis kelionės dienomis jis nesirodė prie mūsų stalo.

– Žinai, ką pamenu apie poną Gunesekerą? – paklausiau. – Pamenu, koks geras ir *švelnus* jis buvo. Tą dieną, kai priėjai prie mūsų stalo su mėlyne paakyje – sakei, tau kliuvo badmintono rakete. Jis ištiesė ranką paliesti. Turbūt įsivaizdavo, kad tave sumušė, ir ne atsitiktinai, kad kažkas, tikriausiai Sunilas, privertė tave kažką padaryti. Tikriausiai manei patinkanti Gunesekerai, o jis tiesiog jaudinosi dėl tavęs.

– Tą naktį prie valčių... dabar nė neprisimenu... jis puolė prie manęs, sučiupo už rankos. Atrodė pavojingas. Staiga atėjo Sunilas su Asunta... Gal baikim. Prašau, Maiklai. Aš negaliu. Baikim, gerai?

– Jis tavęs nepuolė. Manau, tenorėjo apžiūrėti žaizdą ant riešo. Jis juk matė, kaip Sunilas po vaidinimo užmauna tau apyrankę, kaip įbrėžia odą, o vėliau kažkuo įtrina žaizdelę. Tą vakarą jis kaip tik mėgino tave apginti. Bet jį nužudė.

Emilė tylėjo.

– Kitą rytą niekaip negalėjau tavęs pažadinti, purčiau, o tu pasakei, kad apsinuodijai. Galbūt jie kažką nuskynė pono Danielso sode, kad tave apsvaigintų ir sutrikdytų. Kad tu nieko neprisimintum. Jis ten augino nuodus.

– Tame nuostabiame sode?

Emilė spoksojo į savo rankas. Tada staiga išsitiesė ir įsispitrijo į mane, tarsi viskas, kuo ji tikėjo, kuo rėmėsi tiek metų, pasirodė esąs melas.

– Šitiek metų maniau, kad tai aš nužudžiau Pererą, – pratarė tyliai. – Gal taip ir buvo.

– Net mes su Kasijumi manėme, kad tai buvai tu, – atsakiau. – Mes matėme kūną. Bet dabar manau, kad jį nužudei ne tu.

Ji palinko į priekį ir užsidengė veidą delnais. Taip ir sėdėjo kurį laiką. Aš žvelgiau į ją tylėdamas.

– Ačiū.

– Tu padėjai jiems pabėgti. Ir todėl Nymejeris su dukra žuvo.

– Tikriausiai.

– Ką reiškia „tikriausiai"?

– Tikriausiai, ir tiek.

Staiga mane apėmė įsiūtis:

– Tos mergaitės, Asuntos, laukė visas gyvenimas. Ji buvo *dar vaikas*.

– Jai ėjo septyniolikti. Kaip ir man. Visi suaugome dar netapę suaugusiaisiais. Ar kada nors esi apie tai pagalvojęs?

– Ji nė neriktelėjo.

– Negalėjo. Burnoje laikė raktą. Paslėpė jį ten, paėmusi iš Pereros. To rakto jiems ir reikėjo, kad pabėgtų.

Atsibudau ant sofos; užuolaidų svetainėje nebuvo, ir ją užliejo šviesa. Emilė sėdėjo krėsle priešais ir stebėjo mane, tarsi tikrindama, koks tapau metams bėgant, arba vėl įsivaizduodama tą nepaklusnų berniūkštį, gyvenusį greta jos dalį vaikystės. Vakar kažkurią akimirką ji prisipažino skaičiusi mano knygas ir skaitydama vis bandžiusi sugretinti dvi plotmes – įsivaizduojamus įvykius su tikrais dalykais, nutikusiais jai esant: tarkim, aprašomą nutikimą sode, kuris akivaizdžiai buvo jos dėdės sodas Aukštutiniame kelyje. Bėgant laikui gyvenimas keitėsi. Šalia Emilės nebebuvo ją dievinančių gerbėjų. Aš ne-

besėdėjau prie „kačių stalo“. Bet Emilės esmė man taip ir liko nepasiekiama.

Vienas rašytojas, nepamenu kas, apibūdino vieną veikėją kaip „trikdančiai grakštų“. Būtent tokia visados buvo Emilė – jos vidinė šiluma nuolat buvo atmiešta dvejonių. Ja galėjai pasitikėti, bet ji nepasitikėjo savimi. Ji buvo „gera“, bet sau tokia neatrodė. Emilė taip ir nesugebėjo suderinti šių charakterio savybių, pasiekti pusiausvyros.

Ji sėdėjo krėsle – plaukai susukti į kuodelį – apglėbusi rankomis kelius. Ryto šviesos nutviekstas veidas atrodė įgijęs naujo, šiltesnio ir žmogiškesnio, grožio. Ką noriu tuo pasakyti? Turbūt dabar galėjau suvokti visus jos grožio atspalvius. Ji sėdėjo atsipalaidavusi, Emilės veide atsispindėjo jos siela. Ir aš supratau, kaip jos kilnioje sieloje dera tamsūs bruožai. Jie nenubraukė mūsų artumo. Pagaliau suvokiau, kad tai jos, Emilės, nepaisydamas mūsų išsiskyrimų ir nesimatymų, negalėjau paleisti didžiąją dalį gyvenimo.

– Tau reikia į keltą, – tarė ji.

– Taip.

– Dabar žinai, kur gyvenu. Atvažiuok į svečius.

– Būtinai.

Raktas jo burnoje

EMILĖ NUVEŽĖ MANE Į PRIEPLAUKĄ, ir aš drauge su kitais keleiviais įlipau į keltą. Ji atsisveikino su manimi automobilyje, neišlipo, nors automobilis liko stovėti, ir tikriausiai stebėjo mane pro blizgantį priekinį stiklą – tas blizgesys slėpė ją. Užlipau dviem trapais į patį viršų ir pažvelgiau atgal, į salą, – kalvos papėdėje išsibarstę namukai, o šalia prieplaukos stovi raudonas automobilis, jame – ji. Keltas trūktelėjo, ir mes išplaukėme. Buvo žvarbu, bet likau viršutiniame denyje. Dvidešimties minučių kelionė – tarsi aidas, iš praeities atskriejusios eilutės, – tokiu aidu praėjusią dieną ir vakarą tapo Emilė.

Kartą turėjau bičiulį, jo širdis „pajudėjo" po dvasinio sukrėtimo, kurį jis atsisakė pripažinti. Šis fizinis poslinkis buvo aptiktas tik po daugelio metų, gydytojui jį apžiūrint dėl visai kitų negalavimų. Kai jis man papasakojo, susimąsčiau: juk tikriausiai daugelio iš mūsų širdis pasislinkusi, pasisukusi truputį kitu kampu, milimetru ar dviem nukrypusi nuo pradinės padėties, mums nežinant persikėlusi į kitą vietą. Emilės. Mano. Ir tikriausiai Kasijaus. Kaip nutiko, kad mūsų jausmai tarsi žvelgia tam tikru kampu, užuot atsigręžę tiesiai kitiems į veidus; gal todėl nieko ir nesuvokiame arba šaltakraujiškai kliaujamės vien savimi, taip save žlugdydami? Ar ne todėl, taip nieko galutinai ir nesupratę, likome sėdėti prie „kačių stalo", žvilgčiodami ir

dairydamiesi atgal, net dabar, mūsų amžiuje, ieškodami tų, su kuriais keliavome ir kurie sukūrė mus tokius, kokie esame.

Ir tada, pirmąkart per daugelį metų, prisiminiau aikštingą, virpančią Ramadino širdį, kurios jis neišsižadėjo, kuria taip rūpinosi visą kelionę, – elgėsi taip, lyg būtų koks inkubatorius, o mes su Kasijumi nutrūkę galvas lakstėme aplinkui, linksmi ir pavojingi. Praėjo šitiek laiko nuo kelionės, nuo mūsų kartu praleistų popiečių Mil Hile. Tačiau būtent Ramadinas, toks apdairus, neišgyveno. Tad kas buvo geriau mums visiems – nežinojimas, ar apdairus rūpinimasis savo širdimi?

Tebestovėjau kelto viršutiniame denyje ir žvelgiau nuo laivagalio į žaliuojančią salą. Įsivaizdavau Emilę, kylančią vingiuotu takeliu link namų, esančią taip toli nuo vietos, kurioje gimė. Namukas vėsioje pakrantėje, kurį kartais dalijasi su vyriškiu. Tiek metų klajonių ją pagaliau atplukdė į kitą salą. Bet sala gali tapti ne tik prieglobsčiu, bet ir kalėjimu. „Nemanau, kad tavo meilė gali mane apsaugoti“, – pasakė ji.

Ir štai tada, tuo žvilgsniu, iš tos šaltos perspektyvos staiga įsivaizdavau juos abu, Nymejerį ir jo dukrą, tamsiuose vandenyse, įsivaizdavau tą vis dar pavojingą žmogų, kuriam taip ir nedovanojome, kuris amžinai ir pasiliks toks: Magvičas* su savo dukterimi, besigrumiantis su srove, triukšmingai plakama negailestingai juos palikusio laivo propelerių. Jie nemato vienas kito, jis vos junta ją pirštais – toks geliantis vanduo. Kvėpuoti... Laikas senka, jie išnyra į tamsą ir žiopčioja, siurbia į save visa esybe, ryja orą didžiuliais gurkšniais. Jis privalo tik viena – nepaleisti jos, nematomos tamsoje dukters, kurią vos jaučia nutirpusiais pirštais. Bet dabar jie paviršiuje, ore, Viduržemio jūroje – švysteli mėnulis, sumirga žiburiai tolimame krante.

* Čarlzo Dikenso (Charles Dickens; 1812–1870) 1861-aisiais parašyto romano „Didieji lūkesčiai“ personažas katorgininkas.

Nymejeris laiko jos veidą sustingusiomis, sukaustytomis rankomis, kaip tada, tą paskutinę akimirką ant denio. Jis prispaudžia lūpas prie jos lūpų, ji praveria savąsias ir liežuviu įstumia raktą, kurį saugojo, laikė sukandusi, jam į burną. Jiems sunku laikytis vienam kito, bangos blaško kūnus, šioje didžiulėje jūroje raktas per mažas, per smulkus, kad perduotum iš rankų į rankas. Srovės pernelyg stiprios, vis kėsinasi atplėšti juos vieną nuo kito – geriau jis *pats* išsiims raktą iš burnos, pats pamėgins atsirakinti pančius. Ir jis paleidžia mergaitę, su raktu neria po vandeniu, gilyn, turėdamas tik vieną tikslą – vis labiau stingstančiais pirštais atrakinti spyną. Atėjo akimirka, kai jis amžiams liks kaliniu – arba išsilaisvins.

Jai sakė jo nelaukti. Ji ir taip daug dėl jo paaukojo. Jei tėvas sugebės išsilaisvinti, plauks iš paskos ir suras ją, kad ir kur ji būtų. Juos supa istorinių uostų žiedas. Juk tai galų gale Vidaus jūra, atrasta ir apgyventa prieš daugelį amžių, kai laivai plaukdavo pagal žvaigždes, o dieną – pagal kyšuliuose pastatytas šventyklas. Pirėjas, Kartachena, Kuakas. Pakrantės miestai, Egėjo jūros valstybės, tapusios vartais gentims, atėjusioms iš dykumų ar atblokštoms į šiuos krantus audrų. Asunta plaukia šalin. Ji daugybę savaičių vaidino vandens baimę. O dabar taip ilgai užgniaužta jaunystės jėga stumia ją pirmyn. Ji pasuka žemės link, nesvarbu kokios, priglausiančios ir išslapstysiančios žemės. Ji plaukia *kažkur* – į vieną iš senųjų miestų, gimusių deltoje ar iš nuspėjamo potvynio ritmo, plaukia naujo gyvenimo link. Taip galime pasielgti ir mes, horizonte pasirodžius krantui.

Nymejeris vėl išneria įkvėpti, ir tamsoje, per staugiantį nakties vėją, girdi, kuria kryptimi ji plaukia. Mato žibantį it pailga segė „Oronsėjų“; jis jau toli, plaukia į Gibraltaro pusę. Ir vėl neria po vandeniu, dar neatrakinęs spynos – mažytę rakto skylutę taip sunku užčiuopti tamsiame vandenyje, dundant ir kaukiant tolstančio laivo propeleriams.

Laiškas Kasijui

Didžiąją gyvenimo dalį buvau įsitikinęs, kad negaliu Kasijui duoti nieko, kas jam būtų naudinga. Ir tuos daugybę metų nė karto neturėjau rimtų ketinimų su juo susisiekti. Per tris plaukimo savaites mūsų santykiai išsisėmė. Nejutau jokios pagundos (tik paviršutinišką smalsumą) pažinti jį geriau. Nebeturėjau jokių klausimų, bent tuo metu taip atrodė. Jau tada žinojau jį būsiant savarankišką ir uždarą, niekam nieko neskolingą padarą. Vienintelis jo domėjimosi išoriniu pasauliu ženklas – neskaitant draugiškų, bet akivaizdžiai laikinų mūsų santykių – buvo rūpinimasis mergaite. Asuntai pradingus bangose, pamačiau, kaip bičiulis, tarsi nudegintas suaugusiesiems skirtos tiesos, dar labiau užsidaro savyje.

Dailininkas nudegintomis rankomis. Kaip toliau klostėsi jo gyvenimas? Paskutiniais paauglystės metais jis tikriausiai niekuo netikėjo ir nesikliovė. Tokiam būti lengva, kai esi suaugęs: tada gali pats, savarankiškai, išgyventi. Bet Kasijus tą naktį laive prarado jam likusią vaikystę. Pamenu, kaip ilgai jis ten stovėjo, jau nebe su mumis, ir naršė žvilgsniu tamsiai mėlynas, iš vidaus švytinčias bangas.

Žinau, jeigu Ramadinas nebūtų manęs apdovanojęs savo tykiu gerumu, tikrai nebandyčiau vėl suartėti su Kasijumi. Jis tapo karinga meno pasaulio jėga. Greitai įprato iš visko šaipytis. Ta-

čiau tai nesvarbu. Kadaise jis buvo dvylikametis berniūkštis ir su visa vaikiška užuojauta puolė ginti silpnesniojo. Nors turėjo beveik įgimtą polinkį į anarchiją, jis norėjo rūpintis ta mergaite. Keista. Kasijus norėjo apginti Asuntą, kaip Ramadinas norėjo apsaugoti Heterą Keiv. Kaip nutiko, kad visi trys jutome troškimą apginti kitas, dar bejėgiškesnes už mus būtybes?

Iš pradžių maniau, kad pavadinus knygą, pavyzdžiui, „Mainos kelionė", jis mane išgirs, kad ir kur būtų. Nes Kasijus nežino mano tikrojo vardo. Jei mano pravardė pasiekė dabartinę panelės Lasketi buveinę, galbūt pasieks ir jį. Nežinau, ar Kasijus skaito, ar niekina šį užsiėmimą. Šiaip ar taip – šis pasakojimas parašytas jam. Kitam vaikystės draugui.

Atvykimas

Į ANGLIJĄ ĮPLAUKĖME GAUBIAMI TAMSOS. Praleidę tiek laiko jūroje, pražiopsojome atvykimo akimirką. Tik melsva šviesa mirkčiojantis locmano kateris pasitiko mus prie upės žiočių ir palei nežinomus tamsius krantus rodė kelią į Temzę.

Staiga pakvipo žeme. Kai aušra nušvietė apylinkes, jos pasirodė esančios skurdžios. Jokių žaliuojančių krantų, didingų miestų ar didžiulių pakeliamų tiltų, keliančių savo arkas aukštyn ir leidžiančių mums praplaukti. Slinkome pro praėjusios industrinės epochos likučius – prieplaukas, baržas, užžėlusių, nusekusių kanalų žiotis. Plaukėme pro tanklaivius ir švartavimosi plūdurus. Žvilgsniu ieškojome heraldiškų griuvėsių, apie kuriuos buvome girdėję už tūkstančių kilometrų nuo čia, istorijos pamokoje Kolombe. Pamatėme kažkokį špilį. Ir netrukus atsidūrėme ištisoje vardų maišalynėje: Sautendas, Čapman Sandsas, Blaid Sandsas, Louer Hopas, Šornmidas.

Laivas keturiskart ūktelėjo, palaukė, dar kartą suūkė, ir ėmėme švartuotis Tilberio prieplaukoje. „Oronsėjus“, ketvertą savaičių vertęs mus gyventi pagal savo dienotvarkę, ruošėsi poilsiui. Aukščiau, prieš srovę, ten, kur Temzė giliau įsigraužia į žemę, stovėjo Grinidžas, Ričmondas ir Henlis. Bet mes sustojome, varikliai nutilo.

Vos tik žengiau ant trapo, pamečiau Ramadiną ir Kasijų iš

akių. Kelios sekundės – ir mes išsiskyrėme, praradome vienas kitą. Nebuvo atsisveikinimo žvilgsnio, nė nesupratome, kas vyksta. Tiek dienų, praleistų vandenyno platybėse – ir nesugebėjome rasti vienas kito ankštame nedažytame Temzės terminalo pastate. Pavieniui sunerimę brovėmės per minią, nelabai suprasdami, kur einame. Prieš keletą valandų išsivyniojau ir apsimoviau pirmąsias tikras kelnes. Apsimoviau kojines, ir batuose tapo ankšta. Todėl plačiu trapu, vedančiu į prieplauką, leidausi gana nevikriai. Ir vis bandžiau suprasti, kas iš pasitinkančiųjų – mama. Atmintyje neliko jokio jos atspindžio. Turėjau nuotrauką, bet ji gulėjo lagaminėlio dugne.

Tik dabar bandau įsivaizduoti tą rytą Tilberyje mamos akimis: ji stengiasi įžiūrėti Kolombe prieš penkerius metus paliktą sūnų, bando įsivaizduoti, koks jis, – jai turbūt atsiuntė nespalvotą nuotrauką, kad būtų lengviau atpažinti vienuolikametį berniūkštį trapu besileidžiančių keleivių minioje. Tikriausiai tai buvo vilties ir siaubo, lūžio akimirka. Kaip jis elgsis pamatęs mamą? Bus mandagus, bet santūrus ar išsiilgęs švelnumo? Regis, geriausiai save matau jos akimis, per jos viltis ir troškimus – štai ji, kaip ir aš, naršo akimis po minią, abu nežinome, ko ieškoti, tarsi būtume tokie pat atsitiktiniai kaip pirmas pasitaikęs skaičius, o juk teks kartu praleisti artimiausius dešimt metų, o gal ir visą gyvenimą.

– *Maiklai?*

Išgirdau „Maiklai“ – balsas aiškiai baiminosi suklysti. Atsisukau ir nepamačiau nė vieno pažįstamo veido. Kažkokia moteris padėjo ranką ant peties ir tarė: „Maiklai.“ Pačiupinėjo mano medvilninius marškinius ir prabilo: „Maiklai, tau tikriausiai šalta.“ Pamenu, ji vis kartojo mano vardą. Iš pradžių žiūrėjau tik į jos rankas, į suknelę, o kai pamačiau veidą, supratau: tai mamos veidas.

Pastačiau lagaminėlį ir apkabinau ją. Taip, man tikrai buvo šalta. Iki šios akimirkos jaudinausi tik dėl vieno dalyko – nepasimesti amžiams. Bet dabar, jai tai pasakius, man tapo šalta. Apkabinau ją, priglaudžiau rankas prie plačios mamos nugaros. Ji truputį atsitraukė, pažvelgė į mane šypsodamasi ir dar stipriau apglėbė. Pro jos petį mačiau dalį pasaulio – pro šalį lėkė kažkokie žmonės, nė nepastebintys manęs mamos glėbyje, o šalia stovėjo lagaminėlis su visu mano turtu.

Paskui pamačiau pro mus žingsniuojančią Emilę balta suknele; ji stabtelėjo ir, pasukusi galvą, pažvelgė į mane. Viskas akimirką tarsi sustingo ir pasuko atgalios. Ji įtaikiai man nusišypsojo. O tada žengė atgal ir uždėjo savo delnus, šiltus delnus, ant manųjų, apkabinusių mamos nugarą. Švelniai prilietė, paskui spustelėjo, lyg duodama ženklą. Ir dingo.

Man pasigirdo, tarsi ji kažką sakė.

– Ką pasakė Emilė? – paklausiau mamos.

– Tikriausiai – „laikas į mokyklą“.

Prieš pranykdama pasaulio platybėse Emilė pamojo man ranka.

AUTORIAUS PASTABA

Nors romane aprašomos prisiminimų ar autobiografinės vietos, juntami atspalviai, jis yra išgalvotas – pradedant kapitonu, laivo komanda ir baigiant keleiviais bei pasakotoju. „Oronsėjumi" pavadintas laivas iš tiesų egzistavo (tiesą sakant, tokių buvo net keletas), bet romane aprašytas garlaivis – vaizduotės kūrinys.

CITATŲ ŠALTINIAI

Tekste cituojamos Roberto Creeley'io eilutės iš eilėraščio *Echo / Aidas*, Kiplingo eilutė iš eilėraščio *The Sea and the Hills / Jūra ir kalvos*, A. P. Herberto eilėraštis; Josepho Conrado *Youth / Jaunystė* pastraipa, R. K. Narajano kūrinio pastraipa ir Becketto eilutė apie nevilтį. Prousto citata paimta iš jo 1913-ųjų laiško René Blumui. Tekste taip pat panaudotos eilutės iš Jelly Rollo Mortono *Winin' Boy Blues / Laimėtojų bliuzas*, išspausdintos Alano Lomaxo knygoje *Mister Jelly Roll / Ponas Dželis Rolas*, 1950. Taip pat cituojamos arba minimos Johnny Mercerio, Hoagy Carmichaelio, Sidney Bechet ir Jimmie Nooneo dainos. Duomenys apie Sidney Bechet paimti iš Whitney Balliett pui-

kios knygos *American Musicians II* / *Amerikos muzikantai II* (iš ten paimta ir Richardo Hadlocko citata, spausdinta *San Francisco Examiner*). Dėkoju Šri Lankos *Daily News* už paremto seniai nutikusiu įvykiu pasakojimo apie serą Hektorą užuomazgą. Veikėjai, vardai ir dialogai yra vaizduotės vaisius; serą Hektorą į laivą atvedė irgi autorius. Žinias apie trijeras paėmiau iš Johno R. Hale'io *The Lords of the Sea* / *Jūrų valdovai*. Dvi žemiau pacituotas eilutes apie įsilaipinimą parašė Eudora Welty apysakoje *The Optimist's Daughter* / *Optimisto duktė*. „Gera" pono Mazapos knyga – tai Dashiello Hammetto *The Maltese Falcon* / *Maltos sakalas*. Eilutės, pakeverzotos lankytojų knygoje Kasijaus parodoje, yra jo draugo Warreno Zevono, užsukusio į parodą iš Naujojo Džersio.

PADĖKOS

Esu dėkingas Larry Schokmanui, Susie Schlesinger, Ellyn Toscano, Bobui Racie, Laurai Ferri, Simonui Beaufoy, Annai Leube, Duncanui Kenworthy, Beatrice Monti, Rickui Simonui, *Coach House Press*, *Jet Fuel* Toronte, Bankrofto bibliotekai Berklyje, Kalifornijos valstijoje. Taip pat dėkoju Johnui Bergeriui, Lindai Spalding, Estai Spalding, Griffinui Ondaatje, Davidui Youngui, Gillian ir Alwinui Ratnayake, Ernestui Macintyre'ui – paskolinusiam man vieną personažą, Anjalendranui, Aparnai Halpé ir Sanjayai Wijayakoonui. Ačiū Stewartui Blackleriui ir Jeremy Bottle'ui, taip pat Davidui Thomsonui, padėjusiam man po keleto metų. Ir dar Joyce Marshall, kartą surūkiusiai pintą kėdę.

Ačiū Ellen Levine, Stevenui Barclay'ui, Tulin Valeri, Annai Jardine, Meagan Strimus, Jacqueline Reid ir Kelly Hill. Dėkoju visiems *Knopf* leidyklos JAV bendradarbiams – Katherine Hourigan, Dianai Coglianese, Lydiai Buechler, Carol Carson ir Pei Loi Koay. Esu labai dėkingas Louise Dennys, Sonny Mehtai ir Robinui Robertsonui. Ypač dėkoju savo kanadietei redaktorei ir leidėjai Ellen Seligman.

Kalaitei Stelai, mielajai medžiotojai, – daugiau audrų nebus.
Dennisui Fonsekai – *in memoriam*.

Laivas išplaukė iš rūko, ir jie žengė ant trapo.
Visi nauji dalykai gyvenime prasideda būtent taip...

Ieškokite knygynuose ir kitos
šio autoriaus knygos

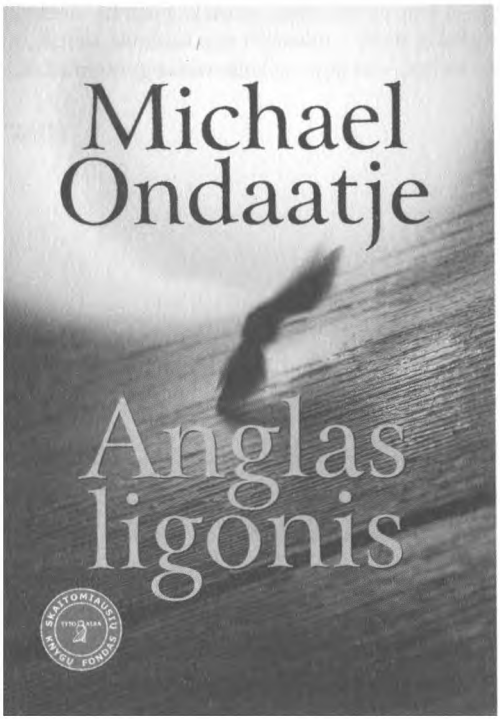

Ondaatje, Michael

On-06 Kačių stalas : romanas / Michael Ondaatje ; iš anglų kalbos vertė Marius Burokas. – Vilnius : Tyto alba, 2013. – 258, [2] p.

ISBN 978-9986-16-954-3

„Kačių stalas“ – naujausia Kanados rašytojo Michaelo Ondaatje knyga; tam tikra prasme tai – žmogaus brendimo ir kaitos istorija. Istorija apie tai, kaip vaiko kelionė vandenynu tampa kelione į suaugusiųjų pasaulį. Tai – ne autobiografija, tačiau kai kurie pagrindinio veikėjo gyvenimo įvykiai sutampa su išskirtiniais autoriaus gyvenimo faktais: plaukimas laivu iš Šri Lankos į Angliją, paskui – iš Anglijos į Kanadą... Romane berniukas, pramintas Maina, t. y. Varnėnu, leidžiasi į didžiausią savo gyvenime kelionę. Kelionę į Angliją, o drauge – į kitą, europietišką, pasaulį. O jam tik vienuolika metų. Pasodintas prie „kačių stalo“ – toliausiai nuo kapitono stalelio, pačioje neprestižiškiausioje vietoje, – jis įgyja neįkainojamos gyvenimiškos patirties.

UDK 821.111(71)-31

MICHAEL ONDAATJE

Kačių stalas

Romanas

Iš anglų kalbos vertė *Marius Burokas*

Viršelio dailininkė *Asta Puikienė*

Tiražas 2 000 egz.

SL 1686. 2013 05 17. 8,86 apsk. l. l.

Išleido „Tyto alba“, J. Jasinskio g. 10, LT-01112 Vilnius,

tel. 249 7598, info@tytoalba.lt

Spausdino UAB BALTO, Utenos g. 41A, LT-08217 Vilnius

Ar ne todėl, taip nieko galutinai ir nesupratę, likome sėdėti prie „kačių stalo“, žvilgčiodami ir dairydamiesi atgal, net dabar, mūsų amžiuje, ieškodami tų, su kuriais keliavome ir kurie sukūrė mus tokius, kokie esame.

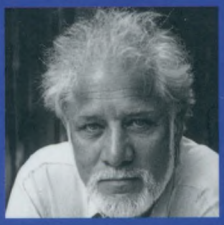

Michael Ondaatje (Maiklas Ondačė; g. 1943 m. Šri Lankoje) – vienas žymiausių Kanados rašytojų, *Booker* premijos laimėtojas. Tamilų, olandų, sinhalų kilmės autorius nuo 1962 m. gyvena Kanadoje.

„Kačių stalas“ – naujausia Michaelo Ondaatje knyga; tam tikra prasme tai – žmogaus brendimo ir kaitos istorija. Istorija apie tai, kaip vaiko kelionė vandenynu tampa kelione į suaugusiųjų pasaulį. Tai – ne autobiografija, tačiau kai kurie pagrindinio veikėjo gyvenimo įvykiai sutampa su išskirtiniais autoriaus gyvenimo faktais: plaukimas laivu iš Šri Lankos į Angliją, paskui – iš Anglijos į Kanadą...

Romane berniukas, pramintas Maina, t. y. Varnėnu, leidžiasi į didžiausią savo gyvenime kelionę. Kelionę į Angliją, o drauge – į kitą, europietišką, pasaulį. O jam tik vienuolika metų. Pasodintas prie „kačių stalo“ – toliausiai nuo kapitono stalelio, pačioje neprestižiškiausioje vietoje, – jis įgyja neįkainojamos gyvenimiškos patirties.

Stalo kaimynai vienas už kitą ekscentriškesni: ponas Mazapa groja laivo orkestre ir moko Mainą ir jo draugus muzikos ir gyvenimo; panelė Lasketi vaikštinėja po denį su liemene, kurios kišenės prikimštos gyvų karvelių; ponas Danielsas laivo triume turi sodą ir nenuleidžia akių nuo Mainos pusseserės, o ši nesiteikia su juo net pasisveikinti, nes gražuolę Emilę kur kas labiau domina Sunilas, Haiderabado Išminčius iš „Janklos“ trupės... Tačiau didžiausią smalsumą berniukams kelia paslaptingas kalinys, išvedamas pasivaikščioti mėnesienoje su antrankiais...

Laivas „Oronsėjus“ – savotiško lengvai pamišusio pasaulio modelis, į kurį patekę vaikai į krantą išlips daug vyresni.

ISBN 978-9986-16-954-3
TYTO ALBA
9 789986 169543
www.tytoalba.lt